

CONSTANTIN C. FALCĂ

CĂRĂȘENI DE NEUITAT

PARTEA a XLVIII - a

Editura *GHEORGHE MAGAS*

Reșița
2025

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

FALCĂ, CONSTANTIN

Cărășeni de neuitat / Constantin C. Falcă. - Timișoara : Eurostampa, 2009-
vol.

ISBN 978-973-687-889-3

Partea 48. - Reșița : Editura Gheorghe Magas, 2025. - ISBN 978-630-6539-31-
4

008

929

NOTĂ:

*Responsabilitatea asupra conținutului științific și al redactării lucrării aparține în
exclusivitate autorului.*

Editura Gheorghe Magas Reșița
a Casei Corpului Didactic Caraș-Severin

Responsabil cu redacția

Editor prof. Remus Mihai Rîjniță

Adresa:

Bega Nr.1, 320059, Reșița

Tel. 0355-417029, Fax: 0255-206005

Coperta Remus Mihai Rîjniță

ISBN: 978-973-687-889-3

ISBN: 978-630-6539-31-4

Consiliul Județean Caraș-Severin
acordă titlul de

Cetățean de onoare al județului Caraș-Severin
domnului Constantin Falcă

pentru merite deosebite în promovarea culturii și creșterea prestigiului
județului Caraș-Severin, la nivel local, național și internațional.

Reșița, 22 august 2024

Președinte
Romeo-Dan Dunca

**BANATUL DE MUNTE ȘI ISTORIC ADUCE UN PROFUND
OMAGIU PROFESORULUI UNIVERSITAR
DR. CONSTANTIN C. FALCĂ
PRIN ACEASTĂ ONORANTĂ RECUNOAȘTERE**

Cărășenii de neuitat, în 46 de volume

De Ionel Ivașcu în 06 noiembrie 2024, ora 2:00 PM

ALTE DOVEZI DE RECUNOAȘTERE

Laudație prof. univ. Dr. Constantin C. Falcă*

Dacă vorbești despre Țara Cărașului, una dintre localitățile importante ale acestui spațiu a fost, este și va fi Răcășdia. Iar, dacă astăzi vorbești despre această comună înfloritoare a județului Caraș Severin, nu poți face abstracție de un nume de intelectual nascut pe aceste plaiuri, de prof. univ. Dr. Constantin C. Falcă, un erudit om al locului, unul care nu și-a uitat spațiul care l-a format și care îl face, ca și în continuare să nu-i întoarcă spatele, ci să revină de fiecare dată din nou acasă! Este omul care a dat frâu liber seriei de cărți „Cărașeni de neuitat”, devenite repere pentru cei care caută informare intelectuală despre cei trecuți în eternitate, dar și despre contemporanii, care au lăsat sau lasă urme în brazda județului și a Banatului istoric...

Prof. univ. Dr. Constantin Falcă a văzut lumina zilei la 26 mai 1942, în localitatea Răcășdia din județul Caraș-Severin, fiul lui Constantin și Ruja (născută Rambu), de profesie agricultori, model în comunitate, din generație în generație.

Clasele primare le-a urmat în comuna natală cu învățătorul Ion Dumitru, originar din Oltenia, sosit în comuna Răcășdia la începutul anului școlar 1930/1931. Învățătorul său a fost o fire blândă și atrăgătoare ceea ce i-a atras simpatia școlarilor. În privința proceselor didactice, era adeptul celor ce credeau în puterea de convingere a cuvântului, a vorbelor frumoase, considerând că bătaia e ruptă din rai, dar nu ca să fie folosită pe pământ, ci aruncată în flăcările iadului!

Clasele V-VII le-a urmat la aceiași școală, apreciindu-i pe profesorii Stana Popa(Pacatiuș), Vasile Popa, Iosif Müller, Ioan Banciu, de la care a reținut sfaturi privind comportarea în viață și îndatoririle școlarilor pentru a deveni utili familiei și societății. A avut colegi de clasă pe care îi poartă în suflet cu mare dragoste: Maria Mergea (viitoarea soție, cu care era în intrecere pentru premiul I), Petru Pela, Nicolae Albu, Pavel Raica, Ileana Elena, Momin Maria, Ana Borlovan, Dragoie Emilian, unii dintre ei trecând în lumea umbrelor. An de an a fost premiant și a participat la toate concursurile școlare și la serbările organizate de școală.

A continuat studiile la Liceul „General Dragalina” de la Oravița , manifestând aceeași dragoste de carte, care îi va deschide calea spre afirmarea de mai târziu. Dintre profesorii de mare valoare didactică și morală își amintește cu admirație și pioșenie de Mihai Novac, Elena Raia, Gheorghe Raia, familia Epure, care l-au înarmat cu cunoștințe perene din domeniul lor de specialitate, dar și cu îndrumări de a aprecia munca și valorile spirituale. Îi place să creadă că dascălii de atunci, deși în alte condiții, aveau o mai pregnantă vocație profesională, iar motivația nobilei misiuni avea la bază mândria și responsabilitatea pentru actul educațional. Nici atunci copiii, adolescenții, tinerii n-au fost mereu cuminți, dar nu le lipsea respectul față de semeni și aveau în cugetul lor inocent încă frica de Dumnezeu, iar ieșirile și derapajele specifice vârstei erau doar niște isprăvi și năzdrăvăanii făcute de năzdrăvani.

După absolvirea liceului a frecventat între anii 1967 – 1972 cursurile Facultății de Medicină Veterinară din Timișoara, obținând la examenul de licență nota 10 (zece) și diploma de „Doctor medic veterinar”. I-au rămas în minte și în suflet unele cadre didactice universitare de înaltă valoare profesională și morală: prof. dr. docent Vasile Tomescu, conducătorul de mai târziu al tezei sale de doctorat, caracterizat prin blândețe, competență, energie creatoare nestăvilită, iubire pentru familie, iubire pentru marea familie a neamului, iubirea față de școală, iubirea față de frumos, literatură, artă... exemplu de conduită intelectuală, prof. dr. docent Nicolae Gluhovschi, specialist de renume internațional, decanul facultății, prof. dr. Aurel Vințan, care a contribuit la fondarea celor două facultăți de profil, cea de la Arad și cea de la Timișoara, prof. dr. Vasile Taloș, prof. Traian Gârda, ilustrul prof. dr. docent Gheorghe Constantinescu, anatomist de renume mondial, actualmente în Statele Unite ale Americii. Ca student a participat la diverse concursuri, obținând numeroase premii.

După absolvirea facultății a fost repartizat la Intreprinderea Agricolă de Stat Grabaț din județul Timiș, unitate etalon a agriculturii și zootehniei românești, unde a activat ca medic veterinar de fermă și apoi ca medic șef epidemiolog al întreprinderii.

În această postură a fost confruntat cu cazuri inedite de la care a avut numai de învățat. Întreaga experiență dobândită în munca de teren l-a ajutat enorm ca viitor cadru didactic universitar.

A fost onorat cu titlul de medic primar veterinar, doctor în științe medicale – domeniul medicină veterinară, expert evaluator CNCSIS, director de colegiu – durată 3 ani, medicină veterinară.

A îndrăgit de mic cartea, școala, cuvântul scris și a sorbit cu nesaț licoarea învățării, descoperindu-i timpuriu nectarul și dulceața, pe care la rândul ei a oferit-o cu drag și pasiune altora. Dintre virtuțile care îi definesc caracterul, perseverența și tenacitatea sunt cele definitorii așa cum sugerează și porecla pe care o poartă părinții – „Cremene”. Noțiunea aceasta, prin însușirea sunetelor, dar și semantic, sugerează nu numai perseverența și tenacitatea, ci și statornicia.

A fost căsătorit cu Maria Mergea din Răcășdia, asistent medical, din păcate trecută în eternitate, și are doi copii – realizați ca profesoară, respectiv ca ingineră.

Activitatea didactică și de cercetare științifică este concretizată în cele două tratate, monografii, cursuri și manuale de nivel superior, dintre care amintim: „Bazele semiologiei medicale veterinare”, „Tehnici de examinare clinică și paraclinică la animale”, „Urologie veterinară”, „Elemente de neurologie veterinară”, „Semiologie medicală veterinară”, vol I – III, „Medicină internă a animalelor”, vol I-II. Ultimele două au fost premiate de Academia Română. Este autor și coautor la 212 lucrări științifice publicate în țară și străinătate, 21 de lucrări comunicate la diverse simpozioane naționale și peste 80 articole publicate în ziarele locale și centrale. De asemenea este coautor la o inovație privind dezinfectia adăposturilor de animale, responsabil și colaborator la 10 contracte de cercetare științifică.

Este membru în Asociația Generală a Medicilor Veterinari din România, în Societatea de Medicină Comparată din Timișoara și în Asociația pentru cercetarea multidisciplinară din Zona de Vest a României.

Activitatea publicistică

Opera profesorului universitar Dr. Constantin C. Falcă are două piscuri:

- a) unul științific, format din autor și coautor la 27 de cărți și 212 de lucrări științifice publicate în țară și străinătate, coautor la o inovație, responsabil și colaborator la 10 contracte de cercetare științifică și

b) celălalt, cultural, format din lucrarea „Medici veterinari slujitori ai muzelor”, vol. I-VI (coautor alături de Alexandru Stupariu), premieră pe plan național și internațional. În prezent acest serial cuprinde aproximativ 2000 de pagini și circa 150 de medalioane dedicate medicilor veterinari cu talent pe tărâmul artei. Nu toți sunt amatori, cum s-ar putea crede, pe parcurs, unii devenind membri cu patalama ai uniunilor de creație: scriitori, publiciști, artiști plastici, soliști vocali și instrumentiști. Alții au în palmares chiar mai multe pasiuni extraprofesionale, practicate cu „brio” și după rigorile artei profesionale. Bineînțeles aici, la cultural trebuie amintit și serialul „Cărășeni de neuitat”, vol. I – XLVIII, până în prezent, care cuprinde peste 6.000 de pagini, cca 3.500 medalioane. Este un demers care va fi sortit izbânzii și se va impune treptat, ocupându-și locul binemeritat în geografia literar artistică și spirituală a Banatului istoric. Fiecare volum din lucrarea enciclopedică dedicată zonei Carașului și Banatului sârbesc are, la final, o arhivă foto în care vorbesc oamenii și locurile, cărțile bănățenilor din arealul prezentat. La începutul acestui „demers” au fost doi, dar Petru Ciurea s-a retras într-o stea (2013), lăsându-l singur pe Constantin C. Falcă la cârma „arcăi”. Și profesorul Constantin C. Falcă mi-a mărturisit că dorește să continue această serie până la volumul cu numărul cincizeci !

Profesorul Constantin Falcă este membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, redactor șef adjunct al publicației „Jurnal de Răcășdia”, membru în Asociația Publiciștilor Presei Rurale din Banat, colaborator la diverse periodice din Banat și din țară.

Despre valoarea cărților publicate vorbesc și distincțiile obținute : nominalizat în Enciclopedia „Who’ s Who”, editată pentru prima dată în România, în anul 2002; „Omul anului 2004”, titlu conferit de Institutul Biografic American; titlul de cetățean de onoare al comunei Răcășdia, județul Caraș-Severin; Diploma de onoare din parte Asociației culturale „Voința” din Răcășdia, județul Caraș-Severin; Premiul anual de creație „Persona Maxima” , oferit de Biblioteca Județeană „Paul Iorgovici” Caraș-Severin; Diploma de excelență acordată de Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului din Timișoara, pentru întreaga activitate; Diploma de Onoare din parte clubului medicilor veterinari pensionari „Valeriu

Pintea” – Timișoara, pentru colaborarea cu clubul și pentru strădania de a face cinste profesiei de doctor medic veterinar, Premiul „Traian Săvulescu” al Academiei Române, 2007; Premiul „Alexandru Locusteanu” , pentru publicarea de tratate și lucrări de înaltă valoare științifică, în domeniul medicinei veterinare, acordat de Asociația Generală a Medicilor veterinari din România; Premiul „Ion Adameșteanu” al Academiei de Științe Agricole și Silvicultură; Premiul Academiei Române 2013; Diploma de Merit acordată cu ocazia semicentenarului Facultății de Medicină Veterinară din Timișoara (1962-2012); Diploma de Merit decernată de Societatea de Limba Română din Voivodina – Republica Serbia, pentru sprijinul acordat cu perspicacitate activității nobile a Societății de Limba Română din Voivodina, vizând cultivarea limbii române literare; Diplomă Aniversară din partea Asociației Culturale „Suflet Nou” din Comloșu Mare, nominalizat în Enciclopedia Banatului etc.

Desigur a vorbi astăzi despre unul dintre „Cărășenii de neuitat”, despre prof. univ. Dr. Constantin C. Falcă, într-un moment esențial al existenței sale în ceea ce privește aprecierea colectivității, poate continua încă ore bune, informațiile și dovezile pentru evenimentul de astăzi fiind de neepuizat... Dar trebuie să mă opresc aici...

Acestea fiind spuse, nu îmi rămâne altceva de făcut decât să mulțumesc d-lui Președinte, membrilor Consiliului Județean Caraș Severin și tuturor celor care au susținut acest demers pentru a recunoaște activitatea unui intelectual al județului, care aduce faimă spațiului și timpului, ne aduce nouă, celor care îl cunoaștem și îl apreciem, bucuria de a fi alături !

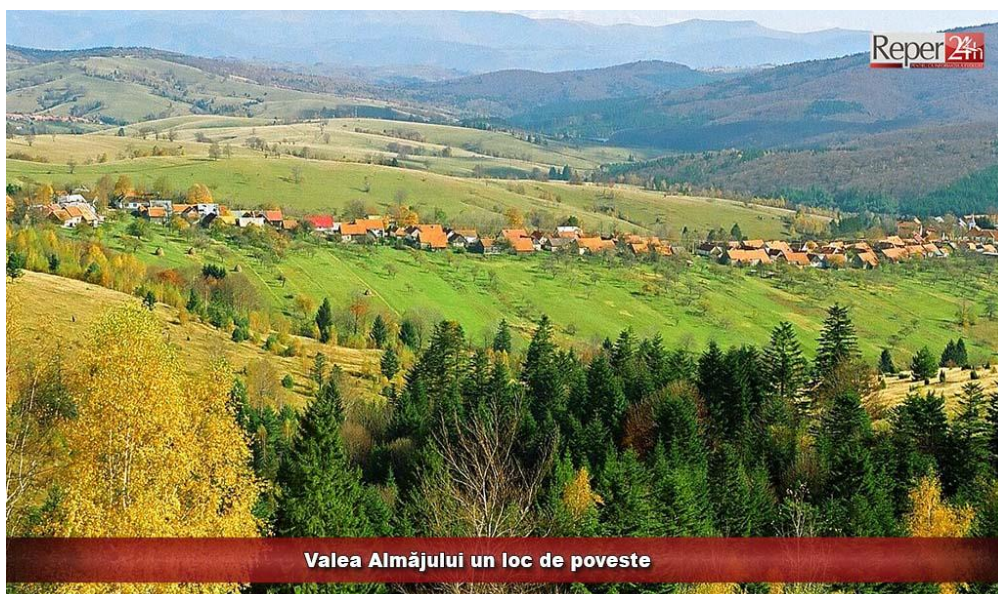
Ad multos annos Constantin Falcă !

Erwin Josef Țigla

Reșita la 22 august 2024, în sala „Sorin Frunzăverde” a Consiliului Județean Caraș Severin.

* Cu text preluat parțial din documentația depusă la Consiliul Județean Caraș-Severin în ianuarie 2024 de către Forumul Democratic al Germanilor din județul Caraș Severin, cu propunerea de a-i fi conferit acest onorant titlu.

Din lupta almăjenilor pentru Marea Unire

Uriașele manifestații și demonstrații populare, organizate în anii 1914-1918, miile de voluntari care s-au înrolat să lupte pentru cauza întregii națiuni, acțiunile ferme ale poporului au dat glas voinței generale de unitate. Cu deosebită vigoare s-a manifestat mișcarea de eliberare națională la românii din Banat și în Țara Almăjului.

Paralel cu avântul luptei mișcării revoluționare de la orașe, s-au desfășurat și în satele bănățene lupte țărănești de mari proporții. O trăsătură caracteristică a mișcării țărănești, în toamna anului 1918, o constituie împletirea stânsă a caracterului social și național, participarea unită a sătenilor la lupta împotriva autorităților și a burgheziei rurale.

Trebuie subliniat faptul că, în toate localitățile, atacarea și alungarea autorităților austro-ungare a fost însoțită sau urmată imediat de constituirea Consiliilor Naționale și a gărzilor naționale, de exprimarea fermă a năzuinței de făurire a statului național român.

În plasa Bozovici, primul grup de soldați vine de la Biserica Albă, în ziua de 2 noiembrie, pe ruta Cheile Nerei - Șopotu-Nou, spre Bozovici; Era condus de sergentul Solomon Rotariu din Prigor, caporalul Ion Boloantă din Prilipeț și Nicolae Stângu din Mehadia. În total erau 60 de ostași.

Cătanele intră în Bozovici și merg la Pretură. Funcționarii unguri, în frunte cu prim-pretorul Argalasch, fugiseră din comună mai înainte. De la Pretură merg la închisoarea corecțională din cazarmă, căreia i-au spart porțile, dezarmează paznicii și eliberează ultimii deținuți. Trec apoi la postul de jandarmi unguri, la casa lui Voica Pășlea, le iau armele și munițiile existente. Ajunși la fabrica de țuică a lui Constantin Burdea, acesta și cu oamenii lui i-au oprit, amenințându-i cu armele.

Deputatul Constantin Burdea era omul guvernului și avea concesiunea prunelor din Almăj și din alte părți; Era primarul Caransebeșului, seful poliției orașului și președinte al Comunității de Avere. Prezența soldaților, pe care îi calificase „dezertori”, îi îndârjise cu atât mai mult cu cât alături de ei au venit la fabrica lui și oameni din comună. Vrea să tragă în soldați, dar mai repede trage Rotariu, fără a-l nimeri însă. Burdea dispare și începe răfuiala, atât la Bozovici, cât și în celelalte sate almăjene. La Bozovici, sătenii devastează depozitul de țuică al lui Burdea, distrugându-i toate instalațiile de fabricare a răchiei. Sunt devastate băncile din centru, sediul de intabulare a averilor, judecătoria, debitul de tutun – de unde în timpul războiului se distribuia numai la favoriți. Sunt sparte prăvălia lui Spergher și alte dughene, luându-se produsele raționalizate, ca și clădirile în care era direcția minelor. Sunt tăiate liniile telefonice, rămânând izolat întregul ținut. Revoltele din Almăj au continuat în tot cursul lunii noiembrie; O relatare a Consiliului Național Român din Caransebeș, de la începutul lunii decembrie, menționa că în satele plasei Bozovici sunt mari tulburări, furturi, jafuri, tăierea pădurilor.

Au fost omorâte vite, incendiate sălașele celor înstăriți și care au fost în legătură cu autoritățile locale în timpul războiului, săvârșind numeroase abuzuri. Aceste aspecte îl fac pe preotul Vasile Popovici din Pătaș să ceară ajutorul Consiliului Național Român din Caransebeș, printr-o scrisoare trimisă la 25 noiembrie 1918 (preotul Vasile Popovici este autorul unei valoroase Monografii a satului Pătaș - n.n.)

La Prilipeț, soldații au judecat și au împușcat în stradă pe notarul Ilies Karol, care nu apucase să fugă. Este omorât pentru nedreptățile făcute văduvelor, orfanilor ca și altor cetățeni în timpul războiului.

La Bănia, în urma certurilor dintre două familii, este împușcat Pavel Curcă în prăvălia lui Cioară, de către proprietar, care apoi fuge din sat. Notarul și jandarmii fug, iar satenii le iau bunurile. La Dalboșeț, sunt sparte depozitele de țiucă ale lui C. Burdea, fabrica de sticlă a lui Haniciko și este devastată locuința notarului Teodor Lukici. Acum este distrusă și arhiva notarului maghiar. S-au întâmplat și unele incidente cu foști protejați ai autorităților care sfidau neajunsurile și greutățile celor săraci.

Și la Șopotu Vechi, au fost devastate depozitul și instalațiile de făcut țiucă a „primei case de păstrare din Caransebeș” și magazia cu cereale rechiziționate, „care au fost restituite celor de la care au fost luate”.

La Lăpușnicu Mare, întoarcerea soldaților a fost sărbătorită de toată comuna. doar câțiva turbulenți au atacat prăvălia comerciantului Andrei Bârsan. Aceștia sunt pedepsiți de către Nicolae Obeșterescu, comandantul gărzii naționale, prin împușcarea conducătorului răufăcătorilor, Gheorghe Bihoi. Locuitorii, împreună cu cei din Dalboșeț și Șopotu Vechi, au spart bazinul cu prune a lui Burdea, dând drumul prunelor și țiucii pe apa Nerei.

Iar la Prigor, soldații, împreună cu sătenii devastează fabrica de țiucă a „primei case de păstrare din Caransebeș”, notariatul comunal, apoi magazia în care au fost depozitate cerealele adunate prin rechiziții ilegale de la populație. Cerealele și celelalte produse găsite în depozit sunt împărțite la săraci.

Îndepărtarea autorităților maghiare a fost urmată imediat de constituirea Consiliului Național și a Gărzii Naționale Românești și în plasa Bozovici. Sarcina aceasta și-au asumat-o tinerii intelectuali ca inginerul Damaschin Stroca și sublocotenentul Alexa Pungilă, originari din Bănia, care cutreierau satele plasei Bozovici, propagândd ideea de conștiință națională, îndemnând populația la păstrarea demnității și înființarea de gărzii naționale. În fiecare localitate s-au format Consilii Naționale, fiind subordonate celui din capitala județului. Pe lângă acesste Consilii Naționale, pentru paza ordinii publice s-au format gărzile

naționale. Cătanele întoarse de pe fronturi intrau în gărzile naționale. Acestea erau formate din cele mai bune elemente din fiecare localitate.

Satele erau cutreierate de trimișii consiliilor, care țineau adunările de alegeri ale consiliilor. Adunările de constituire a Consiliilor Naționale se terminau cu strigăte entuziaste : „Trăiască Consiliul Național Român și unitatea românilor de pretutindeni!” . Se cânta „Deșteaptă-te, române”, „Pe-al nostru steag e scris Unire”, „Trei culori”, apoi urma „Jurământul de credință” față de Consiliul Național Român Central.

Dintr-o sedință a Consiliului Național Român din Caransebeș reiese că, pentru constituirea consiliilor în Valea Almăjului, este rugat a se preocupa protopopul militar Pavel Boldea. Din alte documente rezultă că au fost trimiși și alții pentru Almăj: prof.Grecu la Rudăria, prof Călțun.

La 3 noiembrie s-a organizat Consiliul Național Român din Caransebeș, avându-l ca președinte pe preotul Ion Brânzeiu, iar ca secretar, pe notarul locțiitor de prim-pretor al plasei Pavel Disela, cu următorii membri: preot Nicolae Bihoi, căpitan Nicolae Popiști, Dumitru Ionescu, Nicolae Ciosa Ogaș, Ilie Beloiescu, Pavel Jurchescu, Dumitru Terianu, Ilie Borlovan - secretar la pretură, Nicolae Bololoi, Pavel Mihăiuț, Alimpie Conciatu, Ilie Ruva, Pavel Matei, Meilă Pășlea, Nicolae Beloiescu, Nicolae Olaru, Marin Budu, Pavel Ieva Șnăidăru. Paralel cu alcătuirea comitetului de conducere s-a organizat Garda Națională, condusă de căpitanul Mihai Popiști cu 20 de soldați demobilizați.

O activitate remarcabilă, pentru apărarea siguranței satelor și spre a favoriza desfășurarea transformărilor revoluționare, din proprie inițiativă, a desfășurat căpitanul Mihai Popiști, ne spune un document de atunci: „În aceeași zi de 1 noiembrie 1918, am dispus prin curierii comunelor din Valea Almăjului să procedeze la înființarea de atari gărzii. În Bozovici, garda a fost înarmată cu arme ale lor, apoi cu cele confiscate de pretură, cu vreo 11 aduse de doi, trei inși, din depoul Regimentului Caransebeș, ba și cu furci de fier, ordinea publică fiind păzită prin patrulări de zi și noapte la intrările în comună, posturi fixe, restul eşalonat pe diferite sectoare”.

În aceste condiții, gărzile naționale au oprit dezordinile, reușindu-se și refacerea liniilor telefonice, restabilindu-se legătura cu prefectura.

La Rudăria, în 12 noiembrie, a avut loc adunarea de constituire a Consiliului Național Român. Între oratorii mai de seamă au fost :

profesorul Pavel Grecu, delegatul Sfatului Național din Caransebeș, precum și dr. Ioan Sârbu, care a fost ales ca delegat să reprezinte comuna la adunarea generală din Caransebeș, la 27 noiembrie 1918. Această adunare a Sfatului Național din comună a prilejuit o bucurie spontană și o hora românească. Componenta Consiliului Național din Rudăria era: dr. Ion Sârbu – presedinte al Consiliului Național, Miron Dancia, Petru Doda, Petru Șuta, Ambrozie Dancia, Pavel Dancia, Petru Sârbu și Clement Dobren – preot.

În aceiași zi, întocmesc o scrisoare de credință prin care se adeverește că Sfatul Național din Rudăria a ales ca delegat pentru adunarea de la Caransebeș pe domnul dr. Ion Sârbu, parohul comunei și administratorul protopopesc.

După adunare, corul bărbătesc din comună a cântat „Deșteaptă-te române”. Taraful de lăutari a cântat „Hora Unirii” și toți locuitorii prezenți se prind în horă, purtând în frunte un steag național românesc. La un moment dat, dr. Ion Sârbu a trimis pe Ion Dancia să aducă și un steag alb pe care era brodat chipul lui Mihai Viteazul, improvizat dintr-un peșchir lung, brodat de surorile lui Sârbu. A fost o mare însuflețire. Din ochii lui Sârbu curgeau lacrimi.

Gărzile Naționale din satele Almăjene aveau următorii comandanți: Petru Budescu la Dalboșeț, Alimpie Stoicu la Mocerîș, Nicolae Obeșterescu la Lăpușnic, Damaschin Stroca la Bănia (a fost stegar al Regimentului 43 din Caransebeș pe frontul de la Piave – Italia și decorat – n.n.), Nicolae Novacovici la Gârbovăț, Pavel Mirea la Șopotu Vechi, Iosif Toader la Prigor, Ion Cojocariu la Prilipeț, învățătorul Pavel Borchescu la Borlovenii Vechi, Mihai Grivei la Borlovenii Noi și dr. Ion Sârbu la Rudăria. La Pătaș, garda avea ca membri pe numiții: Nicolae Vuiescu, Nicolae Serafin, Vasile Serafin, Vasile Terian, Grigore Simion, Zaharia Hânda și Luca Serafin.

O dată cu alegerea Consiliilor Naționale, în comune, au fost aleși și delegați pentru adunarea de la Caransebeș, din 27 noiembrie 1918 – care urma să desemneze pe cei 5 delegați ai județului pentru Marea Adunare de la Alba Iulia, ce se pregătea pentru 1 Decembrie 1918.

Plasa Bozovici trimite următorii delegați: dr. Ion Sârbu de la Rudăria, preotul Dionisie Goanță și primarul Nicolae Obeșterescu de la Lăpușnic, Nicolae Novacovici de la Gârbovăț, Pavel Borchescu de la

Borlovenii Vechi, Petru Borchescu de la Borlovenii Noi, Nicolae Serafin de la Pătaș și Pavel Lăzărel de la Prigor. Adunarea electorală, ținută la Caransebeș în ziua de 14/27 decembrie 1918 îi alege pe cei 5 delegați care să reprezinte județul la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia convocată pe 1 Decembrie 1918. Aceștia sunt: George Ion, Nicolae Ivănescu, dr. Alexandru Moraru, Ilie Roman și dr. Ion Sârbu.

La Alba Iulia, istoricul dr. Ion Sârbu își impunea părerea asupra drepturilor bănățenilor în provincia lor, fiind trecută și în moțiunea Unirii. Aici este ales ca membru în Marele Sfat Național din Sibiu, referent în Consiliul Dirigent și în Comitetul pentru redactarea moțiunii pentru Unire.

Face parte din delegația aleasă de Liga Bănățeană care pleacă la Paris să reprezinte interesele poporului român asupra teritoriului locuit de bănățeni. Cunoștințele de istorie ale dr. Ion Sârbu au fost folositoare și pentru informarea delegației României la Conferința de Pace. După alungarea autorităților maghiare din Almăj, organele locale nou create, Consiliile Naționale și Gărzile Naționale, au restabilit ordinea și au făcut dreptate, depistând și restituind cea mai mare parte din bunurile furate, ca și marfa luată din prăvălii, atât la Bozovici, cât și în celelalte sate almăjene. Voința tuturor este de a se guverna singuri și au făcut-o prin oamenii de bună credință în întreaga zonă. Populația plasei Bozovici aștepta cu nerăbdare ajungerea scopului secular, de a se vedea liberi în țara liberă românească.

Așadar la 10 decembrie 1918, când au sosit un escadron de cavalerie sârb și o companie de infanteriști, ordinea era deja stabilită, prin conlucrarea populației cu Consiliul Național și Gărzile Naționale, care au instalat în fiecare comună primari cunoscuți pentru spiritul lor gospodăresc, fiind recunoscuți și de Consiliul Dirigent ca adevărați reprezentanți ai poporului.

Sârbii sunt încartiruiți la Bozovici în cazarmă, iar ofițerii au fost repartizați la familiile intelectuale.

Deși au încheiat un act scris cu reprezentanții Consiliului Național Român din Bozovici, prin care se obligau să respecte ordinea și aprovizionarea să o facă numai prin primărie, soldații sârbi s-au purtat diferit în satele almăjene. Astfel, dacă la Prigor, Pătaș, Putna, Borlovenii Noi și Vechi, Prilipeț, Moceriș și Șopotu Nou, sârbii s-au purtat

omenește, trimițând numai patrule din când în când, fără a le face neplăceri locuitorilor, în satele Rudăria, Dalboșeț, Bănia, Gârbovăț, Șopotu Vechi și Lăpușnicu Mare, sârbii se poartă brutal, batjocoresc locuitorii, la Rudăria maltratează femeia Afemia Popovici, nu permit plecarea la Alba Iulia. La Dalboșeț interzic întâlnirile cu caracter românesc; La Bănia și Șopotu Vechi fac percheziții în locuințe, luând haine și alimente iar la plată spun că va plăti „Bog” (Dumnezeu). La plecare iau din Dalboșeț peste 50 de vite și alimente. La 31 martie 1919, pleacă definitiv din Almăj și din tot Banatul de munte, trupele de ocupație sârbe, la intervenția Generalului francez Berthelot și a Reginei Maria a României în cadrul Conferinței de Pace de la Paris, populația bănățeană scăpând de ocupația armatei sârbe și de întreținerea lor.

La 1 aprilie 1919, populația Almăjului, pe întregul parcurs dela Borlovenii Noi – Prigor – Prilipeț, întâmpină cu mare însuflețire armata română. La Bozovici a fost aranjată o primire triumfală. Tariful lui Sâmu Luca a cântat hora almăjană. S-au rostit cuvântări și s-a jucat hora – soldatul român cu fata almăjană.

La Marea Adunare Națională de la 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia, alături de Ion Sârbu, care participa ca reprezentant al Almăjului cu drept de vot, au fost prezenți și alți almăjeni care au reușit să scape de trupele de ocupație sârbești. Amintim pe preotul Vasile Popovici din Pătaș, care la Teregova a trebuit să treacă peste munți pentru a scăpa de soldații sârbi, preotul Nicolae Novacovici din Gârbovăț și preotul Nicolae Bădâni din Dalboșeț, învățătoarea Sofia Zava din Prigor, precum și preotul Traian Călțun din Borlovenii Noi, care-l însoțește pe dr. Ion Sârbu, ca secretar personal al acestuia.

La sfârșitul războiului, ofițerii almăjeni, aidoma tuturor ofițerilor români din armata austro-ungară, eliberați de jurământul dat împăratului, se pun la dispoziția consiliilor militare române și a gărzilor naționale, organizate în diferite centre. Așa este cazul preotului maior Iosif Serafin din Pătaș, care se pune la dispoziția Consiliului Național Român Militar din Viena. De aici vine la Sibiu, în februarie 1919, și se înrolează în armata română. Este numit șef al clerului ortodox militar al Corpului VII de armată. La aceiași unitate sunt repartizați și preoți militari, ca voluntari în armata română, Coriolan Buracu din Prigor, Ioan Stroca din Bănia, Nicolae Bădâni din Dalboșeț, precum și sublocotenentul Constantin Ruja

din Prigor, numit adjunct al generalului Dănilă Papp. Constantin Ruja – noiembrie 1918 – se pune la dispoziția Consiliului Național Român din Arad și este repartizat pe lângă Ștefan Cicio Pop, în care calitate participă la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, veghind la buna desfășurare a lucrărilor Adunării.

De asemenea, și locotenentul Grigore Mihăiut din Bozovici se încadrează în armata română, fiind repartizat la Regimentul 92 infanterie din Orăștie. Ocupă funcția de adjutant al comandantului Regimentului și sef al biroului de instrucție. Alături de acești ofițeri, s-a înrolat în armata română ca voluntari și maiorul Grigore Boldea, la 1 februarie 1919, și Romulus Boldea – fiind numit comandant de divizion – amândoi din Borlovenii Vechi și din aceeași familie.

Încadrați în rândurile armatei române, ofițerii almăjeni participă la luptele de pe Tisa împotriva trupelor maghiare care invadaseră țara, în vara anului 1919.

Se disting prin vitejie, contribuind la alungarea invadatorilor și, la 5 august 1919 trupele române ajung la Budapesta. În satele almăjene se trag clopotele, exprimându-se bucuria resimțită de populație la primirea veștii victoriei. În acest război s-au distins toți ofițerii almăjeni, fiind decorați cu diferite ordine și medalii. Romulus Boldea este decorat de două ori, iar Grigore Mihăiut primește ordinul „Mihai Viteazul”, fiind singurul ofițer care obține această înaltă decorație română.

Anul 1918 aduce satelor almăjene marea bucurie a realizării visului secular. La aceasta au contribuit și cei 152 de voluntari almăjeni care au luptat pe diferite fronturi din Italia, Rusia și România, mai ales după intrarea României în război, în vara anului 1916. Din acel moment, almăjenii se predau în masă, înrolându-se ca voluntari în legiunile din Italia indeosebi. O parte dintre ei, întorși acasă, participă la realizarea unei vieți noi cu entuziasm. Almăjenii își aleg ca deputat al județului Caraș-Severin pe dr. Ion Sârbu, reprezentantul lor în primul Parlament al României întregite. El a avut un rol important la adunarea de la Lugoj, organizată la 10 iunie 1919, luând atitudine, în semn de protest, împotriva ciuntirii Banatului. Aici ia cuvântul și dr. Ion Sârbu, vorbind și aducând argumente pentru drepturile românilor bănățeni asupra provinciei.

În același scop se organizează la 15 iunie, la Bozovici, o mare adunare populară la care participă și delegați din afara Almăjului.

Discutând problema Banatului, iau cuvântul dr. Cornel Corneanu, secretarul Episcopiei Caransebeșului, Dimitrie Zgăvârdia, contabilul-sef al Episcopiei, dr. Avram Imbroane, Alexandru Birăescu – ziarist, dr. Ioan Țicu – medic, Iancu Conciatu, Nicolae Bihoi – preot Bozovici.

În această ardentă preocupare, o bogată activitate a desfășurat și Coriolan Iosif Buracu, în vara anului 1919. Organizează adunări și manifestații, întocmește memorii pe care le predă generalului francez Berthelot, la trecerea sa prin gara Mehadia, ca și Regelui Ferdinand I la Brașov. Semnarea tratatelor de pace la Paris încheie prin biruință și această problemă.

Încununarea victorioasă a luptei seculare dusă de poporul român pentru pastrarea ființei naționale, pentru libertate și independență, desăvârșirea procesului de făurire a statului național unitar român, în istoricul an 1918, a avut o însemnătate deosebită pentru dezvoltarea României moderne, pentru afirmarea poporului român.

Almăjenii și bănățenii au luptat pentru Unire, pentru Banat, ca parte componentă a ROMÂNIEI MARI, împlinind un vis de veacuri.

Sursa: Pavel Panduru – Nemuritorii – editura Hoffman, 2018.

DR. ADRIAN ARDEȚ - ARHEOLOG

Lângă Caransebeș, la Tapae, locul unde dacii au fost înfrânți de romani !

Când e vorba de daci și romani, județul Hunedoara domină imaginarul popular. În cuprinsul hotarelor se află nu doar ruinele capitalei dacilor de la Grădiștea de munte și coroana de cetăți ridicate de Burebista în Munții Orăștiei, ci și capitala Daciei romane Ulpia Traiana Sarmizegetusa. O imagine care se îmbogățește pe zi ce trece prin descoperiri realizate de arheologi, care scot la iveală detalii fără de care imaginea noastră despre trecut nu ar fi întreagă. Într-o zi toridă de vară, arheologul Adrian Ardeț ne-a invitat în „laboratorul” său de cercetare din cadrul „Muzeului Județean” Caransebeș: ca să aflăm ultimile noutăți de pe „frontul” celor mai recente săpături arheologice din zonă. În partea aceasta de Banat se află cel mai important oraș din vestul Daciei romane, Tibiscum (lângă Caransebeșul de azi). Tot aici au fost construite de către romani primele două mari axe rutiere antice de la Vărădia la Tibiscum și de la Orșova la Tibiscum. Și cel mai important, aici, în zona noastră, la Tapae, s-au confruntat cele două mari armate, armata romană și cea dacică. Așa că, pentru istoria României, aici e un loc foarte încărcat de semnificații, dar și de informație arheologică. Tapae e amintit de Dio Casius de două ori în scrierile sale. Izvoarele zic că, în anul 86, dacii trec Dunărea și atacă garnizoanele romane de la sud de Dunăre. În 87 Domițian îl trimite pe generalul Cornelius Fuscus să-i pedepsească pe daci. Dacii îl înving și pun mâna pe toate stindardele de luptă ale romanilor, pe care le duc sus în Munții Orăștiei, la Sarmizegetusa Regia. După un an de zile, romanii vin să se răzbune și atunci se dă prima luptă la Tapae, cu pierderi mari de ambele părți. Cea de-a doua luptă se dă în vara anului 101, pe vremea lui Traian, și este una dintre cele mai importante lupte din istoria antică. A fost o luptă pe viață și pe moarte. Cine pierdea avea țara ocupată. Nu a fost o luptă de gherilă,

nu s-a luptat pe dealuri, cu pietre, cum cred unii și alții. Ca să înțelegem amploarea confruntării, trebuie să ne gândim că romanii au trimis la luptă 15 legiuni ! Au venit pe Valea Mureșului și prin Banat, pe două drumuri, și s-au întâlnit la Tibiscum. Au venit pe Valea Jiului, Pe Valea Prahovei, pe Valea Teleajenului și au înconjurat Munții Orăștiei. A fost un război de dimensiuni gigantice. La vremea respectivă o legiune avea 6000 de soldați. Iar romanii au venit cu 15 legiuni, plus trupe auxiliare. S-a calculat că ar fi participat cam 250.000 de soldați romani.

Forțele au fost inegale, căci dacii nu puteau aduna mai mult de 100.000 de soldați, cu tot cu popoarele aliate lor. Tapae e un loc deocamdată neidentificat, dar presupunem că ar trebui să se afle între Tibiscum și Porțile de Fier ale Transilvaniei. Din păcate cartea lui Traian despre războaiele cu dacii nu s-a păstrat. (Prin sec. V-VI apăruseră informații cum că această carte ar fi existat despre războaiele cu dacii). Traian era un tip laconic și ar fi scris „*Vom merge spre Berzobis și apoi spre Aizisis*”, un text fără prea multă culoare. Dar informații arheologice apar tot timpul, iar ele ajută să ne apropiem tot mai mult de locul bătăliei de la 101. Bătălia de la Tapae nu e doar istoria României sau a Europei este istorie universală: avem de-a face cu unul dintre cele mai cunoscute războaie din antichitate! În apropierea castrului de la Tibiscum am descoperit un sistem de apărare format din cinci gropi care pe fund, aveau înfipti stâlpi ascuțiți de stejar. Un sistem gândit să fie amplasat exact în fața fortificației romane de la Tibiscum. Gropile le-am găsit la 1,60m adâncime, sunt dispuse în linie dreaptă și sunt prezentate și în „De bello Gallico” de către Julius Caius Caesar. Dar marea surpriză este că le-am identificat și pe Columna lui Traian. La Tibiscum avem un castru militar auxiliar în care au fost cantonați soldați veniți la început din Siria, arcași și sagitari, apoi o cohortă din Alpi, din Noricum, călăreți și luptători mauri din nordul Africii. Lângă fortificația militară s-a format un sat al coloniștilor, care s-a dezvoltat până la rang de municipium. La o necropolă de-a lungul drumului roman spre Ulpia Traiana Sarmizegetusa facem cercetări cu o echipă italiană de la Universitatea din Ferrara. Tot aici am făcut investigații printr-un proiect cu Universitatea din Varșovia, prin investigații magnetometrice. La cea de-a doua necropolă pe drumul spre Drobeta, am săpat vreo 140 de morminte. În ce-i privește pe daci, stim că, aveau un sistem de apărare în Munții Poiana Ruscă. Aceste

așezări fortificate au fost descoperite recent la Tincova, Jdioara și Criciova din Timiș. După anul 101, pe daci îi regăsim în apropiere de Tibiscum. Avem dovezi, ceramică dacică și tot felul de obiecte ceramice, ceașcă dacică, vase cu brâu alveolar. Cultura dacică a fost una distinctă, de sine stătătoare. Dacii au continuat să existe și în timpul ocupației romane. Astfel tinerii daci erau recrutați pe la 18 ani și trimiși în Britania, la valul lui Hadrian, sau în nordul Africii. Sunt dovezi legate de prezența cohortelor dacice, în mai multe locuri din Imperiul Roman. După ce terminau stagiul militar, ei deveneau cetățeni romani cu drepturi depline și urcau în ierarhia societății în localitățile în care rămâneau. Știm că un anume Decebalus , în sec III-lea, la 150 de ani de la războaiele daco-romane, depune ofrande sub forma unor frunze de aur. Își scrie numele pe ele – Lucius Decebalus. După 150 de ani dacii nu-și uită numele eroilor: Decebal ! E un lucru fantastic !

Sursa: Ciprian Rus, Formula AS, nr. 1435/371, 17-24 septembrie, 2020.

Mihai Avramescu

MIHAI AVRAMESCU SCRIITORUL

S-a născut în 8 iunie 1914, în localitatea Felnac, în apropiere de Timișoara. În satul natal a făcut școala primară, iar la Arad a terminat școala pentru învățători. În anul 1934 a venit în Iugoslavia, ca învățător contractual în școlile primare cu limba de predare română înființate conform unui tratat interstatal. La început a lucrat în localitatea Ecica, iar după câțiva ani

a fost transferat la Petrovasâla, unde a rămas până la sfârșitul războiului. În anul 1946, Mihai Avramescu a intrat în jurnalistică la săptămânalul „Libertatea”, din Vârșeț mai întâi pe postul de secretar, apoi ca ziarist.

În 1948 a devenit redactor șef al revistei „Bucuria pionierilor”, iar un an mai târziu redactor șef al revistei „Lumina”, pe care a condus-o, cu excepția anului 1950, până în anul 1955.

În paralel, între anii 1952-1956 a fost director al Teatrului Popular Românesc din Vârșeț. În 1956 a revenit în funcția de redactor al revistei, acum cu denumirea „Bucuria copiilor”.

Pentru o lungă perioadă de timp, până în 1975, când s-a pensionat, a fost redactor responsabil la Editura „Libertatea”. Pe întreg parcursul celor patru decenii de viață publică, pe lângă funcțiile amintite, Mihai Avramescu a îndeplinit și altele: membru în diferite comisii comunale și provinciale, activ în comitete de organizare ale diferitelor manifestări culturale.

Mihai Avraamescu a fost un publicist zelos și scriitor activ. A scris un număr mare de cronică culturale în „Libertatea” anilor 1947-1948. În anii 1950 a publicat reportaje despre viața culturală a românilor din Banat și informații despre activitatea și turneele Teatrului Popular Românesc, despre activitatea editorială în limba română, precum și o serie de articole satirice sub titlul comun „Porumbe amare” (1955-1956). A realizat și publicat în „Libertatea” mai multe interviuri cu scriitori și artiști din România. La Editura „Libertatea” a redactat aproape întreaga serie a

„Calendarelor poporului”, respectiv a „Calendarelor populare”. Scrierile și lucrările lui Mihai Avramescu au apărut în „Libertatea”, „Lumina”, „Femeia nouă”, „Satul”, „Bucuria copiilor”, „Dnevnik”, „Letopis Matice srpske”, „Hid”, „Rukovet”, „Novi zivot”, „Knjizevne novine”, „Mladost...”, precum și în presa din România: „Scânteia”, „Gazeta literară”, „Familia”, „Scrișul bănațean”, „Luceafărul”.

Pentru activitatea extrem de bogată a lui Mihai Avramescu i s-au acordat numeroase premii și recunoștințe dintre care amintim: Premiul pentru Literatură al Guvernului Serbiei, Ordinul „Merite pentru popor cu Coroană de Argint” și „Scânteia Culturii” pentru opera Omnia, acordat de Comunitatea pentru Cultură a PA Voivodina.

Cu Mihai Avramescu mă plimbam adesea pe malul Timișului, „urcând treptele singurătății”, cum îi plăcea să spună. Acolo erau niște trepte pe care coboram la apă și urcam la restaurantul de pe faleză, pe care îl frecventam în trecut la câte un pahar de rubin sau chiar mai multe, în dependență de dispoziția și de prietenii pe care îi întâlneam.

Nu știam că erau treptele singurătății. În meditațiile poetice ale lui Avramescu, într-adevăr erau treptele pe care el cobora, mereu singur, în lumea sa poetică, departe de ceilalți. La Panciova, pe malul Timișului, M. Avramescu, îmi povestea îndelung despre începuturile sale literare, despre anii de dascălie la Ecica, dar îndeosebi la Petrovasâla, despre anii petrecuți la „Libertatea” din Vârșeț, până în 1962, când instituția a fost mutată la Panciova și despre permanentele neînțelegeri între puținii noștri intelectuali de pe atunci, despre problemele la Teatrul Popular Românesc, al cărui director a fost... I-am promis atunci că voi scrie odată o carte de mărturisiri despre toate acestea. Mi-a zis să nu mă grăbesc.

Am realizat totuși, la vremea respectivă, câteva interviuri, cu diferite prilejuri: când a împlinit 60 de ani de viață și 40 de activitate literară, de pildă. Îmi amintesc că l-am întrebat dacă vârsta respectivă îi provoacă sentimente deosebite, dacă se împacă cu ce a realizat în cei 40 de ani și cum ar vrea să trăiască dacă ar lua-o de la început. Mi-a răspuns: *„Este tulburător și responsabil să crezi și să spui că ceea ce ai făcut este admirabil, este perfect ori invers să spui că este rău. Întrucâtva poți crede că a fost un foc sublim pe care te-ai chinuit să-l înalți cu mâinile, cu mintea și inima, din zori și până în noapte, pe care nu îl lași nicidecum să se stingă. Este bine până te simți în acest câmp magnetic care nu se*

mai termină. Orice creație este scump plătită. Mitul Meșterului Manole reprezintă tragedia convertită în creația destinului: Deci de aș porni de la început, tot pe aceleași cărări aș drumui”. Am continuat: Thomas Mann scria undeva: „ Viața este scurtă, iar puterea de a răspunde exigențelor ei nu ni se dă decât o singură dată ! Viața scriitorului înseamnă un sacrificiu pe altarul creației ?

„A medita despre viață este un fapt foarte ispititor. Aceasta o fac filozofii, artiștii și chiar oamenii de rând. Lumea pare la un moment dat clădită doar din detalii, precis și foarte serios conturate, dar, ciudat, impresia de tot unitară, de armonie a ansamblului se impune cu atât mai pregnant. Viața scriitorului poate fi fără îndoială chinuitoare dar în același timp și o mare bucurie. Nu mă consider printre oamenii care scriu ușor, aceia care se consideră că au așazisul „har”, că pun pe hârtie „dintr-o singură respirație”. Eu scriu, rescriu și șterg într-una”

Eu vin dintr-o generație cu șaizeci de primăveri și tot atâtea toamne în spate. Pe atunci se credea că poezii trebuie să fie cu părul lung, dat pe frunte, ca Eminescu, că trebuie să termine în spital cel puțin ofticoși, să citească și să tușească și mai ales să fie răzvrățiți și îndrăgostiți. Pe atunci scriam fetelor prin albume versuri „năstrușnice”. Ele mă admirau și se îndrăgosteau de mine. Mai târziu: căutări, necazuri, gânduri, hârtie... Spiritul a început să se ascută și speranțele au rămas, ba s-au înmulțit¹. ”

Mihai Avramescu este unul din scriitorii consacrați ai literaturii române din Voivodina. A debutat cu versuri în anul 1934, în revista „Hotarul din Arad, a publicat apoi în săptămânalul vârșețean „Nădejdea” și în Căldările anuale ale acestuia, iar în perioada postbelică, în revista „Lumina”. Editorial debutul lui Mihai Avramescu a avut loc la Editura Uniunii Culturale Române din Vârșeț în anul 1947, cu volumul de versuri „În zori”. Au urmat volumele: „Aprindeți moara” (1948), piesă în trei acte la aceeași editură; „Drum spre adevăr”, poeme (1950), la Ed. „Frăție și unitate”; „Dacia felix”, dramă în trei acte, la Ed. „Lumina” (1953); „Treptele singurătății”, poeme, (1970); „Tinerete frântă”, roman, (1953); „Mesajul”, roman, (1971); „Cortul înserării”, poeme, (1973); „Vârstele anului”, poeme, (1974); „Opere alese vol. I și II”, (1986-1987), toate la Ed. „Libertatea”. Avramescu a tradus în limba română volumul de versuri „Animale zglopii, păsările și copiii”, de Jovan Jovanovic Zmaj, (1953) și

„Eroii din adâncuri” de Mira Aleckovic, (1960). Contribuie și cu un mănunchi de traduceri în versuri în „Antologia poeziei iugoslave contemporane ” ,(1964), apoi este și autor de manuale școlare².

Trăsătura fundamentală a talentului lui Mihai Avramescu este versul și modularea acestuia în subtilități nebănuite. Nu numai stilul, ci și temperamentul său literar este poetic prin excelență.

Lucrul acesta este vădit, cu prisosință, în lucrările sale în proză, atât în „Tinerete frântă”, cât și în „Mesajul”, nealterând cu nimic epicul și narațiunea³.

Cu „Cortul înserării”, scria criticul literar Ștefan Augustin Doinaș, Mihai Avramescu se vădește un poet ajuns la deplină maturitate artistică. Mai unitar ca oricând , la egală distanță între tradiționalism și modernism, romantismul său de substanță a ajuns acum la un ton propriu, de neconfundat.

Radu Enescu notează că Mihai Avramescu profesează o poetică a obiectualității liricii mai presus de cuvinte de aceea, în mod paradoxal, actul cel mai poetic nu este rostirea ci tăcerea.

Poetul a urcat și coborât „Treptele singurătății” sale într-un mut și rodnic monolog despre lume pentru a-si regăsi semenii dincolo de bine și de rău, în sânul matern și protector al naturii originare⁴.

Mihai Avramescu a plecat pentru totdeauna dintre noi în 5 ianuarie 1981. În urma lui a lăsat o operă literară care stă la temelia literaturii în limba română din Voivodina „nu doar prin prezența ei ca slovă scrisă, ci ca valoare incontestabilă”⁵.

¹ Costa Roșu, „Interviuri 1970-2000”, Editura „Libertatea”, Panciova, 2002, p. 17-19.

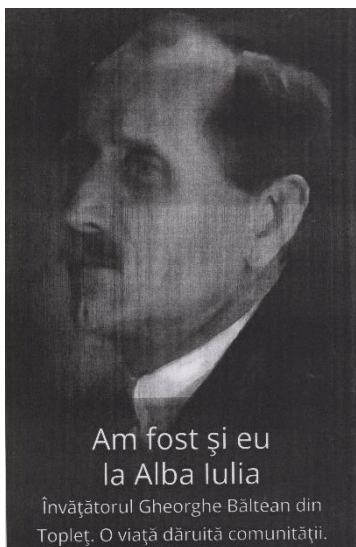
² Costa Roșu, „Personalități românești din Voivodina”. Ed. „Libertatea”, Panciova, 2004, p. 11-112.

³ Mihai Avramescu, „Opere alese, I, Proza, „Prolog la opera literară a lui Mihai Avramescu”, de Radu Flora, Ed. „Libertatea”, Panciova, p. 16-17.

⁴ Costa Roșu, op. cit, p. 12.

⁵ Mihai Avramescu, op. cit. p.25.

GHEORGHE BĂLTEAN AM FOST ȘI EU LA ALBA – IULIA

*„Niciuna din provinciile românești
nu are o cultură etnografică anonimă
populară atât de diferențiată ca
„ Banatul”
(Lucian Blaga).¹*

Învățătorul poet Gheorghe Bălțean
s-a născut la data de 1 iulie 1881 în
localitatea Topleț. A decedat la 23
decembrie 1961 și este înmormântat în
cimitirul parohial din Topleț, județul Caraș -

Severin. Părinții săi se numeau Nicolae și Petria, iar bunicii se numeau Toma și Ana. Fiu de țărani, urmează cursurile primare din Topleț, apoi școala gimnazială la Orșova, unde l-a avut ca profesor pe cunoscutul Traian Hențiu, cel care refuzase să predea limba maghiară. La Caransebeș se înscrie la Școala Normală. Aici el a cunoscut intelectuali de seamă ai Banatului ca Petru Barbu, Dimitrie Cioloca, George Cătană și Mihail Gașpar. După cum menționează în amintirile sale Dimitrie Cioloca, fostul său profesor, Bălțean s-a distins „prin inteligență, puritate exemplară și o rară diligență. La această școală este format ca învățător confesional în spiritul iluminist a lui C.D. Loga.

Gheorghe Bălțean este numit în septembrie 1900 învățător de țară la școala confesională din localitatea Jdioara, jud. Timiș. Într-una din poeziile sale descrie starea degradantă în care se afla această școală veche de pe vremea Mariei Tereza. Pentru el , așa cum mărturisea profesorul Ștefan Popa, școala era un „izvor de apă vie” :

„La sate e nădejdea
Și dorul de mai bine
Prin astea întări-vom
Orașele de mâine

Dar este și întuneric
Din vremea suferinței
Și trebuie s-aprindem
Lumina cunoștinței”.

Cu ajutorul sătenilor reușește să construiască o școală nouă care va fi înagurată în anul 1909. Fiind un bun creștin implicat activ în viața parohiei, se îngrijește de înființarea unui cor pe patru voci. Biserica din Idioara, fiind prea mică pentru populația de atunci a fost înlocuită cu una de zid mult mai mare. Dascălul Bălțean a fost unul dintre ctitorii acestei biserici pentru că s-a îngrijit de strângerea unui fond necesar ridicării acestui lăcaș sfânt. În amintirea acestei biserici din lemn care ulterior va fi demontată și cumpărată de comunitatea ucrainenă de la Criciova, va compune o poezie intitulată „Biserica străbună”. În anul 1902 s-a căsătorit cu Saveta Săvescu, originară din Rusca Montană. Și ea era învățătoare cu preocupări literare. Amândoi au urmat cursurile Universității de vară de la Vălenii de Munte, organizate de Nicolae Iorga. Unele poezii ale soției sale au fost publicate în „Drapelul” din Lugoj, în revistele „Învățătorul Bănățean” și „Școala Bănățeană”. Animat de patriotism chiar în timpul primului război mondial publică o poezie intitulată „Avem”, în care arată valorile culturale și spirituale ale poporului nostru, valori ce ne-au ținut uniți peste veacuri:

„ Popor sărac-avem comori:

O lege sfântă veche,
 Avem un dulce grai frumos
 Și port fără pereche
 În legea noastră am aflat
 De veacuri mângâiere
 Prin ea și graiul s-a păstrat
 În vremuri de durere.
 Alt grai pe lume nu ar fi
 În stare niciodată,
 Să cânte doina dorului
 Așa de înduioșată

Iar portul cel adevărat
 În mândria-i potrivire
 Arată dorul ce s-a dat
 Acestui neam de fire
 Zadarnic spun că suntem proști
 Și nu avem cultură
 Avem comori cari trag mai mult
 Cu multă învățătură
 Poporul meu sărac
 Tăria e în tine
 Oricum ai fi tot tu ne dai
 Nădejdea de mai bine”

(Drapelul, nr. 71,1917)

Pentru că a fost un mare animator la întregirea României, în anul 1918, la 26 decembrie, când generalul francez Berthelot trecea prin gara Topleş, Gheorghe Bălțean face un memoriu prin care revendică tot Banatul ca aparținând României. Acest memoriu a fost înmănat generalului de învățătorul Petru Mateiovici. În anul 1920 apare primul

volum de versuri intitulat simplu „Poesii”. În acest volum de versuri și pentru vremurile tulburi de după primul război mondial el face o observație atentă a atmosferei de atunci arătând că în aceste timpuri grele „omenia” este virtutea de care poporul are nevoie.

„ În graiul nostru dulce
Și plin de poezie
Nu-i vorbă mai frumoasă
Ca vorba: Omenie

.....

(Omenia, în Drapelul, 1920)

Rămâne la Jdioara până în anul 1925 când s-a retras în Topleț unde va fi învățător până la pensionare în anul 1930.

Revenirea în satul natal a fost un vis din tinerețele sale. Așa cum mărturisea însă într-o scriere a sa, „Frământări pentru vatra de lumină”, la venirea sa în Topleț nu a mai găsit ce se aștepta să găsească. „Lumea bătrânilor s-a schimbat”, spunea el, duhul vremii de după război a schimbat multe. S-a golit biserica, s-au înmulțit crâșmele și la urmă oamenii s-au mai învrăjbiți cu politica”². Poezia „După alegeri” este sugestivă:

„Politica cea mai bună

E politica străbună:

Să porți plugul, sapa, coasa

Și rost bun la toată casa

Să ascuți de legea țării

Prunci destui la noi să fie,

Moștenire în moșie,

Neamul să ni se-ntărească

Pentru Țara Românească”.

Să faci faptele-ndurării,

Să păstrezi cu-nțelepciune

Obiceiurile bune !

Implicat activ și în viața religioasă a satului este prezent la vizita Episcopului Veniamin Nistor cu ocazia târnosirii bisericii Sfântul Arhidiacon Ștefan la data de 5 mai 1946. Semnătura sa apare și pe Hrisovul așezat în Sfânta Masă, alături de preotul paroh Alexandru Dorobanțu, consilierul eparhial Marcu Bănescu și protopopul Iosif Câmpeanu. Fiul său, elevul Nicu Bălțean a rostit o poezie compusă de tatăl său, învățătorul Gheorghe Bălțean:

„Mult iubite și sfințite
Și al nostru bun păstor
Noi copiii de la școală
V-am așteptat cu mult dor
Să vedeți Toplețul nostru
Lângă Cerna așezat

Să-i sfințiți bisericuța
Cum Dumnezeu a lăsat
Și vă mulțumim din suflet
Pentru că v-ați ostenit
Și strigăm cu bucurie
Bun păstor, bine-ai venit”

În perioada interbelică a cunoscut pe mari cărturari ai Banatului și Țării Românești. Nicolae Iorga îi face o vizită în timpul peregrinării sale prin Banat însoțit de cunoscutul preot Gheorghe Tătucu, parohul comunei Iablanița (senator în Parlamentul României). Iorga în semn de apreciere îi lasă o carte de vizită și un portret cu semnătura sa. Gheorghe Bălțean întreține o frumoasă prietenie cu poetul de la Vasiova, Tata Oancea.

Trecut de 75 de ani scrie foarte rar versuri, când și când face vizite la Jdioara și la Caransebeș. La 9 ianuarie 1960, ca și cum și-ar fi cunoscut sfârșitul aproape, îi face o vizită bunului său prieten Dimitrie Cioloca, colecționar de documente istorice și literare, folclorist și istoric literar. Acestuia îi dă spre păstrare un dosar, care cuprindea sute de poezii, publicate în decursul a patru decenii. „Aici se cuprinde întreg sufletul meu” îi spune profesorului Cioloca. Tot cu o poezie își lasă testamentul:

„Când îngerul veni-va
Sufletul să-mi ia,
Așa doresc să-mi faceți
Îngroparea mea:
Un preot și un cantor
Cu trei buni dieci
Să-mi cânte obiceiul
Slujbelor de veci
Și numai clopotele
Plângă, dacă vor,
De vreme ce în lume
Fost-am călător

Pe calea cea mai scurtă
Trupul fie dus
Și-alătura de mama-n
Groapă fie pus
Și nici o cuvântare
Nu vreau la mormânt,
Tăcerea așa de bine
Bunului pământ.
Pomană dacă faceți
La săraci să dați,
Săracii mi-au fost mie
În viață frați”.

(Testament, în „Răsunetul”, nr. 42, 1939)

„Aici am fost și eu la Marea Unire de la Alba-Iulia în calitate de corespondent al ziarului Drapelul din Lugoj”

¹ Lucian Blaga, Barocul etnografiei românești, în „Banatul”, 1926.

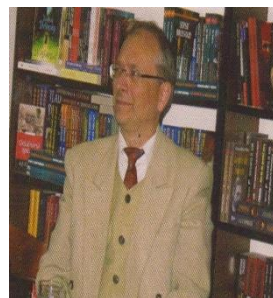
² Frământări pentru vatra de lumină de la Topleț, Tipografia Minerva, Lugoj, p. 5.

Sursa: „O viață dăruită comunității” de preot Gheorghe Buba

DORIN BĂLTEANU – cercetător și promotor

Născut în Tg. Cărbunești, jud Gorj, în 4 februarie 1959, dar mehedințean de origine, din comuna Balta. Absolvent al Facultății de electrotehnică a Universității din Craiova, promoția 1985.

Atestat pentru cunoașterea limbii engleze eliberat de centrul de limbi străine FIDES din București, 1993. Urmează două programe de marketing și management antreprenorial la Universida per Stranieri, Perugia, Italia (1993) și SUA (1994).

Venit la Băile Herculane din 1999, își dedică activitatea promovării stațiunii Băile Herculane, participând la diverse manifestări în țară și peste hotare (târguri, seminarii, simpozioane, etc), la emisiuni Radio, Tv, cu articole în ziare, reviste de specialitate devenind un promotor turistic al stațiunii.

Din anul 2002 este deținător al brevetului de Manager pentru activități turistice eliberat de Ministerul Turismului, apoi obține atestatul de ghid turistic.

În 2004, participă, în calitate de reprezentant al stațiunii Băile Herculane, la Gala de decernare a premiilor „Superlativele turismului românesc”, prezintă stațiunea Băile Herculane și primește premiul „Stațiunea anului 2003”.

În 2005, reprezintă, împreună cu o echipă, stațiunea Băile Herculane la Târgul de turism desfășurat în stațiunea Vrnjacka Banja din Serbia unde primește Diploma de excelență pentru organizarea standului.

În 2006, organizează la Hotel Roman din Băile Herculane, împreună cu Liceul „Hercules” și Inspectoratul Școlar Caraș-Severin, simpozionul „Scriitori la Herculane”.

În 2009 colaborează cu Primăria din Băile Herculane în realizarea campaniei de promovare a Vilei Elisabeta în cadrul TELEDON-ului organizat de TVR1, la emisiunea „RESTAURĂRI”.

În 2011, colaborează cu Primăria din Băile Herculane și prezintă stațiunea la Hotel Roman cât și în Serbia la Viminacium în cadrul proiectului transfrontalier Via Danubi realizat în colaborare cu orașul Veliko Gradište din Serbia.

În 2011-2012, participă în calitate de consultant local la „Planul integrat de dezvoltare urbană a orașului Băile Herculane”, proiect inițiat de Ministerul Dezvoltării Regionale și Turismului în parteneriat cu Programul de dezvoltare al Națiunilor Unite și Primăria Băile Herculane.

În 2013, inițiază, în Cadrul Primăriei Băile Herculane proiectul Parteneriat între stațiunea Hallstatt din Austria și Băile Herculane.

Între 2012-2014 , urmează cursurile de muzeograf la Centrul de Perfecționare a Personalului din Cultură din cadrul Ministerului Culturii obținând atestatul cu tema Amenajarea Muzeului de istorie „Gen.Nicolae Cena” din Băile Herculane, în cadrul Vilei Elisabeta.

În 2013, participă la seminarul româno-francez (ALZIAR) organizat de Prefectura Brăila și Ambasada Franței unde primește diploma și însemnele acordate stațiunii Băile Herculane pentru primirea în cadrul ALZIAR.

Între 2012-2015, organizează, în fiecare an, simpozionul „Știință și tehnică” la Băile Herculane împreună cu prof. Alexandru Mironov și echipa sa de la revista Știință și Tehnică, Inspectoratul Scolar CS, Liceul Hercules și Hotelul Diana din Băile Herculane.

Începând din 2013, organizează periodic serate culturale sub genericul „Muzică, poezie și istorie la Băile Herculane”. Participanți invitați: prof. George Moldovan, poeți Sylvia Hârceagă, Viorica Bălțeanu, Vasile Ioan Indricău și Maria Mureșan din Timișoara, poetul Vasile Roșca din Caransebeș etc.

În 2015, organizează împreună cu Dr. ist. Dana Bălănescu, în colaborare cu Hotelul Diana simpozionul „Herculane – viziuni artistice” în care se expun concerte, recital poezie, vernisajul expoziției de pictură Nora și Nada Stângu.

În 2015, în calitate de Manager pentru activități turistice participă la „Gala ospitalității românești” în cadrul proiectului „Centru de excelență în ospitalitate” organizat la Băile Herculane și Arieșeni jud Alba.

În 2017, organizează împreună cu Primăria Băile Herculane, ALZIAR, Asociația Pro Turism Herculane, s.a, simpozionul „Herculane – arcade în timp”, acțiune introdusă în Calendarul manifestărilor anuale al Primăriei Băile Herculane. Ediția din 2017 a simpozionului a fost dedicată împlinirii a 130 de ani de la sejurul din 1887 a împărătesei

Elisabeta la Băile Herculane. De asemenea, s-a lansat traseul de drumeție reabilitat „Pe urmele împărătesei Elisabeta”.

Apariții editoriale

În anul 2007 apare la Editura INFO Craiova, primul volum „Herculane – arc peste timp. Turism și istorie la Băile Herculane” (H-apt), monografie – album dedicată evocării istoriei și promovării potențialului turistic al bimilenarei stațiuni de pe Valea Cernei. Volumul este lansat la Complexul Casino din Herculane, Palatul cultural „Teodor Costescu” din Drobeta Turnu Severin, Teatrul Național „Marin Sorescu” din Craiova, Târgul Național de Turism din București, Viena, în 2008.

În 2010 apare ediția în limba germană a volumului I pentru Biblioteca Bayerische din Munchen, Muzeul Svabilor bănățeni din Ulm, Germania. Biblioteca Națională din Viena.

În septembrie 2011 lansează volumul al doilea al cărții la Bursa de turism balnear de la Hotel Diana, Târgul Național de Turism ROMEXPO București, Hotel Phoenicia, București, Cercul Militar Național București, la Reșița, Sighișoara, Bastion Therezia Timișoara.

În 2013, apare la aceeași editură cartea „Mehadia turistică” în colaborare cu prof. Gruia Cinghiță,

În iunie 2017, apare al III-lea volum al cărții „Herculane – arc peste timp. Turism și istorie la Băile Herculane” însoțit de un CD – audio și o hartă turistică a stațiunii Băile Herculane. Este lansat la Palatul Cultural din Drobeta Turnu Severin, la Băile Herculane și la Reșița, Biblioteca germană Alexander Tietz.

Colaborări

„Cronologia orașelor bănățene”, coordonator proiect, dr. Bodo Barna, Timișoara, 2009, colaborează cu capitolul „Băile Herculane”.

„Liviu Groza – carte omagială”, 2011, colaborează cu capitolul „Împărăteasa Elisabeta (Sisi) la Băile Herculane”.

„Craina bănățeană”, 2015, carte editată de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Caraș-Severin, include comunicările prezentate la simpozioanele dedicate Crainei bănățene, din zonă.

Activitate în mass-media

Posturi de radio : Radio- Reșița realizator emisiune „Mirajul Băilor” în 2011; Radio România Cultural invitat la emisiunea „Bilet de îmbarcare” în 2016; Radio România Internațional invitat la emisiunea „Oaspeți la microfon” în 2010; Radio Oltenia Craiova, Radio Unirea Sighișoara, Radio Timișoara.

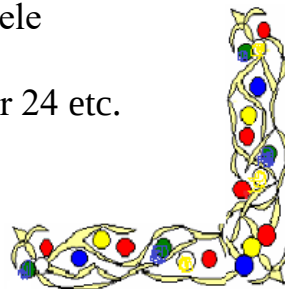
Televiziuni : TVR Internațional interviu la lansarea vol II al cărții „Herculane – arc peste timp” în 2011, invitat la emisiunea „România balneară”, invitat la emisiunea lui Alexandru Mironov „Deschide cartea”, invitat la TVR Timișoara, Banat TV Reșița, TVR Oltenia, etc.

Publicistică

Reviste : „Lettre Internationales” articolul „Herculane – Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de boală”, 2016, Povestea valsului „Souvenir de Herculesbad”, 2017; „Traveller Magazin” articolul „La Viena, Dorin Bălțean a lansat Băile Herculane”, autor M. Anton; „Inelul Împărătesei Elisabeta a Austriei de la Băile Herculane”, 2009; Pe urmele împărătesei Elisabeta. La Poiana Lungă s-a scris poezia istoriei, 2010; Travel „Chanell în țara lui Hercules”, 2012; „Fizioterapia integrativă de la Herculane este un proiect ambițios”, 2013; Reflex, Reșița – Gen Nicolae Cena – întemeietorul celui dintâi muzeu din stațiunile balneare românești, la Băile Herculane”, 2012; „Vacanțe și Călătorii”, 2006; „Răstimp” – Drobeta Turnu Severin („Herculane 1896”), „Coroana de oțel” („Vizite regale la Băile Herculane”, 2009); „Împărăteasa Elisabeta (Sisi) pe Valea Cernei”, 2011; „Cronica fundațiilor”, București, („Dialoguri cu ing Dorin Bălțeanu. Prezența unor personalități ilustre la Băile Herculane”, Mihai Eminescu a vizitat Banatul în 1867 și 1868, 2014; „Cronica timpului”, București, „Dialog cu scriitorul și publicistul Dorin Bălțeanu”, 2017; „Creneluri sighișorene”, Sighișoara, „Darul Zeilor – stațiunea Băile Herculane”, 2013; „Colocviile Nedeia”, Reșița, „Fanfara satului”, „Moșu Burtă o viață dedicată fanfarei tradiționale din Valea Bolvașniței”, etc, 2015; „Formula AS”, București, La Herculane pe urmele împărătesei Elisabeta ”, 2015.

Ziare : Adevărul, Informația de Severin,, Reper 24 etc.

Sursa: „Herculane – arc peste timp” 2007 – 2017.

BĂILE HERCULANE **- 100 DE ANI DE** **ADMINISTRAȚIE** **ROMÂNEASCĂ**

De Preot. Dr. CONSTANTIN
CILIBIA

Stațiunea Băile Herculane este recunoscută pentru apele ei termale, atât în țară, cât și peste hotare.

Prin potențialul său balnear, climateric și turistic, se înscrie, printre cele mai frumoase stațiuni de acest tip din țara noastră, din Europa și chiar din lume. Dovada o constituie numărul tot mai mare de turiști care vin să o viziteze și să urmeze tratament balnear pentru refacerea sănătății trupești, dar și sufletești. Datorită vârstei sale, stațiunea Băile Herculane poate fi considerată ca una dintre cele mai vechi din lume¹. Orașul se află așezat în partea de Sud-Vest a țării, pe valea râului Cerna, la o altitudine de 170 de metri, între Munții Cernei și ai Mehedințului, beneficiind de o climă cu puternice influențe meditareene, vale presărată cu ape termale și minerale, împodobită cu inconfundabilul Pin de Banat². Stațiunea este ușor accesibilă, fiind situată pe drumul european E67, care face legătura dintre București și Timișoara, pe drumul județean dinspre Târgu-Jiu și Baia de Aramă. Localitatea are legătură feroviară pe magistrala București – Timișoara, navală prin portul dunărean Orșova și aeriană prin Aeroportul Internațional Traian Vuia din Timișoara. Orașul are în componența sa satul Pecinișca, devenită cu timpul stradă a stațiunii³. Izvoarele termale de aici îl au ca patron spirituale pe eroul legendar din mitologia greacă, Hercules, cel care simbolizează ideea de sănătate a omului de pretutindeni. Înainte de cucerirea Daciei de către romani, băile erau folosite de populația locală prin așa numitele gropane care mai pot fi văzute și astăzi⁴. Stațiunea a intrat de la început în toponimia romană sub denumirea de Ad Aquas Herculi Sacras, Ad Mediam.

Apele termale de aici au fost considerate de romani sacre și aparținând lui Hercules⁵, precum și altor divinități ale apelor⁶, Esculap și Hygieia⁷.

După retragerea administrației romane (271-273), viața a continuat în condițiile invaziei popoarelor migratoare¹. La începutul secolului al X – lea, așezările Mehadia și Băile Herculane făceau parte din Voievodatul lui Glad, care împreună cu supușii săi se opune ocupației maghiare, dar cu toată rezistența lor au fost înfrânți. A urmat Ahtum, dar și el a fost înfrânt.

La începutul secolului al XIII – lea a fost înființat Banatul Severinului din care făceau parte districtul Mehadiiei, împreună cu Valea Cernei și zona Băile Herculane⁸, de către administrația maghiară. A urmat o vreme îndelungată stăpânirea maghiară în Banat. Regele Andrei al II-lea (1205 – 1230), cu ajutorul cavalerilor teutoni a inaugurat politica de expansiune a coroanei maghiare și a influenței catolice asupra populației românești⁹. În anul 1230, același rege, pentru o mai bună apărare a regatului său a ocupat Banatul Severinului din care făcea parte și Districtul Mehadiiei¹⁰. După cum se poate constata, Cetatea Severinului din care făcea parte și Băile Herculane a constituit un du-te vino permanent, aflându-se când sub stăpânirea ungurilor, când a românilor¹¹.

La începutul secolului XIV – lea, la porțile Europei își face apariția pericolul turcesc, care tot mai mult amenința micile state abia consolidate. Banatul a stat vreme de aproape 200 de ani (1552-1718) sub ocupația otomană care a stagnat pentru un timp dezvoltarea stațiunii¹². Chiar și în acele condiții, izvoarele termale au funcționat.

Între anii 1716-1718 a izbucnit un nou conflict austro-turc, încheiat prin pacea de la Passarowitz (Pojarevac din 21 iulie 1718, când Oltenia și Banatul au trecut în stăpânirea noului Imperiu Habsburgic. Băile Herculane au aparținut întodeauna de comuna Mehadia, iar până la cucerirea austriacă, localitatea s-a numit Băile Mehadiiei¹³.

Ulterior, ca urmare a dualismului austro-ungar, începând din anul 1873, localitatea Băile Herculane a intrat în stăpânirea statului maghiar. Locul grănicerilor austrieци a fost preluat de cei maghiari. Abia după înfăptuirea României Mari de la 1 Decembrie 1918, localitatea Băile Herculane a devenit autonomă ca formă de organizare. În ziua de 1 Mai 1919, vechea administrație maghiară a fost înlocuită cu cea

românească. Tot cu această ocazie a fost ales și primul primar provizoriu al localității în persoana lui Petru Vălușescu¹⁴.

Predarea – primirea s-a făcut de către reprezentanții statului maghiar, în fața autorităților române din care a făcut parte și prefectul județului, dr. D. Dobrin, generalul Nicolae Cena, subprefectul prof. dr. Petru Barbu și inginerul silvic I. Câmpeanu.

La început a fost o preluare provizorie, sub conducerea fostului administrator maghiar, ing. silvic Ernest Bortok, care a depus jurământul de fidelitate. Preluarea definitivă s-a făcut în ziua de 1 iunie 1919, sub conducerea dr. Alexandru Crăciunescu, medic în stațiune, venit de la Cernăuți, care a devenit și primul primar recunoscut al stațiunii. Preluarea s-a făcut cu o oarecare dificultate din partea fostului administrator Kosztolanyi Karoli, care a protestat în numele Gărzii Roșii. În aceste condiții dificile noul administrator a devenit dr. Alexandru Crăciunescu, care a și luat primele măsuri de refacere a clădirilor vechi din stațiune. Vechile denumiri maghiare sau germane au fost înlocuite cu altele noi în limba română¹⁵. Greutățile nu s-au oprit aici ci au continuat și după Marea Unire, încât vizitatorii din Vechiul Regat nu puteau beneficia de efectul terapeutic al apelor termale, fără pașaport și viză de intrare¹⁶.

Marea Unire, încununa visul de veacuri al tuturor românilor de pretutindeni, iar roadele ei trebuiau acum puse în practică¹⁷. Cu această ocazie se plăteau acum și niște polițe pentru comportamentul avut de autoritățile maghiare față de populația românească. Datorită vicisitudinilor istorice petrecute de-a lungul timpului, Banatul, vechi teritoriu românesc a fost pe nedrept integrat între 1778-1849 și 1860-1918 statului maghiar, iar între 1849-1860 împreună cu Voivodina Sârbească a format Banatul Timișan(cu reședința la Timișoara¹⁸), ambele incluse în cadrul Imperiului Habsburgic. Dacă în anul 1918 stațiunea avea doar câteva case, cu timpul ea a devenit o stațiune modernă care an de an a adunat vizitatori din toată lumea. *Dezvoltarea impetuoasă a stațiunii s-a realizat în perioada 1970-1988 când șef de șantier în Stațiunea Băile Herculane a fost maestrul – subinginer Iosif Kladni, în această perioadă s-au construit hotelurile Roman, Diana, Afrodita, Minerva, complexul Hotelier al Sindicatelor(DACIA), Liceul „Hercules”, Barajul și lacul hidrotehnic de pe Cerna, cartierul de locuințe de la intrarea în Băi, etc*¹⁹.

ÎN 2018 s-au împlinit 100 de ani de administrație românească la Băile Herculane. Se cuvine acum și întodeauna să ne aducem aminte de faptele mărețe ale înaintașilor noștri și să le cinstim memoria.

HOTEL ROMAN HOTEL AFRODITA HOTEL DACIA

HOTEL DIANA HOTEL MINERVA LICEUL HERCULES

BARAJUL HIDROTEHNIC CERNA

- ¹ Ilie Cristescu, *Miracolele Cernei*, Ed. Friends, 1995, p.40, vezi *Tărâmul lui Hercules*, același autor, 2001, p.3.
- ² Ștefan Negrea, Alexandrina Negrea, *Ad Aquas Herculi sacras*, Ed. Timpul, Reșița, 2002, p. 11, 15.
- ³ Datele au fost oferite de Primăria Orașului Băile Herculane.
- ⁴ M. Macrea, *Viața în Dacia Romană*, București, 1969, p. 96.
- ⁵ Dorin Bălțeanu, *Herculane arc peste timp*, vol I, Ed. Info, 2007, p. 60.
- ⁶ Iancu și Doina Gogâltan, *Băile Herculane*, Ghid turistic, București, 1980, p. 43.
- ⁷ Francesco Grisellini, *Încercare de istorie politică, naturală a Banatului Timișoarei*, Timișoara, Ed. Facla, 1984, p. 305.
- ⁸ Pr. Cilibia Constantin, Costinel – Eugen, *Băile Herculane, Istorie și spiritualitate*, Ed. Episcopiei Caransebeșului, 2016, p. 12.
- ⁹ I.C. Filiti, *Banatul Olteniei și Craiovești*, p.3, vezi, *Sfânta Mitropolie a Olteniei, Viața bisericească în Oltenia*, Craiova, 1941, p.83.
- ¹⁰ Constantin Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, Ed. Albatros, 1971, p.200.
- ¹¹ Alexandru Bărcilă, *Turnu Severin, Trei veacuri de istorie medievală*, în *arhivele Olteniei*, anul IV, nr 29-30, ianuarie-aprilie, 1927, p.22-23.
- ¹² C. Feneșan – Bulgaru, *Problema instaurării dominației otomane asupra Banatului, Lugojului, Caransebeșului*, în *Banatica*, vol. IV, Reșița, 1977, p.233.
- ¹³ Pr. Cilibia Constantin, op. cit. p.15.
- ¹⁴ Foaia Diecezană, Anul XXXVII, Nr.21, Caransebeș, 22 mai, 1922, p.7(286).
- ¹⁵ Din însemnările Prof. Iosif Chera de la Liceul „Hercules” din localitate.
- ¹⁶ A.N.C.S. Fond direcțiunea Băilor, dosar 1/1920, nr. 90/1921, p.2.
- ¹⁷ Ioan Scurtu, *Monarhia în România(1866-1947)*, Ed. Danubius, 1991, p.70.
- ¹⁸ Costin Feneșan, *Administrație și fiscalitate în Banatul Imperial, 1716-1778*, Ed. De Vest, Timișoara, 1997, p.38.
- ¹⁹ Din însemnările prof. Filip Traian, fost șef de personal la IJCM Caraș-Severin ce cuprindea și șantierul Băile Herculane.

ALEXA BÂRCĂ – CULEGĂTORUL „HOREI DE LA ORAVIȚA”

**Întâia înregistrare a unui cântec popular
românesc s-a făcut în Banat**

Faima despre lăutarul și cântecele sale ajunsese, la începutul veacului al XX-lea, până la Paris, în orașul lumină de pe Sena. Îndată o echipă de tehnicieni și specialiști s-a deplasat la Oravița, în Caraș, o echipă de la renumita Casă de discuri Pathe-Freres. S-a întâmplat în 1905, iar înregistrarea s-a făcut în reputatul local „Coroana” din această localitate bănățeană. Lăutarul faimos a fost Alexă Bârcă și taraful Frații Bârcă, frații săi fiind Carol Bârcă și Iosif Bârcă, vestiți lăutari.

Specialiștii (tehicieni și muzicieni) au imprimat în restaurantul „Coroana” un număr de 20 de melodii populare cărășene, iar la Paris s-au executat un număr de 9 discuri. Socot necesar să însăilez date și fapte despre Alexă Bârcă. Era băștinaș din satul cărășean Ciclova Montană, un sat aproape de Oravița, trăgându-și rădăcina din părinți muzicanți din tată-n fiu. Numele de „Bârcă” aluns de faimă era porecla celor trei frați, ei se numeau în acte „Cocoș” și moșii lor veniseră în Ciclova Montană, pe aproape de lucrătorii de la minele din zonă și de cele câteva cafenele și localuri din Oravița, după cum vom vedea în cele ce urmează. Frații Bârcă își aveau rădăcinile în Rudăria din Almăj.

Alexă Bârcă (1857-1912) și taraful său cântase prin cafenelele și localurile din Oravița, dar în sezon estival urcase și cântase în localurile din Stațiunea Marila (12 km de Oravița), stațiune vizitată de oameni cu bani din Budapesta, Viena, din Parisul Franței, ca și rușii albi din Petersburg, capitala Rusiei țariste. În stațiunea climaterică Marila Alexă Bârcă și ai săi au debutat în vara anului 1880, unde nu vor fi lipsiți vară de vară. Alexă Bârcă (cel mai talentat dintre frați) era un interpret de cântec popular la vioară, cum nu era altul, dar el, Alexă Bârcă era și un

creator de folclor. În afara cântecelor românești moștenite din bătrâni, conservate de lauta sa, acesta era părintele vechilor cântări: „Doina lui Meiță”, „Doina Drâncionilor” și „Hora de la Oravița”. Toate trei piese muzicale se găsesc pe discuri Pathe-Freres alături de alte cântece, precum: Doina din Ciclova, De doi, Dorul Ducnecei, Doină, Măzărică, Pe Loc, Horă, Dunărină, O mândră am avut, Pe picior, Din Arad până-n Șimand, De pe coaste, Prisacă prisacă, Doina lui Cigăreanu, Țarină, Horă și Păcurariul. (La imprimare, prezenți în „Coroana” au fost: av. Mihai Gropșianu, prof. C. Nedelcu, inv Gh. Jianu și studentul Ion Nedelcu, viitor avocat.)

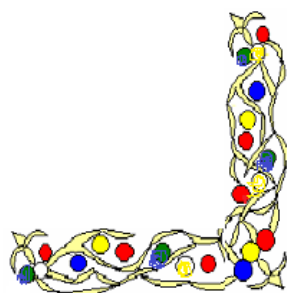
Desigur cele 9 discuri înregistrate de Pathe-Freres au circulat prin marile orașe ale lumii, așa se explică că Taraful Frații Bârcă au primit la Oravița unde se stabiliseră, contracte muzicale pe durate mai mari sau mai mici, contracte onorate în orașele: București(1906 când cu serbările jubiliare), Budapesta, Viena, Frankfurt am Main, Dusseldorf, Berna și Zurich(1907). Se știe că marile orașe ale Germaniei și Elveției, din primul deceniu al veacului XX-lea, au fost frecvent vizitate de conți și contese, duci și ducese, vestiți scriitori Tolstoi și Dostoievski din Rusia țaristă. Așa se explică invitația Țarului Nicolae al II-lea ca Alexa Bârcă și taraful său să cânte în Rusia, în Palatul de Iarnă(Petrograd) și în saloanele de lux ale Moscovei. În anul 1908, Bârcă și ai săi s-au înapoiat din turneul de la Berna și Zurich, de la Moscova și Petrograd, la Oravița, strălucind ei și cântările populare bănățene în marile enclave spirituale rusești. La plecare, Țarul Nicolae al II-lea i-a dăruit lui Alexa Bârcă o tabacheră din aur masiv, cu o dedicație gravată¹. Alexa Bârcă nu a fost doar un strălucit interpret și creator de cântec popular românesc, legat sufletește de români (deși el era de neam de țigani), în perioada de adânci vicisitudini în vremea dualismului austro-ungar. Narăm, în cele ce urmează, un episod demn de numele lui Bârcă.

Într-o zi intră în „Coroană” solgabirăul maghiar, Balayty, mai marea peste plasa Oraviței, individ ale cărui sentimente șovine antiromânești erau arhicunoscute în zonă. S-a așezat la masă, chelnerii roată pe lângă el, a comandat, a fost servit prompt, apoi i-a cerut lui Alexa Bârcă să-i cânte ceva „magyar notak”, cu intenția vădită „ de a face sânge rău unor români orăvițeni, căroră le cânta românește”. Alexa Bârcă nici nu s-a sinchisit de prezența și cererea solgabirăului ungar. Pur și simplu

l-a sfidat și nu l-a băgat în seamă. Solgabirăul l-a chemat la masa sa și i-a poruncit cu asprime în glas să nu mai cânte. Alexa nu a răspuns, l-a privit în ochi, după care a luat vioara, a rupt-o în două de genunchi și a aruncat-o la picioarele ungurului. Acesta văzându-se ofensat de un simplu lăutaș, galben la față, a amuțit, s-a ridicat de la masă și a ieșit ca o furtună prin ușa localului. Apoi Alexa Bârcă s-a apropiat de țigani lui, a luat din mâna unuia o vioară și a început să cânte o doină, să improvizeze un cântec nou, în care și-a vărsat întreaga obidă, focul și revolta inimii sale. Cânta patetic românilor, aceștia ascultau, lăcrimau și frământau din măsele, solidarizându-se cu revolta ce mocnea în sufletul artistului Alexa Bârcă.

¹ Vasile Vărădean, „Cântecul la el acasă”, Ed. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1985, pp.39-40.

Sursa: Nicoale Danciu Petniceanu, Nedeia, nr.2,2013.

FAMILIA BIRCA DIN PANCIOVA

Faptul că românii sunt una dintre cele mai vechi etnii din Panciova și că au fost prezenți imediat după eliberarea Banatului de sub stăpânirea otomană este confirmat de autorii care au cercetat mișcarea de demografică în această urbe. Prima sursă care confirmă prezența românilor la Panciova, ce-i drept într-un număr mic, se

pare că ar fi conscripția Parohiei Ortodoxe din anul 1733. Printre cei 60 de capi de familie se amintesc și Vlaia Cencean, Radul Vlah și Preda Mali (Preda Mic), despre care credem că ar fi primii români din Panciova atestați în documentele din perioada stăpânirii habsburgice. Localitatea apare ca fiind sârbească și în conscripția localităților din Banat din anul 1753, document în care Vârșețul apare ca fiind oraș românesc. Așadar putem spune că românii au fost dintodeauna prezenți la Panciova, în număr mai mare sau mai mic, în funcție de perioada istorică. Familia Birca se amintește în documentele vremii, de la începutul sec. XIX-lea. Despre Iosif Birca se știe că a fost medic militar la Panciova. Despre soția sa Iozefinanu sunt cunoscute alte detalii. Cei doi au avut trei fii: Eutimie, Marcu și Toma. În documentele vremii este consemnat că Eutimie a fost căsătorit cu Stana (de etnie sârbă), cu care a avut trei fiice: Paulina, Sofia și Livia. Eutimie a fost comerciant cu cereale și animale domestice. Dintr-un document din anul 1865 reiese că a cumpărat cinci jugăre de pământ în hotarul orașului Panciova. O altă atestare documentară arată că în anul 1887 Eutimie a dăruit fiecareia dintre fiice câte 6 jugăre, fapt care ne face să credem că a deținut o moșie foarte mare. Eutimie s-a stins din viață în anul 1897, la vârsta de 77 de ani.

Despre Marcu, al doilea fiu al lui Iosif, aflăm că a practicat medicina, după ce terminase studiile la Pesta. Numele lui este amintit într-un document din anul 1853, când a donat 900 de forinți bisericii comune

de la acea vreme. A avut un singur fiu, Costa, care a murit de tuberculoză la numai 17 ani. De neașteptat, soția lui Marcu, s-a sinucis, iar Marcu s-a întors la Pesta unde și-a întemeiat o familie nouă, despre care nu avem date.

Toma, cel de-al treilea copil, rămâne o enigmă, pentru că nu avem date despre el. În schimb despre ficele lui există date la Arhiva Istorică din Panciova. Emilia, cea mai tânără, a fost căsătorită cu Iuliu Micu, negustor din Panciova. În anul 1890 l-a adus pe lume pe fiul ei Matei, iar patru ani mai târziu s-a născut fiica Sofana. Matei a terminat Liceul nr I și Facultatea de drept din Belgrad. După studii și-a întemeiat aici o familie. În documentele vremii mai aflăm că în anul 1914 Matei a fost pe frontul din Galiția. În bătălia de la Lamberg, în luptele cu armata rusă, a fost rănit la picior și evacuat de Crucea Roșie într-un spital din Viena. S-a întors la Belgrad în anul 1919, unde l-a așteptat soția Milena cu fiul Nikola, născut la scurt timp după plecarea lui Matei pe front. În anul 1921 s-a născut Eva fiica Milenei cu Matei. Fetița a murit la vârsta de 4 ani. În 1920 Matei a deschis birou de avocatură la Belgrad, care a funcționat până la începutul celui de-al Doilea Război Mondial. Din cauza angajamentului lui Nikola în Partidul Popular Radical, autoritățile comuniste au confiscat întreaga avere a lui Matei. Nikola a terminat Facultatea de Drept din Belgrad, iar după ce tatăl său s-a pensionat, s-a angajat la biroul acestuia. Nikola a deținut și acțiuni la Banca Agrară. În primele zile după eliberare, persoane necunoscute au intrat cu forța în casa lor din cartierul Dorcol. Nikola, soția sa Anastasia și ficele lor Marica (3 ani) și Natalija (un an) au fost împușcați în dormitor, presupusul motiv fiind jaful.

Matei și Milena au plecat la cele veșnice unul după altul, ambii de bătrânețe. Astfel s-a stins această familie despre care există documente și mărturisiri. Astăzi numele de familie Birca nu mai apare niciunde pe teritoriul Serbiei. Din păcate, multe familii au dispărut în vârtejurile vremii. Noi urmașii lor, îi omagiem și îi admirăm pentru că si-au zidit numele și faptele în temelia orașului de astăzi.

Sursa: Valentin Mic, Libertatea, 22 aprilie 2017, Casa Românească.

BISERICA ȘI ȘCOALA – ORGANISM COMUN ÎN VIAȚA SATULUI ROMÂNESC DIN TRANSILVANIA ȘI BANAT

La 25 iunie 1848, în fața împăratului Ferdinand V, la Insbruck, marele Andrei Șaguna declara: „tezaurul cel mai scump al românilor este legea și limba sa”. În scopul promovării acestui deziderat legitim al poporului român, providențialul Mitropolit a întreprins o acțiune hotărâtă pentru luminarea românilor ortodocși de la sate prin conlucrarea dintre biserică și școală, încât numele lui rămâne pentru posteritate ca al unui adevărat ctitor al școlii românești, mai întâi în Arhiepiscopia Sibiului, și apoi, după modelul acesteia, în cele două eparhii sufragane: Arad și Caransebeș.

E vorba de întemeierea și coordonarea prin Biserică, deopotrivă a școlilor de formare a preoților, cât și a școlilor de formare a învățătorilor pentru școlile confesionale (poporale, primare) românești pe teritoriul întregii Mitropolii. Urmărind mersul istoriei, vom constata că până la Andrei Șaguna au existat încă din 1786, la Sibiu, câteva cursuri sporadice pentru pregătirea preoților și a învățătorilor, întemeiate de câțiva cărturari români ortodocși. Abia din 1811 se deschid cursuri sistematice pentru pregătirea viitorilor slujitori ai altarului, avându-l ca prim profesor pe Gheorghe Lazăr. Venind în 1846 ca „vicar general” al Episcopiei Sibiului, Andrei Șaguna va acorda o importanță deosebită școlii clericale, ridicându-i durata studiilor, inițial de la șase luni la un an. Decisivă pentru organizarea învățământului teologic va fi hotărârea luată în primul sinod eparhial din 12 martie 1850. Cu acest prilej, s-a dispus ca „școala clericală a diecezei acesteia să se prefacă într-un institut teologic – pedagogic, să se înzestreze întocmai după cum sunt întocmite alte seminarii și tot clerul să fie dator înainte de ce s-ar preoți a fi învățător după stările împrejur”.

Punând în aplicare această hotărâre, în 1852 cursurile de teologie au fost ridicate la doi ani. Se predă acum, pelângă disciplinele teologice și unele discipline pedagogice spre a oferi absolvenților posibilitatea de a funcționa până la hirotonie și ca învățători. Concretizând, mai departe, hotărârile sinodului din 1850, s-a deschis în 1853 secția pedagogică pentru pregătirea învățătorilor de la școlile confesionale. La început durata cursurilor era de un an, apoi treptat au fost ridicate la 2 ani, apoi la 3 ani, încât din 1907 durata va ajunge la 4 ani. Astfel, în desfășurarea istorică a învățământului românesc din Arad, se evidențiază deschiderea în 1812 a școlii pentru pregătirea învățătorilor, numită „Preparandie”. În primii doi ani cursurile erau de 15 luni, și apoi la 3 ani. În urma aprobării în 1869 a Statutului Organic, Preparandia din Arad trece sub „jurisdicțiunea și suprema direcțiune a Consistoriului eparhial din Arad”. Cultivând spiritul ortodox românesc, vrednicii profesori de aici, printre care numim pe Dimitrie Țichindeal și Constantin Diaconovici Loga, au făcut din Arad un centru cultural românesc pentru Banat, Zarand și Bihor.

Pe de altă parte, printr-o hotărâre a Curții de la Viena se aprobă în 1822 deschiderea școlilor clericale din Eparhiile Arad, Timișoara și Vârșeț. La început cursurile erau de 2 ani, apoi de 3 ani. În 1876 teologia și preparandia s-au unit într-un organism comun, formând „Institutul pedagogic-teologic diecezan”, având menirea de a pregăti preoți profesori și învățători în Arad și Bihor.

Ajungând episcop al Caransebeșului, Ioan Popasu aduce la Caransebeș secția românească a școlii clericale din Vârșeț, întemeind, în 1865, Institutul teologic diecezan iar în 1876 Institutul pedagogic diecezan, formând asemenea celor din Sibiu și Arad, un trunchi comun, sub numele de „Institut teologic-pedagogic diecezan”. Mai târziu, în 1869, Statutul Organic, preluând hotărârile anterioare, va deveni normativ pentru coordonarea activității bisericești din Transilvania și Banat. Potrivit acestuia, preoții parohi erau directori ai școlii din parohiile lor, protopopii inspectori peste toate școlile din protopopiat, iar mitropolitul și episcopii din Arad și Caransebeș erau „inspectori supremi” ai școlilor în cuprinsul eparhiei respective. Fiecare consistoriu avea o secție școlară, condusă de un asesor școlar, care avea în atribuții toate problemele școlare ale eparhiei. Învățătorii se pregăteau în cele 3 instituții pedagogice de la Sibiu, Arad și Caransebeș. Învățătorii ca și preoții, erau

aleși de către adunarea parohială, în mare majoritate deținând în parohia respectivă și funcția de cântăreț bisericesc. Averea școlii era administrată de epitropia parohială.

Se constată în acest sens că până la sfârșitul activității lui Șaguna, se numărau 800 de școli confesionale, construindu-se peste 300 de clădiri școlare. Statistic vorbind, în 1882 în întreaga Mitropolie Ortodoxă a Transilvaniei (Arhiepiscopia Sibiului, Episcopia Aradului și Caransebeșului, Vicariatul din Oradea) existau 1578 de școli populare, cu 1722 învățători. În 1882-1890 existau în Mitropolie 1458 de clădiri școlare proprii și 177 închiriate, cu 1755 învățători și cu 145.847 elevi. Pe de altă parte, pentru luminarea românilor ortodocși de la sate, s-a hotărât în 1870 ca în fiecare parohie să se țină cursuri serale pentru neștiutorii de carte. Aceste cursuri se țineau iarna în fiecare zi, iar vara numai în duminici și sărbători. Se predă scrisul, cititul și aritmetica. La această acțiune au fost cooptați și preoții. Prin urmare, aflându-se sub aceeași conducere și îndrumare, preoții și învățătorii proveniți de la același Institut teologic-pedagogic diecezan, formau un trunchi comun, sau cum s-a exprimat atât de sugestiv și plastic episcopul Ioan Popasu, aceștia reprezentau „cei doi ochi ai eparhiei”. Într-adevăr, preoții și învățătorii, trăitori în lumea satelor au apropiat pe țăranii de școală, de carte și de ziar. Activitatea lor zilnică le-a format sătenilor gustul cititului, i-a familiarizat cu adunările populare ale ASTREI, cu sebarile satești, i-a orientat spre băncile populare... Astfel preoții și dascălii formați în școlile Bisericii s-au dovedit formatori și păstrători ai conștiinței naționale și temeieri culturale pentru tinerii satului românesc¹. În acest context, vom reda mărturia unui distins învățător :

„În trecutul nu prea îndepărtat al neamului nostru, singurii păzitori ai moștenirii noastre străbune au fost preotul și învățătorul satelor noastre. Activitatea lor nu se putea închide înăuntrul bisericilor și școlilor. Preotul care se mărginea numai la citaniile și cântările din cărțile sfinte este numai un năimit, care pângărește altarul la care servește. De asemenea, învățătorul, care se închide în cei patru pereți ai școlii sale, oricâtă carte bună ar face nu-și îndeplinește opera sa educativă și culturală. Misiunea preotului și a învățătorului este cu mult mai extinsă, ea cuprinde întreaga trebuință de viață a poporului. Se cuvine să fie apostoli ai bunului îndemn,

doftori, lecuitori ai multor dureri și necazuri, ce dăinuie, în toată vremea, în viața satelor noastre. În trecutul nostru am fost un popor fără noroc. Împrejurări vitrege ne-au purtat veacuri de-a rămâne în întunecata sclavie a neamurilor hrăpărețe și nemiloase.

Am trudit din greu ogorul străbun, ca belsugul rod al muncii noastre istovitoare să ni-l ia străinii, pripășiți pe planurile noastre, ținându-ne în cruntă încătușare... Noi nu aveam nimic și, din nimicul acesta, trebuia să ne creiem și noi un adăpost și un mijloc de existență. În acele zile de grea restriște, noi nu aveam oameni de multă carte. Singurii cârmuitori de ceasuri grele erau preoții, cu bruma de carte ce o aveau, puțină și aceia, dar cu suflet mare și buni cunoscători ai nevoilor de viață ale păstoritilor lor. Și din cântăreți de strănă s-au ridicat dascălii de odinioară, tovarăși buni de strădanii spre mai bine ai slujitorilor sfintelor altare. Într-o înțelegere cinstită, într-o comună simțire românească și creștină dreptmăritoare, s-au ostenit din greu și au ridicat neamul oropsit la conștiința de sine, la demnitate omenească. S-au ridicat, apoi, din vatra satelor oameni cu multă carte care au umblat la școli mari din țările mari și înaintate. Au adus de acolo multă învățătură, o mai bună orientare în lume și învățăminte de viață, de strădanii spre lumină, spre muncă creatoare. Toate aceste planuri mari rămâneau literă seacă, dacă nu erau aplicate pe teren... Mâna de cărturari, iluminați de ideea fericirii neamului, încă putea realiza foarte puțin sau aproape nimic. Totul trebuia să cadă în sarcina localnicilor. Se cuvenea ca preoții și dascălii să aibă capacitatea de creație și stăruința în muncă, dar mai ales, li se cerea înflăcărarea sufletească pentru marea lor misiune. ***Preoții și dascălii au ridicat neamul nostru de pe aceste plaiuri atâta vreme înstrăinate, în rând cu neamurile conlocuitoare.*** Ei au trăit alături de popor, au împărțit frățește, cu toții, și binele și răul, toate amărăciunile și puținele bucurii ale vieții. S-au contopit cu toții într-o închegare puternică, din tăria căreia a răsărit viitorul. ***„Avânturile spre zări mai luminoase ale asupritului nostru popor sunt opera acestor suflete mărețe ce s-au mistuit și s-au stins luminând vatra satului până la ultimilor licăriri”.*** „Din rândurile preoților și învățătorilor s-au ridicat mii de misionari mucenici, care au uitat deseori adeseori propria familie ...s-au trudit, s-au trudit, s-au ostenit din greu și au ridicat, , din întunecata sclavie și cumplita

sărăcie, acest neam de oameni cumsecade... spre lumină... spre zări mai înalte”².

Deși după Marea Unire, școala pedagogică a devenit oarecum independentă față de Biserică, spiritul comun care le-a unit nu s-a stins, flacăra bisericească rămânând vie în viața școlii. Ajuns la putere în România, comunismul ateu și dictatorial, răsturnând „tabla de valori”, a creat o adevărată prăpastie între Biserică și școală în noua ideologie, aveau datoria, asemenea activiștilor de partid, să formeze conștiința „omului nou” comunist și antireligios; În schimb preoții erau etichetați ca „anacronici”, „reacționari” și „retrograzi”, o „moștenire a regimului burghezo-moșieresc” ce trebuie lichidată... Dar pentru că această lichidare nu se putea face dintr-o dată, spre a-i izola de mediul social, preoții au fost orientați spre „ghetoul liturgic”.

N-a fost să fie chiar așa cum s-a dorit, fiindcă totdeauna Dumnezeu are ultimul cuvânt...

După revoluția din 1989 s-a încercat să se reia activitatea acelui organism comun, al Bisericii și școlii... Numai că, cei 50 de ani de separație și-au spus cuvântul în conștiința generațiilor... Pe de altă parte, secularismul și desacralizarea societății de consum și a globalizării, nu oferea un orizont însoțit în realizarea a ceea ce afost, ci chiar a cultivării credinței în conștiința generațiilor ce vor urma...

Totuși, în condițiile de libertate, în lupta cu valurile potrivnice, Biserica strămoșească răzbate spre a-si îndeplini menirea ei legitimă, pe care i-a încredințat-o Fiul lui Dumnezeu, de a se identifica permanent cu jertfele și aspirațiile poporului din care face parte, așa cum, de altfel, a făcut-o în milenara ei istorie.

1 Preot Prof. Dr. Mircea Păcurariu, Istoria Bisericii Ortodoxe Române, vol. III, ediția a 3-a, Iași, p.233-240;

² Pavel Jumanca, Amintiri, Editura David Press Print, Timișoara, 2011, p.237-239;

Sursa: Foaia Diecezană, nr. 5-6 /2019

PROF. DR. NICOLAE BOCȘAN **ISTORIC BĂNĂȚEAN**

În completarea medalioanelor din „Cărășeni de neuitat” partea XIV-a, pag. 21, partea XXXVIII-a, pag. 22, partea XLIV –a, pag. 16.

Nicolae Bocșan s-a născut la Bocșa, în Banat, în 24 septembrie 1947. Aici a urmat studiile primare, gimnaziale și liceale, după care în 1970 obține licența în istorie la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj, iar în 1985 devine doctor în istorie, cu teza „Românii din Banat în epoca luminilor”. Cariera și-a început-o ca bibliotecar-documentarist la Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” din Cluj Napoca (1970-1977), de unde a trecut la catedră. La început asistent (1978-1982), apoi lector (1982-1990), conferențiar (1990-1994) și profesor (din 1994). Într-o perioadă scurtă a îndeplinit și funcția de prodecan al Facultății de istorie și filozofie, apoi a fost decan (1992-1996), prorector al Universității „Babeș Bolyai” din 1996 până în 2004, când devine rector (2004-2008). În același perioadă a mai funcționat pe postul de vicepreședinte al Consiliului Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior și director al Institutului de Studii Istorice Italo-Român. A mai fost membru în mai multe comitete de redacție la diferite reviste științifice, membru în diferite societăți științifice și culturale internaționale, precum și organizator al unor conferințe și manifestări în România și în alte țări. Profesorul Nicolae Bocșan a participat cu lucrări scrise la toate edițiile simpozionului nostru „Banat – istorie și multiculturalitate”, organizat la Petrovasâla, Torac, Novi Sad, Zrenianin și Reșița, în România de Societatea Română de Etnografie și Folclor din Voivodina și ultimile ediții, împreună cu Institutul de Cultură al Românilor din Voivodina.

Printre primele rezultate ale muncii sale se numără bibliografiile și ghidurile, colaborări la instrumente de lucru utile pentru orientarea în zona cercetării științifice fiind urmate de lucrări pe tema iluminismului din Banat și românesc în general: Contribuții la istoria iluminismului

românesc, apoi Franța și Banatul 1789-1815, în continuare lucrări despre Revoluția pașoptistă din Transilvania și Banat. Pe această temă a publicat următoarele cărți: Memorialistica Revoluției de la 1848 din Transilvania, în colaborare cu Valeriu Leu și Revoluția de la 1848 în Munții Apuseni.

În ultimii ani Nicolae Bocșan s-a concentrat și asupra memorialisticii bănățene din timpul Primului Război Mondial, din care a văzut lumina tiparului câteva volume (Marele Război în memoria bănățeană 1914-1918, ediție, studii și note de Valeriu Leu și Nicolae Bocșan, Mihaela Bedecan, Ionela Moscovici).

Istoria bisericii și relațiile bisericești româno-sârbe de-a lungul veacurilor a fost un alt domeniu de mare interes pentru istoricul Nicolae Bocșan. Trei au fost direcțiile cultivate în acest domeniu: restituirile documentare, memorialistica ecleziastică, interpretările marcate de autor. Dintre lucrările care au văzut lumina tiparului pe această temă se numără: Etnie și confesiune în Transilvania (sec. XIII-XIX) în colaborare cu Ioan Lumperdean și Ioan Aurel Pop; Biserica Română Unită la Conciliul Ecumenic Vatican I (1869- 1870), în colaborare cu Ion Cârja, ediție tradusă și în limba germană; Ioan Vancea, Pastorale și circulare (1865-1869) (ediție, studiu introductiv și note în colaborare cu Mirela Andrei); Andrei Șaguna, Corespondență, vol I-V (în colaborare cu Ioan Vasile Leb, Gabriel Gârdan, Bogdan Ianov, Pavel Vesa, Vasa Lupovici, Ioan Herbil, Beatrice Dobozi, Marius Eppel); Memoriile unui ierarh uitat Victor Mihalyi de Apșa (1841-1918), ediție, studiu introductiv și note în colaborare cu Ion Cârja și Luminița Wallner- Barbulescu; Ioan Boroș, Memorialistică (ediție studiu introductiv, note, în colaborare cu Valeriu Leu, Ioan Cârja, Costin Feneșan, Cristian Sabău.

Militantismul național românesc și mecanismele sale de funcționare în Transilvania și Banat de-a lungul epocii moderne a fost încă un domeniu de cercetare a istoricului Nicolae Bocșan. Două din cele mai strălucite contribuții sunt: Memorandumul 1892-1894. Ideologie și acțiune politică românească și ideea de națiune la românii din Transilvania și Banat (sec. XIX-lea). În final se cuvine să afirm că numele Nicolae Bocșan se leagă de o vastă și prestigioasă operă istorică dar și de o veritabilă școală științifică, contribuind la formarea mai multor generații de cadre didactice, precum și de mai mulți istorici. Activitatea sa a fost recompensată cu diverse premii: Premiul „Nicolae Bălcescu” al

Academiei Române (1986), pentru monografia Contribuții la istoria iluminismului românesc și Premiul „Gheorghe Barițiu” al Academiei Române (1994) pentru carte Franța și Banatul 1789-1815.

„Pot să spun că a fost o viață frumoasă, în care am realizat lucruri importante pentru mine, pentru disciplina pe care o servesc și pentru familie. Am făcut o carieră științifică, după mine, mai importantă decât cea administrativă. N-a fost foarte ușor, trebuie să muncești tot timpul... să ai tot timpul pe șantier ceva de lucru, altfel te izolezi și ieși din circuitul științific” a mărturisit Nicolae Bocșan la 65 de ani, în volumul de interviuri „Exegi Monumentum ”, de Titus Crișciu, Cluj Napoca, Ed Ecou Transilvan, 2013.

Vestea tristă în mediul universitar clujean dar și în rândul intelectualilor bănățeni, istoricul român Nicolae Bocșan, fost secretar al Universității „Babeș Bolyai” din Cluj, membru supleant al Academiei de Științe, Litere și Arte din Paris, autor a numeroase cărți cu subiecte de istorie, politică, istoria culturii și istoria bisericii, istoria modernă a Transilvaniei și a României, s-a stins din viață duminică 19 iunie, în jurul amiezii, la vârsta de 69 de ani.

Sursa: Costa Roșu, Libertatea, 2 iulie 2016, Necrolog.

VALERIU BOLEANȚU

1882 - 1931

S-a născut la data de 31 august 1882, în localitatea, Satul Nou, lângă Vârșeț (Torontal). Tatăl său, Matei era notar în comună. A absolvit liceul din Kecikemet în 1902 și Facultatea de Drept din Budapesta în 1914 (si-a susținut doctoratul la vârsta

de 44 de ani). Traseul profesional cuprinde următoarele funcții: practicant notarial (1902-1904), la Seleuș, Pretura Alibunari, subnotar (1904-1918), Alibunar, notar în aceeași localitate (15 X 1918 – 15 IX 1919), Prim Pretor la Buziaș (16 IX 1919 -1 X 1922), Prim Pretor la Deta (1 X 1922 – 1 VI 1928), subprefect delegat al județului Timiș - Torontal, în locul lui Cornel Befan(născut la 25 august 1876), suspendat din 25 iunie 1927.

Afost numit prefect prin Înaltul Decret Regal nr 29 din 1 februarie 1930 în perioada când țara era guvernată de Partidul Național Țăărănesc. La acea dată era avocat în Deta. A rămas în funcție până la 17 aprilie 1931, când și-a înaintat demisia.

A fost președintele Asociației Culturale „Sentinela” din orașul Deta, înființată în anul 1923. Printre decorațiile primite: Ordinul „Coroana României”, în grad de cavalier (1922) și „Coroana României” în grad de ofițer (1925).

La 19 septembrie 1909 s-a căsătorit cu Ghizela Bauer, având 2 copii: Valeriu și Hortensia. La 19 august 1931 s-a sinucis, prin împușcare în cap la Vârșeț, în casa surorii sale, fără a lăsa în scris ceva, spre a-și explica gestul. Potrivit unui articol din revista „Unirea Română”, sinuciderea ar fi fost cauzată de o datorie de 1,7 milioane de lei către Banca Centrală Bănățeană, Valeriu Boleanțu fiind tratat mișelește de prietenii săi politici(Partidul Național Țărănesc). După o altă variantă, oferită de Coriolan Băran în amintirile sale, cauza suicidului ar fi fost o sumă mare de bani pe care a trebuit să o achite, după ce fiul său ar fi făcut un chef „cu enorm scandal” în localul „Munnenchen” din Timișoara. De reținut faptul că în luna ianuarie 1934, un frate de-al său, Traian, s-a

sinucis prin spânzurare, într-o cameră a hotelului „Terminus” din Timișoara.

O adevărată tragedie în această familie !

Sursa: Ioan Ionescu, Personalități ale Banatului, vol.2, Editura Mirton, Timișoara, 2024.

ACAD. PETRU BROȘTEANU

Dincolo de controversele numelui, a locului și datei nașterii, în acest Laudațio vom lua în considerare, temeinica lucrare Membrii Academiei Române 1866-1999 (Dicționar alcătuit de Doina M. Rusu, ediția a doua revăzută și adăugită) precizarea că apare ca Petru Broșteanu născut în Seleușul din județul Arad. Găsim aceleași date și în editia a 3-a din 2003, pe când în editia a 5-a a dicționarului amintit din 2016, scrie că Petru Broșteanu s-a născut în 27 mai 1838 în Seleuș, Voivodina. Mai găsim și următoarea informație: „A fost ofițer, apoi funcționar la Brașov, oraș în care a desfășurat o intensă activitate clturală. Străduindu-se să facă poporul român cunoscut în țările europene, a colaborat, între 1886 – 1889, la „Romanische Revue”, cu traducerea în limba germană a unor fragmente din scrierile lui Dimitrie Bolintineanu, Ion Creangă, Petre Ispirescu. A colaborat la periodicele vremii: „Dreptatea”, „Foaia Diecezană”, „Gazeta Transilvaniei”, „Luminătorul”, „Transilvania”, unde i-au apărut: Antichitățile romane aflate în Banatul Timișan (1888), Spicuri din autori străini asupra românilor (1890), Rhaeto-românii, originea și elementele limbii lor (1892), etc. A avut și preocupări literare: în 1887 publicând volumul Traista cu povești istorice, în care sunt reunite povestirile Răzbumarea lui Traian Soimul, Căpitanul Jiumanca, Petru Vancea –povestire istorică din Banatul timisean, Dimitrie Țepeneag – Eroism românesc, Bianca Delmonte. S-a manifestat și ca traducător, tălmăcind în germană lucrarea lui V Maniu, Cu privire la cercetarea istorică a românilor. Studii istorico-criticeși etnologice (1884), iar în română voluminosul „Istoria Împăratului Traian” și a contimporanilor săi de H. Franke (1897)”⁴.

Petru Broșteanu a muncit toată viața pentru îndeplinirea datoriilor sfinte pe care le considera că le are: să facă poporul român cunoscut în țările europene, să contribuie la educarea patriotică și națională a

poporului român. Această o spunea în precuvântarea la Istoria Împăratului Traian și a contemporanilor săi: „De aproape 30 de ani muncesc mereu la împlinirea datorințelor ce mi se impun ca Român cult și pătruns de aspirațiuni pentru progresul nostru național, un șir lung de lucrări literare, originale și traduceri românești și nemțești, pe cari le-am pus sub ochii cetitorului, în dosul mai multor fasciculi, va dovedi doară îndeajuns, că mi-a și succedat, încât-va a-mi împlini acea dorință sfântă (...)”

Lucrarea respectivă a fost publicată în 12 volume. În fiecare lună a anului 1895 a apărut câte un caiet cu 69 de pagini. Pe coperta fiecărui volum, Petru Broșteanu a făcut cunoscut cititorilor motivele pentru care l-au determinat să traducă această carte, menționând printre altele, că „Românii din Dacia Traiană...nu posedă până astăzi nici o istorie a divinului lor creator, a Împăratului Traian de eternă memorie”.

„Oare nu ni s impune nouă – spune Broșteanu în continuare – ca o sfântă datorință a ne îngriji ca fiecare român să cunoască istoria și viața celui mai glorios și bun împărat roman, căruia poporul dacoromân are să- i mulțumească creațiunea sa națională pe acest pământ străbun ?... ” Pătruns de convingerea că răspunsul la aceste întrebări nu poate fi decât unul afirmativ, m-am rezolvat la editarea grandiosului op. al cărui titlu l-am pus în fruntea acestei invitări în buna speranță și credință că poporul român va aprecia însemnătatea acestei întreprinderi literare și nu va hestia a-mi întinge generosul său sprijin întru realizarea ei”⁵. Academicianul bănățean Vasile Maniu a publicat în anul 1857, la Timișoara, o istorie a originii românilor cu peste 500 de pagini. Volumul este intitulat Disertațiune istorico-critică și literară tractând despre originea românilor din Dacia Traiană. Cartea a fost tradusă în limba germană de Petru Broșteanu și tipărită la Reșița în 1884, cu titlul Zur Geschichtsforschung über die Romaenen. Traducerea a fost bine primită de istoricii vremii, între care și de Vicențiu Babeș, cel care a „apreciat la înalta sa valoare științifică lucrarea și a publicat în revista „Familia” din Oradea o judicioasă recenzie a versiunii germane”⁶.

În revista „Transilvania”, Petru Broșteanu a publicat mai multe articole despre români, despre originea și elementele limbii lor, iar în „Gazeta Transilvaniei” șase povestiri istorice publicate ulterior, în 1897, într-un volum intitulat Traista cu povești.

Este vorba de povestirile Răzbunarea lui Traian Șoimul, care cuprinde întâmplări de pe la anul 1843; Căpitanul Jiumanca, unul dintre eroii „bătăliei celor trei împărați” ai Franței, Austriei și Rusiei de la Austerlitz, din decembrie 1805; Petru Vancea – povestire istorică din Banatul Timișan, Dimitrie Țepeneag, un erou de la memorabila bătălie de la Königsberg din 4 iulie 1866 din războiul austro-prusian; Eroism românesc – un episod din Revoluția de la 1848, petrecut la Timișoara, în noaptea de 8/9 august 1848 și ultima Bianca Delmonte spune „poveste eroinei cu acest nume care s-a înrolat în mișcarea de eliberare națională din Italia condusă de Garibaldi”. Iată ce spune Petre Broșteanu despre aceste povestiri: „Faptele vitejești sunt comoara de mărire a unui popor, cu cât ele sunt mai mari și numeroase, cu atât mai prețioase sunt pentru popor, ele sunt coroana virtuților, a cărei strălucire își revarsă razele sale până în timpurile cele mai îndepărtate și ridică numele bun al unui popor în fața lumii. „Oare ne putem mândri și noi românii cu astfel de fapte glorioase? – Trecutul ne răspunde la această întrebare cu un hotărât DA ! Avem un trecut pe cât durere ! de nenorocit, pe atât de străluci. Un trecut pe care l-am putea asemăna cu cerul nopților întunecoase pline de stele sclipitoare. Însă n-avem o istorie scrisă deplin, n-avem un templu și astfel zac acele mărgăritare ale trecutului nostru încă până în ziua de astăzi resfirate în sânul poporului nostru sub forme de povești, de basme și legende, așteptând ridicarea templului românesc, unde apoi să le depunem ca monumentul cel mai prețios al străbunilor noștri”⁷.

⁴ Dorina N. Rusu, Membrii Academiei Române, Dicționar 1866-2016, Partea I (A-L), Ed. Academiei Române, București, 2016, p. 262-263.

⁵ Costa Roșu, Personalități românești din Voivodina, Ed. „Libertatea”, Panciova, 2004, p.43-44.

⁶ Dumitru Rada, Petru Broșteanu. Un educator al românilor bănățeni, în „Coloana infinitului” anul XVIII, nr 93, 2016, Timișoara, p. 16-18.

⁷ Petru Broșteanu, Traista cu povești istorice, Brașov 1897.

Sursa: Costa Roșu, Libertatea, 8, octombrie, 2016, Portrete și Evocări.

VIOLONISTUL MARIN BUGAR

S-a născut pe data de 6 mai 1988, la Zrenianin. Provine dintr-o familie de intelectuali cu aptitudini muzicale și nu numai. Școala generală „Dr. Aleksandar Sabovljević” (cursurile în limba română), a terminat-o la Ecica și paralel Școala inferioară de muzică „Josif Marinković” din Zrenianin (vioară), în clasa profesorului Tibor Šiveg. Astfel Marin a pornit pe urmele fratelui său mai mare, Roman, pe atunci un „băiat minune”, care la vârsta de 10 ani cânta, deja la 4 instrumente, orientându-se, bineînțeles spre „regina instrumentelor” vioara. La momentul actual Roman este profesor la școala generală din localitate și la Școala de Muzică „Josif Marinković” din Zrenianin, iar în urmă cu doi ani a obținut titlu de magistr, continuându-și studiile postuniversitare.

După terminarea scolii generale, în anul 2003, Marin-Minu s-a înscris la Școala Medie de Muzică „Josef Marinković” din orașul de pe Bega (secția vioară), în clasa aceluiași profesor Tibor Šiveg, pe care a absolvit-o cu brio. Patru ani mai târziu, în 2007 s-a înscris la Academia de Arte din Novi Sad, profilul instrumente cu coardă, respectiv vioară, în clasa profesorului Uroš Pesic, unde a reușit să susțină toate examenele la timp și să-și ia licența în muzică.

Fiind o fire deosebit de ambițioasă, cu un talent rar întâlnit, nu s-a mulțumit doar cu atât, a continuat studiile în clasa profesorului Florijan Balaz, după ce s-a înscris la studii postuniversitare de masterat, obținând în anul 2012 titlul de master, în clasa profesorului Nikola Aleksic. Actualmente este student la Facultatea de Arte Muzicale din Belgrad, unde se specializează pentru vioară să-și susțină și examenul de doctorat. Din anul 2010 este angajat permanent la Orchestra Operei Teatrului Național Sârb din Novi Sad. De asemenea, face parte din Orchestra Simfonică a Voivodinei, din acest oraș de pe malurile bătrânului Danubius. A participat la numeroase manifestări culturale de la Belgrad, Novi Sad, Zrenianin, Panciova, Kikinda, Sombor, Ruma, Vârșeț. S-a prezentat în mai multe rânduri și publicului de peste hotare, atât în calitate de solist instrumentist la vioară, cât și în calitate de membru al Orchestrei

Consiliului Național Român sau a altor formații orchestrale de la noi. A cucerit premii internaționale la festivalurile de muzică populară, dintre care desprindem premiul III la cel mai grandios festival național românesc – Festivalul „Maria Tănase” de la Craiova, La Palatul Cotroceni din București a avut o apariție remarcabilă în calitate de solist instrumentist.

Marin este membru al Orchestrei „Kotor Art” și al cvartetului de coarde „Panonia”, cu care participă la numeroase manifestări culturale din țară cât și din străinătate. Temporar, evoluează și ca membru al Orchestrei RTV Voivodinei. Din anul 2009 este concert maestru al Orchestrei C.N.M.R.S. A participat la cursurile de perfecționare ale profesorului Dejan Bogdanovic (Italia).

Din anul 2009 și până-n 2012 s-a perfecționat la prof. Anton Sokorow de la Universitatea vieneză și concert maestru al Orchestrei Simfonice din Viena. Marin Bugar trăiește și muncește la Novi Sad. Cântă la o vioară care datează din secolul al XVIII – lea.

Am prezentat doar câteva crâmpie din activitatea muzicală și profesională deosebit de bogată a lui Marin Minu Bugar.

Sursa: Stella Bugariu, Libertatea, 12, 2 august, 2014, Galeria Creatorilor.

PETRU BULGĂR - dulăianul -

S-a născut în la 9 mai 1936, în localitatea Duleu, județul Caraș-Severin, din părinții Bulgăr Petru Senior și Bulgăr Ana (născută Franț)... 9 mai – 1877, Ziua independenței României, 9- mai 1895, Ziua în care s-a născut Lucian Blaga, 1945 – Ziua în care s-a terminat Al Doilea Război Mondial și în care își aștepta tatăl din război... dar care nu a mai venit, a murit la Cotul Donului și el și

calul lui alb, răpuși de un brand rusesc...

Rămas orfan de tată, mama recăsătorindu-se, la cerea bunicilor este crescut de aceștia, în mijlocul familiei Bulgăr.

În perioada 1942 -1948, la Școala primară din Duleu, urmează 6 clase, fiind premiant în fiecare an de studiu, după care se desființează clasa a 7-a. În perioada 1959-1960 face armata și cursul de normare, lucrând la investițiile Combinatului Siderurgic Hunedoara, eliberându-se cu gradul de sergent major.

După armată este încadrat contabil șef la CAP – Duleu. Din anul 1961 – 1967 își completează cele 2 clase gimnaziale și 2 clase liceale la Liceul Coriolan Brediceanu din Lugoj, forma de învățământ fără frecvență. Tot în aceeași perioadă termină și Școala de Contabilitate din Lugoj cu diplomă de excelență.

În perioada 1967 -1971, termină la seral Liceul „TATA OANCEA” din Bocșa, în aceeași perioadă fiind numit prin concurs Contabil șef la AEIBO (Asociația Economică de Îngășare a Bovinelor și Ovinelor din Berzovia), nou înființat. Aici, alături de colectivul Asociației obțin rezultate remarcabile fiind premiați de conducerea agricolă a județului, vizitați și apreciați de Președintele Țării – Nicolae Ceaușescu și poetul Adrian Păunescu care făcea parte din delegația oficială.

În perioada 1979-1980 este numit Director la AEIBO Berzovia unde se remarcă prin performanțe în dezvoltarea investițională și de producție a întreprinderii.

Din 1982 până în 1990 este numit Economist sef la CUASC (Consiliul Unic Agro-Industrial) Berzovia pentru a îndruma, controla și redresa activitatea financiar – economică și de producție, obținând rezultate notabile până la sfârșitul mandatului.

Din 1991-1996 este contabil șef la SMA (Stațiunea de Mașini Agricole) Berzovia.

Din 1996 se pensionează și înființează Asociația familială Bulgăr, la Duleu, în satul natal, de unde a plecat și a revenit cu drag, conducând-o timp de 25 de ani.

Lucrări științifice: 1981 -Lucrare de licență – „Contabilitatea resurselor agro-industriale în sistem asociativ”;

1980 – „Management și competitivitate în agricultura semi-industrializată socialistă”;

1984 – „Conturi și subconturi extrabilanțiere în CUASC-uri și SMA-uri” ;

2009 – „Profit și pierderi în afacerile familiale”;

Lucrări de cultură și istorie locală :

2014 - 2016 Monografia satului Duleu – coautor, satul marelui nobil de Duleu și Valea Mare Gheorghe Ioanovici, care a realizat, alături de Șaguna, Regulamentul Organic, de unire a Românilor din Banat, Transilvania și Imperiul Austro-Ungar;

2016 – 2019 Monografia familiei nobiliare Gheorghe Ioanovici – sponsor și îndrumător;

2021 – 2024 Monografia marelui filozof bănățean Octavian Nistor – sponsor și îndrumător, susținător al valorilor Bănățene și Dulăiene;

Sursa : Curriculum Vitae.

TRAIAN TRIFU CĂTA

Fiecare om își are destinul său în viață. Destinul Dl. Traian Trifu Căta, inginer, profesor, redactor – este lupta pentru păstrarea identității și culturii române de pe meleagurile Banatului sârbesc. Născut la 30 mai 1958 la Vladimirovaț - Petrovasâla. Termină Școala elementară în localitatea natală,

liceul tehnic la Panciova, apoi colegiul tehnic la 6 februarie 1981 ca cel mai bun student din generațiile de studenți. Facultatea de Mecanică o termină la Belgrad la 11 septembrie 1989. Tot în același an a fost propus pentru Premiul Camerei Economice a orașului Belgrad. Pe parcursul studiilor se afirmă drept cel mai bun cunoscător și mânuitor în tehnicile geometriei descriptive. Se alătură profesorilor la pregătirea unei cărți de culegeri și exerciții „Zbirka resenih ispitnih zadatka iz nacrine geometrije” Beograd 1979. Se include alături de profesori universitari la munca unui manual din termodinamică și termotehnică menit liceului tehnic, anul 1990. Prezintă lucrări științifice din domeniul scurgerii fluidelor (Efectul Vortex) la Casa Inginerilor din Belgrad.

Lucrează pe post de inginer, apoi în anul 1993 în satul natal unde activează ca profesor de matematică, iar din anul 2001 și ca profesor de fizică.

În anul 1994 reeditează revista FAMILIA de Petrovasâla și este totodată redactorul acestei mesagere mondiale. Colaborează cu numeroase redacții și publicații din România, Serbia, R. Moldova, Ucraina, Ungaria...

Din 1995 este membru în redacțiile revistelor: „Cuvântul românesc”, al Comunităților Românilor din Iugoslavia și „Cuvântul românesc torăcean” din Torăc. Pe lângă aceasta deopotrivă colaborează la săptămânalul „Libertatea” din Panciova, la „Tibiscus” din Uzdin, „Tradiția” – revistă de etnografie și folclor, Novi Sad. Publică lucrări în Almanahul „Libertatea”, Actele simpozionului „Banatul iugoslav, trecut

istoric și cultural”, editată de Societatea Română de Etnografie și Folclor Voivodina.

Colaborează și scrie articole despre Petrovasâla și petroviceni în Almanahul tuturor românilor „Apă vie”, care apare la Timișoara. Este membru în redacțiile revistelor: „Familia română”, apărută la Oradea, actualmente la Baia Mare, „Floare de latinitate” – revistă culturală și spiritualitate românească editată de C.M.N.R. din Serbia, Novi Sad, „Glasul cerbiciei” – revistă de cultură și istorie a românilor din Serbia – Vârșeț.

Colaborează și publică în revistele: „Suflet nou” din Comloșu Mare, „Revista română”, editor Astra – Iași, Curierul „Ginta Latină” publicație a Iașului, „Concordia” din Cernăuți – Ucraina. „Viața de pretutindeni”, Revista de cultură, istorie și performanță a românilor de pretutindeni și a prietenilor lor, Arad.

Publică în volumul „Simpozion”, comunicări la simpozioanele cercetătorilor români din Ungaria – Gyula, România, etc. În martie 1998 a fost primit în rândurile ziariștilor profesioniști din Iugoslavia. Din 12 februarie 2011, la Giarmata Vii, România este ales vicepreședinte al publiciștilor presei rurale din Banatul istoric. Cu ocazia bicentenarului localității Petrovasâla, în anul 2008 înființează și prima editură „Traian Căta” la care s-au tipărit următoarele volume în același an 2008: Monografia comunei Roman – Petre Petrovosello 1808-1908 de Nicolae Penția (ediția a III), „Petrovasâla – întoarcere la începuturi” de Ioan Traia și Traian Trifu Căta. În anul 2010 la aceeași editură a apărut volumul „Cunoștința binelui și răului, Înțelepciuni” de Gheorghe Șorcean.

Este organizatorul principal, împreună cu redacția Familia la primirea oaspeților Ansablului Folcloric „Izvorașul” din Minnessota, 3 august 1998. În casa lui poposescdistinse personalități din viața culturală și științifică din România, R. Moldova, și din Serbia.

În perioada 1993-2000 conduce zeci și sute de tineri, studenți și intelectuali în taberele internaționale din R. Moldova, România. Inginerul Căta este membru al Asociației Generale a Inginerilor din România (AGIR) și fost membru în Consiliul Comunităților Românilor din Iugoslavia. Participă la cursuri de limba română, cursuri de vară de istorie, congrese, simpozioane, sesiuni științifice în România, Ungaria, Serbia.

Ca redactor al revistei FAMILIA, T. Căta organizează Zilele revistei Familia (21-28 august) și simpozionul științific organizat în cadrul manifestării „Zilele revistei FAMILIA – 15 ani de prietenie”, „Vatră petroviciană și spiritualitate românească în spațiul Banatului”. Domnul Căta generos și altruist cu multă dăruire se implică în jurnalistică și mărturisește că nu a ales meseria de jurnalist ci ea l-a ales pe el.

Sursa : Ioan Traia – Societatea Publiciștilor Presei Rurale din Banat, editura Eurostampa, Timișoara, 2022.

IOSIF LOGA CIREȘAN -dulăianul

Cinești.ro

S-a născut în anul 1916 în familia Cireșanilor un băiat cu numele Iosif. Părinții i-au pus numele Iosif pentru că așa au visat ambii părinți că va fi ca un sfânt sau va avea soarta preacuviosului Iosif care a luat-o de soție pe Sfânta fecioară Maria însărcinată cu Domnul Isus Hristos. În tinerețe s-a ocupat cu tâmplăria, dulgheria, construcțiile dar și cu cartea. A terminat ciclul gimnazial după care a urmat 2 clase liceale în orașul Bocșa, apoi din motive financiare s-a angajat la uzina din Bocșa. S-a căsătorit cu Maria din vița Podăieștilor cu care a

avut doi feciori Petru și Ion. Petru se căsătorește cu Maria din vița Mărșavină și au un băiat căsătorit la Bocșa. Ion s-a căsătorit cu Elena din vița Micșonilor și au avut un băiat Gheorghiță absolvent al facultății de geologie. Gheorghiță nepotul lui Iosif Cireșan a avut grijă de bunic la bătrânețe, întrucât cei doi copii Petru și Ion au decedat în plină putere. La pensionare Iosif Cireșan se retrage la casa părintească din Duleu unde se alătură directorului de școală Dorel Teodorescu și lui Trifon Tomescu făcând o echipă culturală, de educație, arheologie, socială, recunoscută în localitate dar și în împrejurimi. Împreună cu sătenii dulăieni câștigă premii locale, județene, interjudețene și naționale cu teatrul sătesc, cu aniversarea a 200 de ani de școală în localitatea Duleu (1976), cu activitatea scriitorilor plugari din Banatul Istoric unde Iosif Cireșan a participat activ ca membru de vază. În scrierile sale este cunoscut ca Iosif Cireșan Loga sau Iosif Loga Cireșan, tot cu acest nume semnează toate cărțile pe care le publică de-a lungul vieții. În 2008 participă la Festivalul condeierilor Plugari cu poezie în grai bănățan; În 2009 ține un discurs istoric la Șezătoarea condeierilor plugari de la Oravița(vezi poza) în care arată rolul trecutului în filozofia Trecut – Prezent – Viitor – Spirit, a Poporului Român. Pentru prima dată

este prezentat acest discurs creștin
adus de un plugar din brazda
multimilenară a acestor ținuturi
bănățene. Le vorbește participanților

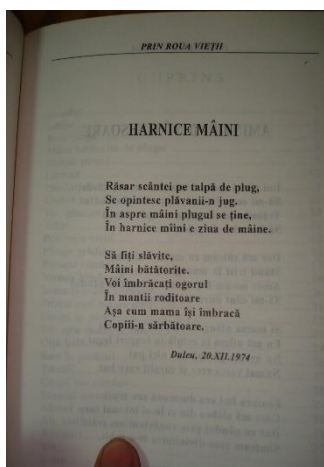

espre Așezarea Azizis din
arealul Văii Pogoniciului cu o vechime
de 2500 de ani. Sit istoric la care a săpat
și el alături de directorul Școlii din Duleu,
Dorel Teodorescu. Obiecte ceramice

păstrându-se până acum în colecția personală din punctul muzeistic
Duleu. Tot în 2008 apare „Calendarul obiceiurilor de pe Valea
Pogoniciului”, Editura TIPO-ART -2008; În 2009 apare „Monografia
Satul Duleu – Aduceri aminte și repere monografice”, la Editura MODUS
P. H.;

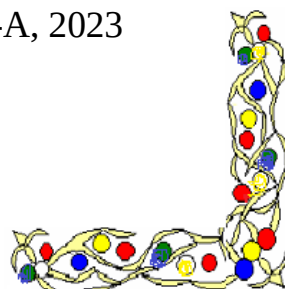
În 2010 apare în colecția „Condeieri plugari” volumul „Povești și
povestiri” la Editura Marineasa din Timișoara;

În 2011 apare volumul de poezii „Prin roua vieții” la Editura Marineasa;

O monstră de poezie dulăiană
reprezentativă a lui Iosif Cireșan Loga
Visul părinților s-a adeverit !

Sursa : Monografia localității Duleu, EDIȚIA A II-A, 2023

CONSTANTIN IOAN, zis „CIREȘU”

Prezentare de prof. Adrian Constantin

Născut în data de 01.08.1948 în localitatea Vărădia, jud. Caraș - Severin, într-o familie de romi muzicanți, fiind a treia generație de instrumentiști, a început să deprindă din tainele muzicii

ajutat fiind de bunic și de tată, mai întâi cântând la vioară. A absolvit școala generală de 8 clase în localitatea natală, după care a venit la Reșița la școala profesională, să învețe meserie. Tot în acest timp a urmat cursurile Școlii Populare de Arte, clasa saxafon.

Fiind un om talentat a fost îndrumat spre cariera artistică devenind membru la Ansamblul „Reșițeană”, Ansamblul „Semenicul”, Ansamblul Municipiului Reșița, diferite ansambluri ale întreprinderilor din oraș.

A fost co-repetitor mulți ani la Ansamblul „Reșițeană”, formație cu care a efectuat multiple turnee în țară dar mai ales peste hotare: Olanda, Danemarca, Turcia, Iugoslavia, Ungaria, Germania, Suedia. Tot co-repetitor a fost și la Ansamblul „Semenicul”, ansamblu cu care a participat la turneele din: Franța, Spania, Danemarca, Albania, China, etc.

S-a stins din viață la vârsta de 65 de ani, răpus de o boală necruțătoare.

A fost un om, cum se spune familist, și-a iubit soția și cei doi copii, în egală măsură, a fost mândru când amândoi copiii au devenit licențiați. De asemenea s-a bucurat nespus de mult când am mers alături de el la manifestările culturale ale ansamblurilor la care a activat, precum și la alte activități artistice. În comunitate, în colectivitate, peste tot unde a umblat, a fost apreciat ca și artist, ca și om pe care te puteai baza la nevoie, a fost un om de cuvânt.

Să nu uit, porecla de „Cireșu/Cireasă” vine de la faptul că tata colinda prin satele dimprejurul Vărădiei natale, cu bunicul lui, cu căruța cu cireșe. Iar copiii, când îl vedeau ziceau „Vine Ion? Care Ion? Ion cu cireșe, Ion Cireasă”... și așa a rămas.

Despre Ion Constantin – Cireașă

Pentru că familia mea din partea lui tata se trage de la Potoc, având multe neamuri, am fost chemat la o nuntă, în anul 1980, la Macoviște. Eu, pe timpurile acelea am cântat așa, pe la fanfara de la Coștei, așa cam ca toți din sat. Nu am înțeles dublu-stacatura. Fiind acolo, am observat cântatul, altfel decât la noi. Acolo la nuntă au cântat Ion Constantin – Cireașă, Gigi Tăbăcaru, Ionel Bonțu, Miciu cu acordeonul de la Călnic și Pavel Jurcă.

A fost și Vița Petrică, așa ca începător atunci. Fiind din Iugoslavia, tata meu a zis către Cireașă să vin la el la ore să mă învețe să cânt mai frumos. A trecut un an și ei au fost cu formația Sandu Florea în Iugoslavia la un spectacol. Atunci am stabilit ca eu să vin în vara aceea la Reșița la el la ore de sax. Așa a și fost. Am venit la Reșița și am stat două săptămâni la Vița acasă și am mers împreună la Cireașă la ore de sax. Așa am înțeles am cunoscut melosul clar bănățean. Cireașă a fost un om deosebit, chiar și față de alți muzicanți. Blând, timid, bun la suflet. După mulți ani, după revoluția noastră, au început spectacolele la noi în țară ca și la voi. Iarăși ne-am întâlnit și am avut o colaborare intensă. A fost cu mine, la noi în Iugoslavia la multe nunți și petreceri. Am fost prieteni de familie, mergeam unii la alții cu orice ocazie. Cu Adi, fiul lui sunt ca un frate și acum suntem în legătură strânsă. Numai lui Dumnezeu pot mulțumi că a făcut să ne cunoaștem. Am fost la înmormântare, așa a plouat, cu lacrimi... Un prieten, un dascăl, un OM, Cireașă !

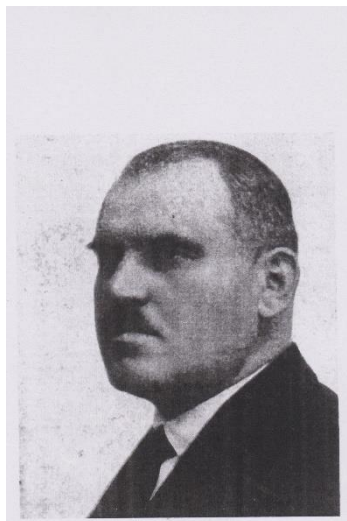
Datorită lui Cireașă am ajuns să cunosc la viața mea pe cei mai buni muzicanți suflători din Banatul nostru. Asta a fost o mică aducere aminte, datorită vouă, Angelica. Datorită lui, eu am adus dublu stacatura în Banatul sârbesc. Primul am fost care a cântat cu stacatura ca la România, adică ca în Banat. Mai merg din când în când la Reșița și-mi aduc aminte de zilele frumoase ale tinereții. Mulți dintre cei cărora le-a dat pita în mână l-au uitat. Probabil, Cireașă îi iartă căci a ierta nu înseamnă a și zuita(uita), însă a zuita este de neiertat.

Salutări, dacă mai aveți nevoie de ceva de la noi, aici sunt !

Ilia Vinu, saxofonist din Vârșeț !

Sursa: Nedeia, nr. 1, 2019.

DR. CORNEL CORNEANU UN ÎNFLĂCĂRAT SUSTINĂTOR AL MARII UNIRI

DE PR. GHEORGHE ROMÂNU

Idealul unității naționale a fost o constantă în viața poporului român, iar Biserica s-a identificat cu viața lui și a militat de-a lungul veacurilor pentru realizarea acestui ideal măreț. După cum se știe, în fruntea acestei acțiuni desfășurată în Banatul de Munte, a fost episcopul Miron Cristea, iar printre cei mai apropiați colaboratori ai săi a fost și Dr. Cornel Corneanu.

Evocând personalitatea lui Cornel Corneanu, cu prilejul centenarului Marii Uniri, vom spune că el s-a născut în anul 1884, în comuna Apadia, din Valea Pogoniciului, localitatea marelui nobil Grabovski, promotor al Regulamentului Organic și a Marii Uniri, descendent al unei familii de slujitori ai altarului. A învățat la școala primară din Caransebeș, apoi liceele din Lugoj și Brașov. A urmat Facultatea de Teologie la Cernăuți, unde obține titlul de doctor în teologie. Datorită sprijinului nobilului Grabovski și Ioanovici, nobil de Duleu-Valea Mare, obține o bursă Gojdu și studiază filozofia și sociologia la Viena și Berlin. La Cernăuți a fost președintele Societății Academice Junimea, iar după terminarea studiilor universitare a fost numit secretar eparhial al Episcopiei Ortodoxe Române din Caransebeș, fiind ales și deputat sinodal.

După decesul, din 1908, al episcopului Nicolae Popea, Cornel Corneanu a fost acela care a „determinat canalizarea voturilor spre Dr. Miron Cristea care a și fost ales la 21 noiembrie 1909”; Și a devenit cel mai apropiat colaborator al episcopului, fiind promotorul marilor acțiuni menite să mobilizeze toate energiile poporului român într-un spirit de solidaritate patriotică.

Bunăoară, în vara anului 1916 este încredințat de către episcopul Miron Cristea și de fruntașii vieții publice din Banat, să prezinte

guvernului de la București mesajul de credință și de asigurare că românii bănățeni vor fi alături de frații lor. După revoluția română pornită la 31 octombrie 1918 la Timișoara, românii din Caransebeș s-au întrunit sub președenția venerabilui Ștefan Jianu într-o adunare spontană. Discursul lui Ștefan Jianu, din păcate, nu s-a păstrat, însă s-a păstrat discursul memorabil al Dr. Cornel Corneanu la Adunarea Națională din 7 noiembrie 1918 din sala de ședințe a Primăriei din Caransebeș. Fiindcă această cuvântare se constituie într-un adevărat document istoric, merit să ilustreze entuziasmul poporului român pentru realizarea unității naționale, merită să-l readucem în atenția cititorilor revistei noastre:

„Români ! Stăm în fața unui fapt împlinit. Pe ruinele împăraților, care au apus, se ridică state noi, națiuni libere. Națiuni, care singure își croiesc viitorul, așa după cum le învață Dumnezeu și mintea conducătorului lor.

Monarhia austro-ungară și-a dat obștescul sfârșit. Dumnezeu s-o ierte! Națiunile care au alcătuit-o, își îndreaptă acum pașii cu hotărâre spre independență. În fruntea lor pășește națiunea română, asuprită de veacuri de-a rândul. De acum înainte numai noi suntem stăpâni pe viața noastră, pe viitorul nostru. Drept aceea și până vom avea prilejul să ne pronunțăm liber, neinfluențați din nici o parte asupra sorții noastre, comitetul Partidului Național Român constituindu-se în Sfat Național român, a luat în mână conducerea neamului.

Ne-am adunat deci atăzi, noi cetățenii acestui oraș, ca să jurăm credință acestui Sfat Național, ne-am adunat ca să spunem lumii și să se știe, că nu ne răzvrătim în contra nimănui, ci în bună înțelegere cu toate neamurile de pe fața pământului, ne vom prezenta întruchiparea idealului nostru național. Zilele pe care le trăim noi acum, sunt zile mărețe, zile istorice, cum n-a mai pomenit neamul românesc. Mareția aceasta avem însă să o mulțumim în primul rând mucenicilor neamului, care de la 1848 începând până la viforita zilelor noastre, și-au dat viața, aducând-o jertfă pe altarul națiunii române. Cuvine-se deci închinare acestor umbre sfinte, închinare eroilor, care ne-au dat libertatea națională. Vă provoc să jurăm deci cu toții că le vom statornici în inimile noastre pentru totdeauna amintirea și că ne vom arăta pururi de jertfa lor, atât de scumpă neamului...

Cuminecați astfel în sufletul nostru românesc, așteptăm cu credință nestămutată Înviere, ca să putem, după atâta amar de veacuri de urgie, mărturisi cu Avram Iancu: noi suntem oamenii libertății. Lanțurile s-au prăbușit. Deșteaptă-te Române se strigă de la baierile inimii tale: Trăiască libertatea, egalitatea și frățietatea”.

Dar nu numai prin cuvinte, Cornel Corneanu s-a dovedit a fi militant al Marii Uniri, ci prin însăși participarea lui la mărețul act de la Alba Iulia, aflându-se întodeauna în fruntea acțiunilor de unire. Astfel, Cornel Corneanu a făcut parte din Adunarea Constituantă de la Alba Iulia, votând actul unirii din 1 decembrie 1918, ca deputat al Caransebeșului. A fost ales și membru al Marelui Sfat Național Român de către Adunarea care a votat unirea.

Actul Unirii a fost predat la data de 14 decembrie 1918, într-un cadru solemn guvernului român din București de o delegație compusă din Dr. Miron Cristea, episcopul ortodox al Caransebeșului, Dr. Iuliu Hossu, episcopul greco-catolic al Gherlei, Dr. Alexandru Vaida, și Vasile Goldiș. Această delegație a fost asistată de trei secretari ai Marelui Sfat Național și anume Dr. Mihai Popovici, Dr. Caius Brediceanu și Dr. Cornel Corneanu.

Asemenea înaintașilor săi, numele lui Dr. Cornel Corneanu rămâne înscris în istoria Eparhiei Caransebeșului ca un înflăcărat militant, prin cuvânt și faptă, la înfăptuirea Marii Uniri.

Sursa: Foaia Diecezană, nr 9-10, 2018.

PREOT DOCTOR EMANOIL CIULEI
De conf.univ. Dr. Gheorghe Gh. Ciulei
Decanul Baroului de avocați
Caraș Severin

În condițiile favorabile sfârșitului primului război mondial s-a intensificat lupta popoarelor de sub stăpânirea vechiului imperiu austro-ungar pentru autodeterminare. Cu această idee, problema Transilvaniei a devenit o problemă europeană, ea având și sprijinul cercurilor politice europene. Românii din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș au hotărât prin împuterniciții lor să se unească cu Țara mamă România.

Consiliul Național Român a hotărât participarea la Alba Iulia la 1 Decembrie 1918, în cadrul unei Adunări în care să fie reprezentate toate circumscriptiile electorale din provinciile mai sus menționate, fiind 1.128 de delegați și cu participarea a peste 100.000 de oameni din toate categoriile sociale. Contribuția Bisericii la realizarea Unirii cu țara mamă a fost covârșitoare. Bisericele Ortodoxă și Greco-Catolică, pe lângă activitățile specific religioase au desfășurat o intensă activitate spre împlinirea idealului Marii Uniri¹, nu de puține ori, cu jertfa unor preoți. La Adunarea Națională de la 1 decembrie 1918, aceste biserici au fost reprezentate de 5 episcopi, 10 delegații bisericești, 129 de protopopi, numeroși preoți².

Episcopii Miron Cristea și Iuliu Hossu au rostit cuvântări și tot ei s-au îmbrățișat în fața mulțimii, spre exemplu de frățietate³. În data de 14 decembrie 1918, Marele Sfat Național, printr-o delegație a prezentat Regelui Ferdinand actul unirii Transilvaniei cu România, din această delegație făcând parte și cei doi ierarhi, respectiv episcopul Miron Cristea(viitor patriarh) și episcopul Iuliu Hossu(viitor cardinal). Aceste acte și momente de final ale înfăptuirii unirii cu România nu s-au făcut fără jertfa și a sutelor de preoți care au contribuit cu exemplul și viața lor la pregătirea Marii Uniri.

Printre ei menționăm și pe fostul preot doctor Emanoil Ciulei. Născut în localitatea Saschiz, jud. Mureș, în anul 1886, Emanoil Ciulei a

urmat cursurile Institutului Teologic din Sibiu, unde a avut ca profesor și pe episcopul Caransebeșului Miron Cristea. Din discuțiile cu acesta, a reieșit că episcopul Caransebeșului la îndrumat să vină în Banat și să ia în căsătorie pe fata preotului Gheorghe Lința din comuna Ciuchici și să pregătească pe plan local, participarea la actul unirii. Așa cum rezultă din dosarul nr 2.497/1916 Tribunalul Regional Timișoara, Comandamentul Militar în calitate de comandament competent Szeged a trimis cauza spre soluționare acestui tribunal, reținând că: Împotriva lui Ciulei Emil (Emanuel) a fost denunțat că în anul 1915, luna aprilie, în incinta Corului din comuna Ciuchici, la cei aproximativ 25 de membrii adunați, a făcut apelul că: *„dacă Austro-Ungaria va declara război împotriva României ori dacă România va decclara război împotriva Austro-Ungariei să se constituie cel puțin un regiment militar, din persoane voluntare, care pe el în calitate de preot să-l urmeze în fruntea lor ca pe un conducător, să treacă ilegal granița în România, după care să lupte împotriva Ungariei”*. În urma acestor acțiuni a fost arestat pentru infracțiuni împotriva forței militare a statului.

Din cauza acestor activități a fost întemnițat la închisoarea din Szeged timp de 4 luni. Membru al Partidului Național Român, după eliberare Emanoil Ciulei s-a implicat în organizarea consiliilor și gărzilor naționale românești, în localitățile din jurul Oraviței⁴. La Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918 a fost delegat împreună cu alți doi locuitori ai comunei Ciuchici, dar autoritățile i-au refuzat permisul de călătorie pe calea ferată⁵.

După unire a fost numit prim-pretor la Sasca Română și a contribuit la organizarea administrației românești pe plan local. Absolvent de studii juridice la Facultatea de Drept din Cluj-Napoca și doctor în acest domeniu, preotul Emanoil Ciulei a desfășurat și o activitate culturală deosebită, fiind ales membru al Asociației Astra – Despărțământul Oravița și vicepreședinte al Casinei Române Oravița. În anul 1927 apare înscris ca avocat definitiv în Baroul din Caraș, iar la 27 decembrie 1939 este numit prin Decretul ministrului justiției Victor Iamandi, Decan al Baroului Caraș Oravița. A trecut la Domnul în data de 5 noiembrie 1970, la venerabila vârstă de 84 de ani, fiind înmormântat, alături de familie, în cimitirul din comuna Ciuchici, jud. Caraș-Severin.

Descendenții săi au urmat tradiția juridică. Mai mult, educați fiind pentru a-și sluji Biserica și Neamul, următoarele generații și-au adus contribuția substanțială pentru promovarea și apărarea valorilor spirituale și naționale românești. Pentru toate acestea, Biserica Ortodoxă Română din Banat și-a manifestat constant recunoștința.

5 AUGUST 1935 - VIZITA EPISCOPULUI VASILE LĂZĂRESCU ÎN PAROHIA CIUCHICI.
DD. EMANUIEL CIUCHI ȘI SEAFI ÎN STÂNGA IERARHULUI

¹ I. Munteanu, V.M.Zaberca, M. Sârbu, Banatul și Marea Unire 1918, Ed. Mitropoliei Banatului, 1992, Mitropolit Nicolae Corneanu, Precuvântare, p.5.

² Idem, p. 5.

³ Idem, p.6.

⁴ I. Gruneanțu, M Ionescu, Contribuția avocaților din Transilvania și Banat la Marea Unire, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2018, p.280.

⁵ Idem, p.280.

Sursa: Foaia Diecezană, nr 11 – 12 /2018.

CONVEȚUIRI GERMANII DIN BANATUL MONTAN

În aproape toate publicațiile despre germanii din România sunt amintiți doar sașii din Transilvania și șvabii din Banat. În afară de faptul că înseși denumirile de sași și șvabi te induc în eroare, populația germană din România a fost și este mult mai variată. O enumerare ar fi foarte utilă: *sașii transilvăneni* (colonizarea lor a început la mijlocul sec. al 12-lea la inițiativa regelui maghiar Geza al II-lea și până în sec. al 14-lea sub numele de hospites, cu referință directă la Theotonici, Flandrenses sau Saxones), *landleri* (deportați din motive religioase – credincioși evanghelici-luterani – în regiunea din jurul Sibiului în Transilvania), *șvabii sătmăreni* (în nord-vestul României de azi, veniți în sec. al 18-lea, de fapt adevărații șvabi), *germanii localizați localizați în zona Vișeuului de Sus*, Maramureș, în nordul țării (*tipțeri și coloniști din Austria Superioară*, veniți în sec. al 18-lea), *germanii din Bucovina* (imigrarea începând cu sec. al 19-lea, *germanii din Dobrogea* (imigrarea între anii 1840-1891), *șvabii bănățeni* (în județele Arad și Timiș, *pemii* (germani originari din Boemia) și *germanii din Banatul Montan*. Povestea colonizării Banatului o putem împărți în trei perioade de timp: prima – colonizarea „carolină” (1718-1738), cea de a doua – colonizarea „tereziană” (1740-1778) și în final colonizarea „iosefină”. Aceste perioade de colonizare, cu diferite caracteristici în timp, așa cum le descrie istoria Banatului, au contat doar în strânsă legătură cu așezarea imigranților în Banatul de șes. Pentru Banatul montan, această împărțire nu este valabilă. În Banatul montan există două zone reprezentative care au fost mult timp separate administrativ de restul Banatului: zona mineritului montan, deci a Banatului montan și zona de graniță militarizată. Instalarea comercianților și a meșteșugarilor independenți era sub controlul strict al autorităților vremii și era, conform Constituției celor două zone, restrânsă la minim. Administrarea celor două regiuni a

fost mult timp austriacă, cel puțin 100 de ani mai mult decât în restul Banatului. În afară de aceasta, bisericile și școlile confesionale au fost încredințate patronatului administrației în vigoare, iar patronatul era obligat ca, în fiecare localitate, să susțină construirea de biserici și școli pentru fiecare confesiune și să plătească un dascăl. În școlile confesionale (în zona de graniță se numeau școli naționale) se predă în limba maternă, ele fiind organizate corespunzător.

Banatul montan, căruia la început îi aparținuseră minele de cupru din zona Oravița – Ciclova, exploatate până atunci de turci, minele de fier din Munții Dognecei și minele de cupru de la Maidanpeck, astăzi Serbia, au rămas în primii cinci ani de după alungarea turcilor fără colonizari dirijate. O directivă a Camerei Imperiale din 4 ianuarie 1721 către Administrația Banatului preciza în mod expres, „ca aceasta să se străduiască spre atragerea și introducerea locuitorilor existenți în zonă către minerit și anume după maniera germană, de către metalurgiști și funcționari experimentați”. Se deduce evident din această directivă, că doar persoanele de conducere și calificate urmau să devină active în zona minieră a Banatului și aceasta pe cât posibil temporar pentru a introduce populația locală în minerit.

Două împrejurări sunt de evidențiat, care în destul de scurt timp au dus la modificarea hotărârii Camerei Curții și, în final la faptul că s-a hotărât popularea localităților prin coloniști.

1. Camera Curții a subapreciat la început posibilitățile de dezvoltare a mineritului din Banatul montan. În instrucțiunea emisă la sfârșitul anului 1717 către comisia de populare a Banatului, mineritul a fost tratat doar în câteva propoziții. Camera Imperială părea să nu fie încă în clar cu perspectiva exploatărilor miniere din Banat pentru că în instrucțiunea menționată se spunea: „Zona montană din acest Banat, așa cum reiese din știrile venite, pare să nu fie în toate locurile neprețioasă, la Carașova, pe malul Carașului există o mină de fier, iar la Vâre, pe malul Versovei, o mină de cupru”. Menționăm că de fapt, după cum reiese din documentele ulterioare, era vorba despre Bocșa și Orșova. Dezvoltarea exploatării zăcămintelor Banatului a înregistrat în scurt timp o neașteptată dimensiune și în felul acesta a fost inevitabilă o masivă afluență de muncitori în minerit.

2. Detașarea țăranilor români din sate și transportarea lor în

localitățile de munte a fost o treabă de neîndeplinit. În cale au stat cnejii și mai marii cnejilor, pretențiile administrării terenurilor agricole aferente districtelor, dar și interesul redus al țăranilor de a munci în mină.

În localitățile din Banatul montan au venit, începând din 1720, grupuri mai mici sau mai mari de mineri, muncitori metalurgici, muncitori forestieri din Știria, Tirol, Austria Superioară, Carinthia, Boemia și din Ips. Majoritatea localităților s-au format în apropierea comunităților camerale existente, ceea ce se observă în dubla denumire a lor : Reșița Română – Reșița Montană sau Germană, Bocșa Română – Bocșa Montană sau Germană, Ciclova Română – Ciclova Montană sau Germană, Sasca Română – Sasca Montană sau Germană, Moldova Veche – Moldova Nouă. Firește au apărut și alte colonii, în special pentru lucrătorii forestieri precum Steierdorf, Văliug (Franzdorf), Moldovița (Karlsdorf). Regiuni de migrație au fost totdeauna cele în care, pentru intervențiile viitoare, există forță de muncă specializată.

Să dăm doar un exemplu: în cazul dezvoltării exploatașilor forestiere din jurul Văliugului au venit lucrători forestieri din Stiria, cehi constructori de jgheaburi de transport , constructori italieni specializați în diguri, bufeni și țișteri cărbunari.

Colonizarea în regiunea montană a avut loc din toate țările Monarhiei Austriece și a durat, spre deosebire de câmpie, până în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Coloniștilor li s-a dat spre folosință loc de casă, grădină și ocazional pajiște (de exemplu la Steierdorf și Văliug), dar aceasta numai atâta timp cât aceștia erau angajați ai exploatării miniere. Acest teren a devenit la mijlocul sec. XIX-lea proprietatea foștilor beneficiari. Vânzarea pământului la moșieri a fost interzisă, chiar și în cercul restrâns al administratorilor de moșii, așadar vânzarea integrală, după organizarea comitatelor în zona montană, nu a avut loc în Banatul montan.

Cu toate că regiunea montană, odată cu înființarea comitatelor, a fost alipită Ungariei, administrarea exploatărilor miniere a rămas austriacă. Tendințele de maghiarizare sunt de consemnat doar în localitățile cu un număr mai mare de cetățeni bogați. Școli burgheze cu predare în limba maghiară s-au înființat la Oravița și Reșița. Cehii, slovacii, italienii așezați în localitățile cu populație majoritară germană până la începutul sec. XX, și-au pierdut identitatea națională și se

declarau în marea lor majoritate germani. Putem afirma despre colonizarea localităților montane din Banat că aceasta nu a încetat niciodată, chiar și după cel de-al Doilea Război Mondial, când din toate colțurile României au venit aici muncitori. Astfel a scăzut în parte elementul german, iar apoi în anii 70 a scăzut numeric și datorită numeroaselor emigrări spre vestul Europei. Prin aceste schimbări a fost afectată și populația germană.

Așa numiții *pemi* din Banatul montan formează o grupă de sine stătătoare în rândul germanilor din Banatul montan. Strămoșii lor au fost aduși de către Comandamentul Suprem al graniței militare bănățene, în perioada 1827-1828, trimiși pentru a popula colinele Munților Semenic în calitate de țărani grăniceri, în interiorul teritoriului regimentului de graniță „valaho-bănățean”. Deoarece emigranții proveneau din Boemia, numele lor, folosit și astăzi, este de *pemi*, dar și-au păstrat un pronunțat dialect bavarez. În fostele districte Caransebeș, Orșova, în așa-numita Clisură a Dunării, srâmtoare între România și Serbia (Porțile de Fier) și în ținutul Almăjului, care în 1851 s-au rupt de restul Banatului și au rămas sub administrație militară, nu au fost puse până la începutul sec. al 19-lea bazele unor noi așezări. Extinderea Băilor Herculane nu trebuie văzută ca înființarea unor așezări, deoarece acolo nu existau locuitori, iar supravegherea era asigurată de un post militar. Organizarea graniței militarizate a avut loc prin atragerea băștinașilor, a țăranilor români și sârbi în serviciul grăniceri. Românii au fost strânși în comuniuni de case și au primit terenuri ca proprietate ce putea fi moștenită. Elementul german a fost în acea vreme constituit din soldați, funcționari, cadre didactice, comercianți, meșteșugari care s-au stabilit în localitățile Caransebeș, Orșova, Mehadia, Bozovici, Slatina și Teregova, îndată ce au fost eliberați de sarcini de Comandamentul Statului Major.

Abia în anul 1804 a luat ființă Rusca Montană, care a ajuns sub Autoritatea Exploatărilor Miniere, iar în 1812 a luat ființă „Schwowendorf” (satul Șvăbesc) Caransebeșul Nou.

Un an mai târziu (1813) Statul Major al Regimentului de Graniță a fost mutat de la Biserica Albă la Caransebeș și în 1838 s-au pus bazele regimentului vlaho-bănățean cu sediul la Caransebeș, separat de cel iliric. Între timp, în anii 1827-1828, s-au înființat așezările cehești din Munții Almăjului și cele de *pemi* din Munții Semenicului.

Așezările așa-zișilor pemi erau Wolfswiese, Wolfsberg (Gărbăna), Lindenfield, Weidenthal (Brebu Nou). O următoare planificată așezare, Weidenheim, a rămas neocupată. Scopul înființării acestor sate a fost rădirea codrilor din această zonă și înființarea de sate, întrucât în păduri se ascundeau hoți, dezertori, refugiați din Țara Românească sau din regiunile de la sud de Dunăre ce erau sub ocupație turcă, iar prin stabilirea grănicerilor în aceste sate rezulta o mai bună supraveghere a granițelor. Încercarea de a aduce grăniceri din satele românești în așezările din zonele colinare s-a lovit de refuzul românilor, bazat pe faptul că în acele zone nu creștea porumbul.

În România Mare a avut loc în 1930 un recensământ, la care s-au înregistrat 754.421 germani.

Al Doilea Război Mondial și urmările sale au adus schimbări radicale, devastatoare în existența minorității germane. Totul a început cu intrarea voluntarilor germani în armata SS, accentuată de acordul dintre Guvernul Germaniei și cel al României referitor la această problemă, precum și cu transferul germanilor din armata română în cea germană, cu excepția anumitor categorii de arme și grade.

În toamna lui 1944 a urmat exproprierea tuturor membrilor Grupului Etnic German, iar în ianuarie 1945 a început deportarea în Uniunea Sovietică, indiferent de apartenența politică, a tuturor contingentelor apte de muncă: bărbați între 16 și 45 de ani și femeii între 18 și 30 de ani. Se evaluează că din România au fost deportați în jur de 70.000 de germani, din care o parte au murit departe de casă. Ultimii deportați s-au întors acasă la sfârșitul anului 1949.

În anul 1948 mai trăiau în România numai circa 343913 germani, ceea ce reprezintă 2,2% din populația totală de atunci, pe când în 1956 trăiau în România 384.708 germani mai mulți ca în perioada imediat următoare războiului, deoarece marea parte a deportaților în Rusia s-a întors acasă.

În 1950 trăiau în străinătate 250.000 de germani din România, dintre care 145.000 în Germania Federală.

Au urmat așa- numitele reîntregiri de familie, la început în cazuri izolate, iar după 1977 potrivit unui acord între guvernul Republicii Federale Germania și cel al Republicii Socialiste România. S-a folosit chiar și rău famatul „preț pe cap”: trebuia plătită o sumă , nu mică, în

mărci germane pentru a putea pleca. Dorința de a părăsi România era așa de mare încât înlăturarea obstacolelor călătoriei, imediat după Revoluția din 1989, a dus la un flux de emigranți spre toate țările vestice. În decursul a doi ani, numărul germanilor s-a înjumătățit (în Reșița de la aproximativ 11.000 în anul 1990s-a ajuns la 5.322 în anul 1992, iar azi, potrivit recensământului din octombrie 2011 mai sunt 1.255). În comunitățile sătetești, rata emigrării a fost și mai mare. În Sasca Montană trăiau în 1992 doar 10 germani, iar în 2011 au mai rămas 7, în Ocna de fier 22 în 2011, 10, în Moldova Nouă erau 44 germani, în 2011, 15. În comuna Brebu Nou cu satul Gărâna, care în 1990 erau aproape intacte germane, în 1992 mai existau 119 pemi, în anul 2011 numărul lor fiind 28. Potrivit datelor statistice, germanii care au părăsit România în ultimii ani ai dictaturii comuniste au fost în număr de 12.809 în anul 1985, 11.034, în 1986, 11.639, în 1987, 10.738, în 1988 și 14.589 în anul 1989. La sfârșitul anului 1989 mai trăiau în România în jur de 250.000 – 260.000 de germani. Datele oficiale dovedesc o adevărată „explozie” a emigrării în primul an după căderea regimului comunist (60.072 emigranți germani) și mai apoi s-a ajuns la o relativă stabilitate a cifrei de emigrare: 15.567 în 1991, 8.852 în 1992, 5.945 în 1993, 4065 în 1994, 2.906 în 1995, 2315 în 1996, 1273 în 1997.

Astăzi trăiesc în România un număr de 36.042 de germani, conform recensământului din octombrie 2011. Dacă la recensământul din 1992 se puteau număra în Banatul montan 11.396 etnici germani, putem spune că astăzi, conform recensământului din 2011, etnia germană de aici cuprinde 2.897 de persoane.

Reprezentantul intereselor etnicilor germani în România este Forumul Democrat al Germanilor din România, căruia îi aparține și Forumul Democratic al Germanilor din județul Caraș-Severin. În cadrul acestei organizații județene activează Asociația Germană de Cultură și Educație a Adulților din Reșița, catalizator al culturii germane în Banatul Montan, precum și Asociația Foștilor Deportați în Uniunea Sovietică. Vezi poza:

Filiale ale Forumului Democratic al Germanilor din județul Caraș-Severin se găsesc în localitățile Bocșa, Dognecea, Drobeta Turnu Severin, Oțelu Rosu, Caransebeș, Măureni, Orșova și Steierdorf-Anina, chiar dacă două se află în județul Mehedinți.

La Reșița activează în cadrul Forumului German două grupe de dansuri (împărțite după vârstă). De asemenea, aici activează corul „Franz Stürmer”, formația muzicală „Banater Bergland”, grupa de teatru școlar „Rolf Bossert”, precum și două cercuri de artă (de pictură – „Deutsche Kunst Reschitza” și de sculptură – „Jakob Neubauwer”) care se străduiesc să atragă forțe tinere. În localitățile Bocșa, Oravița, Orșova, Tirol și Steierdorf-Anina activează câte de dansuri populare germane, iar la Steierdorf și un ansamblu muzical.

Pentru membrii noștri, precum și pentru întreaga comunitate a germanilor din Banatul montan ne-am străduit să avem grijă de cultura germană. Vom prezenta în continuare câteva crâmpie din ceea ce ne străduim să facem. Forumul Democratic al Germanilor din județul Caraș Severin și Asociația Germană de Cultură și Educație a Adulților din Reșița au organizat în perioada 2012-2013 următoarele principale manifestări: „Decada Culturii Germane în Banatul Montan” (cea de-a XXII- a ediție, 5-14.10. 2012) cu cea de-a XIX – ediție a sărbătorii „Heimat”-ului germanilor din Banatul montan la Dognecea, „Zilele Literaturii Germane la Reșița” (cea de-a XXIII-a ediție, 26-28.04.2013), Parada Portului Popular German” (cea de-a XX – a ediție, 16.06.2023), concursul cu caracter internațional „Copiii desenează ținutul natal” (martie 2012, cea de-a XI –a ediție), „Primăvara culturală germană la Reșița” (cea de-a XI-a ediție, 9-15.05.2013), „Iunie –luna expozițiilor” (cea de-a VI-a ediție în iunie 2013) și „Toamna culturală germană la Reșița” (cea de-a X-a ediție, 16-19.11.2012).

În luna august 2013 a fost editat numărul 8 din publicația lunară „Echo der Vortragsreihe” (Ecoul Asociației) din cele 284 apărute în total din 1 februarie 1990 până în prezent, iar cu o lună înainte, a apărut numărul special 85 dedicat „Zilelor Literaturii Germane la Reșița”. Celelalte 84 de numere speciale editate până în prezent au fost dedicate celor mai importante evenimente culturale ale etniei germane din Banatul Montan, desfășurate de-a lungul anilor.

De asemenea, în luna august 2013 a apărut publicația periodică „împreună, miteinander együttesen” nr. 37, iar în noiembrie 2012, un număr al periodicului „Info” (din totalul de 7 numere apărute până în prezent).

Nu trebuie trecut cu vederea Catalogul „Cărți de (despre) germanii din România”, ca parte existențială a Centrului de Tineret, Documentare și Cultură „Alexander Tietz”. Acest centru a fost construit cu ajutorul Ministerului de Interne al Republicii Federale Germania, împreună cu Asociația „Banatia” din Timișoara, în perioada august 2003 – septembrie 2004, inaugurat în mod festiv la 6 octombrie 2004 ca fiind cel mai important edificiu al germanilor din Banatul Montan.

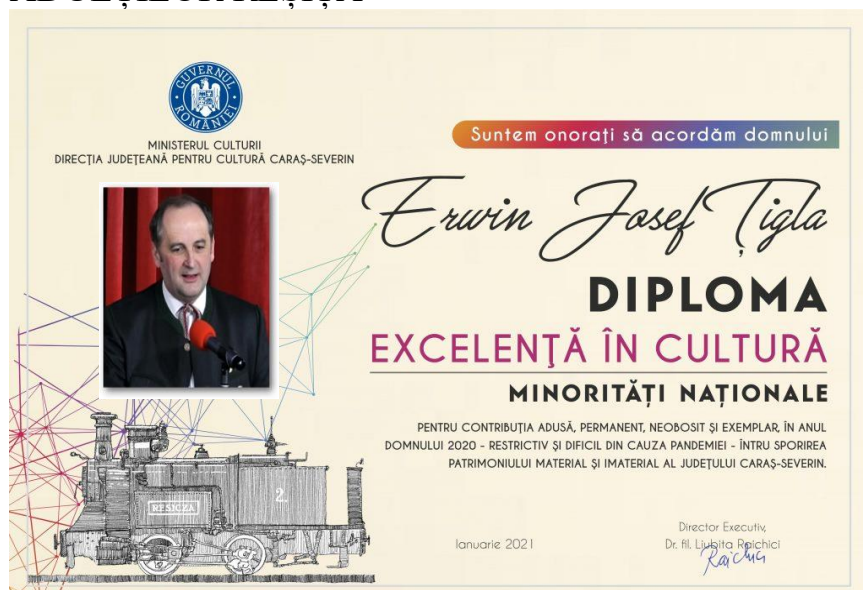
În intervalul 1995-2013 au fost publicate 56 de cărți de către Asociația Germană de Cultură și Educație a Adulților din Reșița, de asemenea au fost lansate 10 CD-ROM – uri „Germanii din Banatul montan”, alte 7 CD_ROM-uri având ca tematică Banatul montan în

general, precum și 3 casete muzicale și 7 CD –uri cu muzică din Banatul montan. De asemenea au fost realizate și emise 8 medalii dedicate unor personalități și evenimente deosebite ale Banatului montan. Din anul 1991 au fost editate 174 de plicuri filatelice ocazionale și realizate 169 ștampile filatelice ocazionale.

Pentru a rămâne credincios adevărului, trebuie să spunem că, prin legislația actuală, minoritățile din România au drepturile garantate. Noi suntem recunoscuți ca minoritate, protejați în măsura posibilităților, ni se asigură susținere politică și administrativă, atunci când o solicităm.

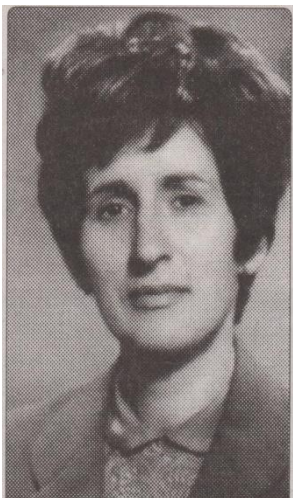
Germanii din Banatul montan au în ziua de azi, așa cum prevede legislația, toate posibilitățile de a-și afirma identitatea ca minoritate în Banatul montan! Depinde de noi și doar de noi ca minoritari, dacă se va putea vorbi de noi și în 20, 50 sau 100 de ani. Depinde de noi azi, oricărei minorități îi aparținem, ceea ce vrem să lăsăm mâine copiilor noștri pentru viața în comunitate.

Autor: ERWIN JOSEF ȚIGLA – PREȘEDINTELE FORUMULUI DEMOCRATIC AL GERMANILOR DIN JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN ȘI AL ASOCIAȚIEI GERMANE DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE A ADULȚILOR REȘIȚA

REȘIȚA LA 13 AUGUST 2013.

STELUȚA CONDAN

Domna învățătoare Steluța Condan (născută Pența) a plecat dintre noi, lăsând însă o amprentă de dascăliță excepțională care a înobilat meseria de șlefuitor de generații. Era genul de învățătoare severă și strictă, care nu ieșea din clase până când fiecare elev avea lecția înțeleasă și pe cât posibil învățată. Aparține generațiilor de dascăli din vremea când la noi dascălul și profesorul a fost respectat de elevi, părinți și societate. Doamna învățătoare Steluța s-a născut la 2 noiembrie 1933, la Petrovasâla. Urmează cursurile școlii primare în satul natal în vremurile tulburi din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, iar după aceea și cursurile Școlii Normale de Învățători din Vârșeț. În anul 1952 începe să lucreze la școala elementară din Nicolinț, unde timp de doi ani predă matematică. Se întoarce apoi, în satul natal, unde la început predă matematică, iar din anul 1955 este angajată pe post de învățătoare la clasele I-IV, post pe care îl deține până în anul 1993, când iese la pensie.

În spatele fiecărui om bogat sau sărac, celebru sau nu, se află un dascăl care îi sculptează caracterul. Doamna învățătoare Steluța este în spatele multor elevi, azi părinți, bunici, ori în spatele multor adulți de altădată, de la școala serală de matematică. A pus condeiul în mână și a introdus în lumea cunoașterii atâtea generații de elevi, mulți dintre ei devenind adulți realizați, profesori, doctori, ingineri, economiști, etc. De aceea doamnei învățătoare cu drept îi revine onorificul titlu de semănătoare a cunoștințelor, a frumosului și a binelui. Doamna învățătoare Steluța a fost pentru colectivul ei un reper, un model, dar și o femeie și o mamă deosebită. Nu se ridică prea mulți oameni la valoarea învățătoarei Steluța. Înzestrată cu talent didactic, cu tact și optimism pedagogic, căuta, în permanență, să fie un exemplu atât în ceea ce privește pregătirea profesională, cât și conduita sa. Totodată, doamna învățătoare participă, alături de colegii ei la toate acțiunile culturale și de interes

obștesc și se bucură de respect atât din partea elevilor cât și a părinților. Imaginea unui învățător bun, așa cum a fost, îi va urmări pe elevi întreaga lor viață, căci aceasta rămâne întipărită în minte ca o amintire frumoasă și benefică pentru totdeauna. Astăzi cu toții îi aduc mulțumiri pentru muncă imensă, răbdarea și devotamentul depus în educația elevilor de altădată din Petrovasâla și a celor plecați peste hotare.

Cea mai mare bucurie îi erau fiii ei Emilian și Gelu, pentru care a trăit și a luptat dorind ca într-o zi să-i vadă realizați. Truda mamei a fost răsplătită. Cei doi fii au devenit unul judecător, apoi avocat, iar celălalt avocat. Cu o fericire imensă și visuri împlinite continuă să îngrijească cei patru nepoți.

În ultimii doi ani de viață se îmbolnăvește, însă dragostea de copiii ei dragi și dragii ei nepoți o țin în viață. A trăit pentru copiii ei dragi și dragii ei nepoți până în ultima clipă. Pe data de 1 octombrie 2019 trece în lumea de dincolo.

Pios omagiu și amintire veșnică !

Sursa: Prof. Traian Trifu Căta, Libertatea, 7 decembrie, 2019, Pro Memoria.

ION DAMIAN ZAZA

Jurnalistul Ion Damian – Zaza a văzut lumina zilei la 18 mai 1937, la Coștei, unde a frecventat Școala Generală, iar Liceul la Vârșeț, pentru ca apoi, să se înscrie la Facultatea de drept din Belgrad.

În anul 1965, a început să lucreze în Redacția Română a Postului de Radio Novi Sad, importantă pepinieră de cadre profesioniste pentru emisiunile de radio, iar mai târziu, și de televiziune în

limba română, domeniu în care s-a realizat cu succes, dar și cu sârguință și responsabilitate. La Radio Novi Sad, a fost remarcat după numeroasele reportaje, deosebit de interesante, realizate în satele bănățene, cu populație românească, și ca redactor al „Emisiunii pentru ascultătorii de la sate”, emisiune care a fost deosebită pentru ascultători. Lucrul acesta este ușor de înțeles, știindu-se că în prealabil această emisiune a fost redactată de Ion Marcoviceanu, redactorul-sef și responsabil al Redacției programului informativ în limba română iar apoi, de cele mai valoroase cadre ale Redacției Române ale Postului de Radio Novi Sad. Din dragostea față de limba maternă și din dorința de a se perfecționa în permanență, de a cultiva limba română literară, deseori colegul Zaza era văzut cu Dicționarul Explicativ în mână.

De asemenea, în perioada când și-a însușit noua terminologie în limba română referitoare la capital și plus valoare, avea mereu cu sine ”Capitalul” lui Karl Marx. La 4 februarie 1972 Consiliul muncitoresc al Postului de Radio Novi Sad a adoptat Hotărârea despre înființarea Televiziunii Novi Sad, ca unitate de muncă independentă. Hotărârea a fost consfințită la 5 februarie 1972, când Adunarea Provinciei Autonome Voivodina a adoptat Hotărârea privind transformarea Postului de Radio Novi Sad în Postul de Radioteleviziune Novi Sad.

Primele emisiuni TV în limba română la Postul de Televiziune Novi Sad au fost pregătite și realizate de Redacția comună pentru programul informativ în limba română la Postul de Radio și Televiziune Novi Sad. Din anul 1975, Postul de Televiziune Novi Sad a început transmiterea emisiunii „MAGAZIN TV” în limba română, care, la început, a fost pregătită și realizată de membrii Redacției Comunepentru programul în limba română de la Postul de Radio și Televiziune Novi Sad, de ziaristii de la Postul de Radio Novi Sad, respectiv de o echipă de profesioniști excelenți, mai târziu angajați la Televiziunea Novi Sad.

Nicolae Barbulov, pe atunci redactor sef și responsabil al Redacției programului în limba română al Postului de Radio Novi Sad, a fost numit și redactor sef al Programului informativ în limba română al Televiziunii Novi Sad, iar adjunctul lui Ion Damian Zaza a fost redactor responsabil pentru Programul de Televiziune în limba română.

Programul Informativ în limba română al televiziunii Novi Sad a început să se transmită începând cu 26 noiembrie 1975. În prima zi a fost transmisă doar o emisiune informativă specială. Măine zi, joi 27 noiembrie 1975 , au fost transmise și primele emisiuni informativ - politice în limbile sârbo-croată și maghiară.

În limba română, o emisiune informativă a fost transmisă duminică 30 noiembrie 1975 iar oficial, prima emisiune „MAGAZIN TV” în limba română a Televiziunii Novi Sad a fost transmisă duminică 7 decembrie 1975 pe Programul Unu al televiziunii Belgrad, pe canalul 10, care se putea recepționa pe întreg teritoriul Serbiei. Crainici au fost Vioara Idvorean și Felicia Marina Munteanu. Cu o roată mare de film, Maria Popi, Nicolae Barbulov și modesta mea persoană, am parcurs la Belgrad relația de la Hotelul „Kasina” până la Televiziunea Belgrad. Primul magazin în limba română, pregătit de ziaristii de la Radio Novi Sad și de o echipă de profesioniști excelenți, angajați la Televiziunea Novi Sad, l-am transmis din studioul Televiziunii Belgrad. În această transmisiune au fost cuprinse patru rubrici: „Cronica săptămânii”, „Din viața comunelor”, „Reportaj TV”, și „Viața culturală”. Această structură s-a păstrat mulți ani a mărturisit Ion Damian Zaza.

Într-un interviu acordat redactorului Petru Onciu, cu prilejul jubileului 60 de ani de activitate a Postului de Radio Novi Sad, Ion Damian Zaza, a subliniat că „Emisiunea MAGAZIN TV a fost transmisă

aproape doi ani de pe peliculă alb-negru, din studioul Televiziunii Belgrad, ceea ce este o împrejurare fericită deoarece s-au păstrat toate informațiile, reportajele, foiletoanele. Spun, s-au păstrat până la bombardarea clădirii Televiziunii Novi Sad de la Mišeluk, mai departe nu știu.

Evocând cu tristețe vremurile de glorie, Ion Damian Zaza, a mărturisit că: „Atâta timp cât va exista, Televiziunea Novi Sad trebuie să fie recunoscătoare Postului de Radio Novi Sad deoarece Redacția Română a fost o pepinieră de cadre pentru Televiziunea Novi Sad”.

În anul 1986, care s-a caracterizat printr-o viață politică foarte intensă, în zilele cu evenimente politice însemnate, am transmis și cronici speciale, cu o durată de 15 minute . Merită amintit și faptul că într-un interviu, acordat redactorului Mircea Conrad, Ion Damian Zaza a spus: „După ce mi-a expirat și cel de-al doilea mandat de redactor sef al Redacției programului informativ al Televiziunii Novi Sad am trecut în Redacția programului documentar. Eu consider că în această redacție am făcut și cel mai bun film. Este vorba despre „Oamenii de la frontieră” film care durează 45 de minute și care vorbește despre situația din perioada anilor 1948 – 1954 în timpul Cominformului, respectiv a Biroului Informativ. Pe timpurile acelea, pentru că satul meu, Coștei, era la frontieră, pachetele cu material de propagandă soseau pe râul Căraș și oamenii din sat erau aceia care adunau aceste pachete. Oamenii din Coștei făceau și spionaj în România”. „ În ajunul Zilei Naționale a României era o recepție la Ambasada României la Belgrad și cineva a cerut să se transmită un film despre România. Am ales acest film pe data de 22 august. Ambasadorul care a vizionat filmul „Oameni de la frontieră” a făcut reproșuri: „De ce nu ați dat un film mai frumos despre noi ?” Oamenii nu au reacționat. Însă după câteva minute, a venit generalul Gračanin și i-a spus lui Ioan Sârbovan că, a văzut filmul care, este foarte bun și că a avut ocazia să cunoască multe lucruri din acest film” a declarat Ion Damian Zaza. În film, „am tipărit” o versiune ciudată a ziarului „Libertatea”. Consider că nici Redacția ziarului „Libertatea” nu a văzut acest număr al ziarului. Am folosit un fotomontaj și pe edificiul ziarului am scris un titlu mare la un articol care nu se vede pe ecran. Se vedea doar titlul „Afară cu ocupantul”. În partea dreaptă a ziarului am scris rubrica „Agresiune asupra Republicii Socialiste Federative Iugoslavia”.

Am filmat aceasta, dar urma cum sa difuzăm ziarul. Știam că, zilele acelea colegul Lucian Coracu urma să se ducă pe teren la Voivodinț și l-am rugat să i-a câteva numere ale acestui ciudat ziar „Libertatea” și să le arunce în incinta Bisericii și în incinta Școlii și să filmeze aceste cadre. De asemenea, l-am rugat să-mi aducă cât mai repede acest material la Novi Sad, să-l pot monta. Când au vizionat filmul acesta, din cele cinci filme care au fost pregătite, cei competenți au ales două. A fost ales filmul în limba sârbo-croată și filmul în limba română, fiindcă acesta era o oarecare fantezie. „Cu acest film am fost la exercițiul militar, care s-a ținut la Kupari, lângă Dubrovnic, unde știm că, în ultimul război au fost multe neplăceri pentru Armată, astfel că a fost părăsit acest centru militar” a subliniat Ion Damian Zaza.

Ion Damian Zaza s-a stins din viață, marți, 10 martie 2020, la Novi Sad, în etate de 82 de ani. Dar, coșteianul exigent a lăsat în urma sa amprente puternice în viața social-politică și culturală a minorității române de pe meleagurile noastre, în domeniul jurnalisticii, dar și al instruirii românilor, în special a celor de la sate, prin intermediul emisiunilor de Radio și TV, redactate cu multă pricepere și devotament. Sursa: Monografia Redacției Române a Televiziunii Voivodinei (1975-2020).

PROFESORUL TUDOR DEACONU CETĂȚEAN DE ONOARE AL JUDEȚULUI CARAȘ-SEVERIN MULȚUMIRI ȘI RECUNOȘȚINȚĂ...

Motto: „Dacă acțiunile tale în inspiră pe alții să viseze mai mult, să învețe mai mult, să fie și să devină mai mult, atunci ești un adevărat lider.” – John Quincy Adams.

LAUDATIO PERSONAL

La inițiativa consilierului județean prof. Lucian Sorin VOINA, Proiectul de hotărâre depus de acesta la Consiliul Județean Caraș-Severin a fost aprobat în unanimitate în ședința ordinară din 30 ianuarie 2024, proiect prin care eu, profesorul Tudor DEACONU, am devenit Cetățean de Onoare al Județului Caraș-Severin, completând astfel galeria marilor personalități din Banatul de Munte, ce dețin acest titlu...

Mulțumesc și de această dată, cu ocazia Ceremoniei festive, organizată de D-l Președinte al Consiliului Județean Caraș-Severin, Romeo Dunca de înmânare a titlului de Cetățean de Onoare, lui Lucian Sorin Voina – fostul meu elev de la Liceul de Arte ”Sabin Păuța” din Reșița, astăzi profesor la această instituție și consilier județean – cel care a inițiat Proiectul de hotărâre, consilierilor județeni, mass-mediei locale și instituțiilor din județ care sunt prezente la această festivitate, conducătorilor instituțiilor de învățământ, care mi-au fost aproape în demersurile mele didactice și educaționale, și nu în ultimul rând le mulțumesc celor care mi-au transmis mesaje de felicitare și aprecieri pentru activitatea mea desfășurată în cei 45 de ani de muncă la nivelul Județului Caraș-Severin. Această ceremonie este un prilej care ne oferă posibilitatea celor prezenți să depănăm amintiri frumoase să prezentăm realizările importante din activitățile organizate împreună în decursul anilor, la nivelul Banatului de Munte și nu numai care să se constituie într-un LAUDATIO al parcursului meu profesional.

Acest parcurs a început în Caraș-Severin, urmare a repartiției ministeriale, la Dognecea, un adevărat ”colț de rai” al Banatului de

Munte, un centru minier, acum un paradis turistic cu intrarea ”păzită” de cele două lacuri de acumulare (unul cu nuferi), cu un aer puternic ionizat și cu apa plată de calitate superioară. Deși puteam solicita orice post din țară, eram în primii trei absolvenți ai Universității din Timișoara, Secția Pedagogică, am preferat Banatul la sugestia mătușii mele Baia Rada, la acel moment asistenta D-lui Trandafir Cocârlă – profesor Universitar la Politehnica din Timișoara și prim-secretar al Județului Caras-Severin la acel moment și a Verișorului meu Marin Deaconu – medic stomatolog la Reșița. Cel mai bun post din Banat a fost în Caraș-Severin la Dognecea – recunoscut Centru minier unde am funcționat ca profesor de matematică la Școlile generale Nr. 1 și Nr. 2, între anii 1973-1979, perioadă în care am îndeplinit și funcția de Comandant de unitate și Președinte al Consiliului comunal al Organizației Pionierilor - Director cu munca educativă a elevilor. La Dognecea am avut privilegiul să fiu cunoscut de D-l prof. Codilă-Roșeți Petru – Inspector școlar general, chiar în primul an de activitate și de D-l prof. Iosif Barna care mi-a făcut inspecția pentru Definitivat în al doilea an și care, la finalul activităților, în cadrul Consiliului profesoral, afirma că: din 5 candidați, inspectați până la acea vreme, luna martie 1975, eram al treilea admis pentru susținerea examenului de definitivat în învățământ.

A urmat apoi o altă etapă când am fost promovat, la 29 de ani, la propunerea D-lui Iosif Stolojescu, care m-a cunoscut la Forumul Național al Pionierilor ce s-a desfășurat la Reșița în 1975, și la Forumul Județean de la Valea Minișului, numindu-mă în funcția de instructor la Consiliul Județean al Elevilor, Comisia Știință și Tehnică (1979-1986) și apoi vicepreședinte cu probleme organizatorice al Consiliului Județean al Elevilor (1986-1988). În această perioadă am organizat Forumurile județene ale pionierilor în Tabăra de la Râul Alb, Taberele de matematică la Vila Klaus, Băile Herculane și râul Alb, împreună cu D-l inspector de matematică prof. Vasile Boulescu, tabere la care erau invitați profesori universitari de la Timișoara și din județ, iar rezultatele s-au bucurat de premii și mențiuni în cadrul Memorialului Traian Lalescu și la Olimpiadele naționale. În acea perioadă am promovat și susținut realizările și premiile obținute la Concursurile tehnico-științifice și aplicative derulate prin Casele Pionierilor din județ la Expoziția națională deschisă anual la Muzeul Național de Istorie din București, unde am fost

prezent în calitate de ghid, împreună cu soția mea, pe perioada vacanței de vară, precum și premiile obținute de elevii din Caraș-Severin la Concursurile organizate în cadrul Festivalului "Cântarea României" și "Daciada".

Din anul 1988 mi-am continuat activitatea ca profesor de matematică la Școala Generală Nr. 12 Reșița, școală cu program integrat de muzică și artă, unde eram titular pe catedra de matematică începând cu anul școlar 1985-1986, școală care, din 1991, în urma Memoriului înaintat de mine în calitate de director, prin Inspectoratul Școlar Județean, la Ministerul Învățământului, a devenit Liceul de Artă Reșița, perioadă în care am deținut funcția de director (1988 – 1998).

În anul 1997 am organizat impecabil împreună cu directorul adjunct Eremia Breșneni și colegii noștri, cu sprijinul Prefecturii Caraș-Severin (Prefect Ing. Iosif Hilofsky), Primăriei Municipiului Reșița (Primar Ing. Ioan Mircea Popa), Inspectoratului Școlar Județean (Insp. Gen. Adj. D-l Prof. Codilă - Roșeți Petru), Olimpiada Națională de Muzică, Reșița devenind atunci din Cetatea de Foc - Cetatea Muzicii, cum afirma D-l primar în articolul apărut în Revista Școala caraș-severineană. În anul 1992 la finalul activităților din cadrul Seminarului DIDACTICA desfășurat la Liceul Pedagogic C. D. Loga din Caransebeș, concluziile finale s-au desfășurat în Sala Lyra a Liceului de Artă unde eu am prezentat concluziile pe Secțiunea matematică printr-o pledoarie: Este matematica o disciplină arida?... material publicat în Revista Școala caraș-severineană, fapt ce l-a făcut pe Directorul Institutului Pedagogic al Landului Steiermark, D-l Karl Haas – părintele Didacticii să afirme că: nu este un paradox ca un profesor de matematică să fie director la un liceu de arte frumoase... Și nu întâmplător, pentru că în muzică și în artele plastice, în ton și în măsură este nevoie de exactitate, precizie, demonstrație și algoritm și coerență... Un mare accent l-am pus în acea perioadă pe realizarea unui sincretism al artelor cu cultura generală, asigurând simbioza atât de necesară între cultura generală și învățământul vocațional. În calitate de profesor de matematică, la acest liceu am avut elevi pregătiți de mine în Centrul de Excelență (Covaci Monica, Gherman Mihaela și Răduță Alina), care s-au remarcat la Concursul Interjudețean de Matematică "Traian Lalescu", dar și la Olimpiadele Naționale de Matematică.

Începând cu data de 16.11.1998 am fost numit director al Casei Corpului Didactic din Reșița, prin Ordin de ministru, la propunerea Inspectoratului Școlar Județean, unde am funcționat până în anul 2015 și am susținut două concursuri la Ministerul Educației pentru ocuparea acestui post. Primul concurs în 1999 a însemnat un moment când Oferta managerială a fost apreciată și solicitată de inspectorii generali numiți în comisia de examen. A fost un prilej, ca după concurs să-i fiu prezentat Maestrului Nicolae Manolescu prezent în județul nostru la Moldova Nouă, care i-a spus inspectorului școlar general de la acea vreme, prof. Alexandru Caragea, să numească pe funcții oamenii competenți și să nu-i mai tracaseze cu concursuri organizate uneori pe criterii politice...

Ca director al Casei Corpului Didactic Caraș-Severin – instituție cheie la nivelul județului în procesul de formare continuă a cadrelor didactice și de promovare a inovației în educație și formare, am continuat derularea Seminarului „Didactica”, seminar care, la deschiderea ediției din 1999, ce a avut loc în Sala Lyra a Liceului de Artă Reșița a fost declarat ”Didactica Internațional”, având participanți din 9 state europene. Menționez că acest seminar inițiat la Seminariile pedagogice de la Retzhof – Austria a fixat un capăt de pod în România la Liceul Pedagogic din Caransebeș, prin participarea la aceste seminarii a prof. dr, Ioan Corneliu Scheușan – inspector școlar general, prof. Ghheorghe Magas – director al Casei Corpului Didactic și prof. dr. Nicolae – Dan Grindeanu – director al Liceului Pedagogic.

În perioada 1999 – 2006 la Reșița, Băile Herculane și Râul Alb am organizat Cursurile de formare managerială în parteneriat cu experți din Austria – Institutului Pedagogic Gratz, în cadrul Componentei formării manageriale declanșată de Ministerul Educației și Învățământului. Am acreditat, în parteneriat cu Universitatea ”Eftimie Murgu” din Reșița, programe de formare care să răspundă priorităților de etapă și nevoilor de formare și dezvoltare personală și profesională a cadrelor didactice, programe care să producă schimbarea de paradigmă, de metode, dar și de mentalitate. Din anul 2008 - ANUL EUROPEAN AL DIALOGULUI INTERCULTURAL – am promovat prin Casa Corpului Didactic Proiectul ”Didactica centrată pe unitatea de învățământ”, care în urma aniversării a 20 de ani de parteneriat a devenit o permanență prin care am promovat astfel tradițiile culturale și obiceiurile populare din Banatul de

Munte, proiect continuând și acum sub coordonarea Casei Corpului Didactic în parteneriat cu Inspectoratul Școlar Județean.

În cadrul Seminarului "Didactica International", în perioada 1992-2015 am publicat mai multe articole în Tribuna Învățământului, Revista Caselor Corpului Didactic "DIDACTICA NOVA XXI", în revista "Școala Românească", în presa locală (Timpul, Sud-Vestul, 24 de Ore) și în revista "Școala Caraș-severineană", revistă care prin demersurile făcute de mine, în calitate de director, a obținut, începând cu anul 2002, Codul ISSN 1583-5529 din partea Bibliotecii Naționale a României.

Am participat la derularea Proiectelor POSDRU și a celor implementate de Ministerul Educației vizând Profesionalizarea carierei didactice, am participat la derularea unor Proiecte transfrontaliere în Serbia, Bulgaria și Ungaria. Sunt remarcabile vizitele de studii efectuate de mine în Europa: la Retzhof (Austria), Landul Bayern (Germania), Paris (Franța), Caserta (Italia), Portugalia și din nou în Franța (Toulous – Bordeaux) și Austria (Viena).

În același timp, nu am neglijat nici propria mea formare și dezvoltare profesională și personală, obținând astfel: Gradul didactic I (1987), Diploma de masterat în "Management educațional", (2005-2006), alte specializări și perfecționări între care: Evaluator ARACIP, expert accesare fonduri structurale și de coeziune europeană, formator de formatori, mentor, manager de proiect, formator PHARE, expert în Corpul de Control al Ministrului Educației și Învățământului ș.a., care dovedesc acest lucru, specificate în CV-ul personal. Am activat în mai multe grupuri profesionale: Societatea de Științe Matematice din România - Filiala Caraș-Severin, Asociația Educatorilor Europeni - Filiala Banat, Asociația Directorilor din România, Academia Olimpică – Filiala Caraș-Severin, membru fondator al Ansamblului Folcloric "Datina" al cadrelor didactice din județ, ca fost dansator în cadrul Ansamblului Folcloric Banatul al Clubului Universității din Timișoara și elev al Școlii Populare de Artă din Timișoara, în timpul studenției mele. Trecerea în revistă a unora dintre aspectele activității mele, dar și anii mei de școală mi-au întărit crezul mamei mele, și mi-au consolidat crezul meu și al familiei mele, acela care confirmă un adevăr: ȘCOALA TE FACE MARE...

Am fost călăuzit de Moto-ul lui Gabriel Jose Garcia Marquez care a afirmat că: "Am învățat ca toata lumea vrea sa trăiască pe vârful unui munte, fără să știe că adevărata fericire este în felul în care urci pantele abrupte spre vârf."

A vorbi despre școală, pentru mine, este echivalent cu urcușul și escaladarea celui mai înalt pisc al unui munte de unde ecoul strigătului: „Școala te face mare !...” se propagă peste munți și văi răspunzându-mi și acum: Școala este tot ce vezi și tot ce auzi... Școala este viață...

În decursul celor 45 de ani de activitate profesională am devenit un profesor marcat de crezul eminescian care spune: „Caracterul însă al unei școli bune e ca elevul să învețe în ea mai mult decât i se predă, mai mult decât știe însuși profesorul... Am rămas adeptul principiului că: „Școala trebuie să te învețe a fi propriul tău dascăl, cel mai bun și cel mai aspru.”

Prin activitățile metodice organizate cu toate categoriile de cadre didactice, dar mai ales cu tinerii debutanți în învățământ am adus în actualitate un adevăr mai de mult enunțat, acela care spune că: „Reforma nu o face ministrul, inspectorul, ori directorul, ci numai cei ce oficiază zi de zi la catedră.”

Și în activitatea desfășurată cu elevii, la diferite forumuri sau sesiuni de comunicări, dar mai ales în Centrul de excelență la matematică de la nivelul municipiului Reșița sau al taberelor de profil organizate la Râul Alb, Vila Klaus, Băile Herculane, am reușit să dezvălui secretul diferenței dintre școală și viață: „În școală înveți o lecție și mai multe, apoi dai un test... În viață, ai de dat un test care te învață... o lecție.”

Deci... toată viața este școală (cum afirma Comenius), iar școala cea mai bună e aceea în care înveți înainte de toate să înveți... Cred însă că nu trebuie să uităm ceea ce afirma Aristotel: „Rădăcinile educației sunt amare, dar fructele ei sunt dulci...”

Pentru mine ca profesor și educator ceea ce mi-am dorit a fost să văd: copilul în căutarea cunoașterii și nu cunoașterea în urmărirea copilului... Triunghiul lui Deming CDA (Cunoștințe – Deprinderi – Atitudini) a fost și este un scop ce m-a făcut să cred cu tărie în misiunea școlii care te face mai bogat la minte și în suflet... Inima fiecărui copil își dorește acest lucru, iar școala este locul unde elevul primește educație de calitate. Școala oferă un loc sigur unde copiii învață să socializeze corect și sănătos. Școala asigură baza solidă fără de care nu poți avea succes în

viață și în societate. Școala îți oferă adevărata bogăție și fiecare copil are dreptul la ea... **Școala te face mare !...**

Școala este cea care te ajută să faci față ca om într-o societate a cunoașterii, a competiției și a competenței. Școala te învață cum să fii deschis, disponibil și determinat... Am rămas unul din educatorii și formatorii care reunește într-un tot cele trei calități ale managementului calității totale (Cunoștințe - Competențe – Conexiuni), dar înainte de toate sunt un om de caracter, un om de echipă, care a știut să-și decline repertoriul de roluri: lider, manager, administrator, atât ca profesor, cât și ca reprezentant al cetății... Un profesor responsabil care caută, găsește și nu se mulțumește... Și numai școala m-a învățat să fiu așa, iar viața mi-a confirmat zicala: „Ai carte, ai parte...”

Ca lider al mai multor colective didactice și educaționale am fost ghidat după următorul principiu: „Liderul este acea persoană care reușește să scoată simplitate din dezordine, armonie din dezbinare și oportunitate din dificultate.” – Albert Einstein

Cu gândul împăcat că nu v-am plictisit rămân cu bucuria de a-mi reîmprospăta și a readuce în actualitate amintirile frumoase parcurse pe cărările activităților mele profesionale... Toate acestea nu ar fi fost posibile dacă nu aș fi fost susținut de oameni valoroși și prieteni adevărați...

Nu pot uita rolul familiei mele... Personal am simțit sprijinul lor permanent... Nu întâmplător se spune că un bărbat de succes trebuie să aibă în spate o Femeie Puternică... Eu am avut două: Mama mea Victoria care, înainte de a merge la școală, prima carte pe care mi-a citit-o dânsa a fost: Genoveva de Brabant, carte din care am reținut că **„*florile frumoase cresc și între spini, iar virtuțile cele mai alese prin necazuri se câștigă...*”** și Soția mea (Maria-Minodora), profesoară, de arte plastice, pe care am cunoscut-o la Dognecea, devotată familiei și educației, cu dar și har, mereu alături de mine, susținându-mă în demersurile didactice și educaționale, care acum știu că mă privesc din Ceruri și sunt convins ca se bucură... Le mulțumesc lor și copiilor mei (fiica Dorela-Ionela și fiul Dorel-Florin)... și nu în ultimul rând, mulțumesc lui Dumnezeu pentru ceea ce sunt copiii mei: absolvenți de facultate – Științe economice și administrative, respectiv Medicină generală și Stomatologie – integrați socio-profesional, apreciați și

respectați, cu credință în Dumnezeu. O familie frumoasă din toate punctele de vedere, care fără școală nu ar fi fost împlinită... Acum urmează nepotelul (Dominic-Sebastian din partea fiului) să-mi urmeze sfaturile în calitate de elev la Timișoara...

Chiar dacă cineva spunea că: Adevărata “măsură” a vieții unui OM nu se poate obține decât prin “lipsa de măsură”, dorind “fără măsură”, îndrăznind “fără măsură”, iubind “fără măsură”...

Dar, Dumnezeu manifestat în noi este cea mai de preț măsură a vieții noastre...

Pentru că Dumnezeu nu rămâne dator niciodată, ci ne răsplătește cu vârf și îndesat prin simpla noastră acceptare fără cârteală a tot ceea ce ni se întâmplă zi de zi...

Nu pot să închei decât citindu-vă o poezie care exprimă pe scurt traseul vieții mele:

”Trecut-au anii cum trec clipe ...

Și buni și triști și fericiți

Am adunat în suflet multe gânduri,

Chiar dacă tâmplele mi s-au albit.

Din anii care au trecut

Și buni, și triști și minunați

Am adunat în suflet câte-un chip

Ce m-a făcut să nu mă schimb.

Din anii care au să vină

Și buni, și triști și minunați

Voi lua la mine-n suflet doar un gând

Că n-am trăit degeaba pe pământ!...”

Acest Laudatio personal nu înseamnă a mă împăuna cu propriul EU, ci a fi mai aproape de Dumnezeul meu care nu m-a părăsit niciodată...

Pentru că în viață nu ai nevoie de prea multe, cum afirmă într-un cântec al său Dinu Olarașu - și el unul din elevii mei din primul an de învățământ de la Dognecea:

chiar dacă lumea-i un pic anormală

chiar dacă anii sunt grei

sau cine știe ce războinica yală

nu mai suportă chei,

atâta ispită strălucitoare

atâtea planuri, atâtea chin
iar ai uitat ca lumea-i făcută
din foarte puțin...
n-ai nevoie de foarte multe ca să fii fericit
e de-ajuns o mână de prieteni în asfințit,
n-ai nevoie de foarte multe ca să fii fericit
e de-ajuns un cântec, de-ajuns și puțin infinit...

Va mulțumesc tuturor!...

Același pentru toți: Prof. Tudor DEACONU

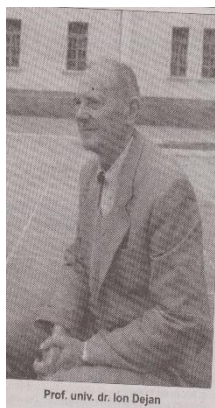
Reșița, 09 aprilie 2024

EDUCAȚIE PRIN ARTA

Sursa: CV + Laudație personal

PROF. UNIV. DR. ION DEJAN

Istoric deosebit de apreciat în rândul colegilor sârbi și români. Participant activ la aproape toate cele 21 de ediții ale Simpozionului „Banatul – istorie și multiculturalitate”. Anul acesta, profesorul dr. Ion Dejan, istoric, publicist și traducător, a împlinit frumoasa vârstă de 90 de ani. Este profesor de școală elementară, de școală medie și de învățământ universitar. Profesor pe rând, cu vaste cunoștințe generale, istoric deosebit de apreciat în rândul colegilor săi sârbi și români. Personalitate reprezentativă a culturii românilor din Voivodina, R. Serbia. Om de înaltă ținută intelectuală și de mare omenie.

Ion Dejan s-a născut la Torac, pe atunci Toracul-Mare, în 22 martie, 1926, școala generală a făcut-o în satul natal, cea secundară la Ciacova, Timișoara, Vârșeț și Panciova, iar studiile superioare le-a terminat la București. Este licențiat al Facultății de Istorie a Universității din București. La începutul carierei, între anii 1950 – 1956 a fost profesor suplinitor, apoi referent administrativ și bibliotecar la București și Timișoara. Din 1956—1962, profesor la școala elementară din Torac, pe atunci Begheiți, iar din 1962-1985, profesor de istorie Școala Elementară „Olga Petrov Radisic” din Vârșeț, la școala Medie de Agronomie și la Academia Pedagogică din același oraș. În anul 1979, prof. Ioan Dejan și-a luat doctoratul, la București, cu lucrarea „Relațiile sârbo-române între anii 1859-1870”. Din octombrie 1984 și până la pensionare, Ion Dejan a fost profesor la Facultatea de Filozofie a Universității din Novi Sad (Catedra de limba și literatura română), iar după ce s-a pensionat s-a mutat, împreună cu familia, la San Diego, în SUA.

Despre prof. Ion Dejan am auzit vorbindu-se la Torac încă din fragedă copilărie. A crescut în vecinătatea familiei mele. Înaintea celui de-al Doilea Război Mondial, după 4 clase făcute în satul natal Ion Dejan a părăsit Toracul. A revenit în satul drag abia după aproape 20 de ani, ca profesor la școala din sat. Am avut fericirea să-i fiu elev și să-mi fie chiar

diriginte, începând din clasa a V-a până în clasa a VIII-a. În toamna anului 1962 am părăsit Toracul natal. Profesorul a plecat la Vârșeț, ca profesor la școala Elementară „Olga Petrov Radisic”, iar eu am devenit elev la Liceul „Borislav Petrov Braca”, Secția cu limba de predare română. Din păcate, la liceu nu am mai avut profesor de istorie pe Ion Dejan. A fost acolo un profesor pe care, sincer să fiu, nu-l prea stimam, fiindcă în afară de Lenin și Revoluția din Octombrie, nu știu cu ce ne-am ales noi, liceenii de atunci. Cu profesorul Ion Dejan eram apropiat și pe mai departe, peste vremuri, îndeosebi în perioada în care domnia sa și-a început cariera de profesor universitar la Novi Sad, când ziarul „Libertatea” și editura funcționau în acest oraș și când profesorul era un colaborator al acestora. Scria la „Libertatea”, iar la editură i-a apărut lucrarea „Cercetarea continuă. Relațiile sârbo-române între 1859-1870”. De prin anii 1990, când am înființat Societatea Română de Etnografie și Folclor din Voivodina, revista „Tradiția” și Simpozionul științific Internațional „Banatul – trecut istoric și cultural, până astăzi, prof. Ioan Dejan a fost unul dintre colaboratorii nostri cel mai implicat. A participat cu comunicări, și referate, la aproape toate cele 21 de editii, de la prima ediție organizată în 1995 la Vladimirovaț și până la ediția a XXI-a din 2016 la Zrenianin. Redăm câteva titluri ale lucrărilor prezentate de prof. Ion Dejan: „Românii bănățeni în izvoarele istorice din sec. al XVIII-lea”; „Relații sârbo-române cu vechi tradiții”; „Unele aspecte în istoria relațiilor sârbo-române în prima jumătate a sec. XIX-lea”; „Nicolae Stoica din Hațeg, întemeietor al istoriografiei bănățene (1751- 1833)” ; „Vasile Goldiș - personalitate reprezentativă de luptător pentru idealul național”; „Momente semnificative în trecutul istoric al Dubrovnikului și Timișoarei”, etc. Istoricul Ion Dejan a publicat mai multe lucrări științifice și în „Revue des études sud-est européennes” din Belgrad, în anuarul Institutului de Istorie și Arheologie din București, iar articolele sale cu caracter publicistico- informativ, recenzii, și traduceri au apărut în revistele „Lumina” din Pancova, „Misao” din Novi Sad, Altarul Banatului din Timișoara... Dacă ar fi să ne întrebăm despre subiectele tratate de Ion Dejan în revistele de mai sus, răspunsul vine tot de la el: „Aici am abordat legăturile multiple româno-sârbe pe plan istoric, cultural și economic în Epoca Modernă (1859-1870), cu accentul pus pe cooperare și înțelegere care reies din comunitatea și identitatea de

interese. Respectiv ajutorul dat de poporul român sârbilor în lupta acestora pentru eliberarea națională, în perioada domniei lui Alexandru Ioan Cuza, cât și acțiunile comune întreprinse pentru realizarea acestui scop. În această direcție am adus în circuitul istoric materiale noi de arhivă referitoare la înființarea agențiilor diplomatice ale țărilor respective la Belgrad și la București, cât și momente edificatoare legate de încheierea Tratatului de alianță româno-sârb din 1868, tratat ce urmărea asigurarea independenței depline a celor două popoare”. De asemenea mai remarcă: „La Congresul al VIII-lea al istoricilor iugoslavi, desfășurat la Arandelovac, am prezentat comunicarea: „Atitudinile românilor față de lupta sârbilor pentru independență”, în care am încercat să aduc clarificări asupra multor aspecte ale relațiilor româno-sârbe pe care le socotesc inedite, lucru făcut și la Congresul al V-lea Internațional de Studii Sud-Est Europene de la Belgrad”. Eu l-am întrebat: Cum rămâne cu celelalte aspecte, cel cultural, lingvistic, dinastic...? Iar el mi-a răspuns: E adevărat că lucrările apărute până în prezent privind relațiile româno-sârbe abordează mai mult legăturile politice și influențele lingvistice mai puțin aspectele culturale. Preocuparea mea a fost să tratez, în primul rând, relațiile istorice, mai puțin abordate până acum. În această direcție am publicat materiale inedite din perioada luptei duse de popoarele sârb și român pentru dobândirea independenței naționale recunoscută prin hotărârile de la Berlin (1878). Cercetarea celorlalte aspecte ale relațiilor dintre cele două state și popoare, rămâne pe seama altor cercetători”.

Sursa: Costa Roșu, Libertatea, 10 decembrie 2016, Portrete și Evocări.

MARCEL DRĂGAN

MĂ GÂNDESC ȘI-MI AMINTESC..

Moto:

„Ziariștii – oamenii care gândesc toată viața. La profesia pe care trebuie să o învețe”

Mark Twain

Încercați să vă gândiți, dacă ne-am putea imagina lumea noastră, modernă de astăzi, fără de mass-media? Fără știrile TV, fără de vocile cunoscute, vorbirea preapricepută a comentatorilor, fără ziarele cu miros de tipografie, fără ecranul magic al celularului, răsfoind internetul și Facebook-ul ! Jurnalistica a devenit un element indispensabil al vieții cotidiene. Dacă ar fi ca într-o bună zi să dispară, lumea s-ar face mai mică, sărăcită de culori, mirosuri, gusturi și mai puțin atrăgătoare, este oare posibil !?!

Săraci de știri, nu vom putea urmări desfășurarea competițiilor sportive, mitingurile politice, actele teroriste, nu vom ști despre inaugurarea unor manifestări, despre noutățile din sălile de concert, prețurile piețelor, timpul probabil, etc, etc.

Criticii nu ne vor mai pune în temă privitor la calitățile unui nou film, ale unei cărți sau expoziții, iar oamenii politici nu ne vor mai vorbi despre lumea nouă și minunată în care vom trăi, desigur, după ce îi vom alege. Am făcut această introducere, amintindu-mi de regretata mea bunică, care pe când eram copilăș mă sfătuia că „**nu este bine să ști prea multe**” ! Că, vezi tu Doamne, îmbătrânești mai repede. Curios, cum erau toți copiii, am dorit să „**știu de toate**”, ba chiar poate și mai mult. Asemenea preșcolarilor de astăzi, care, nici nu prea știu să vorbească, dar cunosc deja secretele celularului. Era timpul când existau alte valori în societate și familie, un respect în primul rând, când lumea era mai puțin

stresată, cu mai puține griji, bătaie de inimă și cap, mai liniștită sau poate că eu am o asemenea impresie nostalgică.

Țin să mulțumesc, de la bun început, și pe această cale tuturor, de la care am învățat și m-au ajutat, fie ei redactori, reporteri, colaboratori, regizori, cameramani, producători, lectori, realizatori, ilustratori, editori de imagine, dactilografe, secretare, și nu în ultimul rând, telespectatori cu propunerile concrete.

Un episod care nu poate fi uitat, niciodată, s-a întâmplat în luna septembrie a anului 1990 când, conform tradiției, pe timp de 3 zile, „**Vinko Lozič**”, este numit primarul orașului Vârșeț. Întors sâmbătă seara de la Balul strugurilor din Vârșeț, aveam nevoie de o lectură a textului pentru montajul de duminică dimineată.

La cafeneaua „Ohrid” (locul preferat al jurnaliștilor din anii 80 și 90 ai secolului trecut) jucau cărți regretații Ion Marcovician și Ion Damian Zaza și, pe atunci, tânărul ziarist de la postul de la postul de radio, Todor Ică Rămianț. M-au sfătuit că trebuie să am răbdare, să plătesc o tură, căvor plăți și ei alte trei. Eram obosit de drum și așteptam „ca pe ace” lectura. S-a făcut lectura textului dar nu și traducerea lui Vinko Lozič. Au mai trecut două ore, și în timpul partidei de preferans, Ion Marcovician, privind cărțile din față, fără să mă privească, a devenit nunaș și mi s-a adresat: „**Vinko Lozič nu poate fi român, pentru că este spaniol și-l cheamă Vinișor de viță**”. De la asemenea partide de cărți sau ceaunuri am învățat foarte multe. Am înțeles că s-a terminat cu ziaristica romantică, când de la evenimentul politic, social, educațional, ba chiar și cultural, ai primit comunicatul pe care-l prezentai ca material propriu.

Mă sfătuiau: Faptele , ca să fie convingătoare trebuie trăite de reporter. Am urmărit și mitingurile antiguvernamentale, războiul de pe teritoriul fostei Iugoslavii, atacul pactului NATO, am urmărit campionatele sportive europene, naționale, regionale, incendii, evenimente politice, culturale, educaționale, sportive etc.

De la colegii mei mai în vârstă am învățat, că un ziarist bun trebuie să aibă inițiativă, creativitate, dar și responsabilitate. În această ordine de idei amintesc că am inițiat „Cupa Prieteniei” la șah fulger, cel mai bun sportiv al „Cupei Libertății”, mese rotunde, întâlniri cu telespectatorii, am prezentat asociațiile de femei, etc.

Prima filmare pe primul teren am realizat-o la Marcovăț, iar operator a fost Remus Avramescu, în timp ce, prima vizită în timoc am fost cu Doina Buia.

Cu Ovidiu Lupșor și Mircea Conrad am relatat din domeniul politicii și sportului, iar cu Aurel Dolângă și Iulian Ursulescu am realizat filme și reportaje documentare. De la Doina Jojič, Ioan Baba și Gheorghe Ureche am învățat valoarea unei cărți românești care trebuie citită, iar cu Roman Minea și Florina Vinca am realizat emisiuni muzicale în direct, cu public. Cu Costa Toader și Marinel Petruț, la Târgul Internațional de Vânătoare și Pescuit, procuram cartușe vânătoarești pe care colegul meu Ion Damian Zaza le schimba pentru câțiva iepurași, de care aveam nevoie pentru a prepara ceaunul cu gulaș de iepuri.

Am relatat cu Traian Tudor-Pechi despre conflictul armat din fosta Iugoslavie iar, cu Lucian Marina am salvat o bună parte din Arhiva Televiziunii, în urma bombardării Televiziunii Novi Sad și orașul, în timp ce încă dura agresiunea Pactului NATO. Cu Vesna Jovanović am colindat holdele, în compania Mărioarei Voinović n. Baba am urmărit și „Zilele de teatru...” iar cu Felicia Ivașcu am prezentat activitatea asociațiilor femeilor. Savuram la o berică, expresiile din lectura lui Mircea Baba, a textelor dactilografiate de Eugenia Gineta Izgherian și citite de Virginia Iencea. Prima emisiune edictă Zilei Internaționale a Copilului, am pregătit-o împreună cu Svetlana Nikič, la fel cum și Carmen Neda împreună cu Carmen Sabina Oalge Adamović, de asemenea, au fost încurajate și au reușit să redactezeși modereze prima lor emisiune. Cu Georgeta Secoșan și Tatiana Mohan analizam posibilitățile de îmbunătățire a programului și acordarea de ajutor tinerelor ziariste aflate la începutul carierei: Mirela Ardelean, Virginia Puia și Dorela Iencea.

Nu există sat românesc din care nu am realizat cel puțin un reportaj, ascultând atent sfaturile interlocutorilor, iar fiecare teren a fost o adevărată aventură și o școală a vieții. Nostalgia este în același timp și drumul vieții, iar trecutul este prezent în fiecare moment. Scriu aceste rânduri (în luna iulie 2020) în timpul pandemiei mondiale provocate de virusul COVID 19, iar proiectele noi, deja pregătite vor începe sau poate că se vor realizaodată cu apariția acestei Monografii.

Trăim în era informațiilor, în lumea contemporană, marcată de globalizare și de dezvoltare fără precedent a comunicării, lume în care

vrei să ști cât mai multe și mai ales, să cunoști tot ce se petrece în jurul tău, să fi la curent cu tot felul de informații de interes public dar și personal.

Ce înseamnă 45 de ani pentru noi ? – Nu știu dacă putem găsi cuvinte potrivite.

În orice caz, sufletul ideii, dimineți cu subiecte, în loc de cer, nopți, în montaje așteptând dimineața să ne lumineze gândul, provocări de luni și până duminică. Am fost, sântem și vom fi o familie enormă, față de care avem obligații.

În cei 45 de ani, în diferite calități, în fruntea redacției au fost: **Nicolae Barbulov, Ion Damian Zaza, Doina Jojič n. Lorent, Gheorghe Ureche, Roman Minea, Mărioara Voinovič n. Baba, Ioan Baba, Tatiana Mohan, Marcel Drăgan și Georgeta Secoșan.** Fiecare dintre ei au încercat și a reușit, într-o măsură mai mică sau mai mare să împrăștiere emisiunile cu conținuturi noi, să apropie telespectatorii de cutia magică. În cei 45 de ani ne-am adresat tuturor românilor, cu o diversitate a producțiilor, am promovat identitatea, cultura, limba, învățământul, tradiția, viața cotidiană, informarea în limba română. Misiunea noastră este de a informa pe toți românii și nu numai, cu privire la evenimentele care se derulează în diferite domenii ale societății, de la cel politic, social, cultural, educativ, sportiv, până la cel monden. Suntem prezenți la majoritatea evenimentelor importante ale etniei noastre.

Am acceptat tehnologiile moderne, Internetul, Facebook-ul și comunicăm cu lumea întreagă. **Misiunea noastră este de a informa prompt, la timp și adevărat.** La acest capitol, nu există deosebire între ziariștii de la televiziune, respectiv mediile electronice sau cele scrise. De asemenea, nu există deosebire între jurnaliști politici, sportivi, economici etc, la fel cum nu există deosebire nici între jurnalismul american, englez, francez, român, sârb sau arab. Există doar jurnalism de calitate bună și jurnalism de calitate proastă. În general jurnaliștii (de la toate mediile de informare de pe mapamond) se pot împărți în două categorii: **jurnaliști în adevăratul sens** al cuvântului și **propagandiști**. Jurnalistul TV este bazat pe munca în echipă, mereu stresat, apăsător de termene și multe provocări, deseori fără timp liber. Dar avantajele sunt multiple. Aceasta este o profesie dinamică, niciodată nu te plictisești, descoperi oameni noi și lucruri, cunoști personalități, îți dezvoltă simțurile, devini

și o vedetă minoritară. Ca jurnalist poți influența mase de oameni prin reportajele pe care le produci. Trebuie să ai tărie de caracte și să ști cum să faci față criticilor (în special lichelelor). Poți fi jurnalist îndrăgit sau controversat. Profesia implică o doză mare de responsabilitate. Jurnaliștii de la televiziune au o personalitate puternică, o capacitate de a face față situațiilor neprevăzute. Este important să cosmopolit, să ai o gândire flexibilă, să ai cunoștințe bogate din diverse domenii de activitate. Trebuie să ai demnitate, în special când grupurile de influență (politice) doresc să ne arondeze, supravegheze, sau să se amestece în materialele care le pregătim. Și niciodată să nu-i întrebați pe redactori cum au pregătit o emisiune, precum nici pe gospodină cum pregătește o delicateță. Doar ei au **secretul problemelor!**

Nu întâmplător am înșirat toate aceste gânduri, pornind de la un moto: **„O viață întreagă avem de învățat și nicodată nu le vom ști pe toate”**. Mă opresc aici și închei cu o altă maximă: **„Învață din ziua de ieri, trăiește-o pe cea de azi și speră în ziua de mâine”**.

Sursa: Monografia Redacției Române a Televiziunii
Voivodinei (1975-2020)

TITUS DRĂGHITĂ – dulăianul

Data nașterii: 25.05.1970, LUGOJ, jud. TIMIȘ.

01.01.2022- prezent Inspector superior,
Direcția Generală Regională a Finanțelor
Publice Timișoara;

01.01.2021-31.12.2021, Consilier superior, Casa Județeană de Asigurări de Sănătate Caraș Severin, Resita, str. Spitalului, nr 36;

15.11.2018-31.12.2020, Consilier superior, Agenția de Plăți și Intervenție pentru Agricultură, Centrul Județean Caraș Severin, Piata Republicii, nr. 28;

06.06.2017-14.11.2018, Consilier superior, Directia de Drumuri Judetene Caras Severin, P-ța 1 Decembrie 1918, nr. 7;

03.10.2005 – 05.06.2017, Consilier superior, Sef birou, Sef serviciu, PRIMĂRIA MUNICIPIULUI REȘIȚA, P-ța 1 Decembrie 1918, nr. 1A;

07.03.2003 – 28.12.2004, Șef stație de betoane, S.C. CROSI GRUP S.A. REȘIȚA, str. Traian Lalescu, nr. 32;

01.11.2002 – 31.12.2002, Inginer, S.C. CROSI S.A. REȘIȚA, str. Traian Lalescu, nr. 32;

11.10.2001 – 06.05.2002, Director adjunct supermarket ARTIMA Reșița, S.C. Artima Retail Investment Company S.A. Timișoara;

11.07.2000 – 02.09.2001, Director tehnic, S.C. VECTOR 2000 S.R.L. BOCȘA;

03.01.1997 – 10.07.2000, Inginer șef, S.C. TERMORES S.A. REȘIȚA, str. Traian Lalescu, nr. 18;

01.11.1994 – 02.01.1997, Inginer, S.C. TERMORES S.A. REȘIȚA, str. Traian Lalescu, nr. 18;

2006 – 2008, MASTER, Universitatea „Eftimie Murgu” REȘIȚA, Facultatea de Științe Economice și Administrative, Managementul administrației publice;

1993 – 1998, LICENȚĂ, Universitatea de Vest TIMIȘOARA, Facultatea de Științe Economice, profil Managementul Firmei;

1989 – 1994, LICENȚĂ, Universitatea Tehnică TIMIȘOARA, Facultatea de Mecanică, profil Mecanică Fină;

1984 – 1988, BACALAUREAT, Liceul de Matematică-Fizică REȘIȚA;
Stare civilă: căsătorit cu 2 copii.

Stagiul militar: UM 01191, Lipova, sublocotenent în rezervă.

Specializări:

2003 – Curs de auditori pentru Sistemele de Management al Calității și Mediului conform ISO 9001 și ISO 14001, AEROQ București;

2006 - Cursul „Planificare Strategică” organizat în cadrul proiectului de înfrățire instituțională RO03/IB/OT/01, Programul Phare 2003 ”Întărirea capacității UCRAP și a rețelei de modernizatori”;

2011 – Curs ECDL;

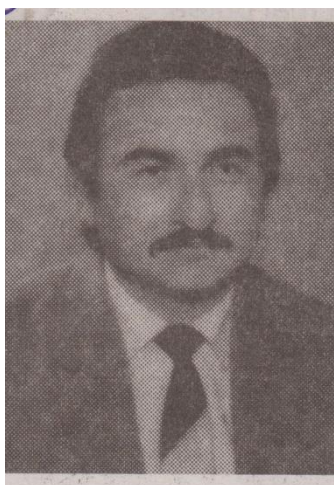
2012 – Curs Sistemul de Control Intern Managerial;

2014 – Curs Management de proiect;

2014 – Curs “Expert accesare fonduri structurale si de coeziune 2014-2020”;

Sursa: CV – personal.

PAVEL P. FILIP
(1938 – 2014)
Plecarea marelui cărturar al
Toracului

Moto:

*„ El a fost aici și va mai fi Când noi
vom adormi sub grâne,
Pământul românesc e tot ce avem
Și tot ce suntem și ce vom rămâne !”*

Pe piatra de mormânt a familiei Filip-Chiriașu, care stăjuiește la intrarea din cimitirul Toracului Mare, marele cărturar Pavel P. Filip a înkrustat „cu slove de aur”, chiar moto-ul care îi va fi steaua călăuzitoare pentru întreaga viață. Din cauza activității lui prodigioase „matusolenii”, ce niciodată n-am reușit să conturez numeroasele articole despre Pavel și activitatea lui chiar integral. Fiindcă, după cum notează, într-un articol foarte inspirat, publiciștii Ștefan Tomoiogă și Ghiță Blejușcă în „Foaia Săcălazului”, la rândul său și al publicistului Pavel P. Filip, a muncit inconștient până la ultima clipă a vieții. Pe fratele Pavel P. Filip l-am găsit cu lacrimi în ochi, ascultând pe un post de televiziune cântecul românesc „Ană zorile se varsă”, aflat încă în formă și cu multe proiecte în manuscris pe masa de lucru.

Da, Pavel a fost mai întâi de toate un bun mânuitor al condeiului, fiind autor a două cărți de referință, la prima fiind coautor, scrisă în colaborare cu Costa Roșu – „Begheiti (Torac), pagini din trecut și de azi” și mai cu seamă „Toracul de lângă Timișeni”, la care a ținut foarte mult – vor rămâne cele mai prețioase materiale documentare despre satul de pe Bega. Prima lucrare, apărută în 1976, este urmată de o altă lucrare – „Amintirile Ulmului”, la Editura „Tibiscus”, scrisă în 1997, iar doi ani mai târziu va apare la „Editura Danubius” din București, așa cum voia să le numească domnia sa – pagini istorico-culturale și sportive, de fapt o minimonografie a Toracului natal. Nu în ultimul rând, Pavel P. Filip în

câteva etape editează și câteva reviste: „Cuvântul Românesc Torăcean” periodic al Comunității Românilor din Serbia, Filiala Torac, „Vocea Bisericii”, „Strălume”, și „Săcălazul strămoșesc”, duplex Săcălaz-Torac, periodic al Săcălazului și torăcenilor de pretutindeni, fondatori Pavel P. Filip și Ștefan Tomoioagă.

Pe lângă proză, el a mai fost ademenit și de strofa lirică, în anul 2000 publicând cu fiica Teodora Ileana Filip cartea „Toracul în poezie”, la Editura „Tibiscus”, iar apoi și ultima lui carte, pe care a semnat-o „Veghea o cruce”, (versuri de zbucium sufletesc), chiar în iarna plecării pe drumul spre eternitate. În ceea ce privește publicistica, desigur că trebuie să nu uităm colaborarea lui cu săptămânalul „Libertatea”, în care, după cum mi-a mărturisit, pe parcursul anilor a publicat peste 1000 de articole din domeniul sportiv și unele informații prețioase despre evenimentele de peste ani din Torac, el fiind un bun prieten cu redactorul paginii sportive, Nicolaie Moise. La fel, a scris foarte mult și la „Tribuna Tineretului”, mai ales informații din sport – de la campionatele mondiale de fotbal. Pavel P. Filip a fost poate printre puținii cititori ai „Libertății”, care, număr de număr, a adunat aproape întreaga colecție a „Libertății” din primul an al apariției. A fost colaborator, respectiv corespondent la diferite reviste și ziare din România, cu care a avut legături permanente. Lui Pavel P. Filip, respectiv bunului său prieten, medicul specialist – ginecolog Ovidiu Baloș-Duțu, le datorăm toată stima și respectul că în anii 2000, Begheiții a fost unicul sat românesc care a revenit la vechea denumire milenară- de Torac.

Sportul a fost cea de-a doua mare dragoste a regretatului Pavel P. Filip. A fost printre cei ce au pus umărul la întemeierea mai multor secții sportive ale Asociației „Preogresul”, a fost un mare iubitor de șah, dar a jucat și în „echipa de aur” a Clubului de Fotbal „Progresul”. Nu putem încheia ceea ce s-ar mai fi putut scrie despre domnul Pavel P. Filip fără să-l cităm pe bunul său prieten, Vasile Barbu, care a scris următoarele în prefața cărții sale „Veghea o cruce” :

„Anul acesta publicistul, istoricul, scriitorul și unul din cei mai de seamă oameni de vază ai Toracului, Pavel P. Filip, împlinește vârsta rotundă de 75 de ani. De când se știe, a dezvoltat o mare pasiune pentru activitatea românească culturală, sportivă, spirituală... Cu un cuvânt,

pentru iubirea de neam a românilor. A neamului său, căruia i-a servit cu devotament, cinste și prețuire”.

Sursa: I. Miat, Necrolog, Libertatea, 8, decembrie, 2014.

TRAIAN FILIP – Dulăianul

Născut la data de 13 mai 1948, în localitatea Duleu, jud. Caraș - Severin, din părinții FilipTraian și Filip Ana, născută Franț, fostă căsătorită Bulgăr, cu un frate mai mare Bulgăr Petru junior. În anul 1950 tatăl, Filip Traian este întemnițat la Penitenciarul din Oravita, mai târziu fiind transferat la Penitenciarul din Timișoara. Motivul era subminarea colectării cotelor de rechiziție a cerealelor din localitatea Duleu, în calitate de delegat special la batoza de treierat din sat. Este afectată și familia prin confiscarea drepturilor legale asupra cerealelor, proprietatea familiei.

Este eliberat, după 9 luni de închisoare, pe motivul că nu s-au găsit probe de subminare. Se reîntoarce în familie, ocupându-se de agricultură, creșterea animalelor, exploatarea pietrei de construcții în cariera naționalizată de stat. Copilăria mi-am petrecut-o în arealul dulăian unde se refugiau luptătorii, partizani, anticomuniști, Chera din Remetea, Dârloni din Sacoșu – Mare sau Domoșneanu Petru din Iablanița Caras Severin, comandor de avion, Smultea Gheorghe din Teregova om înstărit – Chiabur.

Între anii 1955-1959 am frecventat Școala primară din Duleu, clasele I – IV, unde am avut ca învățători pe renumiții: Semenescu Victor, Cîmoș Victoria și Dorel Teodorescu proaspăt absolvent al Seminarului de învățători din Deva. Cu învățătorul Semenescu participam la slujbele bisericești din sat în clasa I și a II – a, chiar și la corul bisericii. Din clasa a III-a, învățătorului Semenescu i s-a interzis să ne mai ducă la biserică, spunându-ne să mergem singuri dacă dorim acest lucru. Eu personal am participat la slujbele bisericești toată viața, fără a-mi fi impusă restricție de cineva.

Între 1959-1960 am rămas la munca agricolă în gospodărie alături de părinți, bunici și străbunici, eu fiind responsabil cu păzitul oilor (aproximativ 50). Tot în aceeași perioadă în Duleu și împrejurimi s-a

încheiat procesul de colectivizare a agriculturii, părinții și mai ales bunicii s-au înscris în CAP –Duleu. Bunicul, care a lucrat pe solele lui Gheorghe Ioanovici nobil de Duleu – Valea Mare, ne explica avantajul lucrului pământului pe suprafețe mari. Și a avut dreptate în timpul ce a urmat, în cadrul colectivizării .

Între 1960-1962, am frecventat Școala generală din Valeapai, având ca profesori pe Dorel Teodorescu un neobosit căutător de urme istorice pe meleagurile noastre, Miloș Achim, Priescu Nicolae și alții.

Între 1962-1963, am frecventat Școala generală nr 5 din Lugoj, având ca profesori remarcabili pe Georgescu Nicolae profesor de matematica, pe Popescu Maria profesoară de limba română.

Între 1963-1967 am urmat Liceul real „Coriolan Brediceanu” din Lugoj, liceu cu o tradiție semnificativă în învățământul bănățean, cu profesori de mare anvergură, Popescu Gheorghe matematică, Gh. Valdman fizică, Borbil Elisabeta chimie, Popescu Maria limba română, Isar Titus educație fizică, Popescu Dan istorie, etc.

Între 1967-1972 am urmat Facultatea de Matematică-Mecanică, Universitatea din Timișoara, secția analiză. Aici am frecventat cursurile unor mari matematicieni de renume european: profesorul Reghiș - Teoria calitativă a sistemelor abstracte, profesorul Cureau – Astronomie și Cercetare astronomică – a înființat Planetariumul din Timișoara și Centrul seismic de pe dealurile Silagiului, de lângă Buziaș, profesorul Emil Boroș - algebrist de renume internațional, profesorul Popa – specialist în analiză matematică și analiză funcțională, profesoara Bica și profesorul Dan Papuc – mari specialiști în Geometrie analitică și diferențială etc.

În 1972 am fost repartizat la Centrul de Calcul al ICM – Resița, proaspăt înființat, în același an am făcut stagiul militar la Școala de ofițeri din Bacău, după care m-am reîntors la Centrul de calcul unde am funcționat ca analist-programator până în anul 1979, în paralel am lucrat și la Cabinetul Județean de organizare economico-socială Caraș Severin cu ½ normă, în calitate de coordonator aplicații informatice realizând 15 lucrări pentru întreprinderile din județ.

Între 1979-1984 am fost numit prin concurs Șeful Oficiului de calcul la Consiliul Județean cu aplicații în construcții la IJCM-Caraș Severin unde am folosit aplicații de tip DOCEC pentru urmărirea producției și a situațiilor de lucrări în construcții.

Între 1984-1988 am fost promovat șef de personal la IJCM – Caraș Severin, calitate în care trebuia să mă ocup de selectarea și pregătirea personalului întreprinderii, dar mai cu seamă a celor 581 de muncitori, maiștri, tehnicieni și ingineri ce urmau să fie detașați, pentru 6 luni, în București, la Casa Poporului.

Între 1988-1991 am fost transferat la ICMMR Reșița ca șef al Oficiului de calcul pentru implementarea aplicațiilor DOCEC.

Între 1991-1993 am fost transferat la Direcția Muncii, Caraș Severin, unde m-am ocupat de aplicația de culegere de date pentru dosarele de pensii, statistică a muncii, raportări la Ministerul muncii a datelor statistice regulate cât și operative.

Între 1993- 2007 am fost transferat ca Șef al Oficiului de calcul la Spitalul Județean Reșița, unde a trebuit să rezolvăm problema gestiunii informatice a medicamentelor, materialelor sanitare, a produselor farmaceutice cu regim special (Separanda), precum și consumul lor pe secții, medici, spital și pacient. Aceste lucrări fiind de un real folos în managementul spitalului. La cererea conducerii spitalului am fost solicitat să implementăm Tabloul de bord al spitalului, de urmărire operativă a consumului de resurse pe fiecare secție, precum și venitul pe fiecare secție cu numărul de pacienți internați și externați. În această activitate s-au remarcat medicii: dr. Gavrilă Soran – director de spital, dr. Borțun Florian, director de spital, dr. Secășan – director de spital. Tot în această perioadă am implementat aplicația DRG – Național solicitată de Casa Națională de sănătate pentru urmărirea și calcularea veniturilor și decontărilor în mod unitar, la nivel național.

Între 2007-2008 am frecventat „Cursul de management sanitar” la Institutul de management și statistică sanitară al Ministerului Sănătății unde am prezentat ca lucrare de absolvire „Tabloul de bord” al Spitalului Județean de Urgență Caraș- Severin.

Între 2008-2009, în urma concursului susținut la Institutul de management și statistică sanitară, am deținut postul de Director al Spitalului Orășenesc Anina unde am implementat aplicațiile DRG-Național, Tabloul de bord, Gestiunea medicamentelor și materialelor sanitare. La sfârșitul lui 2009 Spitalul Orășenesc Anina, înființat în anul 1908 de Imperiul Austro-Ungar, pentru locuitorii Aninei și împrejurimi, pentru minierii din minele arealului Aninei (aproximativ 4000 mineri), a

fost desființat și realocat ca azil de bătrâni !! Menționăm că orașul Anina avea o populație de 10.000 locuitori la care se adăugau localitățile din împrejurimi. Pacienți lunar aveam între 900-1000, majoritatea cu boli cronice dobândite în subteran, din care 400 erau pensionari. Toți acești pacienți au fost relocați spre Spitalul Județean Resița aglomerând secțiile spitalului și încărcând munca medicilor. Așadar Împeriul Austro-Ungar, aproximativ 50 de ani a reușit să ofere spitalizare aninenilor și minerilor, apoi România socialistă încă 44 de ani iar România PSD-istă și Liberală 20 ani, după care au hotărât să-l desființeze.

După închiderea spitalului din Anina am hotărât să mă pensionezez, continuând munca informatică din satul meu natal Duleu, lucrând la distanță.

Ca lucrări științifice și tehnico- economice ale subsemnatului menționez :

1972 Lucrare de licență „Teoria lui Galois – o nouă abordare”

1972-1979 Coordonator „Topologii informatice locale și județene pentru întreprinderi”, 15 lucrări în cadrul Cabinetului Județean de Organizare Economico-Socială Caraș Severin, bazate pe planurile cincinale de dezvoltare economico- socială a României, după modelul Împeriului Austro-Ungar în proporție de 80%.

1984-1988 Studii: „Structuri de personal, pregătire de personal pentru lucrări la Casa Poporului” (581 – persoane) după modelul filozofic kantian „Dezvoltarea simțului datoriei”.

1988 – 1990 „Topologii informatice pe spații acupunctive”, împreună cu Dr. honoris causa dr. Suru Virgil, adică îmbinarea conceptelor europene cu cele asiatice în sănătatea integrativă.

2008 – 2009 „Tabloul de bord” în managementul Spitalelor lucrare de absolvire în management sanitar după modelul managementului chinezesc.

2010-2012 Înființarea Asociației „Gheorghe Ioanovici nobil de Duleu-Valea Mare” în memoria acestui mare timișorean, bănațean, dulăian și erudit cunoscător al dreptului în calitate de avocat, ziarist, politician, om de știință, om al elitelor.

Lucrări de cultură și istorie locală :

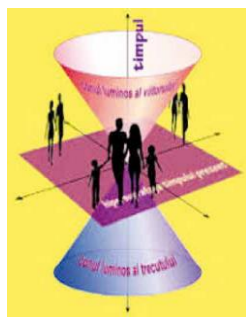
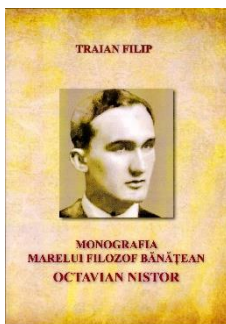
2012-2014 „Monografia satului Duleu”, coordonator colectiv.

2015-2017 „Monografia familiei nobile Gheorghe Ioanovici de Duleu-Valea Mare”, coordonator colectiv. Monografia cuprinde viața și activitatea nobilului de la naștere până la moarte, în lupta pentru emanciparea, unirea poporului român în cadrul Imperiului Austro-Ungar pentru a crea o mare putere în centrul Europei, împotriva pericolului țarist, turcesc și a balticilor.(Citiți Monografia)

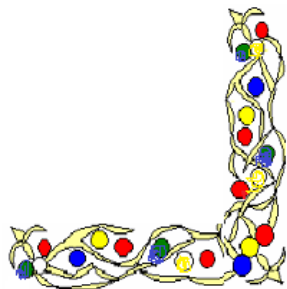
2017-2021 Lucrarea „Drumul Cărții” – o reluare filozofică a lui Tata Oancea „Cetiți, Călătoriți, Învățați, Realizați,” pentru culturalizarea poporului român vizavi de alte popoare europene.

2021-2024 „Monografia marelui filozof bănățean Octavian Nistor, coordonator colectiv. Monografia conține date despre originile timișorene, ardelene și dulăiene ale marelui filozof, o parte din opera sa, alte școli filozofice din România și din Europa (Școala de la Pălăniș, Filozofia Kantiană, Filozofia Spațiu – Timp – Spirit, vezi figura de mai jos :) (Citiți Monografia sau frecvența Academia).

2024 – Înființarea Academiei Octavian Nistor.

Sursa: Curriculum Vitae, Filip Traian, 2024.

Prof. Dr. RADU FLORA
spiritus rectus al vieții literare
românești din Voivodina

* Unul din fondatorii mișcării culturale și literare românești din Banatul sârbesc.

* Profesor universitar, om de știință, poet, prozator, istoric literar, dialectolog, folclorist.

* Fondator al Societății de Limba Română din Voivodina, organizator al mai multor simpozioane și reuniuni științifice.

* Om de știință, lexicograf, istoric literar, poet și prozator, folclorist și publicist, autor a mai multor antologii de versuri și de proză, altor volume de scrieri din domeniul limbii și literaturii al relațiilor sârbo-române și folclorului literar.

„Dotat cu o vastă cultură și o excepțională erudiție, cu un spirit mobil, întreprinzător și eficace, precum și cu deosebite capacități de muncă și organizatorice – spune prof. Emil Filip, cel mai apropiat colaborator al profesorului – numele lui Radu Flora îl întâlnim în multiple domenii de activitate publică, culturală, literară, științifică. În toate acestea, el apare ca un creator individual, îndatorând prin aceasta disciplinele de care s-a atins, dar tot la fel și ca inițiator, inspirator și organizator al vieții culturale, literare și științifice din mijlocul nostru”. În acest an se împlinesc 95 de ani de la nașterea profesorului Radu Flora și 28 de ani de la încetarea lui din viață. Om de știință, erudit lingvist și dialectolog, critic și istoric literar, eseist, poet, prozator, folclorist... Vreme de peste 40 de ani, prezență activă în viața culturală și literară a românilor din Voivodina. Un adevărat spiritus rectus al acestora și reprezentant de vârf al literaturii respective. Împreună cu Vasko Popa, Mihai Avramescu, Ion Bălan... fiind fondatorul mișcării literare postbelice a românilor din aceste spații geografice¹. Radu Flora s-a născut

la Satul-Nou, în 5 septembrie 1922, școala elementară și-o face în satul natal (1929-1934), liceul la Panciova (1934-1937) și la Vârșeț (1937-1942), după care a continuat studiile în România, la Facultatea de Litere a Universității din București (1942-1945), unde i-a avut ca profesori pe Al. Rosetti, D. Caracostea, și la Facultatea de filozofie a Universității din Belgrad (1945-1948), unde și-a luat licența cu lucrarea „Provencalii în opera lui Alphonse Daudet”. Între anii 1948-1952, îl găsim profesor la Liceul și Școala Normală din Vârșeț, într-o perioadă chia și director interimar al Liceului Român. Mai apoi ca profesor de limba și literatura română la Școala Superioară de Pedagogie din Novi Sad (1952-1955), când devine și membru corespondent al Instituției Matica srpska din Novi Sad și al Centrului Internațional de Dialectologie din Louvain (Belgia) și colaborator al Institutului Lexicografic din Zagreb; În continuare, până în 1963, profesor la Școala Superioară de Pedagogie din Zrenianin și șef al Catedrei de Limba și literatura Română paralel la Facultatea de filologie din Belgrad (1963-1987), unde pune bazele Seminarului de Limba și Literatura Română (în calitate de profesor extraordinar, apoi profesor titular, iar din 1973 și până în 1987, șef de catedră) și profesor la Facultatea de Filozofie din Novi Sad, din 1981, odată cu înființarea acesteia și până în 1987, când s-a pensionat².

În anul 1959, Radu Flora și-a susținut la Universitatea din Zagreb, teza de doctorat „Graiurile românești bănățene din punct de vedere al geografiei lingvistice³. Sfera de activitate a prof. dr. Radu Flora a fost foarte vastă: de la secretarul Cercului Literar „Lumina” (1946) și membru al redacției primei reviste literare în limba română din fosta Iugoslavie, „Libertatea literară” (supliment al Săptămânalului „Libertatea”), în anul 1946, la revista „Lumina” din 1947, cu mici întreruperi, până în anii 1980, membru al redacției acesteia, iar în 1950 și redactor responsabil al revistei, unul din fondatorii ei. Participant activ, cu lucrări scrise la peste 20 de simpozioane, conferințe și congrese științifice internaționale din domeniul lingvisticii generale, dialectologiei, folclorului, lingvisticii și filologiei romanice, etnologiei și istoriei, inițiatorul și fondatorul Societății de Limba Română din Voivodina (1962) și presedinte, în mai multe mandate, al acesteia.

Radu Flora a inițiat și organizat șase sesiuni științifice (1968-1979) pe tema trecutului cultural al românilor din Voivodina, la care au fost

susținute 130 de comunicări, publicate în Analele S.L.R. și trei simpozioane iugoslavo-române, din domeniul lingvisticii, dialectologiei, folclorului (1970, 1972, 1974)⁴. Toate cele trei simpozioane au fost, dealtfel concepute bilaterale, cu participarea savanților și specialiștilor din ambele țări...Pe un plan ceva mai larg, simpozioanele acestea atestă și gradul de prietenie și conlucrarea celor două țări vecine și prietene și, în același context, tocmai rolul naționalității române din Iugoslavia în acest nobil țel de apropiere și înțelegere între popoare⁵. Numele lui Radu Flora, este cunoscut în multiple domenii de activitate publică, culturală, științifică. „În toate acestea el apare drept creator individual, îndatorând prin aceasta disciplinele de care s-a atins, dar tot la fel și ca inițiator, inspirator și organizator al vieții culturale, literare, și științifice din mijlocul nostru”⁶. De numele lui Radu Flora se leagă înființarea mai multor instituții culturale și științifice dar și a câtorva publicații literare. Radu Flora a fost preocupat de traducerea din limba română în limba sârbă și invers a unui număr impresionant de lucrări și opere literare. Două dintre aceste lucrări prezintă un interes aparte: „Graiurile românești din Banat în lumina geografiei lingvistice” și „Atlasul lingvistic al graiurilor românești din Banatul iugoslav”. În domeniul relațiilor româno-iugoslave, respectiv sârbo-române, Radu Flora a avut contribuții semnificative. Cercetările personale în acest domeniu sunt cuprinse în peste 70 de publicații periodice, însumând aproape 1500 de titluri.

Cu ajutorul unui număr mare de colaboratori pe teren (aprox 50) Comisia de Folclor (devenită după câțiva ani, Cercul de Folclor), al cărei președinte a fost în primii ani de activitate, Radu Flora, împreună cu cei șase membri, a reușit să culeagă cca 6000 de creații folclorice pe care le-a publicat în două volume masive: „Foaie verde, spic de grâu” (1979) și „Foaie verde, lămâiță” (1982). Au urmat și alte specimene folclorice din colecțiile personale ale lui Gheorghe Lifa, Miodrag Miloș, Trandafir Jurcovan, Radu Flora, Ileana Dorina Bulc... culegerile făcute pe parcursul anilor de membrii Cercului de Folclor.

Pe lângă faptul că a fost un mare lingvist, dialectolog, istoric literar, poet, prozator... Radu Flora a fost un bun și experimentat culegător și primul folclorist adevărat, al românilor din Voivodina. Volumul său de folclor literar „Lira bobocilor” a rămas în manuscris. La doi ani după încheierea acestor anchete literare, în 1952 Radu Flora își publică, la

Matica Srpska, lucrarea „Profilul dialectologic al graiurilor bănăţene româneşti din zona Vârşeţului”. Anexa acestui studiu cuprinde primele din ticluirile de folclor literar culese în zona de codru a Banatului. În cursul anilor au mai fost publicate vreo 40 de poezii populare în ziarul „Libertatea”, „Calendarul popular”, dar mai cu seamă în Analele S.L.R.¹. Radu Flora a cules folclor din Jamu-Mic, Mesici, Straja, Ovcea, Seleuş, dar cel mai mult din Satu-Nou, satul său natal, de unde se păstrează o colecţie de versuri populare, rod al anchetelor sale personale din anii 1954, 1955, 1956, 1957. Radu Flora a intitulat această colecţie „Lira bobocilor”, stând la îndoială, după cum mi-a mărturisit, poate această colecţie ar fi mai potrivit să o intituleze „Doina bobocilor”, fiindcă precumpănesc în ea cântecele lirico-erotice, într-o proporţie de 80%. Materialul a rămas nepublicat. Tot datorită lui Radu Flora, cele câteva simpozioane internaţionale bilaterale iugoslavo – române, iniţiate tot de el, aveau drept preocupare şi folclorul nostru literar de la Vârşeţ, din 1970, la care au fost susţinute câteva comunicări pe această temă de folclorişti sârbi şi români de marcă, sau la cel din Panciova din 1972 dedicat în exclusivitate reciprocităţilor iugoslavo-române în domeniul literaturii populare, simpozioane la care au luat parte mari folclorişti cum sunt: Duşan Nedeljkovic şi profesorul Vladan Nedic de la sârbi iar din România: I.C. Chiţimia, Dumitru Pop, Petru Caraman, Vasile Adăscăliţei, Ghizela Suliţeanu, Octav Păun şi alţii. În anul 1975, Radu Flora a publicat şi o carte de sinteză a folclorului bănăţean. Volumul respectiv este, de fapt, rodul strădaniilor de mai mulţi ani ale Comisiei, respectiv Cercului de Folclor, a membrilor şi colaboratorilor acestora. Este vorba despre Folclor literar bănăţean, premise şi sinteze, o lucrare care în realitate, inaugurase publicarea celor câteva mii de producţii populare literare culese de Radu Flora împreună cu cei şase membrii ai cercului şi cei 50 de colaboratori.

„Radu Flora şi-a conceput cartea sa „Folclor literar bănăţean - premise şi sinteze” ca o monografie etnografică – folclorică a românilor din Banatul Iugoslav, precum şi a folcloristicii care se ocupase şi se ocupă de această zonă folclorică”, spune Emil Filip într-o recenzie publicată în revista „Lumina”, nr.9, 1975; numai formal, însă, căci textul ei oscilează între erudiţie şi ipoteză, între certitudini şi sugestivitate, oferind puncte de

reper și defrișând căi noi pentru cercetarea de viitor”, constată prof Emil Filip în continuare.

¹ Catinca Agache, *Literatura română din Voivodina*, Ed. Libertatea, Panciova, 2010, p. 80-87.

² Radu Flora, „Folclor literar bănățean- premise și sinteze”, Ed. „Libertatea”, Panciova, 1975.

³ Costa Roșu, *Dicționarul literaturii române din Iugoslavia*, Ed. Libertatea, Novi Sad, 1989, p. 95-96; Costa Roșu, *Personalități românești din Voivodina*, Ed. Libertatea, Panciova, 2004, p. 83-85; Vasa Barbu – Nicu Ciobanu, *65 de ani de beletristică (1984 – 2012)*, Ed. Libertatea, Panciova, 2013, p. 94-97.

⁴ Dorin Gămulescu, Radu Flora, *Rumunski banatski govori... în studii și cercetări lingvistice*, 1972, nr.2, p. 317-320.

⁵ Costa Roșu, *Dicționarul cronologic, Românii din Voivodina 1919-2014, II*, Ed. ICRV, Zrenianin, Ed. Eurostampa, Timișoara, 2015, p. 100, 109, 114.

⁶ Costa Roșu, *Interviuri 1970-2000*, Ed. Libertatea, Panciova, 2000, p. 72-76.

⁷ Emil Filip, *Activitatea literară a lui Radu Flora*, în vol. *Memorialul Radu Flora*, Novi sad, 2000, p. 166.

Sursa: Radu Flora, Novi Sad, 2000, p. 168.

**PROTOPOPUL
MIHAIL GAȘPAR
ȘI MIȘCAREA UNIONISTĂ
DIN
PROTOPOPIATUL BOCȘEI**

PREOT DR. DANIEL CRECAN

În peisajul bocșean al primelor
trei decenii ale secolului trecut,
Mihail Gașpar se remarcă, ca

personalitatea de primă importanță a secolului XX, atât în plan cultural, cât și social-politic. Pe tot parcursul devenirii sale, Gașpar nu a stat niciodată departe de Evenimentele majore ale neamului românesc. Explicit sau implicit, prin activitatea sa redacțională de la ziarul „Drapelul din Lugoj”, a militat pentru cauza românismului, a păstrării unității spirituale și culturale de neam, a cultivării faptelor și evenimentelor istorice majore care au însoțit destinul de perenitate și neatârnare a românilor.

Marele jurnalist a încercat prin publicistică, prin schițele și romanele sale de factură social-istorică să conștientizeze tocmai acel întinerar de supraviețuire a românismului prin sacrificii, toleranță și răbdare față de administrațiile imperiale străine. Prin scrierile sale literare, prin traduceri și prin numeroasele sale articole de fond din presa vremii, prin susținerea numeroaselor conferințe și prelegeri, Gașpar a contribuit la emanciparea culturală și politică a Banatului Istoric.

Până la 1918, anul Marii Uniri, apoi în primul deceniu interbelic, protopopul Bocșei s-a mobilizat cu toată ființa în problematica delicată a Bisericii din protopopiatul său și în întreaga eparhie a Caransebeșului, instituție aflată sub lupa autorităților maghiare până la împlinirea idealului național, iar mai apoi sub coordonarea mitropolitului primat, Elie Miron Cristea. Începând cu anul 1911 și până în anul 1929, anul decesului său, Mihail Gașpar a coordonat cu temeinicie și perseverență

întreaga activitate administrativ-bisericească din tractul presbiterial bocșean, s-a postat în fruntea mișcării naționale bocșene și lugojene pentru întruparea idealului național al unificării, a monitorizat și îndrumat dimensiunea instructiv-educativă din școlile confesionale și populare, apoi cele de stat, aflate sub directa lui obladuire.

Atât ca diacon la Lugoj, cât și ca protopop al Bocșei Montane, slujitorul altarului s-a aflat permanentalături de comunitățile de enoriași pe care le-a păstorit, scopul lămurit al activității sale fiind salvarea limbii române și a învățământului din tractul său, cultivând fără zăbavă asigurarea școlilor cu personal didactic și mijloace de învățământ de strictă necesitate, chiar în perioada primei conflagrații mondiale, implicându-se necondiționat în susținerea pecuniară a preoților din parohiile sărace, a dascălilor invalizi de război, a văduvelor și orfanilor de război. Gașpar s-a dăruit cu dârzenie promovării ideii naționale, admitând că limba și școala românească sunt dimensiuni esențiale în salvarea ființei naționale. Într-un eseu de natură religioasă, fidelul slujbaş al Bisericii creiona cu clarviziune rolul acestei instituții într-o colectivitate, rostul ei filantropic și educativ, rolul de promotor al valorilor morale și de terapeut social. Preotul, în viziunea sa, trebuie să rămână un adevărat „*purtător de lumină și adevăr*”, iar profesiunea sa nu trebuie să fie similară oricărei meserii, ci una de vocație de natură charismatică, deoarece preotul reprezintă modelul comunitar, atât prin cuvânt, cât mai ales prin faptă¹.

Credincios altarului și națiunii române, pe care le-a slujit cu pana, cuvântul, gândul și mai ales cu fapta, militând ca un tenace român, Gașpar s-a angajat în mișcarea de emancipare națională a românilor atât din Lugoj cât și din Bocșa, ca unul dintre cei mai prolifici scriitori și jurnaliști ai vremii în care a trăit. Ca om politic – s-a înregimentat în PNR până în 1926, iar după această dată în PNȚ până la moarte – a manifestat aceiași verticalitate înainte și după Marea Unire, politica sa până în 1918 vizând emanciparea cultural-politică a bănașenilor, iar mai apoi de consolidare a unității statale și de întărire a instituțiilor tânărului stat unificat: „*El a înțeles să facă o singură politică – românească și cât a fost de dârș împotriva ungurului, tot atât de pornit a fost împotriva „cozilor” ivite după Unire*”².

Implicarea sa în problema națională, în societatea civilă, în comunitățile parohiale pe care le-a administrat bisericește a fost una dezinteresată de dăruire totală, dintr-un gest de altruism civic nemaîntâlnit: „(...) în 1900 îi scria unui prieten: *Ambii vom lupta fără interes pentru neamul nostru, fără a accepta vreo recompensă. Vom lupta fără interes, căci pentru poporul nostru trebuie să lucrăm; venea pregătit pentru o astfel de luptă (...) n-a înțeles nici un moment să facă deosebire între amvon, vocația de scriitor și misiunea de luptător*”³. Protopopul era convins că adevărata luptă politică a românilor bănățeni nu poate fi cultivată decât prin emanciparea culturală a poporului prin școală și educație, prin presă și literatură: E timpul suprem ca să astupăm abisul cel mare ce desparte opinca de ghetele de lux, să ridicăm cu adevărată iubire de neam la noi, să-l însuflețim, să-l pregătim ca mână în mână cu el, să putem primi cu demnitate mânușa aruncată în fața noastră strigând: „*Acum putem vorbi*”⁴.

Credincios convingerilor sale naționale, Gașpar n-a putut lipsi nici de la Marea Adunare Națională de Alba-Iulia, din 1 Decembrie 1918. Credențialul dobândit pentru a putea participa la Alba-Iulia nu i-a fost furnizat de cercul electoral bocșean, ci de ziarul Drapelul, pe care l-a reprezentat în calitate de delegat și de corespondent al acestuia. Deplasarea sa a fost plină de peripeții, cauzate fie de autoritățile maghiare, cât și de ceele sârbești de ocupație. Pentru spațiul bocșean, protopopul a rămas personalitatea de primă importanță în primele trei decenii ale secolului XX, afirmație justificată prin faptul că notorietatea i-a fost recunoscută din plin, comunitatea laică și bisericească oferindu-i de-a lungul vieții o serie de onoruri: a fost ales vicepreședinte C.N.R. din Bocșa Montană, apoi presedinte al aceleiași for în decembrie 1918, președinte al despărțământului ASTREI, directorul băncii locale „Bocșana”, membru în consiliul de administrație la societatea „Industria Morăritului din Banat”, fondatorul și directorul publicației „Drum Nou”, membru în consiliul director și apoi director al ziarului „Drapelul” din Lugoj (1919-1922). La 30 decembrie 1922, pentru întreaga sa activitate desfășurată pe tărâm cultural, bisericesc și social-politic în întreg Banatul istoric, în mod deosebit pentru implicarea sa nemijlocită în actul Marii Uniri, regele Ferdinand îi conferă lui Gașpar ordinul „Coroana României”

în grad de cavalier, precum și ordinul „Steaua României” în grad de comandor⁵.

¹ Mihail Gașpar, O satisfacție, „Drum nou”, IV,nr.34, din 1926.

² Valeriu Braniște, Amintiri din închisoare (însemnări contemporane și autobiografice), Editura Minerva, București, 1972, p. 436.

³ Sinoade eparhiale nr.21, Caransebeș, Tipografia Diecezană, 1927, p. 64.

⁴ Mihail Gașpar, Ne trebuie fapte”, în, „Drapelul”, nr. 97, Lugoj, 1904, pp.1-2.

⁵ Au fost preluate texte originale și prelucrate în prezentul referat din cărțile noastre: Mihai Vișan, Daniel Crecan, Mihail Gașpar – un corifeu al culturii bănățene, Ed. David PresPrint, Timișoara, 2016 și Mihai Vișan, Daniel Crecan, Ciprian Costiș, Biserică și comunitate în protopopiatul Bocșei 1892-1950, Ed. David PresPrint, Timișoara, 2018.

Primaria din Bocșa Montană

Casa protopopului
Mihail Gașpar

By

Utilizator:Radufan

-

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/ro/4/49/Primaria_Bocsa.jpg,

CC0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=17078149>

GĂRÂNA – CARAȘ SEVERIN

Gârâna (Wolfsberg) a apărut după perioada marilor colonizări, ultima fiind în timpul domniei lui Iosif al II-lea

(1780 – 1790), care a început în anul 1782 aducând în Banat aproximativ 3000 de coloniști. Sunt înființate, în anii douăzeci, ai sec. XIX – lea, în munții Semenici, localități de germani veniți din Boemia (Wolfsberg/ Gârâna, Weidental/ Brebu Nou și Lindenfeld¹).

După această perioadă de colonizare, se continuă cu altă etapă de colonizare, însă una interioară, șvabii cumpărând pământ pentru fiii lor și înființând noi așezări sau extinzând altele². Rudolf Graf afirmă faptul că aceste colonizări au avut un caracter economic și religios, deoarece colonizarea a însemnat transferul unei identități, implicit a culturii, a unei economii, a unei mentalități. Primele

însemnări despre Wolfsberg sunt prezentate în cartea lui Antoniu Marchescu, Grănicerii bănățeni și Comunitatea de Avere, în care ne sunt descrise condițiile de viață ale gărănenților și brebenilor, modul în care își făceau aprovizionarea, accesul la educație. Primele consemnări sunt din primăvara anului 1828, făcute de către coloniștii sosiți în acest an. Le-au fost date la dispoziție 120 locuri de casă, rămânând vacante 22. Pentru trebuințele gospodărești, fiecare familie a primit sub formă de avans o vacă, unelte agricole și o pereche de boi cu car. S-a construit în fiecare sat o biserică, primărie, grajd și șopron comunal, toate locurile de casă erau împrejmuite. Pe marginea drumului s-au plantat pomi fructiferi. Primăriile mai serveau ca încăperi de adăpost pentru ofițerii care treceau prin sat, fiind transformate ulterior în săli de clasă, apoi în case de rugăciune, căci bisericile, după șase ani, s-au ruinat. În ceea ce privește educația, lucrurile nu au stat foarte bine,

deoarece lipseau învățătorii din sat, astfel că cel mai isteț dintre săteni, care învățase să scrie și să citească, îndeplinea rolul de învățător sătesc. Din punct de vedere religios, cei care locuiau la Wolfsberg și Weidenthal aparțineau parohiei romano-catolice din Caransebeș. Slujbele erau oficiate de către preotul din Slatina Timiș, o comună de lângă Caransebeș. Atât din interviuri, cât și din documente aflăm că meseriile practicate erau destul de limitate, bărbații lucrau la pădure, iar femeile creșteau copiii, aveau grijă de animale sau lucrau în agricultură. Alimentele pentru care erau renumiți sunt cartofii, secara, ovăzul, produsele din lapte. Nemulțumirea oamenilor era severitatea autorităților satului, dar și nedreptățile făcute de acestea. Structura organizatorică a satului, precum rolul grăniceresc al autorităților imperiale sufoca comunitatea sătească: consilierii comunali, primarul, domnul comendat al pieții, domnul căpitan, domnul administrator locotenent, ofițerii de ștab, Înalta Comandă generală, Înaltul Consiliu Aulic de război... Toți ne poruncesc și ne comandă, unul la „dreapta”, altul „la stânga”, unul „hi”, altul „ho”. Tinerii sunt opriți să cânte pe stradă. Capii noștri sunt constrânși să urmeze școala, iar noi să mergem la biserică și la „sfânta spovedanie”. Asta-i curată sclavie în sălbatica Valahie. Toate aceste nemulțumiri au fost consemnate într-un raport de către generalul brigadier Schon V. Trauenwert, însoțit de generalul de război Kollman, în data de 12 iulie 1932.

Rezultatele raportului au fost unele într-adevăr nemulțumitoare, deoarece agricultura, industrializarea lemnului nu oferă destule mijloace de trai. Mai mult lipsa nutrețului pentru animale, rodul pământului afectat de iernile lungi și geroase, sunt consemnate ca mari greutăți al acestor comunități în existența lor. S-a constatat că locuitorii din Weidenthal și Wolfsberg și-au construit grajduri, șoproane, pivnițe, o moară cu două pietre care se mai găsește și astăzi ca obiect de muzeu. Constatarea interzicerii căsătoriei între pemi și români a fost confirmată de către raport, această anomalie fiind înlăturată. Aceasta măsură a condus la creșterea populației zonei după cum urmează: Wolfsbergul apare înregistrat în anul 1880 cu 111 case, 713 locuitori, dintre care germani 676, 16 maghiari, 1 străin. La recensământul din anul 1900 populația este în creștere, sunt înregistrate 882 de persoane, iar în anul 1910, 961 de persoane, dintre care 956 germani, 5 maghiari. Satul a progresat și a

devenit unul bogat și renumit pentru hărnicia localnicilor. Case le au fost aliniate după un plan cadastral, întocmit de autoritatea militară. În situația prezentă, este locuită mai puțin de localnici germani, deoarece aceștia au emigrat după anii 1990 în Germania, unde ori au primit o pensie, ori au fost încadrați în muncă, ori au mers la rude. Satul este locuit de români, care au cumpărat casele pentru a le transforma în pensiuni, sau păstrându-le ca reședinte de vacanță. Cert este că această identitate a pemilor din Wolfsberg rămâne în negura timpului, deoarece sunt puțini oameni originari și care trăiesc în continuare acolo, astfel că identitatea pemilor a rămas tratată la trecut. Doar cu ajutorul memoriei se mai pot recupera fragmente din trecut, mărturii din care reiese atât tristețea pentru faptul că nu

mai pot trăi aici.

¹ Smaranda Vultur, Germanii din Banat, Ed. Paideia, București, 2000, p. 21.

² Iddem.

Sursa: Iasmina Dariana Stanciu, Nedeia, nr 2, 2013,

Între memorie și istorie.

DOINA GÂRBONI

Profesoară, poetă, prozatoare

În completarea medalioanelor din „Cărășeni de neuitat” partea XXXVII-a și partea XXXVIII-a.

“Un copil îngenunchiat în fața apei(...) Făptura s-a-nălțat cuprinzând timpul și a zburat într-un cuib de cocostârc, unde a întâlnit viața. Vârtejurile ei o amețesc, făcând-o să-și urmeze doar ochii sufletului și să coboare tot mai des în locul unde a primit botezul timpului și al apei”. Doina Gârboni a primit botezul timpului la Valeapai, în 10 septembrie 1947, în casa cu numărul 166.

Părinții ei au fost Maria și Ioan Gârboni-Gega. A copilărit lângă apa Pogoniciului, pe șirul Ritului, împreună cu frații săi mici, Ana și Ion. Școala primară, a urmat-o în sat, avându-l învățător pe Nicolae Priescu. La insistențele acestuia a urmat clasele V-VII la Berzovia, nu fără sacrificii și greutăți din partea familiei. Liceul teoretic din Bocșa l-a absolvit în anul 1965. În toamna aceluiași an se întoarce în sat ca profesor suplinitor la Școala cu clasele I-VIII. Începând cu anul 1967 studiază Științele Naturii la Universitatea din Timișoara, secția fără frecvență. Pe perioada studiilor (1967-1972) este profesor suplinitor și educatoare la Valeapai. După absolvire va predă biologia, agricultura, chimia la școlile din Pătaș, Dognecea, Vermeș. A fost un profesor navetist între familie și școlile în care și-a făcut meseria de dascăl dedicat. Din relația cu Dorel Teodorescu va rezulta unica sa fiică, Cristina Donia. Între anii 1973 și 1980 a locuit și profesat la Duleu, alături de Dorel Teodorescu și fiica lor, Cristina. În anul 1976 cuplul Dorel Teodorescu și Doina Gârboni organizează „*Aniversarea a 200 de ani de școală neîntreruptă la Duleu*” unde au fost invitați oaspeți de onoare, istorici, profesori, ziariști, din Timișoara, Resița, Lugoj, Valeapai, Ramna, Bocșa, Vermeș, Doclin, Caransebeș. A rămas în memoria participanților discursul profesorului de istorie Dan Popescu de la Liceul „Coriolan Brediceanu” din Lugoj în legătură cu istoria localității Duleu și a învățământului confesional din Duleu încă din anul 1776.

Profesorul a arătat că timp de 40 de ani învățătorii care s-au perindat la școala confesională din Duleu primeau jumătate din salariu de la nobilul Gheorghe Ioanovici de Duleu – Valea Mare, iar cealaltă

jumătate de la Consiliul Parohial al Bisericii Ortodoxe din Duleu, al cărui președinte era tot nobilul. Aniversarea aceasta a fost unică în împrejurimi mult timp, iar cei doi organizatori recunoscători de săteni dar și de către autoritățile vremii.

În perioada 1980-1983, Doina se întoarce la Școala din Valeapai, pe care o va conduce ca director și profesor titular. Fiindcă școala din Valeapai devine Școală cu clasele I-IV, gimnaziul mutându-se la Ramna, se va titulariza la Școlile cu clasele I-VIII nr.2 și nr.3 din Bocșa, unde rămâne până la pensionare, în 2005.

Doina trăiește la Bocșa Română. Se bucură că-și poate ajuta nepotul, pe Ayan-Andrei, să crească frumos și că a reușit să-și materializeze visul de a-și publica poeziile, dorurile de ieri și de azi, în volum.

“Doina Gârboni cochetează cu poezia din tinerețe, dar debutul editorial are loc abia în anul 2014 cu volumul de versuri *“Dincolo de tăcere”*, Timișoara: Eurostampa, volum îngrijit de Ada D. Cruceanu și prefața de Ana Kremm.

Cel de-al doilea volum de versuri se intitulează *“Alte luminii, alte umbre...”* a apărut în 2015 la editura Gordian din Timișoara sub îngrijirea aceluiași critic Ada D. Cruceanu;

Cel de-al treilea volum este, de fapt, o plachetă purtând semnătura Doinei Gârboni, a apărut sub egida revistei “Reflex” din Reșița în anul 2018 și cuprinde atât versuri cât și gânduri, meditații mărturisiri ale autoarei. “Chemate. clamate și uneori, supralicitate, alteori cu inocență combinate chiar dincolo de destinul ori puterea lor sintagmatică, cuvintele Doinei Gârboni au, și cu/în acest volum, menirea dată lor la debutul autoarei: să cuprindă «multe tăceri» conchide Ada D. Cruceanu în Postafața volumului/ plachetei/ “Tăcerea din cuvinte” (Reșița, 2018). Următorul volum de versuri *“Praf de lacrimă”*, apărut la Editura Graph Reșița 2020. Postafața volumului de Ada D. Cruceanu.

Cel de-al cincilea volum de versuri *“Lumini în apusuri”*, apărut în anul 2023, la Editura *Castrum de Thymes* Giroc, sub îngrijirea aceluiași critic Ada D. Cruceanu.

Referințe: Ana Kremm. *Doina Gârboni, dascălul de dincolo de tăcere*. În: *Bocșa culturală*. An. XV, nr. 3 - 4 (86-87), 2014, p. 35-36; *Valeapai. 420 ani* / Ana Kremm.- Timișoara: Cosmopolitan Art, 2017;

Cărășeni de neuitat, partea XXXVII-a/ Constantin C. Falcă. Timișoara: Eurostampa, 2018; *Cărășeni de neuitat*, partea XXXVIII-a/ Constantin C. Falcă. Timișoara: Eurostampa, 2019;

Dascăli bocșeni prezentați de Gabriela Șerban În: *Dascăli bocșeni de ieri și de azi* / coord. Nicoleta Marcu.- Reșița: Editura Gheorghe Magas, 2019;

Gabriela Șerban. *Praf de lacrimă* În: *Bocșa culturală*. Anul XXI, nr. 4 (111)/ 2020, p. 28; *Descifrând cărți sau Lecturi cu creionul în mână* / Ana Kremm.- Reșița: TIM, 2022”:

Oameni, locuri, fapte din Bocșa, de ieri și de azi. Gabriela Șerban. Editura TIM, Reșița 2023. “Oameni din Banatul istoric la răscrucea vremurilor” - Radu Maria Nowak - Editura Castrum de Thymes 2024. “Descifrând cărți sau Lecturi cu creionul în mână” - Ana Kremm, Ed. TIM, 2022. Recunoștință și profund respect pentru profesoara, poeta, prozatoarea Doina Gârboni pentru întreaga activitate desfășurată, dar mai cu seamă pentru susținerea inegalabilului Dorel Teodorescu în toate demersurile lui educative, culturale, arheologice, scriitoricești. Mai jos vă prezintăm poza document, de simbioză, conlucrare, păstrare a tradițiilor la elevii dulăieni.

Dorel Teodorescu , directorul scolii din Duleu cu sotia Doina si absolventii clasei a 1°-a promotia 1976-1977

Poza document de simbioză, conlucrare, păstrare a tradițiilor la elevii dulăieni.

Sursa: CV – Doina Gârboni și Monografia localității Duleu, Ed. Tim Reșița, 2014.

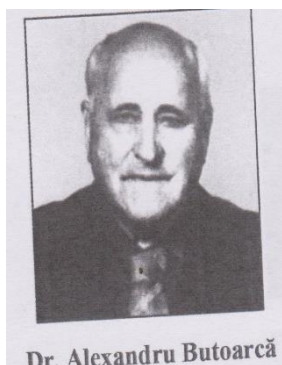

CRAINICUL LIVIUS GUȚU

Profesionist de nota 10, o voce impunătoare și caldă, cu accent și dicție impecabilă, Livius Guțu a fost unul dintre cei mai buni crainici ai Redacției programului în limba română a Postului de Radio Novi Sad. Colegul nostru Livius, care avea o experiență enormă, la vremea când la Radio Novi Sad s-au angajat mai mulți oameni tineri, a dat sfaturi utile nu numai tinerilor crainici ci și ziariștilor. Uneori le-a stilizat textele și le-a dat sfaturi cum să scrie cât mai bine, să se exprime corect. Despre Livius Guțu se pot spune numai cuvinte de laudă, un coleg de breaslă cu Vioara Idvorean, la fel fostă crainică la Radio Novi Sad, Redacția Română, zicea că cei doi au fost stâlpul crăiniciei în programul în limba română. O altă generație care i-au urmat au fost Felicia marina Munteanu și Mircea Baba, iar mai apoi Veronica Onciu și Lucian Marina. La Televiziune, Livius Guțu a fost un timp mai scurt în postură de crainic care a citit știrile, respectiv rubrica „Actualitatea săptămânii”.

S-a născut în anul 1923 la Deliblata ca fiul lui Marcu și Livia născută Butoarcă și de mic a crescut pe picior înalt, cu guvernanta pentru limba germană. Acest lucru a fost posibil odată ce tatăl lui și unchiul Ilia, doi frați gemeni, s-au căsătorit cu două surori gemene, Livia și Draga, din familia renumitului profesor de matematică la Liceul din Vârșeț, dr. Sava Butoarcă.

Din familia Butoarcă, a făcut parte și renumitul avocat dr. Alexandru Butoarcă (1898 – 1980) din Vârșeț, martir al neamului românesc care, în perioada interbelică a avut un rol important în viața social-politică și culturală a minorității române din Banatul iugoslav.

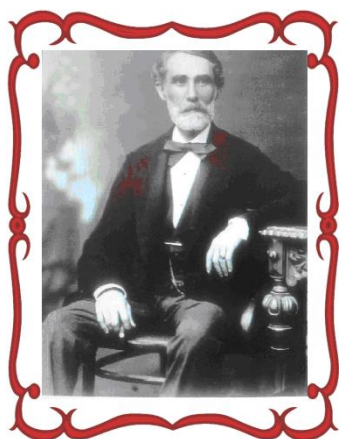
Dr. Alexandru Butoarcă

Urmându-l pe tatăl său dr. Sava Butoarcă, ani în șir dr. Alexandru Butoarcă a fost director al săptămânalului „Nădejdea”, care apărea la Vârșeț. Familia lui Marcu Guțu nu a fost bogată, însă Livius mergea cu mama la părinții acesteia, la Vârșeț, unde a avut ocazia să învețe limba germană în care vorbea guvernanta. Deci micuțul Livius Guțu a crescut într-o asemenea atmosferă generată de activitatea fruntașului politic, care a reprezentat minoritatea română din Banatul Iugoslav și s-a bucurat de mare autoritate, fiind ales președinte al unor asociații ale românilor din Banatul sârbesc. La alegerile parlamentare din anul 1935 a fost ales și deputat în Parlamentul Iugoslaviei. Livius avea o soră geamănă Livia care trăia la Belgrad, dar el prefera să meargă la București unde trăia fratele lui mai mare Zivan Zikica, care era muzician și considera că în micul Paris poate să-și facă o carieră remarcabilă. După cel de-al II-lea Război Mondial, Livius Guțu a lucrat la pregătirea și difuzarea programului în limba română a Postului de Radio Iugoslavia.

După ce a fost sistată activitatea acestui post de radio Livius împreună cu colegii Nicolae Raichici și Nicolae Orza, și-au continuat cariera la Radio Novi Sad unde a funcționat pe post de crainic, interpretul știrilor pregătite de redactori.

Sursa: Monografia Redacției Române a Televiziunii Voivodinei (1975-2020).

GHEORGHE IOANOVICI NOBIL DE DULEU – VALEA MARE

La 24 noiembrie 1821, s-a născut, la Timișoara, cel ce va deveni marele român bănățean Gheorghe Ioanovici nobil de Duleu-Valea Mare și marele maghiar

bănățean György Ioanovics nobil de Duleu – Valea Mare. Un erudit jurist, ziarist, avocat, filozof, istoric, filolog, politician dar și un mare diplomat a lăsat posterității amprenta vremurilor sale, dar și amprenta vremurilor ce vor veni, prin discursurile sale ținute în parlamentul maghiar, prin faptele sale de zi cu zi, prin umanitarismul promovat în toate mediile sociale, intelectuale, economice, masonice, prin axioma „*Ca națiunea maghiară și națiunea română să trăiască ca frații*” în veacul vecilor.

Nobilul, filozoful, istoricul, diplomatul Gheorghe Ioanovici (György Ioanovics) s-a inspirat mult din lucrările lui Hugo Groțius – ideologul burgheziei olandeze, unde a găsit un umanism debordant, pe care a știut să-l înobileze cu trăirile revoluționare de la 1848, ca participant activ la revoluție, cu zbuliumul Statutului Organic, cu zbuliumul Marii Uniri a Românilor. Mai precizăm că a colaborat cu marele român Gojdu, fiindu-i prieten foarte apropiat. Tatăl său și familia sa, l-au așezat într-un imperiu civilizat, bine organizat cu legi și reguli precise, puse în practică, imperiu care avea aspirații de mărire dar și contracarare a expansiunii otomane și slave. Da ! O parte din macedo-români au venit și în Țările Române la 1800 chiar mai înainte, cu speranța unui sprijin frățesc din partea autorităților, dar care nu a mai venit... realizându-se prin efort propriu. Ele autoritățile bucureștene și moldovene a acelor vremuri, nu au avut țeluri mărețe, realizabile, comparabile cu cele din Imperiul Habsburgic, resemnându-se cu luptele interne, de joasă speță, pentru putere.

Rămas orfan de ambii părinți la o vârstă fragedă (14 ani), dar cu o avere însemnată în Timișoara și la Domeniile Duleu-Valea Mare, își

termină studiile gimnaziale și liceale în Timișoara, apoi cele de drept la Pojon și Viena. Vine des la Domeniile Duleu-Valea Mare, împreună cu frumoasa soție Sofia de viță nobilă din Jupa, fiind legat sentimental de locuri încă de copil. El ca atâția alți bănățeni, în frunte cu Eftimie Murgu, a fost aderentul Ungurilor contra Austriei și slavilor în Revoluția de la 1848¹. Din împăcarea Românilor cu Ungurii își făcuse încă de atunci un ideal, pe care l-a urmărit întreaga viață. Nu același lucru putem spune despre românii de la București și Iași care, în acele vremuri, puteau cere spijinul Imperiului Austro-Ungar de alungare a turcilor din Țările Române, încă de la 1797, nu să aștepte până în 1877 cu consecințele știute. Rostul rândurilor noastre este de a evidenția meritele lui Gheorghe Ioanovici pe terenul bisericesc – național român, pe tărâmul academic, social – administrativ – economic, pe tărâmul politic dar și francmasonic, scoțându-l astfel, din uitarea ce s-a așternut tot mai greu, peste memoria acestui mare om de bine, mare român și mare maghiar, dorită de invidioși. Căci Ioanovici deși a studiat la școli străine și a trăit printre străini, pentru care a fost aspru criticat de unele ziare românești, cu prilejul morții, el nu s-a simțit nici o clipă despărțit de biserică și națiunea românească. El a înțeles cel mai bine, încă de atunci, ce înseamnă nația, poporul, țara, patria, patria extinsă, umanismul, conștiința, libertatea, egalitatea, inegalitatea, fraternitatea, religia, laptele de la sânul mamei...

Aceasta o dovedesc faptele sale și acel imn de bucurie care-l rostește cu prilejul Congresului Național Bisericesc ținut la 1868, când, după cum mărturisește el însuși, „*s-a zidit templul libertății confesionale și naționale a românilor din Ardeal și Banat prin votarea Statutului Organic*”. Discursul rostit de Gheorghe Ioanovici cu acest prilej e o strălucită mărturie a adâncului sentiment național cu care se simțea legat de poporul din care s-a zămislit. Ioanovici a fost un savant cercetător al filologiei maghiare pe terenul căreia a ajuns la onoruri de mulți unguri invidiate. Pe semne că o soartă vitregă, nedatorată lui, a făcut ca nestăpânita pasiune științifică a acestui om să se îndrepte spre cultura maghiară care i-a fost dat să o cunoască foarte bine, râpindu-ni-l științei și culturii românești din vina noastră și a autorităților române. Poate că după Revoluția de la 1848, refugiat fiind în Țara Românească, i-ar fi acordat sprijin și speranță, altfel stăteau lucrurile cu viața lui. Dar el a știut să respecte faptele tatălui său și noblețea, câștigate la 1801, imperiul

știind să atragă valorile, și să le stimuleze, să le aprecieze vizavi de București.

În epoca sa de maturitate, însă, fără a-și putea stăpâni pasiunea filologică maghiară, el s-a simțit român și maghiar, a activat prin toate puterile lui la câștigarea autonomiei noastre bisericești și naționale, în cadrul căreia Ioanovici vedea asigurată

„libertatea conștiinței și propășirea neîmpedicată pe calea culturii fără de care nici un popor nu poate deveni un factor important între popoare, între națiuni”.

În ultimii ani ai vieții el ajunsese conducătorul francmasoneriei din Ungaria, fiind Marele Maestru al Lojii Simbolice Unite din Budapesta. Pentru Ungaria, la a cărei cultură se adăpase din plin, el a fost ziaristul, avocatul, filozoful, filologul și politicianul reputat pentru cari merite a fost ales membru al Academiei Maghiare și președintele secțiunii filologice (1882-1895). Pentru el Patria Maghiară și Patria Română au fost sfinte, și-ar fi dorit o Patrie Largită Maghiaro-Română, cu ieșire la Marea Neagră, inspirată din umanismul lui Hugo Groțius, exponentul și ideologul burgheziei olandeze – el Nobilul de Duleu-Valea Mare. Se stinge din viață Marele Maestru și Academician la 10 ianuarie, 1909, la 88 de ani, în locuința sa din Budapesta, str. Kiraly, nr 57, după o suferință de 3 ani, de o boală a plămânilor. Se stinge cu regretul că generațiile ce veneau din urmă nu au fost în stare să realizeze sau să întrezărească Marea Unire Administrativă și Politică a Românilor și Patria Lărgită Maghiaro-Română, după ce generațiile lui au reușit Marea Unire Ortodoxă a Românilor²... Le cere urmașilor: ***„Să lupte mai mult”***, prin ultimile lui cuvinte.

În cimitirul Kerepeși din Budapesta pe alea academicienilor se consolează cu realizările lui în conul „Trecutului” din clepsidra

Trecut – Prezent – Viitor a Filozofiei Spațiu – Timp - Spirit :

1. Marea Unire a tuturor Lojelor într-una singură a cărei Mare Maestru a fost în ultimii 12 ani din viață;
2. Lucrările lingvistice maghiare lăsate Academiei Maghiare;
3. Participarea la Revoluția de la 1848;
4. Discursurile parlamentare umanitariste pline de simboluri;

5. Marea Unire a Românilor Ortodocși din Imperiu prin Regulamentul Organic, alături de Șaguna, Gojdu, Mocionești și ceilalți deputați români;
6. Marea prietenie cu Andrei Șaguna;
7. Realizarea Testamentului lui Gojdu, Marea prietenie cu Mecena;
8. Construcția Bisericii Ortodoxe din Duleu;
9. Construcția canalului Erugii din Duleu;
10. Plata a jumătate din salariu pentru învățătorul școlii românești confesionale din Duleu, de-a lungul vieții;
11. Înființarea școlii în limba maghiară cu burse pentru toți elevii ce o frecventau;
12. Donațiile umanitare de-a lungul vieții;
13. Donațiile testamentare.
14. A adus tehnologii noi și administrare pe sole mari în agricultura dulăiană;

¹ Silviu Dragomir, N. Bălcescu în Ardeal – în Anuarul Inst. de istorie Națională V, 1928-30, pag. 17.

² Din amintirile avocatului Valeriu Damșa, dulăian – timișorean, bursier al Fundației Gojdu.

Sursa: Monografia familiei nobile Gheorghe Ioanovici de Duleu-Valea Mare, Ed. TIM Reșița, 2021. Pentru detalii citiți Monografia.

VICHENTE IDVOREAN

A văzut lumina zilei la 29 noiembrie 1923, în satul Iancaid din Banatul sârbesc și a decedat la 22 mai 1999, la Novi Sad. Cursurile Școlii generale le-a frecventat în satul natal Iancaid și la Vârșeț, unde în anul 1947, la Școala Normală și-a luat licența de învățător. La începutul carierei, a fost funcționar la Comitetul cercual din Alibunar (în perioada octombrie 1947- noiembrie 1949) iar, apoi, până în martie 1952, a exercitat funcția de secretar al Uniunii Culturale Române. A îndeplinit și funcția de coordonator al Filialei din Vârșeț a Casei de editură „Bratstvo” – Jedinstvo” din Novi Sad, adică a fost responsabil pentru editarea cărților în limba română (în perioada martie 1952 – aprilie 1953). A fost și director al Casei de presă și Editură „Libertatea” și a Tipografiei „Libertatea” (în perioada 1 aprilie 1953- 30 aprilie 1954).

De la 1 mai 1954 și până în anul 1988, când a ieșit la pensie a funcționat în Redacția programului de limba română a Postului de Radio Novi Sad. La începutul carierei de jurnalist la Radio Novi Sad, Vichente Idvorean a lucrat ca reporter iar, apoi, a redactat și emisiunea „Tribuna autoconducerii”, precum și „Emisiunea pentru ascultătorii de la sate” care s-a bucurat de o mare popularitate, înainte de toate la agricultori, dar și în general la toți ascultătorii români din Voivodina și nu numai.

După cum a mărturisit cu o ocazie, Vichente Idvorean, pe parcursul celor 34 de ani, cât a funcționat în Redacția programului în limba română a Postului de Radio Novi Sad, a colaborat cu diferite suplimente, informații, notițe și reportaje atât în „Emisiunea pentru ascultătorii de la sate” cât și în Emisiunea „Lumea sportivă” dar și în emisiunile din domeniul economiei, dar și în emisiunea „Cultură și amatorism”. Din anul 1988 exercită funcția de redactor șef și responsabil al Redacției programului în limba română a Postului de Radio Novi Sad.

În opinia autorului aceste Monografii, un mare merit al lui Vichente Idvorean este contribuția adusă la îmbunătățirea condițiilor de activitate a Redacției programului în limba română a Postului de Radio Novi Sad militând cu perseverență în organele de conducere ale Casei Radio.

Ce-i drept, în perioada de referință, împrejurările social-economice au fost mai favorabile, era o perioadă prosperă, drept rezultat și al exercitării, într-o măsură mai mare a drepturilor omului și a drepturilor minorităților, în special în urma adoptării Constituției R.S.F. Iugoslavia din anul 1974.

Programul Postului de Radio Novi Sad, inclusiv programul în limba română a atins noi culmi, succesele s-au perindat, multe fiind realmente de invidiat. În perioada respectivă, Vichente Idvorean, în calitate de redactor șef și responsabil și-a adus contribuția majoră la extinderea programului în limba română la Radio Novi Sad de la 2 ore și 30 de minute la 6 ore și 40 de minute zilnic și anume pe trei lungimi de undă.

Vichente Iovorean a desfășurat și o activitate social-politică și culturală; A fost secretar al Uniunii Culturale Române din Banatul Iugoslav, președinte al Societății de Limba Română din Voivodina și președinte al Consiliului Festivalului de Folclor și Muzică Populară Românească din Voivodina.

Vichente Idvorean a exercitat și funcția de redactor șef și responsabil al ziarului „Cuvântul românesc”, editat de Comunitatea Românilor din Iugoslavia și a fost membru fondator al Trupei Românești de teatru experimental „Thalia” din Novi Sad, care a funcționat în frunte cu coordonatorul șef fondator Lucian Marina.

Sursa: Lucian Marina – Monografia Redacției Române a Televiziunii Voivodinei (1975- 2020).

PATRIARHUL PROKOPIJE IVAČKOVIČ

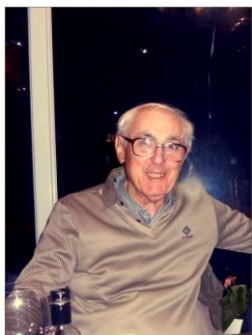
Patriarhul Procopije s-a născut la Deliblata, în 8 august, 1808 și a decedat la Biserica Albă, în 11 mai 1881. A fost episcop de Arad (1853-1873), mitropolit la Sibiu (1873 - 1874), arhiepiscop la Karlovac și patriarh al Sârbilor din 1874 până în 1879. S-a născut cu numele de Petar Ivackovic. Tatăl său, Andrija a fost preot

în localitate. Școala elementară a făcut-o în satul natal. Apoi s-a înscris la școala germană din Cuvin și Vârșeț și la gimnaziu, la Oravița și Novi Sad. Studiile de filozofie le-a făcut în Slovacia, iar teologia la Vârșeț.

S-a călugărit la Petrovdan în 1835, primind numele de Prokopije. A lucrat ca învățător la școala teologică (1835-1844). Între anii 1846-1853, a fost arhimandrit la mănăstirea Kruședol (până în 1853). Ulterior a fost hitoronisit întru episcop la Arad. Întronarea s-a făcut la biserica Sf. Iovandin oraș, pe 2 ianuarie 1854, toate cheltuielile fiind suportate de jupânul Petar Camojevic. La Arad episcopul a întemeiat o societate de educație în limba română. După despărțirea românilor de mitropolia Karlovac (1864), Prokopije a intrat sub jurisdicția mitropoliei române. După moartea mitropolitului Andrei Șaguna, a fost ales episcop la Sibiu (1873). S-a stins din viață în 1881, fiind înmormântat la Biserica Sobornicească din Sremski Karlovci.

Sursa: Pompiliu Sfera, Libertatea, 2 martie, 2019, Spiritualitate-Ecumenism.

PETRU LAȚCU – dulăianul

S-a născut în data de 27.05.1949, în localitatea Duleu, jud Caraș - Severin. A urmat școala primară în satul natal Duleu între anii :1956 – 1960. Între anii 1960 – 1963 a urmat

Școala Generală de 7 clase din Bocșa. Între 1964- 1967 a urmat Școala Profesională de pe lângă UCMMA Bocșa.

Între anii 1967- 1972 a urmat Liceul Seral din Bocșa.

Între anii 1973-1978 a urmat Institutul Politehnic „Traian Vuia” Timișoara, Fac de mecanică, secția TCM.

În anul 1978 – este inginer mecanic cu diplomă de licență.

Între anii 2000- 2006 urmează Studii de doctorat în inginerie industrială la Universitatea Politehnică Timișoara.

În anul 2006 este Doctor inginer al Politehnicii Timișoara.

Între anii 1988- 2004 este cadru didactic asociat la Universitatea Eftimie Murgu Reșița în domeniul ingineresc.

Experiență profesională:

Între anii 1967 – 1973 este strungar la UCMMA Bocșa;

Între anii 1978- 1983 este inginer la IM Reșița;

Între anii 1984-1985 este Șef Atelier Proiectare la IM Reșița;

Între anii 1985- 1990 este Șef Secție la IM Reșița;

Între anii 1990- 2012 Șef Serviciu Constructor la IM Reșița;

Din anul 2012 – se pensionează și devine tânăr pensionar cu doctorat în inginerie, privind cu disperare cum cea mai puternică industrie reșițeană din Banatul montan cu o vechime de 250 de ani, se prăbușește zi de zi din cauza guvernanților fără doctorat.

Sursa: CV – personal

CONSTANTIN DIACONOVICI LOGA OM AL CĂRȚII – CTITOR DE ȘCOALĂ

Constantin Diaconovici Loga

Pedagog și scriitor bănățean, autentic luminător al vremii în care a trăit. De numele familiei Loga se leagă întemeierea satului Srediștea Mare, de lângă Vârșeț. Bunicul său, Vasile Diaconu Loga, a venit aici împreună cu 52 de familii, a fondat satul și o școală în care a predat „măiestria zugrăvelii”. Constantin

Diaconovici Loga a trăit între anii 1836 și 1850 la Biserica Albă, acum în Banatul sârbesc, unde a continuat să scrie și să publice manuale școlare. S-a implicat din plin în viața publică a românilor din acest oraș.

Constantin Diaconovici Loga a fost una dintre cele mai alese figuri din trecutul cultural al Banatului istoric, un mare cărturar, om cinstit, sânguincios și chibzuit în activitatea sa didactică, dar și în cea publicistică. Loga a închinat carierei de dascăl 42 de ani din viață. Aproape 20 de ani a fost organizatorul școlilor românești și pregătirii învățătorilor.

Constantin Diaconovici Loga provine din acea familie săracă, dar cu mare dragoste de învățătură a lui Vasile Diaconu, cunoscut cărturar și zugrav care în 1726 a venit în Banat de la mănăstirea Tismana, împreună cu 52 familii gorjene. A întemeiat satul Srediștea Mare. Aici a înființat prima școală comunală românească din aceste spații care, datorită renumelui dobândit pe parcurs, a atras elevi din toate părțile Banatului. Vasile Diaconu a predat aici în limba română și limba sârbă până în anul 1800, pictând în paralel și câteva biserici. Din familia sa de cărturari, pe lângă Constantin Diaconovici, își mai trag originea Cornel Diaconovici și Adrian Diaconovici, ultimul vlăstar al familiei care a decedat la Timișoara pe 2 ianuarie 1969.

Constantin Diaconovici Loga s-a născut la 1 noiembrie 1770 la Caransebeș. În orașul natal a absolvit Școala Poporală, iar la Lugoj și Karloviț a terminat gimnaziul. A urmat dreptul și științele politice la Universitatea din Pesta. După absolvirea studiilor a funcționat ca talmaci

la Magistratul Orășenesc sin Pestași, în paralel, pe post de corector la Tipografia din Buda, care publica pe atunci carte românească. În tipografia respectivă C.D. Loga a aprobat publicarea „Istoriei pentru începuturile românilor în Dachia” de Petru Maior. Tot pe atunci a înființat, la Pesta, Școala Normală Macedo-Română, unde a lucrat 4 ani. Școala a avut trei clase și cca 30 de elevi, fiind subvenționată de comunitatea de români și țintari și organizată de parohia Ortodoxă Română din Pesta. C.D. Loga a predat lecțiile în limba română, maghiară, germană, latină și greacă. Mai cunoaște sârbă, italiană și franceză. La inițiativa lui Loga s-a înființat prima societate a femeilor române din Pesta. Tot Loga a smuls biserica română din mâna grecilor și a introdus limba română în această biserică.

La începutul lunii noiembrie 1812, C.D. Loga a părăsit Pesta, fiind numit, alături de cele mai importante figuri din cultura românilor bănățeni – Dimitrie Țichindeal, Ioan Mihuț și Iosif Iorgovici – profesor pentru gramatică și stil la Preparandia din Arad, care tocmai se fondase. Aici Loga a predat gramatica românească și sârbească, stilul spre întocmirea scrisorilor dar și cântarea bisericească și tipicul. Despre C.D. Loga se spune că a fost un pedagog cu vederi largi și înnoitoare, un dascăl stimat de școlarii săi și de români în genere, fiind considerat pe drept o personalitate de prestigiu a culturii bănățene și unul dintre cei mai activi „luminiști”, din țara Banatului în prima jumătate a sec. XIX.

C.D. Loga a funcționat la Preparandia din Arad 18 ani. Apoi a trecut la Caransebeș. În iunie 1830 a fost numit director al școlilor naționale din Regimentul româno – banatic, având în subordine școli din 16 companii.. La Caransebeș, Loga a înființat în 1832, Școala Preparandă care a funcționat pe lângă școala Capitală din Caransebeș. Loga activa iarna la Caransebeș iar vara la Biserica Albă. În 1836 Școala Preparandă s-a mutat din Caransebeș la Biserica Albă pentru că „aici în mai multe limbi se vorbește și pentru lisnime, iastă mai ușor a trăi”. În calitate de director a școlilor naționale din Granița Militară. Loga a organizat aceste școli și le-a inspectat în fiecare an. Paralel, pentru perfecționarea învățătorilor a susținut un curs de 6 săptămâni numit „normă”, care s-a desfășurat în vacanța de iarnă. Aici Loga propune științele pedagogice. C.D. Loga a trăit la Biserica Albă în perioada 1836-1850. În timpul cât a funcționat aici, Loga a continuat să scrie și să publice manuale școlare.

S-a implicat și în viața publică a românilor din acest oraș. A publicat „Octoich cu Catavaseriu”, „Epistolariul românesc pentru facerea a tot felul de scrisori ce sunt în viața societății omenești de lipsă”, care cuprinde următoarele studii: „Despre organizația școalelor preparande din Districtul Militar și Începutul organizației școalelor din Arad pentru Români”. „Chemarea națională de-a ajuta tipărirea cărții Istoria Românilor”. Aici a tradus și cele două cărți bisericești: „Octoichul cu Tipichul” și „Tălmăcirea evangheliilor de sărbători”, pentru necesitățile Mitropoliei din Sremski Karlovci. Din Biserica Albă C.D. Loga a făcut în mai multe rânduri, numeroase demersuri în vederea obținerii de fonduri pentru întreținerea școlilor, retribuirea învățătorilor. În perioada respectivă, s-a îmbunătățit simțitor frecvența elevilor la cursuri, a procedat la amenajarea edificiilor școlare și la aprovizionarea școlilor cu material didactic.

La Biserica Albă, pe vremea lui Loga a funcționat o școală de fete cu un număr destul de mare de eleve, o școală română de repetiție săptămânală, o școală comunală română cu două clase și doi învățători, precum și o școală capitală cu patru clase. Tot aici în calitate de director al școlilor naționale, a făcut un proiect de programă și de organizare a acestui curs pedagogic, în baza căruia programa de studii la acest curs a cuprins 12 materii de predare. Mai toate aceste materii le predă însuși C.D. Loga atât în limba română cât și în limba sârbă. În 1847 i-a murit soția, rămânând văduv cu nouă copii. Tipografia din Buda i-a vândut casa din Arad și tot atunci s-a înscenat un proces în legătură cu participarea sa la evenimentele revoluționare din 1848. Astfel, la 5 noiembrie a fost chemat la Curtea Marțială din Timișoara, unde a dat o declarație în legătură cu acest eveniment în care a arătat următoarele: „vârsta mea înaintată și lipsa de mijloace bănești m-au surprins la Biserica Albă în timpul invaziei insurgenților maghiari, cărora nu le-am dat nici un sprijin”. În ciuda acestei declarații, Loga a fost, totuși, suspendat din învățământ. A trecut apoi ca profesor la Craiova, dar sărac și slăbit de bătrânețe, a revenit la scurt timp în Caransebeșul natal, unde s-a pensionat la 3 iulie 1850. Moare la 3 luni după aceea, la 28 noiembrie. Este înmormântat în cimitirul de sus al Caransebeșului, unde Reuniunea Învățătorilor din Dieceza Caransebeșului i-a ridicat, în 1895, un monument cu următoarea inscripție: *„Apostolul culturii naționale*

românești, primului profesor de pedagogie și director... al școalelor naționale româno-greco-orientale din Banat, Constantin Diaconovici Loga”.

Ne-a lăsat moștenire cca 30 de lucrări publicate și în manuscris, unele dintre ele de o excepțională valoare: „Caractere caligrafice pentru școalele populare”, (Buda, 1813), „Instrucție pentru școalele românești în Bănat”, (Buda, 1915), „Ortografia sau dreapta Scrisoare pentru îndreptarea scriitorilor limbii Românești” (Buda, 1918), „Chemare la tipărirea cărților românești și versuri pentru îndreptarea tinerilor” (Buda, 1821), „Gramatica românească pentru îndreptarea tinerilor” (Buda, 1822), „Abecedar sau Bucvar sârbesc”, (Buda, 1822), Octoich cu catavasieriu”, (Buda, 1926), „Tipiconul”, (trad. Buda, 1826), „Viața Domnului nostru Isus Christos Mântuitorul lumii, cu 12 ilustrațiuni”, (Buda, 1831), „Tâlcuirea Evangheliilor în Duminecile învierii și ale serbărilor”, (Buda, 1935), „Epistolarium Românesc”, (Buda, 1841).

C.D. Loga a scris și alte cărți, „Foaia pentru minte, inimă și literatură” (1842). Îl menționează ca autor al unor lucrări în manuscrise din afara sferei didactice ca de exemplu: „Istoria românilor de la zidirea Romei”, „Istoria Bibliei” și romanul „Belisarie”, tălmăcit din Marmontel. Din păcate, soarta acestor cărți nu ne este cunoscută. Constantin Diaconovici Loga poate fi socotit pe drept unul dintre pionierii culturii noastre naționale. Activitatea sa în Banat poate fi comparată cu cea a lui Gheorghe Șincai în Transilvania, Gheorghe Lazăr în Țara Românească, sau Gheorghe Asachi în Moldova. C.D. Loga a fost un adevărat luminător al timpului în care a trăit.

Sursa: Costa Roșu, „Libertatea”, 18, martie, 2017, Portrete și evocări.

VALERIU LEU – ISTORIC REPREZENTATIV AL BANATULUI

În completarea medalioanelor din „Cărășeni de neuitat”, partea IV-a, pag.69, partea XX-a, pag. 85, partea XXXIX-a, pag. 95.

S-a născut la Gârliște, jud. Caraș-Severin, în 1952, a decedat la Reșița în 2009. A fost unul dintre cei mai de seamă istorici ai Banatului, poate cel mai important din generația tânără a acestei regiuni, un profesionist care și-a făcut cariera prin muncă. A fost un

intelectual care a iubit cartea, care a scris și citit foarte mult, un adevărat rob al lecturii. „Valeriu Leu – nu a fost după cum spunea istoricul clujean Nicolae Bocșan (și el cărășan din Bocșa), în Rememberul prezentat la Reșița, în 20 noiembrie, 2000, cu prilejul comemorării celui care a fost Valeriu Leu, (Simpozionul „Banatul – trecut istoric și cultural”) – un istoric tradițional, ci un inovator în cercetarea istorică.

A fost mai apropiat de istoria mentalităților, în tot ceea ce a scris, făcând aceasta pe baza unor noi categorii de surse, adeseori surprinzătoare, pe care alte cercetări le-au evitat, dar care la Valeriu Leu și-au demonstrat valabilitatea¹”. De altfel Valeriu Leu s-a consacrat cariera acestei noi istorii încă din studenție la Universitatea „Babș Bolyai”, când și-a început cercetările asupra vechilor cărți românești, elaborându-și teza de doctorat, publicată în 1996, cu titlul „Cartea și lumea rurală din Banat”.

Cu cercetările pe această temă și-a încheiat în mod tragic și activitatea științifică, odată cu viața, publicând în 2009 la Editura Fundației din Novi Sad, după un sir lung de campanii pe teren întreprinse împreună, Cartea veche românească din Voivodina. „Un elaborat drept rezultat al travaliului științific datorat celor doi cercetători originari din Banat, istoricul Valeriu Leu și bibliograful Costa Roșu, ambii cu activitate științifică deosebită în investigarea trecutului cultural-istoric al provinciei...O lucrare care se constituie model de cercetare a unei

asemenea problematici... Ea trebuie să fie un ghid pentru alcătuirea de lucrări similare privind situația din teritoriile locuite de români aflate în vecinătatea României...(Acad. Nicolae Edroiu, Valeriu Leu – Costa Roșu, Prefață, Cartea veche românească din Voivodina, Ed. Fundației, Novi Sad, 2007, p. V-VI)”². Valeriu Leu a scris și alte lucrări memorabile, pe această temă, cum sunt: Banatul între arhaic și modern, Mentalități în veacul Luminilor (1993), Franța și Banatul 1783-1815, (1994), Cartea veche românească din bisericile Eparhiei Caransebeșului (1996).

La ediția din 1999 a simpozionului „Banatul – trect istoric și cultural” Valeriu Leu a susținut lucrarea „Corespondența între Cornel Groșorean și Todor Manojlovic (1900-1913), pe marginea căreia am avut o mulțime de discuții aprinse cu prietenul meu Vali.

A urmat apoi ediția din anul 2000, tot la Novi Sad, apoi editia din 2001, care a avut loc la Reșița. Între două ediții am avut întâlniri cu Vali fie la Torac, Reșița, Novi Sad, sau Sremski Karlovci...

În toamna anului 2003, Fundația noastră, a inițiat, în colaborare cu Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu” din București, proiectul ambițios cu tema: „Cultura populară la românii din Banatul sârbesc”. În proiect au fost implicați peste 20 de cercetători cu mare experiență din România și Serbia, între aceștia a fost și Valeriu Leu.

În 2004, la propunerea lui Vali Fundația noastră din Voivodina a inițiat un nou proiect „Cultura scrisă, respectiv istoria cărții vechi românești din Voivodina”. Proiectul s-a realizat în mai puțin de un an. În cadrul a 9 campanii de câte 6,7 zile am cercetat întreg fondul de carte veche românească păstrat în stranele a 40 de biserici românești și sârbești, în bibliotecile mănăstirilor de pe Fruska Gora, ale Episcopiei din Vârșeț și Sremski Karlovci, Patriarhiei Sârbe din Beograd și la Matica Srpska din Novi Sad. Rezultatul acestor cercetări este cartea apărută în 2007 la Editura Fundației din Novi Sad. Firește, nu ne-am oprit aici. Cercetările au continuat în același ritm grăbit. În mai multe rânduri Vali m-a întrebat:

- Unde de fapt ne grăbim noi ? – Răspunsul îl avem abia acum.

A urmat a doua carte: Cronicile bisericesti – Manuscrise din Banat, apărută la editura Institutului de Cultură a Românilor din Voivodina, ca prima carte apărută de această instituție tânără românească

din Serbia. A fost o dorință împlinită a prietenului Valeriu Leu. Cea de-a treia carte urma să o realizăm împreună – din păcate, nu a fost să fie – este despre *Prezențe românești în mănăstirile sârbești din Serbia*³.

Cartea veche românească din Voivodina, scrisă împreună cu Valeriu Leu, a fost premiată în 2009 cu Premiul Academiei Române. Trei ani mai târziu, datorită interesului mare față de această carte, în lumea științifică românească – mulțumită inițiativei domnului prof. univ. dr. Nicolae Bocșan și prof. univ. dr. acad. Ioan Aurel Pop (fostul și actualul rector) – Universitatea „Babeș Bolyai” – Presa Universitară clujeană a publicat o ediție revăzută întregită a acestei lucrări cu titlul: *Cărți vechi românești și cronici bisericești din Banat*.

Academicianul Ioan Aurel Pop spune, prefăcând această ediție: „Această carte devine simbol: *un român din Banatul românesc și unul din Banatul sârbesc scriu despre Banatul întreg și moștenirea lui, cu respect adânc pentru creația și soarta tuturor comunităților bănățene, transmițând un mesaj de prețuire reciprocă prin cultură. Să preluăm cu toții acest mesaj, să-l laudăm și să-l ducem mai departe, fiindcă el se transpune în dragoste pentru trecut, ceea ce înseamnă, în esență, dragoste de viață*”⁴.

Pe parcursul a 10 ani, din 1999, când ne-am cunoscut, până în 2009, Valeriu Leu a publicat în ziarele și revistele românești din Voivodina mai multe articole și foiletoane, studii despre Banat, mi-a prefăcut și postfațat câteva cărți (Dicționarul Personalități românești din Voivodina, Biserica Ortodoxă Română din Banatul sârbesc și de sud de Dunăre...) a vernisat câteva expoziții de carte veche românească(la Novi Sad și Reșița).

Împreună cu Vali am discutat îndelungatele noastre cercetări în teren, posibilitatea fondării unui centru al culturii și spiritualității românești cu sediul la Torac, care trebuia să cuprindă un muzeu de etnografie, de istorie și de artă, un departament de studii, precum și o bibliotecă documentară cu cărți esențiale despre români, care să poată fi folosite atât de cercetători din România cât și de cercetători din Serbia și, în general, de către toți cei interesați de civilizația, cultura românească, așa cum se exprimă ea în mediul respectiv, a explicat Valeriu Leu, într-un interviu acordat revistei „Timpul” din Reșița.

În același interviu, Valeriu a vorbit despre cercetările efectuate în Banatul sârbesc, despre inițiativa lui Costa Roșu și despre proiectul de fondare a unei asemenea instituții⁵.

Inițiativa au îmbrățișat-o reprezentanții Consiliului Național al Minorității Naționale Române și al Guvernului Provinciei Autonome Voivodina, prezenți la simpozionul : „Banatul trecut istoric și cultural”, de la Crivaia din 3-5 iunie 2005. Aici ideea a fost prezentată public⁶, ea rezultând cu fondarea Institutului de Cultură a Românilor din Voivodina⁷. În toamna anului 2005, lui Valeriu Leu i s-a propus să devină profesor la Catedra de Limbă și Literatură Română a Universității din Novi Sad. Pe atunci voia să își cumpere o casă la Torac, la Bega, aproape de Casa bănățeană, o casă de odihnă în Banatul de câmpie.

Din păcate, nu întodeauna se întâmplă în viață așa cum vrea omul, ci așa cum decide soarta. În 2009 Valeriu Leu a plecat în neființă. Memoria lui a rămas vie pentru apropiații dragi din aceste ținuturi ale Banatului. În 16 decembrie 2010, la Torac, la Complexul Etnografic Casa Bănățeană, apropiată lui Vali, fiindcă aici venea mereu, am inaugurat Biblioteca Centrală a Institutului de Cultură al Românilor din Voivodina care-i poartă numele. Onoarea de a inaugura această semnificativă instituție românească din Serbia i-a revenit scriitorului Nicu Ciobanu, un alt mare prieten al lui Valeriu Leu.

¹ Nicolae Bocșan, Remember Valeriu Leu, Reșița, 20 noiembrie, 2009, Comemorarea celui care a fost Valeriu Leu, Simpozionul Banatul – trecut istoric și cultural, Ediția XIV-a , 21,22,23 noiembrie 2009, Igor Ungur, Diana Ocolișan, Cutura în istoria simpozionului, în Tradiția, Novi Sad, nr 36-37, 2009, p. 24-25.

² Prof. univ. dr. Nicolae Edroiu, membru corespondent al Academiei Române, Prefață Cartea veche românească din Voivodina, de Valeriu Leu și Costa Roșu, Ed. Fundației, Novi Sad, 2007, p. V-VI.

³ Costa Roșu, In memoriam Valeriu Leu. A fost prieten și îndrumător în proiectele noastre, în Tradiția, Novi Sad, 2007, p. V-VI.

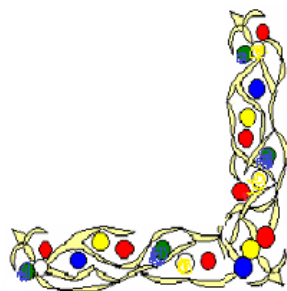
⁴ Academician Ioan Aurel Pop, Laudă culturii românești bănățene, în Cărți vechi românești și cronici bisericești din Banat, de Valeriu Leu și Costa Roșu, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, România, 2012, p. V.

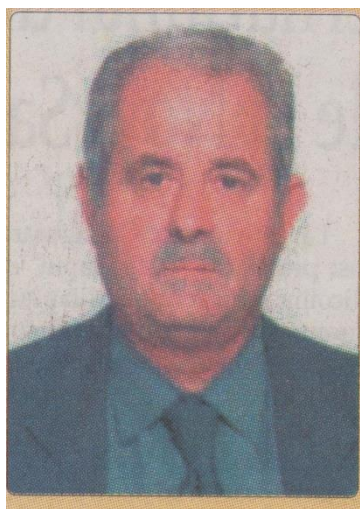
⁵ Valeriu Leu, A rezista, nu împotriva ci pentru sine, interviu realizat de Dorina Scaverdia, în Timpul, Reșița, 27 septembrie, 2005, p. 4-5.

⁶ Valeriu Leu, Prefață, Personalități românești din Voivodina 1734-2004, de Costa Roșu, Ed. Libertatea, Panciova, 2004, p. XII.

⁷ Igor Ungru, *Românii din Voivodina și prima instituție de știință și cultură*, în cinci ani de activitate, Institutul de Cultură a Românilor din Voivodina, Ed. ICRV, Zrenianin, 2012, p.9.

Sursa: Costa Roșu, *Libertatea*, 13, 13 septembrie 2016, Portrete și Evocări.

Dr. LUCA VIOREL **(1945-2019)**

Se spune că anii trec, timpul zboară, iar faptele oamenilor rămân immortalizate în inimile contemporanilor și păstrate pentru generațiile care vin în analele istoriei și spiritualității unei colectivități umane și ale unei perioade de timp, precum un act de eforturi creatoare și civilizatorii împotriva uitării. Așa s-ar putea defini în cel mai concis mod activitatea neobositului activist, în viața socio-culturală a etniei române din Voivodina, dr. Viorel Luca. În preajma sfintelor sărbători de iarnă, când porțile Raiului sunt larg deschise, s-a îndreptat pe cer, dr. Luca Viorel.

A terminat școala generală la Coștei, ultimul an la Vârșeț. S-a înscris la Liceul din Vârșeț, ca apoi să urmeze cursurile Facultății de medicină la Belgrad, pe care le-a terminat la timp. După ce a făcut armata, s-a angajat la Centrul Medical din Vârșeț, ca medic generalist. Acolo a desfășurat și activitatea organizatorică, pentru că a fost șef de secție medicină generală pe comună (așa era organizată pe atunci). Pe parcurs a terminat specializarea. A lucrat ca medic generalist la dispensarul din cadrul Centrului Medical din Vârșeț. Ani în șir a făcut naveta de la Coștei la Vârșeț și invers, datorită dragostei sale față de pomicultură, legumicultură, apicultură și activității la sat. A desfășurat o amplă activitate pe tărâm cultural și politic. A fost prezent în viața satului o perioadă îndelungată, revitalizând viața culturală. A desfășurat activitate amplă la

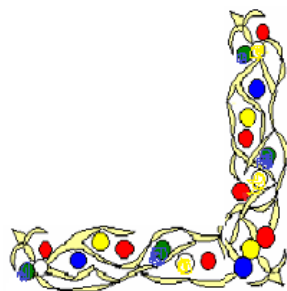
S.C.A. „Mihai Eminescu”, contribuind și la reactivarea trupei de teatru după o pauză de zece ani. Cunoscut fiindu-ne faptul că viața culturală din Coștei datează din 1882, lui dr. Luca Viorel i-a plăcut să spună că în perioada aceea, nici orașul Niș nu a avut teatru, iar Coșteiul a pus în scenă prima piesă cu care și-a început activitatea culturală.

În perioada 1996-1997, dr. Luca Viorel a fost animatorul ansamblului, astfel că viața teatrală este revitalizată și reluată, cu forțe noi și cu mai multă ardoare. A susținut că teatrul este cea mai reprezentativă formă din activitatea românului, prentu că are o greutate specifică. A fost președintele Consiliului Comunității Locale în perioada 1990-1994 și a revenit în anul 2000 ca vicepreședinte. A fost președintele Societății Cultural-Artistice „Mihai Eminescu” în 2 mandate, iar în cadrul Consiliului Marelui Festival a fost membru din 1991.

Pe planul politic a organizat Uniunea Democrată a Românilor, unde au fost încadrate toate asociațiile românești. Ca mare iubitor al artei teatrale, a fost și membru în Consiliul Teatrului Profesionist Românesc, ce funcționează în cadrul Teatrului Național „Sterija”. A fost și vicepreședintele C.N.M.N.R. unde a desfășurat o activitate bogată.

Viața își are cursul său firesc. Despărțirea de ființe dragi este inevitabilă. Transmitem sincere condoleanțe familiei îndurerate. Consătenii săi, activiștii socio-culturali, pacienții, dar și întreaga minoritate știu că bunul Dumnezeu îl va odihni acolo unde nu este durere, nici întristare, nici suspin. Românii îi vor fi recunoscători pentru contribuțiile aduse în diferite domenii.

Sursa: Mariana Stratulat, Necrolog, Libertatea, 18, ianuarie, 2020.

PROF. DR. ILEANA MAGDA

„Educatorul deschide drumul regal spre înțelepciune”

(Comenius)

S-a născut pe data de 28 mai 1947, la Ecica, comuna Zrenianin. Școala de 8 ani a absolvit-o în localitatea natală, iar liceul la Zrenianin. A urmat Facultatea de Filologie a Universității din Belgrad. În anul 1970 a obținut licența, iar în anul următor a devenit profesor la Școala Normală din Vârșeț, secția cu predare în limba română. Această secție s-a înființat cu 8 decenii, în urma aplicării în practică a prevederilor *Convenției școlare româno-iugoslavă privind organizarea școlilor primare din Banat* elaborată în baza principiului reciprocității. În anul școlar 1934/1935, s-a înființat Secția cu limba de predare română pe lângă Liceul din Vârșeț, iar în 1935-1936, Secția în limba română pe lângă Școala Normală de stat (înființată în 1920), din același oraș. Se știe că înființarea acestor secții a avut o importanță covârșitoare pentru întregul demers cultural al minorității române din Banatul sârbesc. Între absolvenții acestor instituții de învățământ în limba română, recunoaștem astăzi nume cunoscute de istorici, prozatori, poeți, muzicieni, profesori etc. care au marcat momente semnificative în istoria noastră culturală. Datorită lor, secțiile amintite și-au realizat obiectivele în baza cărora au fost întemeiate, iar cele 8 decenii de existență și dezvoltare în spiritul toleranței interetnice și a convețuirii, confirmă atașamentul față de valorile universale.

Schimbările și restructurările din societatea iugoslavă au influențat evoluția și structura procesului educațional, care a primit amprenta vremurilor și necesităților specifice noilor realități. Astfel, din anul 1973 școlile normale din fosta Iugoslavie s-au transformat în academii pedagogice. La Vârșeț, în anul școlar 1973/74, în clădirea Școlii Normale s-a înființat Academia Pedagogică „Ziva Jovanovic”, pe atunci unica

Școală Superioară cu durata studiilor de șase ani. În anii următori Academia Pedagogică a devenit Școala Superioară pentru Instruirea Educatorilor, apoi Școala de Înalte Studii de Specialitate pentru Educatori „Mihailo Palov, unde în prezent se studiază în trei limbi(sârbă, română și rromă).

Profesorul Ileana Magda și-a continuat cariera didactică de formator al formatorilor, traversând toate aceste etape și contribuind, prin efortul și activitatea desfășurată la creșterea generațiilor de învățători români de la noi. În cadrul instituțiilor amintite a predat următoarele discipline: limba și literatura română (la nivel de școală medie), limba română cu cultura vorbirii, teoria literaturii, literatura pentru copii, limba română ca limbă a mediului social (studentilor de naționalitate sârbă), metodică predării limbii române ca limbă a mediului social, metodică predării limbii române (ca limbă maternă), metodică dezvoltării vorbirii la preșcolari. Cadru didactic și om de cultură activ, în deplină mișcare și benefică implicare, profesoara se întoarce la Universitatea din Belgrad pentru a continua studiile. În anul 1994, la Facultatea de Filologie a Universității din Belgrad și-a susținut teza de doctorat cu titlul: „Literatura pentru copii și tineretul școlar scrisă în limba română în Republica Serbia”, lucrare unică în domeniu. În anul următor a devenit profesor la Facultatea de Învățători din Belgrad, Secția din Vârșeț, unde a predat următoarele discipline: limba română, introducere în studiul literaturii române, literatura pentru copii, metodică predării limbii și literaturii române. În același timp a coordonat destinele catedrei de limbă română de la Vârșeț de la înființarea acesteia până când s-a pensionat.

A publicat peste 150 de unități bibliografice din domeniul învățământului în limba română, metodicii predării limbii române, relațiilor sârbo-române (culturale, lingvistice, literare, istorice).

A publicat un manual pentru studierea limbii române pentru școala medie, cu un grup de autori, un ghid de conversație sârbo-român, mai multe manuale de literatură română pentru școala medie, unele traduceri din limba română în limba sârbă și invers. Este autorul antologiei „Vântul seamănă cuvântul”, de literatură română, pentru copii și tineretul școlar scrisă în Voivodina (două ediții).

A treia ediție a publicat-o cu dr. Brândușa Juică în anul 2014 la Institutul de cultură a Românilor din Voivodina. A participat cu lucrări

la numeroase reuniuni științifice, simpozioane și congrese la noi în țară și în România (Vârșeț, Zrenianin, Belgrad, Novi Sad, Panciova, Vranje, Timișoara, Arad, Cluj Napoca, București, Brașov, Iași, Sibiu, Reșița, Caransebeș).

A fost secretar și vicepreședinte al Societății de Limba Română din Voivodina, este membră (din 1991) a Societății de Științe Filologice din România și visiting profesor al Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad – România. În calitate de colaborator și membru al Consiliului de Administrație îi remarcăm prezența la Casa de Presă și Editură „Libertatea” și Institutul de cultură al Românilor din Voivodina. A fost decorată cu *Diploma de excelență și medalie* de către Universitatea de Vest „Aurel Vlaicu” din Arad și cu *Diplomă pentru afirmarea și promovarea culturii române în Republica Serbia*. A mai primit distincții de la Societatea de Limba Română din Voivodina și Asociația Culturală „Constantin Brâncuși” din Timișoara.

Cea mai proaspătă distincție i-a fost conferită în ziua de 17 februarie, 2016, de Facultatea de Învățători, Universitatea din Belgrad, în semn de înaltă *apreciere a contribuției sale la realizarea activității profesionale, dezvoltarea și afirmarea valorilor academice, promovarea facultății și a colaborării de succes*.

Diploma specială poartă o semnificație aparte, datorită momentului istoric, este vorba de Cursul Festiv al primei generații de studenți români, care urmează studii universitare de master la Secția din Vârșeț a Facultății de Învățători a Universității din Belgrad. Evenimentul a fost marcat în 18 februarie 2016 la Școala de Înalte Studii de Specialitate pentru Educatori „Mihailo Palov” din Vârșeț.

Sfârșitul carierei didactice nu umbrește dinamismul omului de cultură. Astfel ne simțim privilegiați de prezența domniei sale la diverse manifestări culturale organizate la Vârșeț. În acest context amintim participarea la manifestarea prilejuită de lansarea cărții: : „Vrskani zovu (Vârșețenii vă cheamă)”, Panciova, Ed. „Libertatea”, 2014, a autorului Miloș Dordavic, care a avut loc în seara zilei de 22 octombrie 2015, la Biblioteca Orășenească din Vârșeț. Cu această ocazie, în calitate de invitată a autorului, a prezentat publicului câteva momente inedite din viața unor personalități de seamă ale Vârșețului, care își trăiesc veșnicia și prin această secvență artistică. Menționăm că dânsa este unul din

traducătorii aceste drame, care a pătruns deopotrivă în spațiul cultural sârbesc și românesc.

De asemenea sunt demne de remarcat comunicările prezentate la matineele și seratele literare organizate de Societatea de Limba Română din Voivodina, Republica Serbia. Dintre acestea reținem: Amintiri despre poetul Petru Cârdu (3septembrie 2015), Eminescu și Școala (15 ianuarie 2016). Ultima expunere , în care autoarea își exprimă „niște gânduri despre un domeniu al culturii- școala – important și sensibil și pentru școala minoritară a românilor de la noi, cu o populație în permanentă și alarmantă scădere ” va îmbogății cuprinsul unei noi publicații inedite care va apare în curând. Este vorba de Revista „Logos” publicație semestrială științifică cu profil filologic , editată sub coordonarea Societății de Limba Română din Voivodina- Republica Serbia, în parteneriat cu Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România.

Și acum este într-un dinamism profesional remarcabil participând la tot felul de momente culturale ale Vârșetului, vorbind despre școala minoritară ai cărei elevi scad de la an la an, despre cultura minoritară, despre inedite aspecte din viața oamenilor de cultură din minoritatea românească și numai. Timp de 5 decenii, din anul 1966, prof. dr. Ileana Magda a trăit și trăiește întru limba română (ca studentă, profesoară, pensionară).

Noi, semnatarii acestor rânduri, ca foști studenți ai doamnei profesor Ileana Magda, apoi colegi și colaboratori, nu evităm în relevarea acestor merite, păstrând în apropiere îndemnul, observațiile, indicațiile oferite de dânsa. Ecoul lor ne-au sprijinit conduita profesională, ne-au sporit și consolidat stima de sine. În relațiile cu colegii, cu studenții și alți colaboratori, am învățat să ținem cont de demnitatea intelectuală, să nu uităm ce este măsura și să ne perfecționăm continuu.

Sursa: dr. Brândușa Juici, dr. Marinela Negru,
Libertatea, 5, 11 iunie 2016.

MARIANA DORINA MĂGĂRIN

Prozatoare, poetă și critic literar, s-a născut la 31 martie 1964 în Oravița, județul Caraș Severin. Bibliotecar la Biblioteca Centrală Universitară „Eugen Todoran” din Timișoara, sector filologie (2015) cu teza „Publicistica literară în Banat”. A publicat în volume colective și în reviste din țară și străinătate cum ar fi: „Biblioteca”, „Biblos”, „Buletinul Fundației Urechea”, „Revista română de istorie a presei”, „Studia Universitas Babeș Bolyai”, „Ephemerides”.

Colaborează cu poezii și proză la : „Actualitatea literară”, „Bocșa culturală”, „Convorbiri literare”, „Writers Journal”, „Nord Literar”, „Conservatorul”, „Reflex”, „Revista Familiei”, „Rotonda Valahă”, „Singur”, „Sintagme literare”, „Thymes”. Se remarcă prin debutul liric în revista „Destine literare”, fiind apreciată prin sensibilitatea de exprimare dar și prin filozofia conținutului. Debutează și în proză prin editorialul „Copiii Sabatului” în volumul colectiv „Insula fiecăreia”, ediție îngrijită de Nina Ceranu, Timișoara Ed. „Eritreea”, 2019. A mai publicat trei volume și unul de presă literară din Banat. Este recunoscută ca o bănăteancă elitistă, cu o profundă filozofie Spațiu-Timp-Spirit specifică Banatului prin înaintași: Ana Blandiana, Herta Muller, Octavian Nistor, Gheorghe Ioanovici etc.

Mariana Dorina Măgărin, Prima enciclopedie populară în limba română (1898-1904) și aportul bănătenilor la editarea ei / Mariana Dorina Măgărin. –

(Patrimoniul). În: Lecturn (Timișoara). An 4, Nr. 1 (2016). p. 11-13

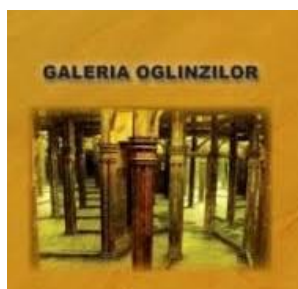
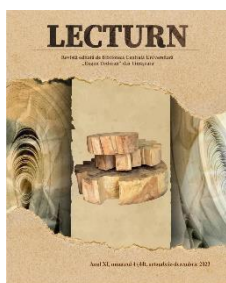
Mariana Dorina Măgărin, Notele egografice - un martor discret al cărților / Mariana Dorina Măgărin. - (Patrimoniul). În: Biblioteca (București. 1990). An 27, Nr. 7 (2016). p. 215-217.

Măgărin, Mariana Dorina - 6, 8 Articole din Bibliologie și Știința informării.

Mihail Gașpar – scriitor, publicist, de Mariana Dorina Măgărin
Author(s): Mariana Dorina Magărin
Subject(s): Romanian Literature, Scientific Life
Published by: Biblioteca Centrala Universitara „Eugen Todoran”
Timisoara

Keywords: Mihail Gaspar;publicist;Banat writer;

Summary/Abstract: Mihail Gașpar (1881-1929), considered by many critics and literary historiographers "the most outstanding writer of Banat between 1900 and 1930", was also a remarkable publicist. Unfortunately, his work as a publicist has been little researched and has not yet been systematised, even though several commemorative or exegetical articles have been dedicated to him.

Sursa: Fundația Ateneul Cultural „Ștefan Goanță”,
Tradiții, arte, literatură vol IX-lea editura David PresPrint, 2023.

DIMITRIE MICLEA

Născut la 5 octombrie 1962, Școala Generală a terminat-o la Seleuș, comuna Alibunar, Voivodina – Serbia. A terminat gimnaziul la Panciova și s-a înscris la Facultatea de Drept de la Novi Sad unde a făcut doi ani, dar părăsește facultatea pentru a se angaja ca ziarist la postul de Radio Novi Sad, redacția limba română. În 2001 iese la pensie pe motiv de boală. A lucrat în redacția în limba română a postului de Radio Novi Sad, întâi ca ziarist colaborator, redactor, a deținut și funcția de redactor de program. Din 1992 până în 2006 redactor al periodicului Gazeta de Seleuș. În perioada 1996-2011 redactor tehnic la mai multe publicații românești, ziare și cărți.

Actor amator, regizor amator – actualmente președintele Uniunii Teatrelor de Amatori ale Românilor din Voivodina, Republica Serbia, organizatorul „Zilelor de teatru ale Românilor din Voivodina”.

Fondatorul Comunității cultural-instructive Seleuș (1992-2013), secretar și președinte al Comunității cultural-instructive Seleuș. Membru fondator al Uniunii Teatrelor de Amatori ale Românilor din P. A. Voivodina – R. Serbia.

Redactor șef și responsabil al GAZETA DE SELEUȘ - 30 de numere apărute și 8 suplimente tematice.

Directorul editurii C.C.I. Seleuș Banat 2000 (16 cărți publicate). Vicepreședinte U.T.A.R.S. 2001-2010. Preeședinte U.T.A.R.V.S. (2011 - ...). Membru al Consiliului Artistic al Scenei Românești din Voivodina 2007-2012.

A jucat în spectacole de teatru , roluri principale și episodice, a tradus și adaptat texte (1977-2000). A regizat spectacole la Seleuș, Alibunar, Vladimirovaț. A fondat Festivalul de pantomimă, monodramă, umor și satiră PAN-MONUS (1992-1995).

A mai colaborat cu ziarele, respectiv publicațiile: „Libertatea”, „Tibiscus”, „Cuvântul Românesc”, „Datini”, „Foaia Sân-Mihaiului”, „Făclia”, „Foaia bobocilor”, etc. Din 1995 și până azi se ocupă cu redactarea computerizată de cărți, reviste, albume monografice, afișe, etc.

Este autor al cărților:

ZBOR DE ZI (1998) - teatru scurt;

ÎNSEMNAȚII ÎN TREACĂT (1998) – proză scurtă satirică;

NOPTILE FIERBINȚII ALE TEATRULUI DE AMATORI DIN SELEUȘ - Monografia teatrului de amatori Seleuș (2003);

C.C.I. Seleuș - Zece ani de existență (2003);

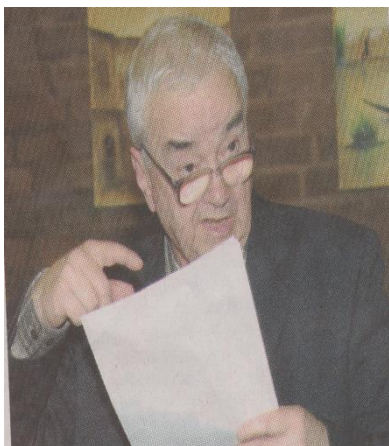
UN DECENIU DE VIS – Monografie a 10 ani de activitate a scenei Românești din Voivodina (2014);

ALBUM FOTO „ZILELE DE TEATRU 2014” (ICRV-2014),
U.T.A.R.V.S. LA 20 DE ANI- (Ed. UTARVS – 2015;

„ZILELE DE TEATRU... TRECUT, PREZENT
ȘI VIITOR (Ed. UTARVS – 2016)

Sursa: Monografia Redacției Române a Televiziunii din
Voivodina, 1975-2020.

POETUL IOAN MILOȘ

Bănățeanul suedez

Eu unul l-am admirat, ca tânăr, am vrut să-l cunosc. Apoi am fost plăcut surprins de încrederea sa în poezia modernă. Sincer vorbind a cunoscut multe situații extreme. În cele din urmă, si-a ales un drum. Un drum agravant, un caldarâm pietros al destinului, înțelegând că viața nu este tocmai așa poetică și că îndeletnicirea pe care și-a ales-o nu poate fi decât un delir conceptual.

Cu ce se lupta Ion Miloș toată viața ? Cu dorința de a ne comunica ceva. Ce anume ? Că are o durere, că are o presiune sufletească ce nu poate fi înlăturată din conștiința sa de autor de cărți, în nici un fel. Acum putem scoate la suprafață portetul tânărului Miloș: ambițios, curajos, deschis pentru filozofia sec. XX, pentru alegerea sa de a fi vultur epic, trăind în nord și plângând în sud, zburând spre vest și lăsându-se dus de gânduri spre est.

A trăit niște ani de aur, mergând cu capul pe sus, pe străzile Parisului, cunoscuse o grație nordică ce l-a dus în Scandinavia, precum un vânt oniric și fabulos. Astăzi înțeleg perfect sentimentul său de nostalgie, despre care mi-a vorbit de atâtea ori.

Ceea ce este și rămâne important este poezia sa, traducerile, meditațiile și pozițiile sale literare și filozofice despre lume, moralitate, eșec și succes. Astăzi consider că Ion Miloș a fost un om fericit, chiar dacă poetul va rămâne, în scrierile sale, un nemulțumit. Miloș era un om fericit în sensul că a cunoscut ceea ce trebuia să cunoască un artist al cuvântului: incredibila asimetrie a gândului uman, fragilitatea sensibilității omului modern care crede în poezie, care crede în propria sa invulnerabilitate.

Cum să nu fie fericit poetul care, după spusele lui Adam Puslojic, „a dispus de o magie dătătoare de viață”, și nu numai atât, el a lăsat în urma sa traducerile noastre poetice în limba lui Nobel, mândrindu-se cu

mesajul lor artistic și cu reflexele unor experiențe specifice, deoarece însuși a aparținut acestor experiențe.

Poate că acum ar fi necesar să facem un efort și sa-i arătăm, prin paradoxul absenței, cum vom citi poeziile sale mâine, cu percepția noastră de astăzi. Pe drumul său fără reîntoarcere vom arunca astăzi petale de trandafiri, pe linia Banat – Suedia, sau mai precis într Sărcia, cea mult iubită, și Malmo, de care nu s-a despărțit până în ultima clipă a vieții sale.

Autor: Slavco ALMĂJAN

Ion Miloș , poet eseist, traducător, jurnalist , antologator, face școala primară în satul său natal Sărcia, apoi Liceul Român din Vârșeț (1942 – 1950). Se înscrie la Facultatea de Filozofie din Belgrad, pe care o va absolvi în 1955, cu lucrarea de licență „Estetica irațională a suprarealismului”.

Din 1946 publică poezii în ziarul „Libertatea”, revistele „Lumina”, „Femeia nouă” și „Bucuria copiilor”. Debutează editorial în 1953, publicând un volum de versuri în limba română, Muguri, după ce se remarcase în cenaclul liceului și în câteva cercuri studențești.

După studii filologice la Paris (1955-1956) se întoarce la Belgrad, unde intră în gazetărie (1956-1959) și începe să traducă din literatura franceză. În anul 1956 începe bătălia pentru generațiile tinere de scriitori, mai întâi cu articole literare, și apoi cu eseul polemic „Ce-i de făcut”, publicat în lumina, nr 6, 1957 și nr 1, 1958, care îi aduce mari neplăceri.

În 1959 pleacă în Suedia. Din 1960, timp de 24 de ani, nu este publicat în nici o publicație românească din Banatul Iugoslav, întrerupând orice contact cu literatura română din Voivodina.

În 1960-1963 urmează cursurile la Sorbona unde obține licența în litere. În 1964 se stabilește definitiv în Suedia, unde va preda franceza, româna, sârba, croata și suedeza pentru străini.

În 1968 vizitează pentru prima dată România, participând la un Congres Internațional de Romanistică. Între 1973-1980 este redactor al revistei „Candela”, publicație lunară de cultură și spiritualitate românească editată la Stockholm.

Începând din 1970, organizează în Suedia expoziții de artă plastică și de carte, inițiază turnee ale unor trupe de teatru, formațiuni corale și de dansuri populare, promovând cultura din România.

A participat, frecvent la acțiuni culturale în România, iar după 1989 a fost prezent la edițiile Festivalului „Lucian Blaga” de la Cluj Napoca și Alba Iulia. Publică în limbile română, sârbă și suedeză, la București, Cluj Napoca, Iași, Timișoara sau la Stockholm. Este laureat al Premiului Academiei Suedeze pentru activitatea de scriitor și traducător (1998), al Premiului „Mihai Eminescu” al Academiei Române pentru poezie (2000), al mai multor premii ale Uniunii Scriitorilor din România și ale Asociației Scriitorilor din Suedia și al Premiului „Penița de aur” de la Struga (Macedonia) pentru traduceri (1990 și 1998). Printre alte distincții în aprilie 2002 primește Ordinul Național „Serviciul Credincios” în grad de Comandor, București.

După 41 de ani, în anul 1994, Editura „Libertatea” îi editează un volum de versuri alese „Rădăcinile focului”, cu o prefață semnată de Cornel Ungureanu. Pe lângă opera poetică, Miloș are o bogată activitate de traducător din română, franceză, sârbă, croată, macedoneană, slovenă, etc. în suedeză și invers.

Astfel, din suedeză a tradus în sârbă, croată din operele: Artur Lundkvist, Lars Gustafsson, Maria Vine, Lasse Soderberg, iar în limba română din Torgny Lindgren, Merabs Skonhet, etc. Transpune din română în suedeză din Mihai Eminescu, Lucian Blaga, G. Bacovia, Emil Cioran, Geo Bogza, Mircea Dinescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Anghel Dumbrăveanu, Grete Tartler, D.R. Popescu. A mai tradus poeme de Gheroghe Coșbuc, Tudor Arghezi, Ștefan Aug. Doinaș, Gelu Naum, Ion Alexandru, Dan Deșliu, Ion Gheorghe, etc. Precum și povestiri, nuvele sau fragmente de roman de Ion Creangă, Mircea Eliade, Marin Preda, Eugen Barbu, Gabriela Adameșteanu, Ion Băieșu, Ștefan Agopian, Nicolae Breban, Augustin Buzura, Fănuș Neagu, Sorin Titel, Maria Luiza Cristescu, Radu Cosașu, Mircea Cibanu etc.

Pozia lui Miloș e una dramatică, cuvintele țâșnind ca un acut rechizitoriu, ca un țipăt, nu atât de deznădejde sau singurătate, cât din durerea neputinței de a învinge izolarea la care îl obligă o lume ce uită mereu de oameni. Poetul își caută continu identitatea, rostul între semeni dar mai ales calea ce duce la adevăr într-o atmosferă de incertitudine („Poeții caută drumul cu bățul”). Starea lui firească este cea de însingurare („Mă retrag pe furiș în mine”), într-un pustiu ce îi poate paraliza existența. Dar poetul este structural, un spirit robust, angajat în

bătălii esențiale cu viața, cu propriul destin, iar filozofia disperării este pentru el mai curând un spațiu în care plonjează polemic, refuzând căderea. Verbul are gravitatea meditației morale, în timp ce concizia exprimării aforistice percutante dă forță expresiei poetice. Atitudinea tranșantă dincolo de sentimente partizane, exprimă credința în om, poetul devenind un simbol al speranței în cosmice reverberări.

Lirica erotică a lui Miloș este marcată de semnul înghețului din sufletele trădate, ceea ce îndrumă spre o altfel de iubire, esențializată, îndumnezeită prin puritatea jertfei. Din opera poetică desprindem: *Muguri*, Vârșeș, 1953; *Eterna auroră*, București, 1977; *Seme (Semințe)*, Stokholm, 1978; *Tauri și melci*, Cluj Napoca, 1982; *Nunți boreale*, București, 1984; *Raze și fulgi*, Stokholm, 1985; *Vreme umedă*, Stokholm, 1985; *Invitație la o masă de ave*, Cluj Napoca, 1985; *Ouă căzute din cuib*, Stokholm, 1985; *Od danas do sutra (De azi pe mâine)*, traducere de Monica Kusevac, 1986; *En drommaremed oppna ogon (Un visător cu ochi deschiși)*, Stokholm, 1986; *Pa fyra språk (În 4 limbi)*, Stokholm, 1990; *Amurgul frunzelor*, Cluj Napoca, 1993; *Vad tanker Gud pa i detta dgonblick (Ce crede Dumnezeu acum)*, Stokholm, 1993; *Iubira și alte iubiri*, Iași, 1993; *Rădăcinile focului*, prefață de Cornel Ungureanu, Novi Sad, 1994; *Pod suntem (Sub Soare)*, Belgrad, 1994; *Ovidije na ledenom bregu (Ovidiu pe ghețar)*, București, 1994; *Aren (Anii)*, Stokholm, 1995; *Imagini de rouă*, Cluj Napoca, 1998; *Cerul Iubirii*, Timișoara, 1999; *Sufletul și Nordul*, prefață de Constantin Dram, Timișoara, 1999; *În mâini sigure – în Secure Hand*, ediție bilingvă, Oradea, 1999; *Între noi vorbele*, Craiova, 2002.

Ion Miloș un poet polifonic

Ion Miloș este primul scriitor român extrateritorial (născut în Banatul sârbesc), care, trecând prin rezidențe franceze și suedeze, ajunge la o audiență europeană, după marea generație, interbelică, de creatori afirmată în apus; Mircea Eliade, Emil Cioran, Alexandru Ciorănescu, George Izbășescu. Nu numai că, indiferent de cetățenie, și-a păstrat identitatea românească, dar și-a dezvăluit rădăcinile și dominantele formative ale personalității.

La izvoarele sufletului reprezintă o înfățișare poetică idealizată, un portofoliu de arhetipuri românești esențiale: limba română, rapsodia

română, spațiul mioritic, Ființa românească. Personalități culturale de prim rang, precum și critici literari români, s-au apropiat de opera lui Ioan Miloș cu aplicație și comprehensiune, dintre care enumerăm: Serban Cioculescu, Marin Sorescu, Constantin Ciopraga, D.R.Popescu, Mircea Tomuș, Romul Munteanu, Mihai Cimpoi, Mircea Marin și mulți alții.

De altfel este o distincție structurală, poezia lui Ioan Miloș, care a căutat și caută să rămână permanent sincronică, atât cu fenomenul poetic european, cât și cu creația de vârf din poezia națională. Centrul de semnificație al poeziei miloșiene este iubirea, iubirea care marchează unanitatea atât față de îngeri, cât și față de animale, iubirea imperfectă, păcătoasă, imperturbabilă, care pendulează ființa îndrăgostită prin toate stările psihologice posibile.

Poezia întregului volum „La izvoarele sufletului” surprinde ori stă la pândă un singur moment de maximă concentrare spirituală, o clipă astrală, în care iubirea de maximă puritate și în reflecție celestă înfrânge orice formă potrivnică, chiar voința de a fi. Axioma gândirii poetice performează un optimism cosmic, care se fundamentează pe conceptul de „iubire”, atât în sens creștin cât și în conotațiile sale erotice.

Autorul se leagă de creația sa cu mii de fire invizibile, poezia rămâne singura lui alternativă pe care o practică cu integritate morală, sensibilitate cultivată și desăvârșit gust estetic.

Vioară nefăcută

N-am venit în Suedia
Să-mi cumpăr Volvo

În Suedia m-a adus dragostea
Ursita de a fi altul

Am dat poezia
Și am ales familia
Acestă faclă înaltă a trupului cald
Bucuria lucrurilor Înmulțite

Nu există fericire sus la vulturi
Mi-am zis
Tot ce este

Nu-mi mai pasă de Hegel
Nici de imperativul categoric
a lui Kant

Cine se mai gândește la izvor
Când se scaldă-n mare

Adevărul meu a fost dragostea
Acestă rană ontologică
Căderea în oglindă

Și lemnul a rămas lemn
Vioară nefăcută

Crește de jos
Din pământ
De sus vin doar căderile

Cerul din vis

Într-o noapte am visat că am murit
Și-am zburat în cer

Un înger a venit să stingă lampa

Morții n-au voie să citească

Cărțile aprind amintirile

Apoi a venit un poet

În nimic și tu esti nimic

Moartea este viața fără cuvinte

Sufletele care nu și-au găsit drumul

Cumpără indulgențe

Broaștele cântă psalmi de mântuire

la televizor

Dumnezeu se roagă singur într-o

pustie

Lumea se-nvârtește în jurul Marelui

Vis

Precum în cer așa și pe pământ.

în parc.

Când eram copil

Când eram copil

Mi se părea

Că Dunărea curge lent și greu

Că nici o pasăre nu poate să
mă întrecă

Acum

Toate apele sunt mai repezi decât
mine

Și toate păsările zboară mai sus

Inima mea

Nu mai bate în miezul

a lumii

Prietenii

Plutesc ca niște fulgi

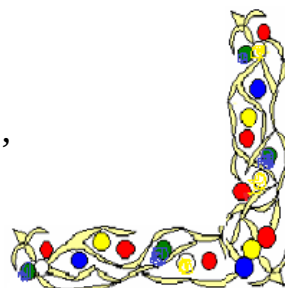
Doar umbra se mai ține de

mine

Și singurătatea

Când mă plimb duminica

Sursa: Aureliu Goci, Libertatea, 12, decembrie, 2015,
Cultură.

Moise Molcuț avocatul, respectiv Miu
Mărgineanu scriitorul

MOISE MOLCUȚ AVOCAT ȘI ROMANCIER

Avocat apreciat, cu o acctivitate juridică impresionantă de aproape 7 decenii, om de cultură, scriitor și traducător literar de certă valoare. Inițiator și fondator al asociațiilor românești de lectură și ale studenților

români din fosta Iugoslavie. Moise Molcuț avocatul sau Miu Mărgineanu romancierul, cum își semnase opera literară, s-a născut la 25 decembrie 1909, de Crăciun, la Toracu-Mare, azi Torac, în Banatul acum sârbesc. În satul natal a făcut școala generală. A terminat liceu sârb la Zrenianin, după care și-a continuat studiile la Facultatea de Drept din Belgrad pe care a absolvit-o în mai puțin de 4 ani. „Am terminat la timp – îmi mărturisea Moise Molcuț într-un interviu acordat în 1987 pentru „Libertatea”, - și liceul și facultatea, dar să vă spun că nu mi-a plăcut nicodată școala. Totuși, n-am încercat să mă eschivez, fiind unul supus voinței celor mai bătrâni din casă, care hotărau. În liceu am intrat printr-un joc orb al coincidențelor și grație acestor înlănțuiri de coincidențe am ajuns în clasa a șasea. De aici am hotărât eu să termin liceul, să fac medicină și să mă întorc în sat ca medic.

Alt joc al împrejurărilor a hotărât să intru la Drept, la Belgrad. Iată că am ieșit, în cele din urmă avocat. Am fost un rătăcit printre cei cu carte de un grad mai înalt. Pe vremea când am intrat la „școli”, se știa că „școlile erau rezervate numai pentru odraslele din familii de „bogătași”. Aceasta m-a făcut să rămân întreaga viață, din tot sufletul, alături de cei mulți, ai mei, dintre care mă trag. „Sfiala mă făcea să evit publicitatea, simțământul nu m-a părăsit nici până azi. Dorința mea cea mare a fost să nu se știe că Miu Mărgineanu ar fi în vre-o legătură cu Moise Molcuț. N-am reușit. Acum mă aflu să dau declarații. Rămâneam în apele mele numai dacă izbuteam ca Moise Molcuț să nu fie recunoscut în Miu Mărgineanu”¹.

Moise Molcuț și-a petrecut o viață întreagă printre registre, contracte și dosare în biroul său de avocatură de lângă Biserica Sârbească din Zrenianin și în casa de pe malul Begăi, în compania celor peste 3000 de cărți din biblioteca personală.

„Am avut norocul ca Liviu Rebreanu să mă primească pe la sfârșitul lui decembrie, 1932. L-am întrebat, printre altele, dacă el ar fi Titu. I s-a destins fața în surâs larg, pe urmă a răspuns: „Dacă faci un personaj, de la unul iei nasul, de la altul picioarele, de la altul...” Vorbă simplă, pentru capacitatea de a percepe a unui student din Iugoslavia, că dintr-o cumulare de elemente, nu iese autobiograficul, ci doar asemănări cu realitatea, într-o măsură mai mică sau mai mare.” Din același sat a plecat atât Miu Mărgineanu, cât și Mihai Măgureanu. Au fost elevi în același liceu, au luat parte la alcătuirea unui focar al culturii și unul și altul, baluri au făcut, cărți au procurat astfel, dacă nu se ține seama de deosebiri între Mărgineanu și Măgureanu sau ele nu se cunosc, cititorul poate cădea în ispită să vadă autobiograficul Moise Molcuț a fost un avocat apreciat de întreaga lume românească (dar nu numai) din satele cu români ale Banatului Central. La începutul carierei a fost un prolific colaborator la presa românească din Voivodina, cu articole și informații din domeniul culturii și literaturii. Ne amintim în mod aparte, de articolele lui M. Molcuț despre pictorul Constantin Daniel, care o lungă perioadă a trăit cu familia și a creat la Zrenianin, orașul în care și-a încheiat activitatea artistică trecând tot aici, la cele veșnice.

Mai putem invoca și primele încercări în proză ale lui Mărgineanu (pseudonimul lui Moise Molcuț). Între acestea se numără romanul „O zi însemnată”, publicat sub formă de foileton în revista „Lumina”, (1952-1953) – reluat de aceeași revistă după 10 ani, dar cu mici modificări textuale și cu un nou titlu: „Fata cu ochi mirați”. Romanul respectiv a apărut ulterior, în 1972 și 1979, în două volume, la Editura „Libertatea”, din Paciova. Radu Flora spunea că este vorba despre un „roman din viața școlară și cu retușuri autobiografice, dar cu atât mai autentic. Într-un ton vioi, aproape sprintar, cu ușoare urme din Ionel Teodoreanu, cu nuanțe spre psihologizare, M. Mărgineanu este deasupra tuturor, un bun martor și mai cu seamă, creator de atmosferă” (Radu Flora).

„Partea întâi a romanului „Fata cu ochi mirați” ne prezintă primele generații de intelectuali români din satele Banatului de Nord, care în clipe

de avânt tineresc, cultivă ambiții literare și de culturalizare,, (Miodrag Miloș). ...Cunoscând volumul I al romanului, putem afirma că aduce prozei românești din Iugoslavia accente noi, autentice. Are calități incontestabile: atmosfera, psihologizările reușite, caracterizările cu mai puțin umor și cu căldură.

O realizare a fluidului școlăresc, rotunjirea cadrului rustic, puțin idilic (cu împeștriări realist – umoristice (reușite), altoirea fericită a momentelor tinerești și a fanteziei creatoare pe firamenul autobiografiei, ceea ce face proza lui Miu Mărgineanu vioaie și plauzibilă...” (Sima Petrovici).

„Abordarea unor probleme sociale, naționale și revoluționare – apreciază profesoara Lia Magdu – face ca romanul să fie o mărturie a unor vremuri apuse, când abia se întrezăreau prefacerile viitorului...”². Preocuparea de bază a romancierului a fost prezentarea vieții, a relațiilor și psihologiei adolescenților, a atmosferei din școala vremii, în care autorul „pune în lumină pe elevii români minoritari, iar personajul principal este tânărul Mihai Măgureanu, plecat din satul natal la școală și însetat și însetat de nevoia cunoașterii și de culturalizare.

Romanul „Fata cu ochi mirați”, abordează câteva probleme sociale, naționale și revoluționare fundamentale ale societății din acele timpuri, cum sânt poziția naționalităților în Regatul Iugoslaviei, organizarea campaniei electorale la sate (prezentate în mod realist), infiriparea ideilor progresiste în rândul elevilor din cursul superior și consecințele acestui fapt”³.

După 17 ani, în 1996 Moise Molcuț, respectiv Miu Mărgineanu, a publicat la Editura „Libertatea” încă un roman, este vorba despre vol I, „Pârloaga peste râu” al romanului „Ulmii de la răspântie”.

Volumele II și III se păstrează în manuscris la editura amintită⁴. În acest roman Molcuț continuă acțiunea din „Fata cu ochi mirați”. În perioada imediat postbelică Miu Măgureanu a publicat, în traducere românească un volum din opera lui Simo Matavulj și „Antologia prozei Iugoslave”, cu schițe și note biografice pentru autorii selectați și o prefață a autorului⁵.

„Ca traducător am început prin 1948. Era vreme precară pentru meseria de avocat – cote, colectivizări, judecăți la pedepse drastice, trai pe cartele. Mihai Avramescu a venit cu ideea să traduc unele scrieri pentru

„Lumina”, pentru ca onorariul să ușureze aducerea pâinii pe masă. Aurel Trifu, numărul unu la editură, în acele vremuri s-a declarat de acord, astfel am început să lucrez. În tinerețe Moise Molcuț a fost foarte activ în rândurile elevilor și a studenților români din Banatul sârbesc.

Personal l-am cunoscut pe Moise Molcuț prin anii 1967, 1968 la ședințele Filialei Societății de Limba Română. Nu l-am auzit o dată să spună ceva, cu toate că uneori a fost provocat.

După mai mulți ani, prin 1985 și 1987, când mi-a acordat un interviu pentru „Tribuna” și altul pentru „Libertatea”, dar și pentru a mă documenta pentru „Personalități românești din Voivodina”, am aflat că motivul tăcerii sale la ședințele amintite au fost relațiile din trecut nu prea fericite cu Radu Flora. Anume, după apariția „Antologiei prozei Iugoslave” în 1950, „Radu Flora – după cum mi-a mărturisit Molcuț - i-a tras traducătorului un perdea în „Lumina”. De aici nu reiese o concluzie că el, traducătorul, s-ar putea numi printre cei de treabă.

La fel a fost și în cazul romanelor. „Radu Flora a lansat versiunea că „Fata cu ochi mirați” ar fi un roman autobiografic. Tot el, Radu Flora, vorbea și de o influență a lui Ionel Teodoreanu, care s-ar resimții.

Dacă poate fi vorba de influență, ar trebui căutată în umorul lui Dickens și al lui Cezar Petrescu. Am fost un cititor pasionat al acestor scriitori. Unele din formulările lor mi-au pătruns până și în vorbirea de toate zilele. Nu e însă nici un caz de înrăurire vădită”⁶.

În tinerețe Moise Molcuț a fost foarte activ în rândul elevilor și al studenților români din Banatul sârbesc.

Astfel în toamna anului 1926, a înființat la Zrenianin, pe atunci Becicherecul Mare, împreună cu Petru Diminescu, Silviu Miclea, Petru Magda, frații Sele, Societatea de Lectură a Elevilor din Becicherecul Mare. În 1932 a fondat Uniunea Studenților Români din Iugoslavia, a cărei adunare de constituire a avut loc la Uzdin și la care Moise Molcuț a fost ales președinte, ca și în 1935 reales la Seleuș. Moise Molcuț a trăit aproape întreaga viață la Zrenianin (aproape 70 de ani), aici decedând în anul 2002 la vârsta de 93 de ani⁷.

¹ Costa Roșu, „Mărturii ale realității noastre, interviuri 1970-2000”, Ed. „Libertatea”, Panciova, 2002, p. 124-127.

² Costa Roșu, „Dicționarul literaturii române din Iugoslavia”, Ed. „Libertatea”, Novi Sad, 1989, p. 141-142.

³ Vasa Barbu, Moise Molcuț (Molcuțiu), Miu Mărgineanțu, în Vasa Barbu – Nicu Ciobanu,... „65 de ani de beletristică (1947-2012)”, p. 140-142.

⁴ Costa Roșu, „Personalități românești din Voivodina”, Ed. Libertatea, Panciova, 2004, p. 145-146.

⁵ Catinca Agache, „Literatura română din Voivodina”, Ed. Libertatea, Panciova, 2010, p. 70-71.

⁶ Costa Roșu, „Marturisiri...”, op. cit., p. 125.

⁷ Lia Magdu, „Necrolog Moise Molcuț (1909-2002), în Libertatea, Panciova, 16 februarie, 2002, p. 12.

Sursa: Costa Roșu, Libertatea, 22 aprilie, 2017, Portrete
și Evocări.

**DR. VET.
GHEORGHE MOLDOVAN**

S-a născut în data de 22 ianuarie 1949, în localitatea Brestovăț, din județul Timiș, dintr-o familie de oameni harnici și gospodari care au reușit să crească doi copii și să le asigure un viitor minunat. Copilăria și primele trei clase primare le-a petrecut în Brestovăț. Clasele IV – VII le-a absolvit la Școala gimnazială din Topolovățu Mare.

Apoi a urmat studiile liceale la Liceul „Coriolan Brediceanu” din Lugoj, secția reală unul din cele mai bune licee din Timiș. În timpul liceului a făcut gimnastică de performanță, participând la campionatele județene de gimnastică, interjudețene și naționale, cu echipa de gimnastică a orașului Lugoj. De fiecare dată, la fiecare concurs a fost premiat și remarcat de către ceilalți antrenori participanți la concursuri.

În anul 1967 termină liceul și se înscrie la Facultatea de Medicină Veterinară din Timișoara unde intră cu medie importantă și se dedică studiului universitar și sportului, schimbând ramura sportivă din gimnastică în Judo. În timpul facultății studiază intens materia universitară predată și termină cu brio facultatea în anul 1972.

După absolvirea facultății este repartizat la Derna, din județul Bihor, ca medic veterinar, unde și-a desfășurat activitatea până în anul 1975. În această perioadă a efectuat și stagiul militar, întorcându-se în aceeași localitate. De la 01.01. 1975 am fost transferat în interesul serviciului la Deta, sat Opațița ca șef de fermă zootehnică unde a funcționat până în anul 1990. În această fermă a obținut rezultate remarcabile până în anul 1982, când lipsa de furaje pentru animale a suferit cumplit din cauza factorilor climatologici, dar și a intervenției organelor de partid în munca specialistului.

Așadar a urmat o perioadă grea în zootehnie până în anul 1988 când lucrurile s-au mai relaxat. Apoi a venit lovitura de stat din 1989, care a

distrus complet marile ferme zootehnice, agricole de tot felul încheindu-se procesul de industrializare a agriculturii românești.

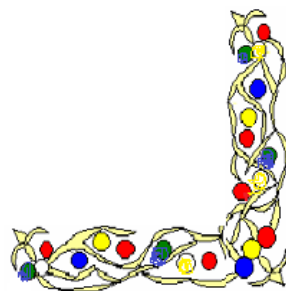
Din anul 1990 până în 1993 a lucrat la CUASC Deta. În perioada 1993-1998 a lucrat la DSV Timiș ca medic veterinar la PCTF Moravița unde a desfășurat mai mult activitate de control decât profesională.

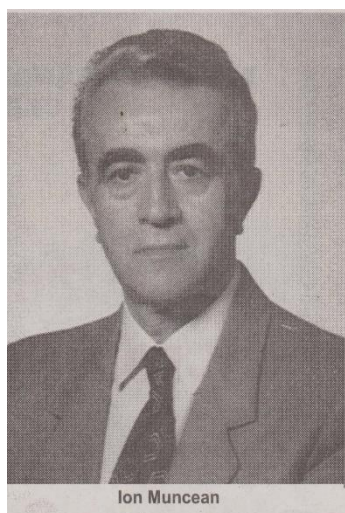
Din 1998 a decis să facă meserie în ferma proprie, astfel că a demarat o afacere agricolă pe cont propriu în domeniul vegetal.

Astăzi se mândrește cu ceea ce a realizat în afacerea sa, cultivând mai mult de 80 ha de teren, obținând producții importante la hectar în funcție de cerințele pieții. Are în intenție să predea ferma copiilor care să continue afacerea mai departe, în localitatea de domiciliu și în împrejurimi.

A fost și este un profesionist, conștincios, atent la toate detaliile muncii în agricultură, la riscurile vremii climatice, dar și la riscurile pieții. Pe toate le calculează după regulile matematice și probabilistice învățate la Brediceau cu prof. Gheorghe Popescu.

Sursa: CV – Gheorghe Moldovan, 2024.

PROF. DR. ION MUNCEAN

Personalitate de primă mărime a Românilor din Voivodina

Jurist apreciat de oficialități, cu funcții responsabile în sistemul administrativ - politic al statului. Fondator de societăți și inițiator de reuniuni științifice pe tema relațiilor sârbo-române. Inițiator de proiecte științifice pe termen lung în cadrul etniei românilor din

Voivodina. Jovan Muncean, respectiv Ion Muncean, personalitate reprezentativă a românilor din Voivodina, jurist apreciat, s-a născut în 3 iulie, 1934, la Srpski Itebej, în Banatul sârbesc, lângă frontiera cu România, într-o familie de români ardeleni, originari din Toracu-Mic. Școala generală și-a făcut-o în limba română la Torac, după care a continuat studiile la Vârșeț, tot în limba română, inclusiv Liceul Român. La Belgrad, a terminat Facultatea de Drept. În anul 1973 și-a luat masteratul iar în 1976 și doctoratul cu lucrarea „Apariția și dezvoltarea dreptului autonom în Iugoslavia”.

După absolvirea studiilor a lucrat la Fabrica de sticlă din Panciova, ulterior ca procuror public tot la Panciova, iar între 1969-1974 a fost judecător la Tribunalul Constituțional al Voivodinei.

În perioada 1974-1978 a fost președinte al Comisiei legislativ juridice a Adunării Provinciei Autonome Voivodina, iar între 1985-1989 a deținut postul de secretar pentru legislație al Adunării (Parlament) Republicii Socialiste Federative Iugoslavia. Pe atunci Ion Muncean a făcut parte din mai multe organisme, chiar și în calitate de președinte al unor comisii și comitete pentru redactarea legilor adoptate de Parlamentul Iugoslaviei, iar în 1973-1974 și a Constituției R.S.F.I. la elaborarea căreia a lucrat, o perioadă de mai multe luni, la Belgrad, pe insula Brioni, la reședința de vară a președintelui Iosip Broz Tito, cu cei mai recunoscuți experți în materie juridică din țară. Din anul 1977 – 1999, când s-a

pensionat, a lucrat ca profesor universitar la Facultatea de Drept din Novi Sad¹.

A fost șef de catedră și redactor responsabil a revistei de specialitate a Facultății. A decedat subit în 1999.

Prin anii 1979-1980, l-am întâlnit la școala Politică pentru Ziariști din Novi Sad unde Ion Muncean era profesor, iar eu, datorită funcției de redactor responsabil al revistei „Tribuna”, trebuia să o absolv. După mai mulți ani, în toamna anului 1984, când eu am trecut cu serviciul la Novi Sad, l-am reîntâlnit pe prof. Ioan Muncean.

Întâmplarea a făcut să fim chiar vecini pe malul Dunării, la Liman unde ne plimbam mereu pe faleză. În 1993 am înființat împreună Societatea de Prietenie Sârbo-Română din R. Serbia. La ședința de constituire prof. Ion Muncean a fost ales președinte, iar eu secretar general și redactor responsabil al editurii acesteia. La un an de la înființare am organizat la Secanj, în zilele de 16 și 17 decembrie, cu prilejul împlinirii a 500 de ani de la apariția la Obod, în Muntenegru, a primului Octoih, Simpozionul Științific Internațional „Tipograful ieromonah Makarie 1493-1512”, la care au participat oameni de știință și de cultură din Serbia, România și Muntenegru².

Academicianul Gheorghe Mihailă a fost unul dintre participanți și împreună cu el, în octombrie 1995, am organizat la Torac, următorul simpozion, consacrat academicianului Emil Petrovici originar din acest sat. Ambii academicieni au fost mari slaviști și lingviști de renume internațional. În 1996 pe 17 iunie, a fost lansat festiv la Muzeul de Isorie al Municipiului București, în prezența unor descendenți direcți ai familiei Peetrovici, ai unor reprezentanți ai științei istorice și filologice, ai corpului diplomatic, s.a. la inițiativa Societății de Prietenie Româno-Sârbe din București³, cu care Societatea noastră de prietenie sârbo-română a semnat un acord de colaborare.

În 1997, la Editura Societății Prieteniei, a văzut lumina tiparului și Monografia „Emil Petrovici – viața și opera. Evocări/Emil Petrovic – zivot i delo, Kazivanja”, ediție bilingvă prefată de Ion Muncean⁴.

Tot împreună cu prof. Ion Muncean am înființat, în martie 1995 Societatea Română de Etnografie și Folclor din Voivodina, unde profesorul a fost ales președinte al Colegiului științific și primul președinte al Comitetului de Organizare a Simpozionului științific

Internațional: „Banatul – trecut istoric și cultural”, ulterior „Banatul – istorie și multiculturalitate”. În calitate de Președinte Ion Muncean a desfășurat, în cadrul Fundației o bogată activitate științifică, dar și cu privire la desfășurarea campaniilor în teren.

Referitor la activitatea Colegiului științific al Societății Române de Etnografie și Folclor din Voivodina pe care l-a condus, prof Ion Muncean a inițiat numeroase dezbateri „în scopul stabilirii interesului de lungă durată a minorității noastre – care se va realiza treptat, conform posibilităților în activitatea de cercetare științifică în domeniul etnografiei și folclorului dar și mai larg. Rezultatele preliminare sunt formulate în câteva proiecte. Aceste proiecte de științifică pe termen lung se bazează pe următoarele principii:

- a) Acordarea atenției în aceeași măsură tuturor formelor de cultură spirituală și materială;
- b) Definirea proiectelor, prin aplicarea criteriilor științifice acceptate;
- c) Verificarea rezultatelor obținute în activitatea de cercetare științifică prin simpozioane și alte reuniuni științifice;

Prin aplicarea principiilor menționate, s-ar înlătura improvizarile, unele forme ale culturii materiale sau spirituale, favorizarea unor interese locale sau de altă natură. O astfel de metodă de activitate contează și pe o critică corespunzătoare, competentă și cu bune intenții asupra rezultatelor obținute, critică care la noi abia acum începe să se dezvolte⁵.

Prof. univ. dr. Ion Muncean a scris și mai multe cărți din domeniul dreptului ca: „Proprietatea socială și autoconducerea”; „Bazele sistemului juridic din Iugoslavia”; „Bazele procedurii juridice în organizațiile și comunitățile de autoconducere”; „Dreptul social și altele”, precum și câteva manuale pentru studii universitare, și peste 100 de studii, articole și lucrări din domeniul dreptului social și constituțional, publicate în reviste de specialitate din Novi Sad și Belgrad. A participat cu referate și comunicări la mai multe reuniuni iugoslave, la reuniuni ale S.L.R. din Voivodina (1970-1980), ale Societății de Prietenie Sârbo-Române din R. Serbia (1994-1995) și ale Societății de Etnografie și Folclor din Voivodina (1996-1998).

¹ Costa Roșu, „Personalități românești din Voivodina”, Ed. Libertatea, Panciova, 2004, p.147-148; Jovan Muncan, în „Pravni Fakultet”, Novi Sad, „Institut privredno – pravni i ekonomskih nauka”, Novi Sad, 1982.g; Costa Roșu, „De vorbă cu prof.univ. dr. Ion Muncean, Promovarea tradiționalei colaborări”, în „Libertatea”, Panciova, 1995;

² Costa Roșu, „Societatea de Prietenie Sârbo-Română, organizează la Secanj, Un simpozion despre Makarie”, în „Libertatea”, Panciova, 17 decembrie 1994, p. 4;

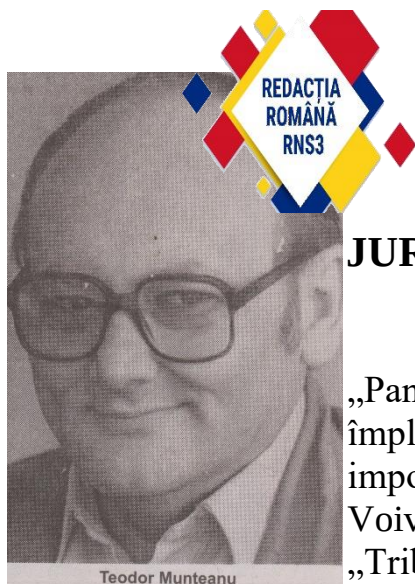
³ Prof. univ. dr. Nicolae Mățaș (Chișinău R. Moldova), „La o nouă întâlnire cu Emil Petrovici”, în „Tradiția”, Novi Sad, nr.4(7), septembrie 1996, p. 13;

⁴ Sima Petrovici, Costa Roșu: „Acad. Emil Petrovici și Toracul natal. Evocări”, Ed. SPSR, Novi Sad, 1997, p. 9;

⁵ Dr. Ion Muncean, „Contribuția minorității naționale române din Iugoslavia la Cultura românească”, în „Tradiția”, Novi Sad, 1997, nr.7 (10), p. 4.

Sursa: Costa Roșu, Libertatea, nr.16, 8 aprilie 2017, Portrete și Evocări.

TEODOR MUNTEANU JURNALIST DIN VOIVODINA

Autor și realizatorul Emisiunii „Panorama culturală” timp de două decenii împlinit și colaborator la cele mai importante publicații românești din Voivodina. Unul dintre fondatorii revistelor „Tribuna Tineretului” și „Tradiția” și al Fundației/Societății Române de Etnografie și Folclor.

S-a născut la Toracul Mic, astăzi Torac, în 16 aprilie 1941. În satul natal a făcut școala generală, la Vârșeț a absolvit liceul cu limba de predare română, iar la Zrenianin a absolvit Școala Superioară de Pedagogie, Limba și Literatura Română.

A devenit profesor la Școala din Torac, unde a funcționat între anii 1963-1969. A trecut apoi la Novi Sad la postul de translator în Adunarea P.A. Voivodina. După mai puțin de 6 luni a devenit ziarist la redacția Postului de Radio Novi Sad. În ceea ce privește activitatea de jurnalist a lui Teodor Munteanu, putem spune că a fost bogată, variată și interesantă, iar despre el că a fost unul dintre ziariștii de marcă a românilor din Voivodina, respectiv Serbia.

A scris mult, a redactat la Radio Novi Sad mai multe rubrici, precum revista „Tradiția Tineretului”. Apoi douăzeci de ani a redactat emisiunea „Panorama culturală”, una dintre cele mai audiate emisiuni în limba română ale Postului de Radio Novi Sad.

„Panorama culturală” s-a impus prin faptul că a inspirat încredere și speranță în viața noastră culturală. Am fost prezent cu microfonul la toate edițiile Festivalului nostru de Muzică și Folclor. Organizând un maraton radio de 36 de ore, m-am convins că fonoteca noastră se păstrează, înregistrări de la acest festival din urmă cu peste 25 de ani.

Rubricile Panoramei: „Actualități culturale”, „Joc și cântec din Banat”, „Moment folcloric”, „Poșta emisiunii”, „Rubrica concurs”,

„Dragi mi-s cântecele mele”, „De vorbă cu artiștii amatori”, Zâmbiți vă rog”, într-un mod foarte grăitor, despre conținutul, dialogul și contactul pe care l-a avut această emisiune cu ascultătorii.

Pot aminti că prin anii 70 pe adresa „Panoramei culturale” au sosit sute de scrisori. Deosebit de interesante au fost emisiunile publice „Panorama culturală” de la Locve, Ovcea, Torac, Nicolinț, Uzdin, Vârșeț etc¹. De altfel emisiunea „Panorama culturală”, pe care am redactat-o timp de 20 de ani, în fiecare miercuri, a transmis pe unde piese folclorice, din satele noastre, de toate speciile: de la strigături și doine, balade și colinde, bocete și zori până la basme și povestiri.

Președintele Fundației, Costa Roșu a colaborat aproape 10 ani la rubrica „Moment folcloric”, cu articole și culegri de folclor și în mai toate satele românești de la noi.

Prima versiune a cărții „Folclor literar bănățean”, a prof. dr. Radu Flora a fost transmisă tocmai în „Panorama culturală” și aceasta consider a fi una dintre cele mai valoroase realizări ale acestei emisiuni. Am mai încercat să comentez și fenomenele noastre culturale din punct de vedere valoric și să prezint unele dintre cele mai interesante cărți apărute la noi, precum și spectacolele la „Zilele de teatru ale românilor din Voivodina”.

Am avut interviuri cu Radu Flora, Ion Bălan, Mihai Avramescu, Slavco Almăjan, Ioan Flora, Miloș Miodrag, Petru Cărdu, Florica Ștefan, Petru Marina, Costa Roșu, Nichita Stănescu, Petre Stoica, Anghel Dumbrăveanu, Romulus Munteanu, Valeriu Râpeanu, George Zarafu, Augustin Buzura, etc.

În paralel Teodor Munteanu ne mai este cunoscut și ca prozator încă din anul 1959, când a publicat în revista „Lumina”, prima sa schiță literară „Odată cu prima zăpadă”. Mulți ani mai târziu, în 1986 a debutat editorial la Editura „Libertatea”, cu romanul antiutopic „Marele secret”.

„Situat într-o lume a viitorului, dar cu evidente reflexe din trecut, romanul, clasat încă de la început de autor în categoria prozei captivante, oferă de-a dreptul o imagine orweliană a unei posibile societăți umane... Marele secret oferă cititorului, datorită bogăției sale de date și informații actuale din diverse domenii și un vădit exemplu de roman scris în stil gazetăresc, lucru care nu ar trebui să prezinte un secret, pentru că autorul lui, Teodor Munteanu, este un cunoscut gazetar” (Vasa Barbu), „autorul a intenționat să alcătuiască o ușoară parodie pe seama unei țări imagine,

a viitorului, țară în care femeile, instaurând un matriarhat modern, dețin rolul dominant în viața socială.

Toate mijloacele lingvistice și grafice, la care autorul recurge în cuprinsul cărții, tind să creeze o proză originală de factură modernă să surprindă pe cititor, dacă nu chiar să-l șocheze, cu unele scene mai îndrăznețe pe alocuri” (Lia Magdu)².

Mulți ani mai târziu, același Vasa Barbu consemnează în „65 de ani de beletristică (1947-2012)”, Ed. „Libertatea”, Panciova 2013:

„Marele secret este un roman antiutopic, captivant, în 13 capitole debut editorial (1986) - a fost o senzație, la vremea apariției sale. Este un roman de anticipație, care din perspectiva de azi, devine ceva din ce în ce mai real și posibil, căci vorbește despre o lume în care viața omului și toate manifestările ei sunt dirijate din anumite centre de comandă invizibile, dar care, în schimb, văd totul.

Romanul ne oferă o imagine orweliană a unei posibile societăți umane, dar care nu poate fi preferată de cititor (pentru că el nu va mai fi om liber gânditor, ci unul ascultător), așa cum nu a fost agreată nici de Amanda Dor, medic reanimatolog din Liberwille, din statul Libermondia, țară avansată tehnic în care guvernează femeile. În carte sunt prezentate o mulțime de fenomene și abateri de la viața unui om normal și cazuri numeroase de pierdere a identității proprii.

Ca și concluzie generală, în urma citirii romanului, ni se impune constatarea că el reprezintă o modalitate de răzbunare a lui ego, a omului ca individ, vizavi de vremea și societatea depersonalizată”³.

Mai precizăm că din 1993 până în 1999, când s-a pensionat, a fost redactor responsabil al Redacției în limba română⁴. Totodată Teodor Munteanu a fost unul din cei trei inițiatori ai revistei „Tribuna Tineretului” chiar și președintele Comitetului de inițiativă și primul redactor responsabil al revistei (din 16 iunie 1972 – 1 aprilie 1977)⁵. A participat cu referate și comunicări la sesiunile științifice ale S.L.R. din Voivodina. În adolescență a scris poezii, iar după aceea proză. A debutat editorial în 1986, la Editura „Libertatea”, din Panciova⁶. În perioada în care Teodor Munteanu era redactor responsabil la „Tribuna Tineretului” – spune Costa Roșu – tot pe atunci am intrat și eu ca membru în redacția Tribunei”... pentru ca cinci ani mai târziu să devin redactor șef și responsabil al revistei⁷.

În ultima perioadă a activității literare, Teodor Munteanu a publicat două volume modeste de epigrame și a scris împreună cu ziaristul Ionel Condan „Monografia Orchestrei Lira din Torac”, (rămasă în manuscris). După pensionare, venită din cauza unei boli grave, s-a retras din viața publică. În 18 septembrie, 2003, Teodor Munteanu a trecut la cele veșnice. A fost înmormântat în cimitirul din Toracul Mic, alături de părinți.

¹ Teodor Munteanu, gazetar și scriitor, redactor șef și responsabil al Redacției programului în limba română la Postul de Radio Novi Sad, „Arta gazetării de opinie”, în „interviuri 1970-2000”, C. Roșu, Ed. Libertatea, Panciova, 2002, p. 134-136.

² Costa Roșu, „Dicționarul literaturii române din Iugoslavia”, Ed. „Libertatea”, Panciova, 1989, p. 149-150.

³ Vasa Barbu – Nicu Ciobanu, „65 de ani de beletristică (1947-2012)”, Ed. „Libertatea”, Panciova, 2013, p. 147-148.

⁴ Costa Roșu, „Lexiconul jurnalisticii românești din Voivodina”, Ed. „Libertatea”, Panciova, 1998, p. 227-228.

⁵ Colecțiile revistei „Tribuna Tineretului”, (1972-1986); Radu Flora, „Literatura română din Voivodina, Panorama unui sfert de veac (1946-1970)”, Ed. „Libertatea”, Panciova, 1971.

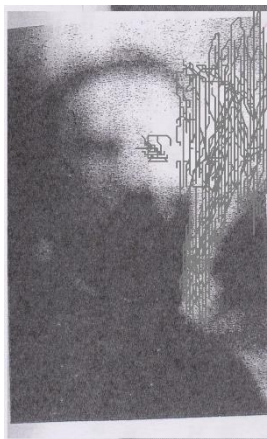
⁶ Costa Roșu, „Personalități românești din Voivodina”, Editura „Libertatea”, Panciova, p. 184-188.

⁷ Vasa Barbu, „Vă prezentăm membrii noștri fondatori, Teodor Munteanu – la 55 de ani”, în „Tradiția”, Novi Sad, nr. 3, aprilie, 1996, p. 9.

Sursa: Costa Roșu, Libertatea, nr 16, din 6 mai, 2017,
Portrete și Evocări.

PREOTUL FORTUNAT MUREȘAN (1880-1938)

Preotul Fortunat Mureșan s-a născut la Mehadia în 2 septembrie, 1880. S-a căsătorit cu Livia, născută Crașovan, fiica preotului Vasile Crașovan, (1903). Rămâne capelan, trăind împreună cu socrul său, până la moartea acestuia. Fortunat Mureșan a fost fiul medicului Leon Mureșan, profesor de igienă și medic la Institutul Teologic din Caransebeș. Părinții săi erau greco-catolici. Neavând preot greco-catolic la nașterea sa, Fortunat Mureșan a fost botezat de un preot catolic. Tatăl său ajungând în contact cu Institutul Teologic a trecut la ortodoxie iar Fortunat a rămas catolic. Rămânând orfan de mamă, ca elev la liceu, a fost dat ucenic la tipografia diecezană din Caransebeș. După decesul tatălui său a fost luat în întreținere de un ofițer dintr-un regiment grăniceresc din Năsăud, care la înscris la Liceul grăniceresc din Năsăud, unde în anul 1900 ia examenul de maturitate. Se înscrie la Facultatea de Teologie din Caransebeș unde a găsit mulți sprijinitori printre care și arhiereul Filaret Musta, prieten al tatălui său. În 1902-1903 terminând Teologia a venit capelan la Babșa, al preotului Vasile Crașovan (socrul său). S-a bucurat de larga simpatie în rândul teologilor, fiind ales vicepreședinte al societății de lectură Ioan Popazu. Ca preot tânăr, la întâlnirile preoțești lua adeseori cuvântul, venind cu idei și păreri bune, de multe ori radicale, idealiste. Preoții îl botezaseră „cel cu idealismul”, epitet ce l-a caracterizat pe drept cuvânt. În perioada 1914-1918 a fost sub pază politică, respectiv cu domiciliu forțat pentru ideile sale politice radicale.

Din activitatea sa laborioasă reținem:

- A condus lucrările pregătitoare zidirii localului de școală din 1905-1906, terminând lucrările cu bine;
- A reparat în mai multe rânduri edificiul;
- A știut să insufle ambiția și dragostea credincioșilor pentru biserică;

- Încă din 1908 a condus acțiunea de ridicare a unei case a bisericii – casă culturală, reușind în 1928 să o finalizeze;
- A pus bazele unui fond de zidire pentru casa parohială, de unde s-au suportat cheltuielile;
- A construit monumentul eroilor ca antreprenor și lucrător;
- A fost susținător înfocat pentru înființarea unui cor, iar când a reușit a-l înjgheba, atunci a devenit focarul care a alimentat membrii corului, cu duhul dragostei pentru cântec, pentru emancipare culturală;
- A pus bazele Societății de fanfară, ca secție a Casei Naționale pentru cântec și cor, care a ființat și prosperat până au ascultat de dânsul;
- A pus bazele Societății de cultură „Casa Culturală”, cu ziare și reviste abonate, cu biblioteci și cititori permanenți, cu aparat de radio în funcție, cu filme religioase în preajma Sfintelor Paști și cu alt caracter în alte ocazii;
- A înființat Societatea „Îngrijirea sufletului” cu apropape 200 de membri înscriși și în Societatea „Sf. Gheorghe”;
- A înființat fondurile și fundațiunile „Vasile Crașovan și Ioan” precum și „Floare Radu”, din veniturile cărora s-au îmbrăcat copiii săraci și s-au oficiat parastase;
- A înființat și condus Școala duminicală cu tineretul adult, cu activitate religioasă bogată ce s-a resimțit adânc în moralul parohienilor de mai târziu;
- A fost un focar ce a radiat mereu nu numai religiozitate, morală și cultură dar și înalt patriotism celor din jur;

În concluzie, a fost un preot model, un preot al tuturor. El știa să găsească pentru fiecare om, un leac, se pricepea și la medicină, pentru fiecare o vorbă de încurajare, adeseori și materială, prin sprijinirea cu bani sau natură, în alimente, în vremuri de criză, pentru fiecare o glumă, o mustrare. În activitatea pe teren cultural, în cadrul Casei Naționale, găsea piese teatrale adecvate cerințelor publicului spectator, iar în aflarea tineretului cu calități artistice și în instruirea lui, era un adevărat artist.

Deși bătrân și bolnăvicios, toate serbările anului erau pregătite de el, erau nelipsite, atrăgătoare, cu multă asistență, deveneau neîncăpătoare. Ca urmare a unei activități atât de bogate în toate domeniile, a condus la formarea unor enoriași evlavioși, cu participare la

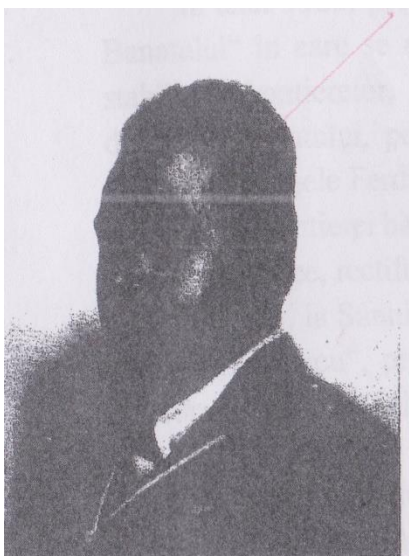
biserică, respectuoși, patrioți, muncitori, harnici, îmbrăcați cu straie curate, cu curți îngrijite, crescători de vite, iubitori de cor, muzică, serbări.

Eu personal, îi port recunoștință pentru activitatea sa laborioasă, prestigioasă, astfel că prin efortul său personal a ridicat satul, spiritual, cultural, material pe un pedestal care va rămâne pururi în memoria băbșenilor. Atunci, în urmă cu 18 ani când am întocmit și publicat monografia satului Babșa, am avut ocazia fericită să cunosc una din fetele sale, care mi-a dăruit poza preotului Fortunat spre a fi inclusă în monografie, spre satisfacția mea. (O femeie la vârsta senectuții, bolnavă, imobilizată la pat.)

Preot nepereche, patriot !

Sursa: Ioan Ionescu, Personalități ale Banatului,
Ed. Mirton, Timișoara, 2022.

CONSTANTIN NEDELCU

S-a născut la 20 octombrie 1882 în satul Cacova (azi Grădinari), județul Caraș - Severin. Părinții săi, Iova Nedelcu(1862-1920) și Rachila, născută Balica. Fratele său Ion Nedelcu, doctor în drept, avocat în Oravița, luptător pentru unire, prefect și deputat. Școala primară confesională, o face în satul natal, liceul îl urmează la Biserica Albă, terminându-l în 1902, eminent în toate clasele. Între anii 1902-1904 este student la Budapesta (Facultatea de litere și filozofie), specialitatea limbile clasice și moderne, filozofie și pedagogie. E membru al studenților români, societatea „Petru Maior”.

În 1902, 1903, secretar de ședințe iar 1903, 1904, membru al comisiei literare. Societatea „Petru Maior”era condusă la acea vreme de un comitet compus din Sebastian Stanca, președinte, George Gârda, vicepreședinte, Constantin Nedelcu, secretar, Horia Petru Petrescu și Alexandru Bojincă, notari, Mihai Serban, casier.

Comitetul își manifesta interesul față de problemele culturale. De reținut că Sebastian Stanca și Constantin Nedelcu erau publiciști cunoscuți în Ardeal și Banat. În această societate studențească a avut colegi și prieteni printre care: Octavian Goga, Gheorghe Gârda, Octavian Tăslăvanu, Constantin Bucșan, Leonida Domide, Ștefan Mărcuș, Sebastian Stancu, Ghiță Crișan, Alexandru Bojincă, Horia Petru Petrescu și alții.

În 1904, împreună cu corul societății „Petru Maior” face o excursie culturală la Arad, Ghioroc, Miniș, Șiria organizată de directorul ziarului „Foaia Poporului Român” de la Budapesta. În perioada 1904-1906 este student la Sorbona, la College de France, aici fiind secretarul studenților români, liga având sediul la Caffé „Voltaire”. Între membrii ligii îi găsim pe : Traian Vuia, George Enescu, Constantin Brâncuși, Eustatiu

Stoenescu, Vasile Diamandi, Istrate Micescu, Marin Ștefănescu, Constantin Popovici și alții. În septembrie – decembrie 1905 îl întâlnim din nou la Budapesta, ca președinte al Societății „Petru Maior”.

În decembrie 1905, se întoarce la Paris, cunoaște amănuntele evenimentelor de la Montesson din 18 martie 1906, când savantul român Traian Vuia a reușit prima despărțire de pământ, cu un aparat de zburat conceput și realizat de el.

De Traian Vuia îl va lega o prietenie pe viață. Perioada 1907-1909 este profesor la școlile confesionale din Brașov. Constantin Nedelcu este chemat de Vasile Goldiș pentru stabilizarea școlii și programa de învățământ, reușește aceasta și obține progrese remarcabile.

În 1909 publică articolul intitulat „Biserica Românească Ortodoxă din Cacova”. În 1912 este la Viena foarte activ pentru realizarea unei biserici ortodoxe în Viena fiind ales casier, ulterior secretar. În 1910-1913 este tot la Viena și desfășoară

activități de cercetări istorice și literare în bibliotecile și arhivele statului. Devine colaborator al ziarelor: „Românul” din Arad, (director V. Goldiș), „Drapelul” din Lugoj, (director V. Braniște), „Gazeta Transilvaniei” din Brașov, (director Voicu Nițescu), „Telegraful român” din Sibiu, (director T.V. Păcățeanu).

În toamna anului 1912, începe războiul balcanic, iar în 1913, Aurel Vlaicu îl vizitase pe Constantin Nedelcu la Viena; Ei își fac planul continuării turneului de 7 tururi prin Ardeal, Cluj, Oradea, Satu Mare, Baia Mare, Zalău, Sighetul Marmăției. În 1913 este corespondent de război la București. Se întâlnește cu Titu Maiorescu, președintele Consiliului de Miniștri și cu șeful Statului Major al Armatei Române, general Alexandru Averescu.

În 1914 este profesor de latină la Liceul „Gheorghe Lazăr” din București, la clasele a VII-a și a VIII-a. La Liceul „Gheorghe Lazăr”, Constantin Nedelcu se integrează în mișcarea cercetașilor devenind unul dintre primii instructori de cercetași, fiind comandantul cohorții „Păstorul Bucur”.

În 1919 Constantin Nedelcu îl cunoaște pe Camil Petrescu, invitându-l să cunoască provincia Ronaț. În anul 1923, profesorul Nedelcu publică articolul „Frontierele Banatului” în care se arată dificultățile

întâmpinate la Paris, pentru stabilirea frontierelor, precum și consecințele pe care le implică divizarea Banatului, pe multiple planuri.

El ajunge să fie primit de regele Ferdinand în calitate de membru al Comisiei pentru rectificarea frontierei bănățene; Astfel el expune printr-o bogată colecție de date statistice, rectificarea frontierelor bănățene.

În 1925, la Sânicolaul Mare, cu ocazia sfințirii monumentului „Mihai Eminescu”, profesorul Nedelcu, face parte din Comisia de concurs a corurilor, alături de Sabin Drăgoi, Octavian Goga și Ion Minulescu.

În 1927, deputatul Constantin Nedelcu participă la aducerea în țară, de la Viena a rămășițelor pământești ale cântărețului Traian Grozăvescu. În 1928 Nedelcu devine inspector în cercetășie și este membru în delegația Pomâniei, la a III-a olimpiadă străjărească.

În 1929, Nedelcu este distins cu „Virtutea cercetășească”. În perioada 1937- 1940, profesorul Nedelcu a fost președintele asociației „Straja țării” din județul Timiș. În 1933 este la Timișoara la aniversarea Liceului „Carmen Siva”, în calitate de inspector general al Ministerului Instrucțiunii Publice, cât și la ședința „Astra” în calitate de reprezentant al guvernului.

În 1935, împreună cu Octavian Ben organizează la Academia Română o expoziție închinată memoriei lui Horia Cloșca și Crișan (la împlinirea a 150 de ani).

În 1938 participă fără remunerație în cadrul Astrei, Despărțământul central județean din Oravița cu o serie de conferințe.

În 1939, Nedelcu este numit comandantul „Ținutului Străjăresc Timiș”. I se dedică o carte de către preotul Traian Constantin: Texte biblice la ridicarea pavilionului.

În anul 1943, într-un studiu referitor la publicistica din Banat este inclus și Constantin Nedelcu. În 1944 i se publică o scrisoare omagială adresată profesorului Augustin Popa cu ocazia venirii acestuia la direcția ziarului „Curierul” din capitală. În epocă Constantin Nedelcu a fost apreciat și ca un bun pedagog, ce a știut să însufle tineretului sentimente sănătoase de dragoste de neam și țară.

La 20 august 1967, profesorul Nedelcu Constantin a decedat. A fost înmormântat la cimitirul Belu din capitală. Printre articolele scrise de

el enumerăm: „Calomnii”, „Tragedia lui Aurel Vlaicu”, „Înmormântarea”, „Succesiunea Vlaicu”, „Regele Carol I”, „Un an de la moartea lui Vlaicu”, „Aniversarea a 84-a a M.S. Împăratului și Regelui Francis Iosif I”, „Germania și războiul”, Urări la sărbătoarea împăcării de la Vârșet.

Articole despre Constantin Nedelcu, enumerăm: „La funeraliile Regelui Carol”, „Aeroplanele Vlaicu”, „Astra – Vasile Goldiș”, „Bănățenii protestează la M.S. Regele”, „M.S. Regele Ferdinand”, „Rectificarea graniței româno-sârbe”, „Știri bune”, „Un omagiu românesc la încoronarea Suveranilor britanici”, „Conferințe românești la Viena”, „Românii în străinătate”, „O sărbătoare simbolică”, „Preotul Traian Constantin”, „Menirea eternă a educației”, „Informațiuni”, „Cercetașii români și tineretul de astăzi”, „Fii ai Luminei”, „Rânduri omagiale publicistului profesor Augustin Popa”, etc. Publicist și pedagog model !

Sursa: Ioan Ionescu, Personalități ale Banatului, Editura Mirton, Timișoara, 2022.

PREOTUL SEVER NEGRESCU UN POET, UN OM, UN PREOT

La cumpăna dintre Banat și Oltenia, într-un sat cu o istorie aleasă, într-o zi a venit un nou preot – tânăr, oltean, venit în Banat, cu ce gânduri ? Era momentul de ospitalitate al unor bătrâne enoriașe din Eșelnița. A fost clipa de grație a creației, culturii, credinței, toate împletite în același aluat. Era acel preot care-și dorea, în avântul tinereții, să aibă biserica plină de oameni cu credință, cu dragoste și lumină dumnezeiască. Și cum ar fi putut să plece la acest drum anevoios decât încercând să cunoască locul în care a venit, să înțeleagă trecutul, să facă parte din acest loc ca și cum aici s-ar fi născuși-ar fi crescut. Și a căutat prin podul bisericii și a găsit multe cărți de o valoare inestimabilă și obiecte a căror proveniență nu o cunoștea. Cuprins de freamătul cunoașterii și al căutării, a început acea muncă de cercetare a trecutului pe care nu-știa și pe care nu l-ar fi știut nici copiii noștri astăzi. A studiat a întrebat, a căutat răspunsuri în cufărul vremii și a aflat – povestea satului în care venise. Era de fapt povestea satelor strămutate.

Eșelnița reprezintă acea comunitate nouă, creată în 1970, când apele Dunării au înghițit mai multe sate, o parte a acestora fiind strămutată în această „vale a plângerii”. Este împletirea răsunătoare a obiceiurilor, tradițiilor, acestor comunități multietnice (români, sârbi, cehi, germani, rromi). Este comunitatea pe care Sever Negrescu – preotul a scos-o din anonimat. Acest preot a strâns toate aceste rămășițe ale vechilor sate și le-a etalat într-un mic muzeu parohial. A păstrat istoria comunității, trecutul prin intermediul acestor obiecte vechi pe care le-a păstrat cu sfîntenie. Acest muzeu a luat ființă prin cercetarea preotului, prin devotamentul acestuia, prin setea de cunoaștere. Fiecare obiect pe care îl găzduiește acest muzeu are o mică istorie, o mică povestioară pe care preotul a cules-o de la cei mai vârstnici locuitori ai satului. Patosul cu care vorbește și le explică, de cele mai multe ori copiilor, invitaților,

vizitatorilor exprimă trăirea, spiritualitatea, acestui loc încărcat de emoție.

Preotul Sever Negrescu împreună cu soția sa Petronela Negrescu au publicat în anul 1999 o carte „Biserică și Societate” care cuprinde mărturii din arhiva parohiei. Despre această lucrare , profesorul universitar Nicolae Isar spunea: „lucrarea are la bază valorificarea arhivei parohiei Eșelnița –Mehedinți, punându-se astfel în circulație numeroase și interesante date noi – necunoscute sau puțin cunoscute – care ne oferă o imagine vie asupra istoriei, ca și asupra vieții religioase a românilor bănățeni, în general între 1783 și 1883”.

„Lucrarea prezintă un real interes pentru istoricii Bisericii, ca și pentru iubitorii de istorie, pur și simplu, constituind un model de valorificare a unui tezaur arhivistic local, o cercetare cu un mare grad de originalitate”. Rând pe rând, preotul a început să-și strângă aproape tineri și vârstnici, enoriași cu credință în Dumnezeu, cu dragoste și compasiune. Oamenii au văzut în biserică Omul care i-a unit, i-a îndrumat, i-a adus pe calea credinței prin pasiunea împărtășirii smereniei și sfințeniei. Au văzut acel preot care dincolo de biserică vorbește cu fiecare, îi înțelege trăirile, îl îndrumă, îi călăuzește pașii la cumpăna greutăților.

Tinerii au ocupat un loc important în activitatea preotului care a înființat „Școala parohială de vară”. Sunt aproape 25 de ani de când acest eveniment se petrece în comunitatea noastră, preotul reușind să strângă anual 50-60 de copii și tineri care să realizeze activități creative.

Vara curtea Bisericii răsună de glasurile copiilor care se adună în jurul preotului ca albinele. Și da, este dulce această miere pe care preotul o culege cu copiii. Anual organizează, în parteneriat cu școala Concursul „Mica mea Biblie”, în cadrul căruia le insuflă copiilor credința în Dumnezeu și dragostea pentru ceilalți. Deschiderea către religie , către biserică, către credință urmează un drum presărat de cuvinte frumoase pe care preotul poet le expune copiilor. Este ca un moment de rătăcire al oilor care sunt strânse de păstor în poiana credinței.

Ana Blandiana spunea despre Dumnealui „Această dăruire de păstor sufletesc și intelectual mi-a impus respect și admirație”. De vreo 15 ani, cu sprijinul și îndrumarea preotului apare o publicație „Candela de Dunăre” care cuprinde poezii scrise de copii-debut literar, scrieri alese ale preotului, evenimente din comunitate, povești din trecutul

comunității. Această „foaie pentru minte, inimă și literatură” este distribuită gratuit în comunitate pentru fiecare familie. În fiecare zi, pe banca din curtea bisericii, preotul stă și citește. Citește la nesfârșit, setea de cultură și creativitatea umplându-i viața de speranță, bucurie, voință. Este poetul scriitorul, omul de cultură al satului nostru. Este acel creator atât de simplu și modest care însă e un izvor nesecat de poezie și proză.

Parcursul literar al preotului începe cu anul 1987 când a debutat cu poezie în revista „Familia” din Oradea. Apoi, constant preotul a scris și publicat o serie de cărți care încununează creația acestuia:

- 1995 volumul de versuri „Clopotul de rouă”, 1997;
- volumul de versuri „Smerenia cuvintelor”, 1998;
- Ecouri bizantine în literatura română veche”, 2001;
- „Respirația ploilor”, 2003;
- „Strigături în șoaptă”, 2006;
- „Nespusele tăceri”, 2013;
- „Din cuvinte răstignite”, 2018;
- „Psalmi”;

De asemenea a publicat lecturi evanghelice, patristice, proloage, însemnări, cântări.

Ana Blandiana spunea despre poeziile Dumnealui: „Psalmii lui Sever Negrescu reiau pe cont propriu – în această lume în care nimeni nu mai ascută pe nimeni – marele dialog de la facerea lumii, dovedind că distanța dintre adevărata rugăciune și poezia adevărată este infinitezimală”.

Psalmul 37

„în fiecare dimineață	Doamne
Dumnezeu îmi lasă	îți mulțumesc
O nouă zi	și pentru acest
la fereastră	dar”

Poezia părintelui Sever se înscrie firesc la confluența dintre cultura populară de profunzime și cea religioasă, relevând astfel tiparul etern, reprezentat de simbolistica sacră, imprimat fertil în profan, altfel spus, neconținută conlucrare dintre Dumnezeu și creație” – scrie poetul Paul

Aretzu. Multe alte nume ale literaturii – de la Al. Cistelecan, Constatin Cubleşan la Alex Ştefănescu sau Cornel Ungureanu – au remarcat poezia religioasă a părintelui Negrescu, ca şi faptele sale întru slujirea credinţei.

Prof. Rosemarie Delia Coccoană, Şcoala gimnazială Eşelniţa
Sursa : Revista Nedeia, nr. 1,2020.

Marele filozof bănățean timișorean
conf. univ. dr. în filozofie, colaborator
apropiat a marelui filozof C. Noica

OCTAVIAN NISTOR ILUSTRUL NOSTRU FILOZOF BĂNĂȚEAN

S-a născut la 6 decembrie 1916, la Caransebeș, Jud. Caraș din părinții teolog și avocat dr. Dimitrie Nistor și învățătoarea Eleonora Nistor. Tatăl său, originar din comuna Burjuc, jud. Hunedoara, a terminat teologia la Liceul Ortodox din Brașov și dreptul, Facultatea de drept din

Budapesta, unde în 1913, își ia doctoratul printr-o bursă Gojdu.

Mama sa Eleonora, cu numele de fată Pirtea, originară din Sinersig, jud. Timiș, din părinții preot Vichente Pirtea și învățătoarea Octavia Pirtea născută Crăinicescu. Cu o istorie debordantă a străbunicilor, a bunicilor și părinților în spate, Octavian Nistor a fost obligat să continue tradiția lor, pe alte nivele, mai cu seamă că tatăl său, Dimitrie devenise prefect de Timiș, iar bunicul Vichente Pirtea, senator de Timiș. O parte din copilărie și-a petrecut-o la Sinersig, la Lugoj, dar și la Duleu la mătușa Meda unde venea cu bunica Octavia Pirtea (născută Crăinicescu). Școala primară și gimnazială o face în Timișoara. Despre perioada cât a fost elev la Liceul C.D.Loga din Timișoara, s-au găsit fișele matricole ale elevului Octavian Nistor din care s-a aflat că a fost silitor, că a studiat limbi ca germană, franceză, greacă, italiană, latină.

S-a mai aflat că a fost coleg și bun prieten cu Mihail Șora de la Loga și Mariana Klein de la Liceul Carmen Sylva din Timișoara. Octavian era fascinat de frumusețea Mariane și de istețimea ei, fiind premiantă în fiecare an, nutriend o dragoste platonice.

Încă din liceu, cei trei prieteni discutau probleme de filozofie, de istorie, convingându-l pe Mariana să nu mai dea examen la medicină, ci să meargă împreună la Facultatea de filozofie din București, lucru care așa s-a întâmplat. Octavian rămâne orfan de mamă la vârsta de 13-14 ani și este profund afectat de această pierdere ca și întreaga familie.

Totuși, după absolvirea liceului din Timișoara, pe cei trei prieteni, Octavian, Mariana și Mihai îi găsim studenți la Universitatea de filozofie din București (1934-1938). Octavian se împrietenește, în facultate cu Alexandru Dragomir și Axente Sever aprofundând textele filozofice studiate la cursuri.

În facultate Mariana se distanțează de Octavian, se apropie foarte mult de profesorii Mircea Eliade, de Emil Cioran, Eugen Ionescu, Tiberiu Avramescu, iar după terminarea facultății (1937-1938), în 1939, se căsătorește cu Mihail Șora. Așa s-a sfârșit prietenia celor trei timișoreni, dar și drumurile pe care aceștia le vor urma în viață. Octavian Nistor în calitate de student și traducător, în anul 1934, completează informațiile legate de George Frazer cu menționarea celui de-al trei-lea volum de „Studiul istoriei al lui Toynbee”, care e inspirată de exemplul „Crengii de aur” (p. XLVII).

Se distanțează de curentele filozofice naționaliste și fasciste ale vremii, traducând foarte mult din filozofia străină, care era la modă în acea vreme, curentele filozofice religioase „aici” și „dincolo de aici”, curentele filozofice ale revelației umane, curentele filozofice mistice adânc cercetate de profesorul său Mircea Eliade.

Tânărul filozof Octavian Nistor remarcă o linie de mijloc destul de subțire, de unificare și simplificare a diversității pentru țelul comun. Găsirea căii de mijloc sau linia mijlocie a triumphiului Trecut, Prezent și Viitor sau Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt sau Tao, Ying și Yang a fost visul filozofic al Marelui C. Noica și Octavian Nistor. Dar în aceeași măsură îl regăsim și la Cioran și Mircea Eliade, uneori la Nae Ionescu. Gândul poate fi absolut, fapta, însă, are dimensiune, iar Schiller spune că o asemenea unificare este necorespunzătoare, întrucât ea ține seama numai de latura obiectivă și generică, nu și de caracterul subiectiv, revelativ și specific al individualității umane (p.27-28).

Cronologia vieții sale ne aduce în anii 1950, când la numai 36 de ani, în plină recunoaștere filozofică, tatăl său Dimitrie Nistor este victimă a regimului comunist, fiind arestat și torturat fără motiv de autorități. Este eliberat la scurt timp după cercetări, iar în 1955-56 i se înscenează o nouă arestare, printr-o confuzie de nume (cu prof. Ioan Nistor) că ar fi colaborat și susținut organizația legionară „Sumanele Negre”, fiind

condamnat la muncă silnică pe viață, pedeapsa fiindu-i ulterior comutată la 25 de ani închisoare.

Și-a petrecut ultimii ani din viață în închisorile comuniste din Jilava, Galați, Sighet, Botoșani suportând cele mai crâncene umilințe. A încetat din viață în închisoarea din Botoșani la 2 iunie, 1963 la vârsta de 73 ani. În toată această perioadă fiul său, Octavian Nistor a fost dat afară din serviciu, refuzându-i-se orice colaborare cu reviste de specialitate, ziare, traduceri.

Lucrează ca salvamar la Constanța, remarcându-se ca bun înotător, încă din gimnaziu, câștigându-și existența din această activitate. Rar își poate vedea tatăl în închisoare dar când i se permite este încurajat de tatăl să continue lupta în numele părinților, bunicilor, a străbunicilor.

Octavian prinde aripi la îndemnurile tatălui, continuând lupta adevărată cu viața. Se ocupă, în paralel, cu munca de traducător, fiind căutată această activitate, dar și cu filozofia trăiristă lansată de Nae Ionescu, cu libertatea absolută a revelației lansată de Siger de Brabant.

Este cooptat de Nicolae Bagdasar în colectiv pentru publicarea la „Casa Școalelor” a „Fragmentelor eleaților”, unde Octavian se ocupă de selectare, traducere și prezentare. Vasta activitate de exeget și de traducător a început să fie vizibilă cu volumele de Filozofie antică, volume din 1975, care au reluat partea de început din Antologia filozofică. Lucrarea „Filozofi străini” (1943) într-o ediție revizuită și adăugită de Octavian Nistor care mai adaugă Bibliografia selectivă, indice de nume și note. Traducerilor din antici le-au urmat în 1984 alte două volume intitulate „Între antichitate și renaștere. Gândirea evului mediu”, „De la începuturile patristice la N. Cusanus”, (Ed. Minerva, 1984) în care Octavian Nistor amintește lucrarea din 1937 a lui P.P. Negulescu despre Cusanus, precum și Istoria Logicii de Anton Dumitriu apărută în 1969.

Octavian Nistor este prefăcătorul și traducătorul cărții lui James George Frazer (1854-1941) în limba română apreciind lucrarea „Creanga de aur” astfel: „Frazer a efectuat pe bază de scrieri o muncă de cabinet, alcătuind o mare sinteză care s-a impus pe plan mondial”¹. Așadar Creanga de aur, tradusă de Octavian Nistor constituie un dens parcurs ce îl va conduce pe cititor de la ritualurile zeiței Diana din mitologia romană, până la cele ale popoarelor primitive, de la mitologia anticilor scandinavi

la cea a culturilor superioare din America, de la credințele din China antică la cele ale societăților țărănești din Europa.

Octavian Nistor ca traducător se remarcă prin limbajul de înaltă ținută al traducerilor, dar și prin consistența filozofică a frazei și conținutului lucrărilor. El face parte din galeria excelenților traducători precum : Noica, Mircea Vulcănescu, Lucian Blaga, Ștefan Bezdechi, D.D.Roșca, Virgil Bogdan, C-tin Floru, Elena Irion/Moisuc, N. Bgadar, Mihail Antoniadă, Ion Gorun, Traian Brăileanu, D.C.Amzăr, Petre Pandrea, Gh. Ciorogaru, Horia Stanca, Mihail Șora, Marianne Șora etc.

Octavian Nistor este remarcat pentru conținutul și argumentele științifice ale lucrărilor filozofice sau ale conferințelor, drept pentru care îl regăsim printre participanții Secției de filozofie și logică al A.S.S.P. alături de : Liubomira Miroș, Dumitru Matei, Octavian Nistor și Mihaela Rodica Stănoiu la cel de-al XV-lea Congres Mondial de Filosofie (Sofia, Bulgaria, 17-22 septembrie 1973). Mai este prezent și în delegația românească la cea de-a XII-a Consfătuire a redacțiilor revistelor de Filosofie și sociologie din țările socialiste (Sofia, 7-10 octombrie 1975). Mai participă și la manifestările științifice ale Federației Internaționale a Societăților de Filosofie: simpozionul cu tema: „Reflecții despre moarte”, reuniunea privind seria de volume intitulată: „Filosofi critici ai propriei opere” (Atena, 8-14 aprilie 1976) și la „Săptămâna internațională a filosofiei artei” organizată de Societatea de Studii Filozofice (Atena, 27 septembrie-2 octombrie 1976).

Școala de la Păltiniș

Câștigându-și o recunoaștere substanțială prin activitatea sa filozofică dar și prin traducerile realizate, pentru munca în echipă, a fost asistent universitar, lector universitar, iar mai târziu luîndu-și doctoratul cu teza: *„Modificări în structura socioprofesională a populației tinere în condițiile revoluției științifico-tehnice contemporane și ale industrializării socialiste”*. Este apoi numit conferențiar universitar Dr. al A.S.S.P.(Academia de Științe Sociale și Politice) la secția de Filozofie și Logică. Mai este acceptat în această calitate și membru în Școala de la Păltiniș alături de marele filozof Constantin Noica, astfel încât colectivul ales să realizeze *„o filozofie cu filon românesc valabilă pentru următorii 50 de ani”*. Prezentăm o parte din colectiv precum și o parte

din cursanții Școlii de la Păltiniș, drept mărturie a preocupării Conducerii României pentru adăparea poporului la o nouă filozofie creată de înaintași, modelată de făptașii vremii și absorbită de viitorul nației. În centrul fotografiei este marele filozof : C. Noica cu nelipsita bască muncitorească, cu zâmbetul pe buze, cu siguranța reușite demersurilor lui, începând din anul 1975:

Este de remarcat câți tineri, viitori adepți ai noii amprente filozofice noiciene, nistorene, malițiene (de la Mircea Malița) sunt în preajma lui Noica, toți siguri că vor schimba România și lumea după visurile lor și ale înaintașilor.

Ce se dorea cu noul filon filozofic românesc ?

În rezumat se dorea așezarea neamului românesc de pretutindeni în clepsidra Spațiu – Timp - Spirit, așa cum își dorea și filozofia eminesciană, vezi poza de mai jos:

Ce presupunea această includere ? – Legarea Științei – Tehnologiei
 - Spiritului de filonul filozofic românesc, cu Trecutul – Prezentul –
 Viitorul sau Tao – Ying – Yang sau mai apropape de noi Tatăl – Fiul –
 Sfântul Duh. Analizând „Luceafărul” eminescian în consonanță cu
 clepsidra Spațiu – Timp – Spirit sau Trecut – Prezent – Viitor descifrăm
 următoarele:

Dorința Cătălinei

- Cobori în jos, luceafăr blând,
 Alunecând pe-o rază,
 Pătrunde-n casă și în gând
 Și viața-mi luminează!

- Dar dacă vrei cu crezământ
 Să te-ndrăgesc pe tine,
 Tu te coboară pe pământ,
 Fi muritor ca mine.

Răspunsul Luceafărului :

.....
 - Din sfera mea venii cu greu
 Ca să-ți urmez chemarea,
 Iar cerul este tatăl meu
 Și mumă-mea e marea.

.....
 O, vin! odorul meu nespus,
 Și lumea ta o lasă;
 Eu sunt luceafărul de sus,
 Iar tu să-mi

.....
 Colo-n palate de mărgear
 Te-oi duce veacuri multe,
 Și toată lumea-n ocean
 De tine o s-asculte.

- Dar cum ai vrea să mă cobor?
 Au nu-nțelegi tu oare,
 Cum că eu sunt nemuritor,
 Și tu ești muritoare?

.....
 - Tu-mi cei chiar nemurirea mea
 În schimb pe-o sărutare,
 Dar voi să știi asemenea
 Cât te iubesc de tare;
 Cii mireasă.
 - Da, mă voi naște din păcat,
 Primind o altă lege;
 Cu vecinicia sunt legat,
 Ci voi să mă dezlege.

Călătoria lui Hiperion, pentru dezlegare, la **TATĂL-PĂRINTELE**

Porni luceafărul. Creșteau
 În cer a lui aripe,
 Și căi de mii de ani treceau
 În tot atâtea clipe.

Căci unde-ajunge nu-i hotar,
 Nici ochi spre a cunoaște,
 Și vremea-ncearcă în zadar
 Din goluri a se naște.

Un cer de stele dedesubt, [Ajungând la TATĂL îi spune :](#)

Deasupra-i cer de stele -
Părea un fulger ne'ntrerupt
Rătăcitor prin ele.

RASPUNSUL PĂRINTELUI

- Hyperion, ce din genuni
Răesai c-o-ntreagă lume,
Nu cere semne și minuni
Care n-au chip și nume;
-Tu vrei un om să te socoți
Cu ei să te asameni?
Dar piară oamenii cu toți,
S-ar naște iarăși oameni.
- Ei numai doar durează-n vânt
Deșerte idealuri -
Când valuri
Răsar în urmă valuri;

- Ei doar au stele cu noroc
Și prigoniri de soarte,
Noi nu avem nici timp, nici loc
Și nu cunoaștem moarte.
- Iar tu, Hyperion, rămâi
Oriunde ai apune...
Cere-mi cuvântul meu dentâi
Să-ți dau înțelepciune?

.....
- Îți dau catarg lângă catarg,
Oștiri spre a străbate
Pământu-n lung și marea-n larg,
Dar moartea nu se poate...
- Și pentru cine vrei să mori?
Întoarce-te, te-ndreaptă
Spre-acel pământ rătăcitor
Și vezi ce

- De greul negrei vecinicii,
Părinte, mă dezleagă
Și laudat pe veci să fii
Pe-a lumii scară-ntreagă;
- O, cere-mi, Doamne, orice preț
Dar dă-mi o altă soarte,
Căci Tu izvor ești de vieți
Și dătător de moarte;
- Reia-mi al nemuririi nimb
Și focul din privire,
- Și pentru toate dă-mi în schimb
O oră de iubire...
- Din chaos, Doamne, am apărut
Și m-aș întoarce-n chaos..
Și din repaos m-am născut,
Mi-e sete de repaos.
află un mormânt,

Actus Purus la Cătălina :

În fiecare dintre noi
E Actus Purus veșnic treaz,
Să ne ajute la nevoi,
Să ne ferească de necaz.
El vine de la Tatăl Sfânt,
Pe aripi cu Hyperion,
Și n-are moarte, nici mormânt,
Ci e lumină într-un con.
Din hiperplanul cel de azi
În conul lui Trecut de-acuma,
El Actus Purus veșnic treaz,
Deschide conul de deasupra...
Deasupra viitorul con,
În așteptare, cu speranță
Ne strigă: Veniți la Panteon!
Cu-ncredere și cu prestanță...
așteaptă.

Dar ignoranții vremii, nu au înțeles această măreață faptă de clădire
și așezare, au subminat demersul echipei și a nației române, promovând

filozofia urii, distrugerii, împrăstierii, **renegarea DATORIEI aristotelice și kantiene**. Ei, ignoranții au avut câștig de cauză, iar colectivul a fost destrămat, denigrat, majoritatea „trecând în dincolo de aici”, lucrările de bază arse. Noi, urmașii devotați dinastiei eminesciene, nistorene, pirtene, crăinicene, dulăiene am scris aceste rânduri pentru veșnică amintire, recunoștință, cu speranța că neamul românesc de pretutindeni va fi așezat în clepsidra Spațiului –Timpului - Spiritului precum dorința înaintașilor. Cât de bine surprinde Eminescu că materia descrie Spațiul și înfinitatea lui, iar Energia, care este materie în mișcare, descrie Timpul. Actus Purus – vine de la „Tatăl Sfânt” cu roluri bine determinate și, nu are moarte nici mormânt, el e lumină într-un con. Iar din hiperplanul Prezentului cu lumina din conul Trecutului ne deschide conul Viitorului și ne cheamă să venim ... cu încredere și speranță !

Pentru aprofundare citiți „Monografia marelui filozof bănățean Octavian Nistor”

¹ Octavian Nistor, Creanga de aur, note de Gabriela Duda, colecția Biblioteca pentru toți, vol.5, p.166, Ed. Minerva, 1980.

Sursa: Monografia marelui filozof bănățean Octavian Nistor, ISBN:978-973—0-40464-7, Asociația Gh. Ioanovici nobil de Duleu - Valea Mare, Duleu, 2024.

MARIA RADU NOVAC
Profesoară, scriitoare,
jurnalistă, promotor cultural
în Banatul istoric

În completarea medalionului
„Cărășeni de neuitat”, partea
XLVII-a, pag. 155.

Numele meu este Maria Radu
și m-am născut în Ticvaniul Mic,
unde dețin și acum casa părintească.

Școala primară am făcut-o în Ticvaniul Mic, iar generală, șapte clase, în Ticvaniul Mare. Apoi am urmat Liceul în Cacova (Grădinariul de astăzi). Facultatea de litere am urmat-o la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj, unde am luat și licența. Încă din studenție am publicat în revistele Universității și ale orașului. Prin repartiție Guvernamentală am fost titularizată, pe catedra de limba franceză, la Școala Generală nr 8 din Reșița, o școală de elită în învățământul românesc. Am debutat publicistic destul de timpuriu (1972), cu prime interviuri menite „să-i aducă acasă”, pe doi dintre marii cărturari bănățeni stabiliți în Cluj : Pavel Bellu și Petru Neiescu, apoi a urmat o îndelungată viață dedicată catedrei, și o revenire la început de mileniu III, în paginile ziarelor din Banatul românesc și Banatul sârbesc, mai bine zis Banatul istoric.

Pentru mai bine de 50 de ani, oameni simpli sau personalități și-au deschis sufletul ca să-mi vorbească, de multe ori în lacrimi, despre viața, opera sau faptele lor în folosul comunității sau al altora, mai puțin norocoși. Fiecare interviu are istoria lui, are semnificația lui pentru mine și pentru societate.

Am ținut să evidențiez dăruirea și generozitatea oamenilor de bine care, din empatie, au rupt o viață întreagă din timpul lor liber și din banul lor ca să ajute pe cei loviți de soartă.

Am ales să deschid această nouă carte cu interviul dat de Pavel Bellu, în ultimul meu an de studenție 1971-1972 la Cluj. Îl revăd cu ochii

minții pe tata Pavel, așa cum îi spuneam eu cărturarului la care m-a trimis fostul meu profesor de limba română din liceu, Petru Oalde.

Scriitorul și soția lui Viana Șerban, m-au primit cu brațele deschise și cu toată dragostea părintească. Scriitorul a crescut și copilărit în zona Oravița, aveam locuri și oameni dragi nouă, despre care vorbeam des. În felul acesta s-a născut și interviul luat scriitorului, despre „Estetica lui Romul Ladea”.

„Oameni în lumină” este articolul meu despre două personalități cărășene, poetul Octavian Doclin și cărturarul Petre Oalde.

Apoi am realizat interviul „Petre Nieiscu – despre Atlasul lingvistic românesc pe regiuni – Banat”, publicat în „Flamura”, 1972.

În timpul ultimei vacanțe studențești am lucrat în redacția ziarului „Flamura”, care m-a trimis la Moldova Nouă, să scriu despre minerit, mineri și minele din zonă, un subiect frumos și interesant pentru o proaspătă absolventă.

Mă revăd așteptând să intru în mina Florimunda – conducerea minei îmi dăduse un echipament de miner... am coborât pe suitor, era curat înăuntru și ceva unic. Apoi am văzut Flotația... Am cunoscut o ingineră minieră, am cunoscut oameni care-și agonisesc traiul prin multă sudoare...

După încetarea activității la catedră, din 2011, am publicat în țară și în revistele comunității române din Serbia și Canada, zeci de articole pe teme culturale, din viața femeii, despre plante: interviuri, reportaje, articole de fond, știri.

Despre Banatul istoric am învățat de la bunicul meu pe linie paternă, Novac George, singurul meu bunic în viață la nașterea mea, cel mai instruit din familie, cu o educație riguroasă primită în cele 10 clase, apoi în armata imperială austro-ungară făcută la Vârșeț.

Din anul 2020 am dezvoltat proiecte transfrontaliere de creație literară în limba română și desene în comunitățile române din Serbia, în parteneriat cu Forumul Democratic al Germanilor din Banatul Montan. Mă bucur să fiu citită și publicată

Până la Novi Sad, mă bucur pentru prietenia unor oameni care și-au deschis ușa sufletului pentru mine și scrierile mele.

Răsfoind ultima carte „Oameni din Banatul istoric la răscrucea vremurilor”, scrisă de Maria Radu Novac – spune Ada D. Cruceanu –

carte pune în pagină preocupările diverse ale autoarei: interviuri, reportaje, medalioane, portrete, amintiri – toate însă, încercând să evidențieze ceea ce aş numi „un nucleu de românitate”, identificat de Maria în arealul „Văii Caraşului” în primul rând – dar numai-, râul care, dincolo de frontiere administrative, uneşte comunităţile de români dintr-un Banat pe care ea îl vede mereu ca „Banat istoric”, aproape atemporal aşadar.

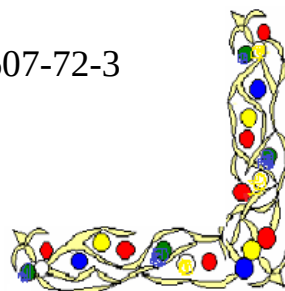
Întâlniţi în împrejurări diverse, mai cu seamă în cele din aria „voluntariatului” şi ale schimburilor culturale interne şi transfrontaliere – stratul vocaţional al autoarei -, oameni de varii preocupări, personalităţi bine conturate sau în devenire, i se destăinuie firesc şi tot firesc intră în memoria noastră dar şi în cea a viitorului, capabile să contureze, păstrând toate proporţiile, un „mental” al unui timp deloc lipsit de contradicţii, dar şi promiţător tocmai prin virtuţile personale şi de efect colectiv pe care le întrupează „convivii strânşi la masa discuţiilor” de amfitrioana din Tcvaniul Mic.

„Cicvănenţa ” mândră de originile ei, de parcursul său existenţial şi de încrederea pe care i-o acordă convorbitorii ori de portretele pe care i le fac aceştia. O carte aşadar, (re) constituită prin selecţia celor mai importante contribuţii publicistice, în ţară şi în afara acesteia, ale autoarei, la care se adaugă texte inedite al căror semn de „identitate” – rădăcinile şi întoarcerea la rădăcini – s-a născut în primele momente ale scrisului Mariei şi a devenit matricea ei emoţională şi intelectuală, privată şi publică.

De citit cu atenţie atât pentru ceea ce este acum această carte , dar mai cu seamă pentru ceea ce va spune ea în anii care vin.

Sursa: Maria Radu Novac, Oameni din Banatul istoric la răscrucea vremurilor,

Editura Castrum de Tymes, 2024, ISBN: 978-630-6607-72-3

ORAVIȚA MEA

TEATRUL M. EMINESCU

Primăria Oravița

De la Aisano - Self-photographed, CC BY-SA 3.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=41539809>

Ca orice român care se bucură de dreptul de a călători în afara granițelor țării, după un an de muncă, am mers și anul acesta la greci, să-mi încarc bateriile cu aer din Marea Egee.

TEATRUL INTERIOR

trebuie să fi scris pe fruntea ei, pentru că aici bogățiile naturale se împletesc cu cele spirituale, iar locuitorii simt că așezarea a fost binecuvântată. Pe de altă parte, la Oravița vin, în ultimul timp, mulți oameni să se recreeze, să-și încarce bateriile și să descopere frumuseți considerate pierdute, neștiute sau despre care doar au auzit. Brusc mi-am dorit să mă întorc, am realizat că la Oravița nu e locul unde nu s-a întâmplat nimic, nu e un oraș plictisitor, ci unul care se reinventează și care trebuie ajutat să strălucească. M-am trezit vorbind de

Oravița unei românce din grupul ce se întorcea la Skopelos. Îi spuneam că vara Oravița e culturală. În iunie, după model antic, la Oravița poți asculta conferințele unor personalități ale culturii și științei românești în cadrul Peripatecii. În iulie e ruga, de Sf. Ilie, adunându-se nu doar norii, ci și nume importante ale showbizului românesc. Putem merge la Sasca la competiția Mountain Bike sau la concerte rock, la Mănăstirea Călugara să ne convingem de legendele icoanei făcătoare de minuni, la Slatina să vedem măicuțele trudind la făurirea produselor Nera Plant, la Ștrand să ne relaxăm în apele termale cu proprietăți aparte, pe cursul Nerei să facem rafting sau să ne dăm cu eoliana. În august (1-15) ai parte de concerte susținute de artiști faimoși din întreaga lume, în cadrul manifestării „Zilele Muzicii la Oravița”.

Vara Oravița e plină de turiști care vin sau se duc la Herculane, la Sasca, la Ochiul Beiului, la Valea Almăjului sau „a miracolelor” cu morile de apă de la Rudăria, la Paralela 45 sau la cascada Bigăr, la Baziaș sau Anina, într-un demers proustian de căutare a timpului pierdut. Mergând pe firul istoriei, aflăm că toți stăpânitorii – romani, turci, austrieci, căutători de comori ale subsolului – aur, fier, cupru, cărbune, uraniu – au transformat Oravița dintr-o cetate, castru roman, într-un oraș minier, fără a neglija aspectul educației și culturii populației de aici. În anul 1717, potrivit istoricului Ionel Bota, aici „s-a construit un cuptor înalt, pentru topirea minereurilor, cel mai vechi din România”, fapt ce „a marcat începuturile siderurgiei bănățene”. Interesul austrieilor pentru acest spațiu a fost mare, lucru dovedit prin investițiile făcute. Ordonanța Camerei Aulice din Viena solicită, între altele, Administrației Țării Banatului să se implice în mod deosebit în dezvoltarea comerțului și a minelor de la Oravița, deosebit de binecuvântate de Dumnezeu”. Lucrările de amenajare a celor două lacuri cunoscute drept Lacul Mare și Lacul Mic erau trecute ca „lucrări speciale și de interes strategic” (1733), cele două lacuri devenind „veritabile simboluri ale cotidianului orăvițean”.

„Pentru asigurarea industriei cu personal calificat și pentru ridicarea productivității, la data de 29 februarie 1729, la Oravița a luat ființă „Școala Montanistică pentru învățarea fierăritului și mineritului” (școală de meserii pentru lucrări metalice), aceasta fiind prima instituție școlară profesională din spațiul românesc și din sud-estul Europei. Prima

școală din Oravița (1777) a funcționat în clădirea de lângă biserica din Oravița Română, numită școala din sălcii. Ea a fost clădită prin contribuția și munca voluntară a românilor băștinași, iar după anul 1800, din această școală desprinzându-se două înființate de guvernul maghiar, dintre care una, situată în zona stației de cale ferată, a devenit treptat Școala Generală nr.1.

În anul 1793 se înființează la Oravița o școală latină sau gimnaziu (Gimnaziul Catolic) cu patru clase „Regium institutum Oravicensae”. Această școală subvenționată de statul maghiar până în anul 1854, se transformă după 1855 în școală poporală romano-catolică, continuatorul ei de drept fiind Școala Civilă de Stat, fondată în 1873, devenită Liceu din 1913, și Liceu românesc cu numele „General Dragalina” din 1919 și până în prezent.

În anul 1811 la Oravița se dă în funcțiune MAREA MONETĂRIE (vezi muzeul). Ea s-a înființat prin decret imperial, originalul actului existând în arhivele orăvițene, în colecția particulară Sim. Sam. Moldovan, până în 1960, când a fost donat Arhivelor Naționale. În anul 1816 e lansată ideea finalizării unui edificiu teatral, care să fie gata de inaugurare în 1817, când întreg banatul sărbătorea centenarul eliberării de sub administrația otomană. Sediul a fost prima clădire de teatru din Europa iluminată cu lămpi de acetilenă, iar ornamentele în stil rococo, sunt în culorile roșu și auriu. Clădirea a rezistat timpului, a fost renovată, ea reprezentând una dintre principalele atracții ale orașului. Are o lungime de 36m și o lățime de 15m, din foaier se ajunge la balconul sprijinit pe coloane, balcon de unde a privit spectacolul inaugural familia imperială, Francisc I de Habsburg-Lorena (între 1792-1806) și Carolina-Augusta de Bavaria. Aici au susținut spectacole, mai apoi, cele mai importante trupe de teatru ale vremii. Pe scena teatrului a jucat trupa Teatrului Regal din Madrid, trupa Teatrului Balșoi din Moscova, orchestra imperială a Rusiei. N-au lipsit nici trupe din Viena, precum cele conduse de Ludvig Duba, Kurt Wonger și Ida de Gunther. Un episod aparte este legat de vizita trupei lui Mihail Pascali, din care făcea parte și Mihai Eminescu. Faptul este consemnat la 31 august 1868. Trupa a prezentat două spectacole, în zilele de 1 și 2 septembrie. Eminescu fiind atunci sufleurul trupei, iar în amintirea marelui eveniment, Teatrul Vechi

a fost botezat cu numele acestuia, adică Teatrul Mihai Eminescu din Oravița.

Legea Administrativă din 1925 aduc un județ nou Caraș, având capitala la Oravița. În urma deciziei din 1926 se organizează un concurs pentru licitarea proiectelor de ridicare a noului palat administrativ al județului, președintele comisiei fiind celebrul arhitect Duiliu Marcu. Câștigătoarea concursului, arhitecta Henriette Delavrancea, prima d-nă arhitect română, în colaborare cu Dimitrie Boitor, arhitect constructor din Oravița, finalizează edificiul în 1931, ce va fi inaugurat la 3 iunie 1933, în prezența unei delegații, în frunte cu Regele Carol al II-lea, Mihai I, voievod de Alba Iulia și cnez de Banat (titlu obținut atunci la Oravița). Perioada interbelică s-ar zice că a reprezentat punctul maxim de înflorire, după care a urmat o fază de regres. Perioada comunistă a transformat liceul teoretic în unul industrial, energetic, menit a forma muncitori calificați pentru centrala de la Crivina, Palatul Administrativ în Primărie. La teatrul din Oravița au continuat să vină personalități ale culturii și literaturii române precum George Enescu, Octavian Goga, Ion Minulescu, să aibă loc premiere. S-a continuat exploatarea resurselor, minele din Ciudanovița, Sasca, atrăgând forță de muncă din întreaga țară. Oravița Română se extinde printr-un cartier de blocuri construite pe o fostă mlaștină de la gară spre Greoni. Cartierul e numit simplu Zona Gării și reprezintă istoria recentă a orașului. Aici se găsesc construcții noi, Hotelul restaurant Condor, Televiziunea locală Băleanu, Magazinele Lidl, Penny, Imperial. Pentru vizitatori Oravița este un orașel de provincie, situat în vestul țării, regiunea Banat, cunoscut la televizor pentru temperaturile mari înregistrate vara, un oraș cu două străzi, una pe care te duci, una pe care te întorci (sens unic), un oraș cu o istorie interesantă, cu o arhitectură aparte, case lipite, cu ziduri înalte, cu geamul curiosului, cu plăcuțe ce amintesc de Tipogarfia „Progresul”, de avocați, profesori ce au sporit prin numele lor faima orașului: Simion Manguica, Mihai Novac, Iosif Siegescu, etc.

Pentru mine Oravița înseamnă acasă, locul unde îmi place să revin, unde am rădăcinile, unde lucrez, unde compun poezii ca mulți alți concitadini, un loc al culturii și spiritualității reșezat la loc de cinste prin Gala Teatrelor Naționale 2017. Am anexat și o poezie ce surprinde viața la oraș, la bloc, mai precis.

Destin

Copac sfrijit, ca un proroc, ivit în margine de bloc,
Cu rădăcinile-n canale și crengile bătând agale,
O pată verde printre construcții de betoane,
Un exploatat de domni, puștani și de cucoane.
Căci te trăgeau de păr fete, să rupă frunze pentru joc
Și domnii te umpleau de praf bătând covoarele cu foc,
Ți se urcau în cap băieții rupând din crengile-ți blajine
Și doamnele fugeau de ploaie adăpostindu-se sub tine.
De câte ori cu coajă roasă de cine știe ce jivine
N-ai vrut să fugi la mama acasă cu umbra-i să te aline,
Dar gândul că tu ai un rost în lumea asta mofturoasă
Te-oprea și iată că acum îi spui doar blocului „acasă”.
Odată, când înalt fiind, deși din crengi au tot tăiat,
La o ședință, ți s-a reproșat c-atragi tot păsări cântătoare,
Că umbra ta nu e prea mare, că iei la unii din lumină,
Că nu sunt locuri de parcare și tu ai partea ta de vină.
Trei locatari mai noi au zis c-ar fi mai bine să te taie
C-or să planteze alții noi și au dat să circule o foaie,
Dar noi nici unul n-am semnat și atunci, ei s-au înfuriat,
Au mers cu jalba la primar și-n felul acesta ai aflat
Că ești o specie ciudată, un arbore extrem de rar
Și presa a venit îndată, iar arhitectul ca și dar
Ți-a dat atunci certificat și-o placă mare-n care scrie
Pe lângă numele latin, „Domnul te-a dat, Domnul te ție”

Sursa: Cornelia Edițoiu, Nedeia, nr.2, 2017.

CALEA FERATĂ ORAVIȚA - ANINA

De la Strainu - Operă proprie, CC BY-SA 3.0 ro,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=28223008>

Calea ferată Oravița - Anina a intrat în folosință la 15/25 noiembrie 1869 pentru transportul de mărfuri și la 4 (inaugurare 18 noiembrie 1868) pentru persoane, fiind cea de-a patra cale ferată românească. În anul 1837, cu aprobarea împăratului Ferdinand I, inginerul geolog Anton von Maderspach din Oravița trece împreună cu o echipă la studierea zonei montane cărășene, încercând să stabilească posibilitățile de traversare a reliefului montan de către o linie ferată cu

punctul de plecare în Anina și punctul terminus Baziaș. Declanșarea lucrărilor întârzie, în schimb „Compania Căilor Ferate de Nord – Împăratul Ferdinand”, la cererea expresă a baronului von Kubeck folosește experimentul huiă și cocs din Anina pentru acționarea locomotivelor. Începerea

operațiunilor de construire a căii ferate este în anul 1845.

Directorul general al minelor din zonă, consilierul de curte Laer și echipa care îl însoțește hotărăsc săparea galeriei „Regele Ștefan” din valea râului Jitin până în valea Tereziei (3515M), apoi până în valea Lișava pentru un plan înclinat de cale ferată care să facă legătura cu Oravița. Între valea Lișava și puțul minier Kollowarth se va deschide galeria „Împăratului Ferdinand” pentru legarea minei de calea ferată. Michael Lauer, însoțit de un grup de geologi, geodezi, ingineri specialiști în ridicări, cartografi și arhitecți, cercetează munții și defileurile cărășene în perimetrul dintre Mehadia și Bocșa. Una dintre concluziile Raportului comisiei a fost construirea unei căi ferate care să lege activitatea productivă a Banatului Montanistic printr-un transport facil, prin portul Baziaș, de economia întregului Imperiu. Toate aceste lucruri excepționale se petreceau în Banatul Montan vizavi de frământările istorice de la Iași și București într-o mocirlă fără orizont, de dezvoltare economică și socială. Mai mult febra dezvoltării Banatului istoric este întreținută de aromânii care cumpără mii de hectare de terenuri, (vezi familiile Gabrovshi, Ioanovici, Mocioneștii, Palikutsevnyi, Kapră, Nako, Sina, Athanaszievich, etc.) care organizează agricultura găsită în zonele rurale bănățene, îi ridică productivitatea și producția. Așadar mineritul și industria imperială au resurse alimentare excesive în Banatul Istoric¹.

Un document orăvițean arată că lucrările la căile ferate din zonă au ca dată de început anul 1846, iar anul de vârf a fost 1850, când în coordonarea inspectorului minier J. Dullnig se reiau lucrările căii ferate cu tracțiune cabalină între minele Gârliște și Lișava. La 31 octombrie 1846, la Oravița se ia hotărârea de construire a primei căi ferate într-o provincie românească. Comisia care stabilea viitorul operator al căii ferate era condusă de Gustav von Granzenstein. S-a început cu un buget de 5 milioane și s-a apelat la muncitori din nordul Italiei, specializați în tăierea stâncilor. Majoritatea proveneau din zona Sorreto, valea Adigelui și perimetrul Friuli – Venezia – Giulia. După terminarea lucrărilor mulți s-au stabilit aici, urmașii lor trăind în Oravița, o parte din ei, la solicitarea statului român (vechul regat) au plecat în Dobrogea. Într-o primă etapă dar și în paralel cu declanșarea operațiunii construirii căii ferate Oravița Anina, la propunerea directorului minier von Granzens-Stein, devenind consilier aulic al Vienei în teritoriul bănățean, la 20 mai 1846 se pune în

aplicare proiectul unei căi ferate cu tracțiune cabalină. Ideea era să fie realizată o prelungire de la Steierdorf prin Oravița spre Baziaș, modificată în toamna anului 1847 cu un eventual traseu prin Gârliște la Oravița, cu folosirea tracțiunii cu abur, în continuarea liniei începută de la Anina prin galeria „Regele Stefan” și continuând până la Lișava cu tracțiune cabalină. Transziția de la sistemul hipo la folosirea forței mecanice îl are ca promotor pe inginerul proiectant Karl Maniel. În acest sens zona este din nou inspectată în februarie 1852 de ministrul minelor și se propune aplicarea ideii lui Maniel și anume legarea exploatărilor de la Gârliște cu gara Lișava printr-o linie ferată cu tracțiune mecanică (locomotive cu abur). La propunerea directorului Direcției Centrale a Minelor și Metalelor, Wiessner, se oprește lucrarea la galeria „Regele Mihai” și se ordonă săparea galeriei „Împăratul Frantz – Josef” ca legătură directă cu gara Lișava. Înaugurarea are loc la 20 august 1854 cu o locomotivă C-2-t din timpul Engerth. Pe locomotivă și pe platforma amenajată au luat loc oficialitățile timpului. În vederea probei de rezistență și a randamentului tehnologic sunt atașate locomotivei 8 vagoane cu lemn și cărbune. Trenul a plecat din gara Lișava la ora 7, platforma a fost atașată la Oravița, după o slujbă religioasă, iar sosirea în gara Baziaș a fost la ora 14. Traseul căii ferate avea 16 km pe distanța Lișava - Oravița și 62,5 km pe distanța Oravița – Baziaș, adică un total de 78,5 km. La 11 noiembrie 1856, s-a realizat transportul inaugural de călători cu trei vagoane. Din anul 1854, efortul constructorului se va concentra asupra căii ferate Oravița – Anina. În februarie 1852 se trecuse la aplicarea proiectului căii ferate cu tracțiune mecanică. Lucrările vor fi reluate cu intensitate maximă după 1861 și vor fi finalizate în 1963, conform legii din 14 septembrie 1854 privind concesionarea resurselor subsolului bănățean și a căilor ferate, Austria vinde această zonă unui consorțiu cu capital francez și austriac la un preț de 200 milioane franci (31 decembrie 1854). Pentru grăbirea lucrărilor la calea ferată Oravița – Anina, noul proprietar va cheltui 812.278 florini și 72 de creștari. Finalizarea și intrarea în funcțiune a traseului feroviar Anina – Oravița – Baziaș, conferă Oraviței rolul de cel dintâi nod de cale ferată din spațiul civilizației românești și din această parte din imperiu. În timp ce la București se urzeau dușmăniile împotriva Domnitorului Alexandru Ioan Cuza și a legilor în curs de promulgare! Diferență de civilizație. În final, această bujuterie a transportului feroviar,

a costat 5 milioane de guldeni. Gara Oravița era terminată în anul 1847, fiind prima gară cu lift-pasaj pentru acces la peronuri situate deasupra nivelului străzii, fiind prima construcție de cale ferată trecută pe lista monumentelor istorice. Traseul a fost inaugurat la 15/25 noiembrie 1863 cu o locomotivă de tip L-t din clasa C.B.T., sistem Engerth, tip StEG 34. Plecarea a fost din gara Oravița de unde 6 vagoane încărcate cu lemn au început urcușul spre Anina. Slujba de sfințire a fost efectuată de arhidecanul Karl Wittahorszky. Pe locomotivă, alături de mecanicul Fridolin Kollman se aflau inginerii Bach și Maniel. După locomotivă era atașată o platformă semiînchisă în care au urcat reprezentanți ai constructorului și oficialități imperiale și locale.

Trenul a plecat din Oravița la ora 9.00, cu două opriri scurte la viaductul Jitin și gara Gârliște, ajungând în Anina la ora 12.30. Primirea la Anina este făcută în prezența unor înalte oficialități imperiale și locale. La 4/14 aprilie 1869 este finalizat traseul de călători dar este inaugurat abia la 18/28 noiembrie în prezența arhiducelui Albrecht și a altor oficialități aulice. Calea ferată Oravița – Anina urcă de la 218,7 m (Oravița) la 556,4 m. La lungimea de 33,4 km, cele 14 tuneluri însumează 2084m, viaductele în număr de 10 (843m), 9943 m de ziduri de sprijin iar pe 21,11m s-au efectuat tăieri în stâncă. Apoi raza de curbare mică a traseului de numai 114m, iar declivitatea este în unele locuri de 20 la mie este o altă izbândă tehnică a vremii. Cel mai mare viaduct este Racovița, de 115m lungime, 26,5m înălțime, iar deschiderea este de 11m. Tunelul Maniel (după numele constructorului) are 928m. Tunelul Polom are lungimea de 290m, iar tunelul Dollhoff are 112m. Acest tunel poartă numele inginerului Ludwig Dier Dollhoff, care greșind calculele în săparea tunelului din stația Gârliște numai cu 3 m, s-a sinucis. În legătură cu tunelul de la râul Jitin există o legătură care s-a păstrat și astăzi. Se zice că la orele prânzului razele soarelui cad pe o anumită piatră a portalului de intrare în tunel și creează imaginea luminoasă a Maicii Domnului cu Pruncul Isus în brațe. Stația Gârliște are un sistem de garare prin manevrare, trenul se opera în tunel, apoi dând înapoi revenea pe poziția orizontală.

Pitorescul de o melancolie sălbatică al căii ferate de munte spre Anina, a determinat o altă dinamică a călătorilor. Își au importanța lor inegalabilă descrierile de epocă apărute în presa vremii. Primele impresii

sunt chiar din anul inaugurării transportului de persoane. Ziarul „Temeswarer Zeitung” publica în 22 august 1869 un reportaj sub semnătura anonimă în care sunt prezentate frumusețile traseului. Pasionații de drumeție cu trenul n-au lipsit. Un oficial al Curții imperiale a realizat împreună cu familia două călătorii cu trenul pe acest traseu. La Timișoara a fost creată o asociație la Hotelul „Lloyd” care organiza excursii de agrement pe ruta Timișoara – Oravița – Anina de Rusalii. În data de 17 noiembrie 1869, este prezentă la Oravița, soția împăratului Franz Iosef, Sisi, însoțită de damele de la Curtea Imperială.

La ora actuală acest traseu montan mai reprezintă interes turistic doar în situații speciale, când se organizează excursii cu locomotive și vagoane de epocă pentru turiștii străini.

¹ Monografia Familiei nobile Gheorghe Ioanovici de Duleu-Valea Mare, Ed. TIM, Reșița, p.39.

Sursa: Prof. Gheorghe Urziceanu, Scurtă istorie a căii ferate Oravița – Anina.

NICOLA PASCU PROFESOR ȘI MUZICIAN

S-a născut în 10 septembrie 1947, la Uzdin, unde a terminat școala generală, paralel frecventând doi ani Școala Inferioară de Muzică „Josif Marinkovic” din Zrenianin. În 1962 s-a înscris la Școala Medie de Muzică „Josif Marinkovic” din acest oraș, pe care a terminat-o în 1966, iar în anul 1972 și-a luat licența la Școala Superioară de Muzică din Zrenianin. Încă din timpul școlarizării a fost membru, iar apoi și dirijor al vestitei Orchestre de Muzică Populară „Doina” din Uzdin, cu care a obținut succese de vârf pentru vremurile de atunci.

În anul 1966 s-a angajat la Școala Generală „Mosa Pijade” din Uzdin, pe post de profesor de muzică, unde a înjghebat un cor și o orchestră de copii. După doi ani, în 1968, a devenit secretar al Comunității Cultural-Instructive din Comuna Covăcița, unde a lucrat la organizarea vieții culturale din această comună. În 1970, calea vieții îl duce la Alibunar, Nicola Pascu devenind Director al Căminului Cultural din cadrul Centrului de Cultură. Pe lângă angajamentul său la organizarea activităților culturale (teatru, cor, bibliotecă, orchestră, fanfară, formație de dansuri), lucrează și la Școala Inferioară de Muzică de la Alibunar și Banatski Karlovac. După 6 ani se întoarce în Uzdin, unde profesează din nou ca profesor de muzică. În 1978 este ales Director al Școlii Generale din Uzdin, funcție pe care o îndeplinește până în 1993, cu o întrerupere de 3 ani (1985-1988), când este președinte al Comitetului Comunal al L.C.V. din Covăcița. În timpul epurărilor politice săvârșite de regimul Miloșevic, a fost desemnat purtător al politicii autonomiste în comuna Covăcița și a fost dat afară din partid, de la postul de director de școală și din serviciu. Timp de 3 ani a tot căutat să se angajeze, dar fără succes, ca abia în 1996 să reușească să lucreze ca profesor de muzică la școlile generale din Samos (unde a înjghebat o orchestră de copii cu care a

obținut locul I în R. Serbia) și Padina unde a rămas până în anul 2002, când s-a pensionat în urma unui atac de cord.

În perioada când a fost director al Școlii Generale din Uzdin, pe lângă atenția acordată procesului de învățământ, a pus accentul și pe activitățile extrașcolare ale elevilor, care au obținut succese însemnate (locul I în Serbia la teatru școlar, la întrecerile micilor pompieri, la tenis de masă, la recitatori, la competițiile secțiilor muzicale). La fel școala din Uzdin a participat la toate întâlnirile școlilor popoarelor și naționalităților din Serbia, una din ele fiind găzduită la Uzdin, în anul 1979. Având în vedere că în manualele școlare au lipsit cântece pentru copii, prof. Nicola Pascu a contribuit prin organizarea de către școala uzdineană, a mai multor ediții ale Festivalului „Copiii Noștri Cântă”, care a lansat cântece pentru copii compuse de muzicieni de la noi pe texte ale poezilor din Voivodina. Prof. Nicola Pascu a fost mereu îmbrățișat de muzică, la școală, în viața cultural-muzicală a amatorilor din Uzdin și la nivelul minorităților naționale române din Voivodina. A fost dirijorul Orchestrei „Doina”, a grupurilor vocale din Uzdin, dirijor al fanfarelor din Seleuș și Alibunar, membru al comisiilor de specialitate ale Festivalului de Folclor și Muzică Românească din Voivodina, Președinte al Comisiei Artistice și a juriului Festivalului (al adulților și al copiilor), la mai multe ediții ale acestuia. A semnat mai multe aranjamente muzicale (de muzică populară, ușoară, și pentru copii). La fel a fost membru (cânta la violoncel) în prima componență a orchestrei de muzică populară a Consiliului Național al Minorității Naționale (din care a fost exclus după festivalul din 2008 de la Petrovasâla). A făcut parte din orchestra de muzică populară „Rapsodia bănățeană”, a Asociației Civice „Banatic Art”, din Vârșeț, iar în ultima perioadă a ajutat mult orchestra și corul Școlii Generale „Sfântul Gheorghe ” din Uzdin. În calitate de dirijor al orchestrei „Doina”, a contribuit laolaltă cu regretații Todor Ghilezan (muzician și dirijor), Iova Dalea (Director al Căminului Cultural „Doina” și coregraf), Todor Crețu Toșa (dramaturg și regizor) și Iova Șoșdeanu (dirijor de cor), la dezvoltarea și afirmarea vieții muzical- folclorice a amatorilor acestei importante instituții de cultură a românilor de pe aceste meleaguri (inițiatore a principalelor manifestări culturale de ieri și de azi). O dovadă evidentă sânt și numeroasele premii obținute de Căminul Cultural

„Doina” la festivalurile internaționale de folclor de la București (1969) Zagreb și Ohrid, Premiul „Scânteia culturii” și premiul „Vuk”.

Dragostea pentru muzică l-a făcut pe prof. Nikola Pascu să fie încadrat, în 1970, în inițierea și organizarea Festivalului de Muzică Ușoară „Tinerețea cântă”, când a condus orchestra. De la reluarea lui, în 1995 și până în urmă cu câțiva ani, a fost mereu activ în organizarea acestuia și a compus piese noi pentru interpreții tineri, fiind colaborator de specialitate și membru în juriu. Nici când a devenit pensionar nu a abandonat muzica. A pregătit și a instruit tineri muzicieni, care apoi s-au afirmat pe scenele noastre muzicale și ca profesori de muzică în școlile de la noi. Întodeauna a tins spre perfecțiune și autentic în creație și interpretare.

Odată cu dispariția sa fizică subită, minoritatea română din Voivodina a pierdut un valoros muzician, creator și om de cultură, care i-a ajutat pe mulți să-și desăvârșească talentul sau ambițiile și visurile artistice. Dumnezeu să-i aducă liniște și odihnă veșnică !

Sursa: Vasa Barbu, Libertatea, 19 septembrie, 2015, Necrolog.

MARIANA PÂȘLEA

A văzut lumina zilei la 24 septembrie 1948 în comuna Averești, județul Vaslui. Clasele primare și gimnaziul le face la Școala Generală din orașul Huși, județul Vaslui. Urmează cursurile Liceului

Teoretic Cuza – Vodă din Huși, pe care le termină în 1967. Se angajează ca profesor suplinitor la Școala cu clasele I-VIII, din comuna Berezeni, jud. Vaslui, unde predă 5 ani, perioadă în care urmează cursurile Facultății de Filologie, dela Universitatea A.I. Cuza din Iași, cursuri fără frecvență. Se căsătorește în 1972 cu profesorul Petru Pășlea. După doi ani devine titulară pe catedra de Limba și literatura română, la Școala cu clasele I – VIII, Pătaș, comuna Prigor. În anii ce urmează promovează definitivatul, gradul II și gradul I. Se pensionează în 2007 dar rămâne în școală încă 2 ani. Are 2 copii, un băiat și o fată iar în prezent este bunică cu 4 nepoți. Din 2009, până în 2017 lucrează și în publicistică.

Activitate publicistică:

DRAGOSTE TÂRZIE, volum de versuri, apărut în 2017, la Ed. Mirton, Timișoara, 2017.

CIOBURI DE VIAȚĂ, proză scurtă, volum apărut la Ed. Pim, din Iași, în anul 2020.

PRIMUL ȚIPĂȚ, versuri, volum apărut la Ed. Hoffman, Caracal, în 2020.

DE-A POEZIA, versuri, volum apărut în anul 2021, la Ed. Hoffman, Caracal, 2021, cu o prefață de prof. Silvia Gabriela Almăjan.

LECȚIO PROFANA CONFESIUNI, CRITICE, eseu și critică literară, volum apărut în 2022, Ed. Eurostmpa, Timișoara cu o prefață de prof. Mariana Anghel.

Tot în această perioadă, scrie cronici literare, eseuri, recenzii pe care le publică în volume colective sau în diverse reviste și ziare ale vremii, on line sau print, din țară și din străinătate.

În volume colective:

„Bucuria descoperirii unui mare poet”, în volumul „Despre Eugen Dorcescu”, volum omagial 75, semnat de Mirela- Ioana Borchin, Ed. Mirton, Timișoara, 2017.

Un om, o viață, o lume”, în volumul „Despre opera lui Eugen Dorcescu”, apărut la Ed. Mirton, în anul 2020 și semnat de Mirela Ioana Dorcescu.

Eugen Dorcescu – omul și poetul, în volumul omagial 80, intitulat „EUGEN DORCESCU ÎN TIMIȘOARA”, Ed. Mirton, 2020.

„BIBLICELE lui Eugen Dorcescu”, în volumul omagial 80, intitulat „EUGEN DORCESCU ÎN TIMIȘOARA”, Ed. Mirton, 2020.

„Omul sfințește locul” (Cuvânt înainte), în volumul coordonat de prof. Pavel Panduru, intitulat „Oameni care au sfințit locul”.

„Învățătorul nostru – Vasile Popovici”, în volumul „Învățătorul Vasile Popovici, Om și Dascăl model”, Ed. TIM, Reșița, în anul 2010.

„Poezii; Proză”, în „MILENARIUM, dicționar al scriitorilor români la începutul mileniului al treilea”, Ed. Armonii Culturale, 2021, coordonator Gheorghe Stroia.

În reviste și ziare on line sau print:

CONFLUIENȚE LITERARE:

„HALOUL LECTURII”, Ed.2992, din 11.03.2029;

„Eugen Dorcescu și poezia vieții sale”, Ed.3627din 08.12.2020;

„Drumul spre sens”, Ed. 3737, din 25.03.2021;

„Spre nicăieri”, Ed.3673, din 28.01.2021;

„Eugen Dorcescu omul și poetul”, Ed. 3888, din 23.08.2021;

„Despre drumul spre sens”, Ed.3765, din 26.06.2021.

ARMONII CULTURALE:

„Critica prozei. Critica criticii”, 25.06.2021;

„Taina n-a rămas taină”, 2022;

„Un cuvânt despre psalmii originali ai lui Eugen Dorcescu”, din 28.08.2022;

„Despre poezia picturii”;

„Un poet spaniol la a doua sa carte în limba română”;

ALTERNANȚE MUNICHEN:

„Haloul lecturii”, 18.04.2019;

NAȚIUNEA:

„Un roman despre dragoste și moarte, Celesta”, din 24.06.2021;
RENAȘTEREA BĂNĂȚEANĂ:
 „Haloul lecturii”, în Paralela 45, din 02.04.2019;
TIMIȘOARA:
 „Rânduri și gânduri despre Biblicele lui Eugen Dorcescu”, 16.07.2021,
 în ziarul Timișoara;
 „Despre poezia picturii”, din 04.02. 2022;
VESTEA:
 „Un gest de suflet, într-o lume materială”, nr. 18 din 2014, „Istorie și
 cultură în comuna Prigor, Caraș-Severin”, nr. 2, din 2017;
ARCADIA:
 „Poezii”, nr. 2 din 2018;
BOZOVICIANA:
 „Poezii”, în nr 2 din 2019;
 „Moment poetic Mariana Pășlea”, în nr. 5, din 2020;
ALMĂJUL:
 „Din poezia Marianei Pășlea”, noiembrie 2019;
 „Eugen Dorcescu și poezia vieții sale” (la 50 de ani de activitate literară),
 decembrie, 2020;
BUMERANGUL LITERAR:
 „Taina scrisului”;
GÂNDACUL DE COLORADO:
 „Un debut remarcabil în critica literară”;
PRO LITERA:
 „Taina n-a rămas taină”, din 31.03.2022;
COLOANA INFINITULUI:
 „O confesiune”, nr. 121, din 2022;
ALMANAHUL ALMĂJULUI-2022:
 „Din poezia Marianei Pășlea”;

Este membră a Ligii scriitorilor din România, Filiala Banat, din
 decembrie 2020; A obținut premiul I, la Festivalul – Concurs
 Internațional de creație literar-artistică și educativ-științifică religioasă,
 ediția XIX-a din 16 septembrie 2022, desfășurat la Timișoara, pentru
 volumul **LECȚIO PROFANA CONFESIUNI CRITICE**, Ed.
 Eurostampa, Timișoara, 2022.

Face parte din școala de literatură EUGEN DORCESCU DIN ANUL 2021. Au scris despre ea: Mirela Ioana Dorcescu, Eugen Dorcescu, Silvia Gabriela Almăjan, Mariana Anghel, etc.

Sursa: Ioan Traia, Asociația Publiciștilor Presei Rurale din Banat, Ed. Eurostampa, Timișoara, 2020.

Acad. EMIL PETROVICI **Ce mai bun slavist român**

După absolvirea Preparandiei la Arad, Emil Petrovici urmează cursurile Facutății de Litere și Filozofie a Universității din Cluj, chiar în anul reorganizării acesteia ca universitate românească. Aici i-a

avut ca profesori pe cei mai iluștri lingviști români de pe atunci: Sextil Pușcariu, Theodor Capidan, Iosif Popovici, Nicolae Drăgan și George Giuglea. Sub îndrumarea lor tânărul Emil Petrovici a început să se formeze în domeniul lingvisticii, dar și datorită bogatelor sale cunoștințe în domeniul limbilor pe care le vorbea: germana, maghiara, franceza, iar mai târziu rusa, sârba, bulgara și albaneza, cât și datorită spiritului său de observație asupra limbii materne, căreia i-a dedicat întreaga viață. Viitorul savant a câștigat încă de pe atunci încrederea profesorilor săi, fiind trimis, deja după absolvirea primului an de facultate, să-și continue studiile la Paris, ca bursier al Consiliului Dirigent¹. Emil Petrovici a urmat la Sorbona, timp de 6 ani, între 1920-1926, la College de France, Ecole Pratique des Hautes Etudes și Ecole des Langues Orientales Vivantes, cursurile celor mai renumiți lingviști francezi ai epocii, studiind limba franceză veche, medie și modernă cu Antonie Thomas, Antonie și F. Brunot, româna și albaneza cu Mario Roques, slavistica cu Andre Vaillant, fonetica experimentală cu J. Porot.

La Paris a frecventat și cursurile lui Ronsselot, creatorul foneticii experimentale, apoi ale marelui indoeuropenist Antoine Meillet și ale fondatorului geografiei lingvistice Jules Gillieron, specializându-se în slavistică, fonetică experimentală și geografie lingvistică. La Paris, Emil Petrovici a fost coleg de studii cu Nikola Banasevic, profesor mai apoi la Facultatea de Filologie din Belgrad, cunoscut romanist, istoric literar,

folclorist și apreciat traducător al clasicii francezi. Dintre colegii români îl avea pe bănățeanul Aurel Cosma, cu care a legat o prietenie puternică încă de pe băncile Preparandiei din Arad, iar la Paris au locuit o vreme împreună. Cu bănățeanul Cosma, Petrovici făureau proiecte pentru o mare revistă pe care să o redacteze la Timișoara, cu un larg profil de preocupări intelectuale, ce ar putea promova cultura specifică și tradițională a Banatului².

Din păcare nu au mai realizat planificata revistă, din cauză că Emil Petrovici, după întoarcerea în România, s-a stabilit la Cluj, nu la Timișoara cum era vorba.

De altfel la Paris Emil Petrovici a cunoscut-o pe Livia, viitoarea lui soție, și-au făcut studiile împreună. Când s-au întors definitiv la Cluj, au trecut pe la Torac, să o prezinte rudelor pe viitoarea soție. Livia, soția lui Emil, era din Iași, dintr-o familie originară din Dalmația. Tatăl ei, Luka Bogdanovici s-a născut pe insula Vis. Ca tânăr mecanic a mers la lucru în Moldova. S-a căsătorit și a rămas definitiv acolo. A avut 8 copii.

Fiica Livia, după ce a absolvit Facultatea de Litere la Iași, a continuat la Paris, unde l-a cunoscut pe Emil Petrovici, cu care s-a căsătorit. Au avut un singur copil pe fiica Ileana care s-a căsătorit cu Albert Mihai Caffé. Au trăit la București și au avut 2 fice, pe Maia, căsătorită la București și pe Ileana căsătorită la Londra. Domnul Caffé, care era originar din Spania, de fapt un evreu spaniol, de fiecare dată când îi vizitam, mi-a arătat noi fotografii și manuscrise pentru tipar³ ale socrului Emil.

După revenirea la Cluj, Emil Petrovici devine asistentul profesorului de slavistică și fonetică experimentală Iosif Popovici, pe care îl urmează, după câțiva ani, la catedră. Iar mai apoi, în această calitate devine colaboratorul apropiat al lui Sextil Pușcariu de la Muzeul Limbii Române, înființat de acest mare savant pe lângă Facultatea de Litere.

În 1930 Emil Petrovici își susține teza de doctorat cu titlul: „De la nasalité en roumain. Recherches experimentales”, publicată în același an și apreciată ca una dintre primele lucrări de fonetică experimentală în lumea lingvisticii românești. Ea cuprinde o prezentare exhaustivă a consoanelor nazale și a vocalelor nazalizate din limba română⁴.

Un an după aceea își continuă specializarea în slavistică la Universitatea din Sofia, în Bulgaria. La întoarcere, în 1931, este numit

profesor de slavistică la Facultatea de Litere din Cluj și în paralel, conducător al laboratorului de Fonetica experimentală care, după moartea lui Iosif Popovici, este atașat Muzeului Limbii Române, astăzi Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”. De cele două instituții Emil Petrovici a rămas strâns legat până la sfârșitul tragic al vieții.

Emil Petrovici a fost rector al Universității din Cluj (între anii 1945-1951), apoi membru corespondent al Academiei Române din anul 1945 și titular din anii 1948, președinte al Filialei Cluj a Academiei (1948-1956), director al Institutului de Lingvistică și Istorie Literară din Cluj, președinte al al Secției de Științe Filologice a Academiei. A condus Catedra de Slavistică a Universității din Cluj, al cărei profesor era din 1931, dar și Catedra de Limbi Slave a Universității din București (1951-1958).

În îndelungata sa activitate didactică, profesorul Emil Petrovici a predat, la un înalt nivel științific un mare număr de cursuri: Gramatica comparată a limbilor slave, Toponimia românească de origine slavă, Slava veche, Rusa, Sârba, Bulgara⁵...

În anul 1956 Emil Petrovici a înființat revista „Cercetări de Lingvistică”, iar în 1963 „Romanoslavica”.

A colaborat la numeroase publicații: „Anuarul Arhivei de Folclor”, „Dacoromania”, „Recueil d Etudes Romanes”, „Revue de linguistique”, „Studii și cercetări de lingvistică”, etc. A abordat probleme de slavistică, romanistică, balcanologie,, dialectologie și toponimie (apărută postum în 1970), realizarea Atlasului lingvistic (1936), publicând împreună cu colaboratorii șapte volume de hărți textuale, , patru volume de hărți colorate, stabilind o nouă repartizare dialectală a limbii române. A întocmit cel dintâi studiu amplu de dialectologie slavo-română (Graiul carașovenilor. Studiu de dialectologie slavă meridională, 1935).

A fost primul lingvist român care a adoptat și aplicat principiile scolii filologice de la Praga, elaborând un sistem de șapte fonemevocalice și două consonantice (Studiul fonetic al limbii române). A lăsat și studii etno-folclorice și lingvistice întemeiate pe anchete diaalectale: Folclor din Valea Almăjului, Banat 1935, Folclor de la moșii din Scărișoara, 1939, Graiul românesc de pe Someș și Crișuri, 1941, Note de folclor de la românii din Valea Mlavei-Serbia, 1942.

A fost membru fondator și președinte al Asociației Slaviștilor din România, membru corespondent al Academiei Bulgare de științe, membru în Comitetul Internațional al Slaviștilor. A fost distins cu Premiul de Stat (1953, 1963) „Om de știință Emerit”⁶.

¹ Costa Roșu, „Acad. Emil Petrovici, Evocări, Akad. Emil Petrovic Kazivania”, Ed. SPRS, Novi Sad, 1997, p.72.

² Aurel Cosma, „Amintiri despre Emil Petrovici”, în „Studii de limbă, literatură și folclor”, III, Reșița, 1976, p. 205-208.

³ Ileana Petrovici Caffè, Evocări despre tatăl ei Emil Petrovici, București, 1997.

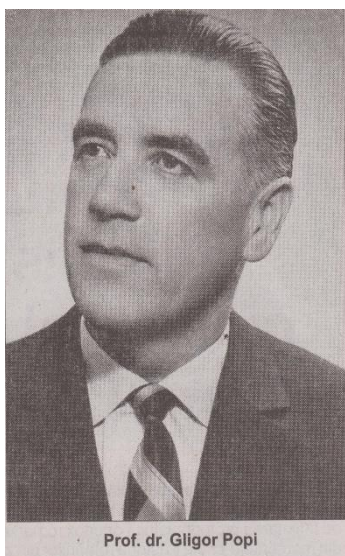
⁴ J.B. și R.Ch. „Dicționar de lingviști și filologi români”, București, Ed. Albatros, 1978, p. 200; Gheorghe Mihăilă, Studii de lingvistică și filologie, Timișoara, Ed. Facla, 1981, p. 227.

⁵ Costa Roșu, op. cit. p. 82-84.

⁶ Dorina N. Rusu, „Membrii Academiei Române, Dicționar 1866-2016”, Partea II-a (14-Z), Editia a V-a, revăzută și adăugită, Editura Academiei Române, București, 2016, p. 341.

Sursa: Costa Roșu, Libertatea, 24, septembrie 2016,
Portrete și evocări.

PROF. DR. GLIGOR POPI

Timp de patru decenii, prof. Gligor Popi a slujit învățământul românesc din Banatul sârbesc. Gligor Popi a scris istoria românilor din Voivodina, dar pe tot parcursul vieții a fost implicat în evenimentele socio-culturale ale etniei române de aici, ca dascăl, cercetător și publicist.

Gligor Popi s-a născut în 17 septembrie, 1919, la Toracul-Mic, astăzi Torac, școala generală și-a făcut-o în satul natal, Liceul inferior l-a terminat în Zrenianin, școala Normală a absolvit-o la Vârșeț, iar Facultatea de istorie la Belgrad, unde și-a luat și magisterul. În 1981 și-a dat doctoratul la Zagreb.

La începutul carierei, din 1942 și până în 1945 a fost învățător în cele două Torace, iar după aceea a funcționat ca profesor, rând pe rând, la școala Normală, la Liceul și Academia Pedagogică din Vârșeț. S-a pensionat în 1991, după 40 de ani de muncă în învățământ. Paralel cu activitatea didactică a desfășurat și o prolifică activitate publicistică. A colaborat cu numeroase publicații din țară și din România. Între cele două războaie mondiale a publicat articole în săptămânalul „Nădejdea” (1939) din Vârșeț.

După cel de-al Doilea Război Mondial a scris în ziarul „Libertatea”, încă de primele numere apărute la Vârșeț, în anul 1945. A colaborat și la revistele „Lumina”, „Satul”, „Femeia Nouă”, „Bucuria copiilor”, „Contribuții la istoria culturală a românilor din Voivodina” (membru al redacției 1973-1979), „Misao” din Novi Sad (15 ani membru al redacției), „Prosvetni pregled” din Belgrad, și „Zbornic za istoriju Matica srpske” din Novi Sad,

„Nastavna povijest” din Zagreb, „Balkanika” din Beograd, „Revista de istorie” din București, „Clio” și „Renașterea Bănățeană”, din Timișoara.

A fost colaborator de specialitate la „Lexiconul scriitorilor Iugoslavi”, vol I, și II, editat de Matica srpska din Novi Sad, în 1972, și 1979.

Dr. Gligor Popi a fost președinte al Societății istoricilor din comuna Vârșeț (1958-1989), președinte al Activului Traducătorilor Societății de Limba Română din Voivodina timp de 15 ani.

A fost președinte al Colegiului științific al Societății Române de Etnografie și Folclor din Voivodina și membru fondator al acestei societăți și al Simpozionului „Banatul – trecut istoric și cultural”, organizat de Fundație, începând din anul 1995 și până în prezent și participant activ cu referate și comunicări la toate edițiile acestei reuniuni științifice. Gligor Popi ne mai este cunoscut și datorită bogatei sale activități de traducător.

A tradus foarte multe manuale din limba sârbă în limba română pentru școlile medii și două piese de teatru: „Analfabetul”, de Branislav Nușic (1948) și „Păcăleala”, de Milovan Glisic. A participat la numeroase conferințe și simpozioane științifice organizate de Societatea de Limbă Română din Voivodina, Societatea Română de Etnografie și Folclor din Voivodina, Societatea Literară „Tibiscus”, precum și la mai multe simpozioane științifice din străinătate (Ancara, Anheim, Freiburg, Sarajevo, Craiova, Turnu-Severin, Cluj-Napoca, București, Băile Herculane).

La câteva dintre acestea am participat și eu. În cercul conferențiarilor, G. Popi a fost un cercetător cunoscut și apreciat. Astfel am avut și eu ocazia să fac cunoștință cu mai mulți din cei mai recunoscuți istorici și oameni de cultură și de îndeosebi români.

Despre prof. Gligor Popi aș spune că a fost unul și dintre cei mai prolifici publiciști și monografi români din Voivodina. Numărul unităților sale bibliografice în reviste, ziare și alte publicații de specialitate depășește cifra de 400 de studii, articole, prezentări și contribuții cuprinzând diverse domenii: știință, învățământ, cultură, artă, viața socio-politică și cultural-artistică a românilor din Voivodina.

În anul 1976 Gligor Popi a publicat în limba sârbă la Institutul pentru Studierea Istoriei Voivodinei din Novi Sad, Relațiile Iugoslavo-

Române dintre cele două războaie, după care a urmat Românii din Banatul sârbesc, la Ed. Libertatea, Panciova – Ed. Fundației Culturale Române, București, 1993, și Românii din Banatul sârbesc, Ed. Libertatea, 1998, vol. II, perioada 1941-1996; Monografia Alibunarului (în colaborare cu alți autori), G.P. coordonator, Editată de Comunitatea Românilor din Iugoslavia, Comunitatea locală și Biserica Ortodoxă Română din Alibunar, Alibunar, 1998, Hora Luceferilor, Contribuții la monografia societății culturale Petru Albu – Luceafărul din Vârșeț (în colaborare cu alți autori), Vârșeț, 1998; Asociația culturală „Astra” din Banatul Iugoslav, Ed. „Timpul”, Reșița, 2001; Parohia și Biserica din Toracu-Mic, Ed. Fundației, Novi Sad și în 2001 Românii din Voivodina în viața postbelică, Ed. Fundației din Novi Sad. O viață întreagă prof. Gligor Popi a cercetat, a scris și i-a învățat pe alții să facă la fel. Timp de 4 decenii a slujit învățământul românesc din Voivodina. S-a pensionat în 1991, dar timp de aproape două decenii după aceea, până la trecerea în neființă – la Vârșeț, în 31 ianuarie 2008 – a muncit mereu. „Numai viață comodă, retrasă, de pensionar n-a trăit, ci și-a rânduit, cu energie de-a dreptul uluitoare, rezultatele cercetărilor anterioare, întrupându-le în cărți, întreprinzând noi investigații...”

Eu aş zice că pentru multe Gligor Popi poate fi iubit, dar în primul rând pentru bogăția sufletească pe care și-a dăruit-o, cu generozitate, peste vremuri, numeroșilor cunoscuți și prieteni de peste tot. În ceea ce mă privește, pot fi fericit că am fost unul dintre aceștia.

Sursa: Costa Roșu, Libertatea, 17 decembrie, 2016, Portrete și Evocări.

ÎNVĂȚĂTORUL SABIN POPOVICI

S-a născut la 24 iulie 1908, în orașul Caransebeș, având ca părinți pe Ion Popovici, preot și învățător și Ecaterina Popovici mamă. Se trage dintr-o familie veche și nobilă de cărturari preoți și învățători, înfocați luptători pentru limbă și neam, dintre care se remarcă în mod deosebit cunoscutul preot Vasile Popovici de la Pătaș, unchiul domnului învățător. Are parte de o copilărie fericită, alături de cei doi frați Petru și Nicolae Popovici, în Caransebeș și Armădia-Timiș unde tatăl lor era învățător. Verile le petrec la bunici, în localitatea Pătaș, din Valea Almăjului, îmbinând etosul din Câmpia Timișului cu cel de la poalele Muntelui Semenici. Crește în efervescența luptei pentru realizarea Marii Uniri, asistând la evenimentele din jurul Lugojului, unde activa tatăl său bun prieten cu marele luptător Valeriu Braniște - și în Valea Almăjului, unde acționa unchiul său – cărturarul și preotul Vasile Popovici. Acum aude și înțelege primele noțiuni despre români și românism, învață să aprecieze sacrificiul martirilor în lupta pentru emanciparea și izbăvirea neamului nostru.

La Pătaș are ca prieten de joacă pe Dumitru Imbrescu – viitorul sociolog, discipol al marelui profesor Dimitrie Gusti. Clasele primare le face la Armădia (lângă Lugoj) în perioada 1915-1921. Aici era preot Ion Popovici – tatăl său. Dovedindu-se un elev sânguincios, cu interes deosebit pentru învățătură este înscris la Liceul modern-real „Coriolan Brediceanu” din Lugoj ale cărui cursuri le frecventează în anul I -1921-1922, apoi este transferat la Școala Normală din Caransebeș, unde urmează cursurile anilor II-V în perioada 1922-1926. Ultimul an îl face la Turnu-Severin în 1926-1927.

Tânărul absolvent de Școală Normală este numit învățător la Armădia – lângă părinți. Ajuns om al școlii nu numai prin tradiție ci și prin vocație se implică cu pasiune în viața satului. Dimineăța la școală cu copiii, pe care îi învață scrisul și cititul, după amiază cu adulții la alfabetizare și muncă culturală.

În perioada 1930-1931 își satisface stagiul militar la Corpul 7 Armată de la Sibiu, la intendanță, avându-l comandant pe căpitanul Ruja Constantin din Prigor.

Între anii 1931-1933 este învățător în satele Bucuvăț și Săceni, de lângă Făget, județul Timiș.

În anul 1933-1934 frecventează cursurile Școlii de Notari din Lugoj, avându-l coleg pe Miclău Nicolae din Prigor.

Nu practică această meserie, în schimb vine în Valea Almăjului, județul Caraș-Severin ca învățător la Mocerș, în anul 1934-1935. Prilipeți în anii 1935-1938 și Borlovenii Vechi în anii 1938-1946. În perioada 1940-1943 este concentrat și mobilizat în interior.

A participat la toate evenimentele din Valea Almăjului – privind viața culturală, socială, edilitară și politică. În perioada interbelică a fost un înfocat susținător al reputatului politician almăjan, Eftimie Gherman, deputat în Parlamentul României, îi organiza întruniri electorale în Pătaș și îl însoțea în celelalte sate ori chiar la Reșița, Conferința județeană (1937).

Pasionat cercetător și iubitor de istorie participă la săpăturile arheologice, organizate de C. Daicoviciu și Ioachim Miloia, în Almăj. La Pătaș și la locul numit „Leu” din Borlovenii Vechi au găsit urme de locuire neolitică: o colibă din nuiele lipită cu pământ ars, unelte de piatră – ciocane și cioburi de vase, de asemenea s-au găsit urme ale Drumului I Roman ce străbate Valea Almăjului.

În anul 1936 participă, alături de I.C. Buracu la echipa de cercetări sociologice a lui D. Gusti, în satele almăjene. Pentru 20 iulie, când era Ruga la Pătaș, pregătește cu studenții echipei regale o serbare ce are loc în curtea bisericii. S-a prezentat piesa „Cuiul lui Pepelea”, pe lângă jocuri și cântece. Înființează și organizează cu avocatul Ilie Ienea și alți tineri intelectuali din Almăj Asociația Culturală „Almăjul Tânăr” în cadrul căreia se pregăteau programe artistice cu dans, teatru, cor, etc.

El s-a dovedit a fi omul și învățătorul cu înalte calități morale și sufletești. Împărtășea convingerea lui Voltaire – că **„Toți oamenii din lumea asta sunt buni la ceva, în afară de leneși”. Considera munca valoare supremă a ființei umane și ca lege a lumii moderne, care nu are loc pentru leneși... în același timp, „temeiul unui stat și bogăția unui popor” după cum spunea Eminescu.** Din anul 1948 este transferat la Școala din Pătaș până în 1951, apoi la Prigor între 1951-1960 și iarși la Pătaș într 1960-1968, când iese la pensie. A fost harnic și conștiincios, animat de pasiune și devotament total pentru cauza școlii. Suflet generos,

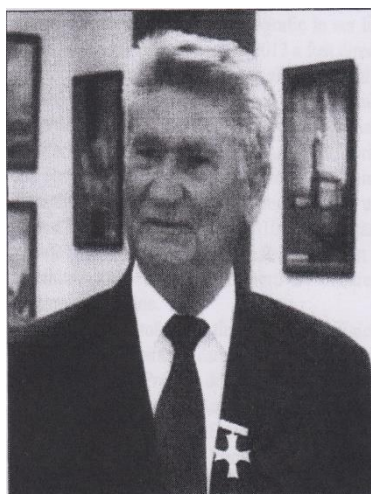
calm, răbdător, fără ascuzișuri și de o rară sensibilitate, cu un cult al prieteniei și al muncii.

Este cunoscută prietenia cu cărturarul și poetul Grigore Popiți din Pătaș. „Venirea lui Popiți acasă era o sărbătoare de suflet pentru noi. Când consăteanul și prietenul meu, Binu Popovici, un pasionat al drumețiilor montane m-a invitat la excursia ce-o organiza pe Semenici cu participanți din Pătaș, Prigor, Prilipeți, Borloveni am acceptat fără să stau pe gânduri”. Cei 90 de ani rămași în urma profesorului Sabin Popovici, compun o legendă, o viață tumultuoasă în care a fost contemporan cu destrămarea marilor imperii, construirea României Mari, tragedia celui de-al II-lea război mondial, epoca socialistă, cucerirea cosmosului și debarcarea primului om pe lună. A fost martor la instaurarea și destrămarea socialismului. „Viața noastră s-a scurs ca și apa Nerei pe sub crestele munților și s-a identificat cu acest secol XX- frământat, parcurgând suferințele și coborâșurile lui dramatice”, recunoaște Sabin Popovici. Atent la mersul lumii, preocupat de desfășurarea marilor evenimente, învățătorul și-a consacrat cei mai mulți ani instrucției și educației tinerelor generații, care astăzi îi poartă respectul și îl au ca model de urmat în iubirea de țară și de Dumnezeu.

Dorim dascălului Sabin Popovici, sănătate, bucurie și „La Mulți ani!”

Sursa: Pavel Panduru, Nemuritorii, Ed. Hoffman, 2018.

ACAD. COSTA ROȘU UN MARE IUBITOR AL ETNOSULUI BĂNĂȚEAN

În completarea medalioanelor „Cărășeni de neuitat”, partea XII-a, pag. 126, partea XLIV-a, pag. 183.

Academicianul Costa Roșu s-a născut în 30 martie 1947 la Begheiți / Toracu-Mare, acum Torac, lângă Zrenianin (Becicherecu Mare) în Banatul sârbesc. Bunicii din partea mamei erau

ardeleni, oameni cu dragoste de carte și darul povestirii iar bunicul dinspre tată era din Săcălaz, de lângă Timișoara, iubea cartea, fiind abonat la câteva ziare ale epocii și colecționa calendarele „Nădejdea” și Revista Fundațiilor Regale”. Costa Roșu a urmat primele patru clase la Toracu-Mare, apoi celelalte patru la Toracu-Mic, iar studiile liceale la Vârșeț. În anul 1963, la 16 ani, călătorește pentru prima dată în România, venind la rudele sale din Timișoara, prilej cu care vizitează orașele Arad, Buziaș, apoi un an mai târziu insula Ada Kaleh pe Dunăre. Face studii de limbă și literatură română la Catedra Școlii Superioare de Pedagogie din Zrenianin, după care urmează studii de jurnalistică la Institutul Iugoslav de Ziaristică din Belgrad. Își începe activitatea redacțională în 1970 la Casa de Presă și Editură „Libertatea” din Panciova. A fost și redactor șef și responsabil al săptămânalului „Libertatea”, ziarul central al românilor din Voivodina. Mai târziu redactor-responsabil adjunct, în mai multe mandate, apoi din nou redactor – responsabil. Într-o perioadă a fost redactor-sef și responsabil al revistei „Tribuna Tineretului” și pentru scurt timp, secretar de redacție al revistei „Lumina”. În 1990 este numit redactor sef și responsabil al publicațiilor Societății de Limba Română din Voivodina. A fost fondator și redactor responsabil al revistei de etnografie și folclor „Tradiția”, începând cu 1993, președinte al festivalului de Folclor și Muzică Românească din Voivodina (1990-2002), iar în 1995 a înființat la Torac „Societatea de Etnografie și Folclor din Voivodina”, cu sediul la Novi Sad, fiind președintele acesteia până în

2020, conștient de faptul că o comunitate poate supraviețui în timp doar dacă își păstrează și promovează valorile patrimoniale. A înființat Muzeul Etnografic în aer liber de la Torac. Din 2008 și până în 2013 a fost director și director de onoare al Institutului de Cultură a Românilor din Voivodina. A fost membru al Societății Ziariștilor din Voivodina și Asociației Scriitorilor din Voivodina, a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, filiala Alba-Hunedoara și Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România și membru de onoare al acesteia. Între anii 2010-2019 îl găsim redactor de număr al revistei „Piramida”. În 16 decembrie 2015 este ales membru de onoare al Academiei Române.

Se spune că în decursul vieții nu sunt întâmplătoare și pot influența într-o măsură mai mare sau mai mică desfășurarea ulterioară a activității profesionale, în special.

Legăturile Asociației Culturale „Constantin Brâncuși” din Timișoara, din care fac parte, cu românii din Voivodina au fost foarte stânse încă de la înființare, printre fondatori numărându-se Vasile Barbu și Ionel Stoit. Un reper temporal este desfășurarea de acțiuni comune periodice, simpozioane, festivaluri de folclor românesc, concursuri de recitări, proiecte transfrontaliere, mai ales după 2005, apariții editoriale, materiale publicate în ziarele și revistele în limba română, din o serie de localități din Banatul istoric. L-am întâlnit personal pe acad. Costa Roșu cu ocazia diferitelor simpozioane de la Novi Sad și Zrenianin, după anul 2011, echipa care a participat din partea Asociației Culturale „Constantin Brâncuși”, având întâlniri directe și fructuoase cu distinsul cărturar, discipol al eminentului profesor Radu Flora.

De altfel revista noastră *Coloana Infinitului* i-a dedicat prof. Radu Flora și comunității românești din Serbia o ediție specială, nr 111/2019, fiind pentru prima dată când o revistă din România omagiază un om de cultură și știință român din Voivodina. Pe omul de cultură Costa Roșu l-am întâlnit și în Aula Filialei Timișoara a Academiei Române și l-am cunoscut ca pe un om jovial, gentil, interesat de proiectele noastre și apreciind revista *Coloana Infinitului* pe care o redactăm și care a împlinit în luna februarie 2023 un sfert de veac de existență neîntreruptă.

Am primit la redacție, din partea remarcabilului istoric literar, cercetător, jurnalist, publicist, bibliograf și folclorist Costa Roșu, cu puțin timp înainte de a ne părăsi, articolul „Vicențiu Babeș, membru fondator

al Academiei Române”, care a fost publicat în numărul 118/2021. Prietenul său bun, regretatul Aurel Țurcuș, fostul președinte de onoare al Asociației a publicat în 3 august, 1994, în *Renașterea bănățeană*, un articol elogios despre activitatea de cercetător a lui Costa Roșu; De asemenea i-a prezentat o *Laudație*, în 3 decembrie 2010, cu prilejul decernării premiului „Pro-Cultura Timisensis”, de către Consiliul Județean Timiș în care afirmă că „valoroasa operă a lui Costa Roșu învederează temeinicie, acribie științifică, un spirit scrupulos al autorului mereu preocupat de finalizări definitive, de a spori cu noi date cunoștințele cititorilor despre multiple aspecte ale realităților culturale, sociale și istorice ale comunității românești din Serbia. În ansamblu, opera acestui vrednic cercetător se constituie într-un semnificativ monument spiritual, ce va da seamă, în timp și peste timp, despre existența unei colectivități românești din Banatul sârbesc, care prin uimitoarea ei afirmare etnică, și-a meritat, din plin, dreptul sub soare. Fiind primul premiu de acest fel, conferit unei personalități românești din afara granițelor României, suntem convinși că s-a făcut un început de bun augur”¹. Subiectul constant al cercetărilor lui Costa Roșu, încă de la debutul său jurnalistic, a fost ***folclorul românesc***: *Foaie verde spic de grâu*, împreună cu Radu Florea, o colecție de folclor bănățean, poezie lirică; *Foaie verde lămâiță*, împreună cu Radu Florea, colecție de folclor bănățean II, strigături, cântece epice, , genuri minore, 1982; *Proverbe și zicători bănățene, culegere, selecție*, și prefață de Costa Roșu, 1994; *Legende bănățene, culegere, selecție și prefață* de Costa Roșu, 1994; *Colinde românești, Folclor literar bănățean*, culegeri, selecție și note explicative, 1999; *Folclor românesc din Banatul sârbesc*, colecție de folclor literar bănățean în versuri și proză, 2010; *Corurile noastre bănățene; Frumoasele festivaluri, laudă cântecului și jocului bănățean*, etc. Au fost publicate mai multe mai multe ediții din culegerile sale de folclor românesc.

Bine instruit de exegetul Radu Flora, folcloristul Costa Roșu este considerat, pe bună dreptate, cel mai vrednic culegător, redactor, tehnoredactor al materialelor folclorice și poeziilor populare, reunind coerent munca efectuată împreună cu un colectiv inimos. El a reușit să reînvie o imagine din ce în ce mai vitregită și ștearsă a vieții bănățeanului

din Voivodina, producțiile populare culese cuprind 3 zone folclorice românești de pe teritoriul sârbesc: bănățeană, ardelenescă, oltenească.

De asemenea cercetătorul Costa Roșu remarcă faptul că sunt tot mai puțini povestitori, deci este o criză a prozei populare în mod deosebit și de aceea pune accent pe autenticitate, dar totodată operează o selecție riguroasă înainte de a publica atât proză, cât și creație populară lirică. Cartea *Colinde bănățene* și-a atins scopul având un puternic ecou în rândul comunității românești, acela de a ajuta tinerii, dar și bătrânii să învețe dar și să practice aceste cântece.

Legende bănățene cu subtitlul: *Proză populară românească din Banatul iugoslav*, culegere publicată în 1994 cuprinde peste 30 de producții în proză, de pe o arie foarte largă, pe care personal, nu le-am știut și le-am citit cu mare plăcere și admirație pentru autorul anonim: „Bega și Timișul”, „Domnița Cetății” (Cula, cetatea Vârșetului), Sfânta Cetății”, „Movilele Banatului”, povestiri precum „Împăratul fără meserie”, „Frigul, caldul și vântul”, fabule, și snoave: „Barza”, „Omul și lupul”, etc.

La culegerea *Proverbe și zicători bănățene* am remarcat cei peste 100 de informatori, printre care mi-a atras atenția numele de Condan Ionel (din anul 1979) și Cățița Condan (din anul 1968) cu proverbe ca: „Foamea și lăcomia strică omenia”, „Mânia uită omenia”, „Târgul se face pe bani, iar veselie cu lăutari”, „Tăcerea-i cel mai lămurit răspuns”, etc. „Mărar în toată ciorba” cules de la Marghita în 1969, la noi în Banatul montan este o altă variantă „Pătrunjel în toată oala”. Sunt folosite cuvinte greu de înțeles acum, de aceea glosarul este binevenit. Ca de exemplu: „Cine mănecă, nu întunecă” – a măneca vine de la cuvântul latinesc *manicare* ce înseamnă a se scula de dimineață. „Cel fără zănat, rămâne nemâncat” – zănat înseamnă meserie, cuvânt de origine sârbească. „Cel ce bea seara țuică, frustucuește apă”- influența limbii germane (*frustucuește* – *frustuch* – micul dejun). „Poarele (paurele) știe de ce scârție coșia” kocsî în maghară, dar și în sârbo-croată și poarele de la Bauer= țaran. Un alt exemplu este „Cuni pe cuni se scoate”, forma cuni este o formă intermediară de evoluție fonetică de la cuvântul latinesc *cuneus*, față de cuvântul românesc *cui*, dar și sensul original de pană, „cui de lemn” (fără floare).

În 2010, Costa Roșu a publicat o antologie de peste 550 de pagini, care cuprinde o colecție selectată de folclor literar bănățean în versuri și în proză, cu note explicative, cu un Cuvânt înainte scris de autor și o prefată de mare impact scrisă de Nicu Ciobanu din care cităm: „Culegerea renaște o lume aproape dispărută a românului așezat în Banatul sârbesc. Un document eclatant al persistenței noastre în timp și spațiu, un monument al patrimoniului nostru cultural, creat din respirațiile atâtor generații necunoscute nouă și care cuprinde o paletă multicoloră de trăiri – unele creații fiind chiar mici perle literare”.

A fost cooptat, în anul 1969 în Comisia de folclor a SRL (Societate de limbă română) din care a făcut parte Radu Flora – președinte, Miodrag Miloș, Gheorghe Lifa, Ileana Dorina Bulic, Nina Vereș, Costa Roșu și alții. Costa Roșu a înființat la 26 martie 1995, Societatea Română de Etnografie și Folclor din Voivodina. Scopul proiectului a fost să sistematizeze și să sintetizeze toate datele referitoare la modul de viață al comunității românești din satele românești din Banatul sârbesc, punând accent pe domeniile importante ale culturii și civilizației populare: gospodăria, locuința, școala, biserica, ocupațiile tradiționale, alimentația tradițională, costumele tradiționale, meșteșugurile artistice, obiceiurile, graiul din Banat și publicarea materialului cules. Dragostea pentru folclor și studierea graiului l-au apropiat de Aurel Turcuș, care deși ardelean, s-a dedicat, cu trup și suflet, punerii în valoare a folclorului bănățean, punând bazele Muzeului Satului din Timișoara și scriind numeroase cărți de etnografie și folclor.

Prin bogăția informației și acuratețea analizei lucrările lui Costa Roșu sunt importante pentru întreaga cultură românească, de aceea ele intră în bibliografia obligatorie pentru cunoașterea unei realități istorice și culturale. Toată această prezentare dorim să fie un elogiu pentru munca de cercetare și perseverența de care a dat dovadă autorul punându-se în slujba tuturor românilor, care accentuează ținta atinsă și anume aceea de a pune în lumină contribuția geniului popular și desigur a specialiștilor la construcția culturală în limba română, pentru păstrarea neștirbită a identității spirituale a românilor.

A obținut nenumărate distincții pentru prodigioasa sa activitate:
Diploma „Meritul Academic” – 2016;

Premiul de „Promovare a imaginii Banatului”, acordat de Academia Română – filiala Timișoara, UVT, Asociația Solidaritatea Timișoara și Marea Lojă Națională din România – 2015;

„Premiul de carieră”, acordat de Uniunea Ziariștilor din Serbia;

„Premiul pentru punerea în valoare a patrimoniului cultural român din afara României” -2001, acordat de Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Național al Jud. Arad;

„Cetățean de Onoare al Culturii Românești din Voivodina” – 2017;

Premiul „Opera Omnia” – 2018, din partea Institutului de cultură al românilor din Voivodina;

Premiul și medalia „Eminescu” 2018, Turnu-Severin;

Marele premiu al Saloanelor „Liviu Rebreanu” – 2018, Bistrița-Năsăud;

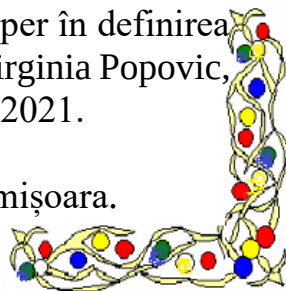
„Ordinul Ziariștilor Profesioniști din România, Clasa I Aur” -2007, etc.

Note:

1. Aurel Turcuș, Coloana Infinitului, anul XIII, nr 75, 2010, p. 51-52.
2. Ioan David, Comoara de pe strada Augustin Pacha, Academia Română, Filiala Timișoara, In Honorem Magistri Costa Roșu, 70, Ed. David Presprint, Timișoara, & Ed. ICRV, Zrenianin, 2017, p. 179-180.

Bibliografie:

- Costa Roșu, Proverbe și zicători bănățene, Ed. Libertatea, Novi Sad, 1994
 - Costa Roșu, Legende Bănățene, Ed. Libertatea, Novi Sad, 1994.
 - Costa Roșu, Colinde românești, Folclor literar bănățean, 1999.
 - Costa Roșu, Folclor românesc din Banatul Sârbesc, Ed. Eurostampa, Timișoara, 2010.
 - Academia Română, Filiala Timișoara, In honorem magistri, Costa Roșu 70, Ed. DavidPres Print, Timișoara&Ed. ICRV, Zrenianin, 2017.
 - Costa Roșu – opera: Contribuții la monografie, Reper în definirea valorilor identitare, ediție prefăcută și îngrijită de Virginia Popovic, Ed. ICRV, Zrenianin&DavidPres Print, Timișoara, 2021.
- Sursa: Monica M. Condan, Comemorări, 2020,
Coloana Infinitului, anul XXVI, nr. 125, 2023, Timișoara.

ICONARIII KORNELIA ȘI MATEI SCHINTEIE

Matei s-a născut în Anina, județul Caraș Severin, în anul 1968, iar soția sa Kornelia a văzut lumina zilei în anul 1976 în stațiunea Covasna. Maria-Kornelia a

pătruns în tainele iconografiei în atelierul familiei Opaț, la Coșeni, unde timp de o lună de zile, a învățat arta pictării icoanelor. După ce s-au căsătorit, au început împreună să picteze icoane. În anul 2013 au participat la Seminarul Internațional de Iconografie Post-bizantină, la Mănăstirea Putna: „Acolo am studiat cu unul dintre cei mai mari pictori și restauratori de icoane din Europa, părintele Anastasie Robu” – spun soții Schinteie.

I-am întâlnit pe soții Schinteie cu ocazia desfășurării taberei de iarnă „Credință și istorie pentru toți”, găzduită de Episcopia Covasnei și Harghitei. Tabăra s-a desfășurat în parteneriat cu Episcopia Caransebeșului, la Mănăstirea Izvorul Mureș.

Au participat 40 de tineri atât din partea Episcopiei Banatului de Munte, cât și din partea Episcopiei gazdă. Cu acest prilej a fost organizată o excursie în județul Covasna, cu scopul de a vizita principalele obiective ale locului: Prima școală românească din Sfântu Gheorghe, Catedrala din Sfântu Gheorghe și atelierul de iconografie al soților Kornelia și Matei Schinteie din stațiunea balneoclimaterică Covasna. Tinerii participanți au avut ocazia să cunoască în adevăratul sens doi iconari renumiți, dedicați și înzestrați. Ei au putut afla, prin dialoguri deschise purtate cu cei doi, mai multe amănunte despre ceea ce înseamnă tainele iconografiei.

La întrebarea Anitei Radics: Doamna Kornelia, aș vrea să întreb ce anume v-a determinat să vă apucați de pictarea icoanelor? Ați simțit o chemare aparte, sau reprezintă o simplă pasiune?

Răspuns Kornelia: Nu poate să fie o simplă pasiune. S-a întâmplat acum 17 ani, în urma botezului pe care l-am avut, săvârșit la Mănăstirea Mărcuș de către duhovnicul meu și al lui Matei, părintele Nil Efrim, iar după o lună de zile de la primirea Sfintei Taine a Botezului, Dumnezeu a lucrat

și Harul Duhului Sfânt, și atunci am simțit o chemare. Nu știu cum s-a întâmplat, dar a fost rânduit ca eu să merg la un atelier de pictură iconografică și atunci mi-am dat seama că acesta este drumul. Acest lucru s-a întâmplat pe 5 noiembrie 2000. Iar data de 5 noiembrie este o zi mai specială fiind ziua de naștere a unui mare duhovnic român Mina Dobzeu, de la Huși, botezătorul lui Nicolae Steinhardt, marele nostru filozof român de origine evreiască. Printr-o vizită a dânsului aici la Covasna, am reușit să ne cunoaștem, iar de atunci am păstrat o legătură duhovnicească. Mi-am dat seama că ziua de 5 noiembrie este ziua dânsului de naștere, iar dânsul este ocrotitorul nostru spiritual și profesional. De atunci păstrăm această taină, pentru că știm, și părintele s-a rugat mult pentru noi și pentru acest dar.

Răspuns Matei: Părintele a fost printre ultimii supaveștitori ai lagărelor comuniste. Părintele acesta și părintele nostru duhovnic Nil s-au rugat pentru noi. Dacă cineva te ocrotește spiritual, tu ai puterea de a-ți găsi drumul și a merge mai departe. Nu a fost o intervenție în sensul omenesc al cuvântului „trebuie să faci”, pentru că în relația omului cu Dumnezeu, nimic nu se face cu forța. Este o împreună-lucrare cu Dumnezeu și cu duhovnicul care îl ai. A fost un moment și o alegere frumoasă, pentru că am renunțat la celelalte meserii pe care le aveam. A fost o convertire practic.

Kornelia: Așa este. Nu poți să faci aceleași meserii în același timp, această cale a iconografiei fiind, mai ales, o cale mai diferită. Trebuie să alegi, să fi foarte hotărât în decizia luată și să te dedici întru-totul ei.

Matei: Iconografia e mai specială. Are nevoie de toată dragostea ta, de tot timpul tău, de toată pasiunea ta, de toată concentrarea ta...

Kornelia: Nu ești un simplu pictor laic, care pictează ce dorește atunci când dorește. Iconografia are anumite canoane care trebuie respectate. Tu ca pictor iconar autentic, trebuie să ai un mod de viață de creștin practicant, cu un ritm liturgic, pentru că altfel, întreaga muncă e zadarnică.

Începerea pictării icoanelor trebuie făcută după oânduială de rugăciune: rugăciunile de dimineață, cele obișnuite, rostite de fiecare creștin, și există, bineînțeles, rugăciunea iconarului, care trebuie făcută. Iar în acel moment simți dacă te poți apuca de acea icoană, dacă îți e

îngăduit să continui sau nu. Sunt zile în care starea sufletească nu este potrivită pentru pictarea icoanelor, Și atunci te oprești.

Matei: Rugăciunea poate multe. Fără rugăciune, faci totul doar cu puterea ta omenească, limitată. Însă când te rogi și coboară Harul Duhului Sfânt asupra ta, asupra iconarului, atunci lucrurile merg altfel, după alte „legi” decât cele omenești. Lucrurile merg așa cum trebuie.

Kornelia: Noi am fost în anul 2013 la Mănăstirea Putna, la un Seminar Internațional de iconografie, iar acolo lectorul nostru, părintele Anastasie Robu, la finalul acestui seminar, a ales câțiva iconari care urmau să primească hirotonisirea întru iconari. S-a oficiat o slujbă specială, deosebită, iar atunci, noi, alături de încă 5 persoane din Grecia, Bulgaria și Coreea, suntem hirotonisiți întru iconari. Și de atunci, firesc este ca viața ta să intre și să aparțină unui ritm liturgic, unei rânduieli de rugăciune, ca să poți începe această muncă de pictare a icoanelor.

Matei: Dacă vrei ca acesta să fie un domeniu serios. Dacă nu poți picta o icoană ca simplu creștin, din simplă curiozitate. Dar icoanele nu sunt simple obiecte de artizanat. Ele sunt obiecte de cult. Ele au marele rol de a ajuta omul, pentru că Dumnezeu lucrează prin icoane. Iar atunci iconarul trebuie să fie pregătit, sufletește, duhovnicește, ca să poată imprima în icoană ceva din duhul Ortodoxiei, ca să își poată face – icoana – lucrarea în lume. Atelierul nostru este o maternitate a icoanelor. Cineva le cheamă, ele aici se nasc și pleacă mai departe. Și am avut, apoi, bucuria să aflu că au ajuns în locuri inedite, la înălțimi foarte mari, în sensul că Domul arânduit să avem o troiță pictată la aproape 1777 metri altitudine. Avem icoane pictate în Afganistan, de exemplu, în Biserica Românească, la unitatea militară de acolo. Recent am venit din Australia, unde am expus icoane la Melbourne și Canberra, iar acolo s-au aflat mai mulți ambasadori care le-au cumpărat să ajungă în locuri exotice, aceasta fiind lucrarea lui Dumnezeu.

Anita Radics: Aș dori să știu cum vă alegeți sfântul pe care să îl pictați, de unde vă inspirați în general ?

Kornelia: Cred că sfântul ne alege pe noi, nu îl alegem noi pe el. Dar există modele clasice care sunt reprezentate: Sfântul Nectarie, vindecătorul de cancer și de boli, care este reprezentat într-un anumit mod, Sfântul Ioan Rusul și mulți alți sfinți.

Fiecare sfânt are viața lui, iar ea este desfășurată pe icoană. Într-o icoană trebuie să vezi viața sfântului pictat, deoarece în aceasta se află zugrăvit și mesajul Evangheliei.

Matei: Noi am avut o mare teamă la început, când am înființat atelierul. Eu unul simțeam această teamă legată de faptul că nu vom găsi modele. Dar la o săptămână am primit atâtea modele, încât nu am știut cum să le aranjez, pe ce criterii. Atunci s-a văzut lucrarea și purtarea de grijă a lui Dumnezeu.

Mai obținem modele de pe internet sau de la clienții noștri, care vin cu modelul lor. Pentru că noi suntem specializați pe lucru la comandă, asta înseamnă că trebuie să fim pregătiți pentru orice model, care respectă canoanele bisericești.

Kornelia: În fiecare zi petreci timp cu un anumit sfânt. Ești înconjurat de sfinți, cu care vorbești, cărora te rogi. Pe lângă truda care este depusă, acesta este un mod de viață în care ai ocazia de a te întâlni zi de zi cu sfinți.

Matei: Am aflat că sporirea duhovnicească este nelimitată. Deci nu se poate ajunge la un anumit nivel. Noi nu ridicăm nivelul în sensul de a vedea unde putem ajunge, ca la jocurile electronice.

Pur și simplu se sporește duhovnicește datorită situației rânduite de Dumnezeu cu și pentru tine. Este o împreună-lucrare, așa cum am mai spus. Iar atunci vezi că ai mai sporit un pic duhovnicește. E minunat!

Kornelia: Bineînțeles că trebuie să-ți deschizi și tu sufletul.

Matei: Absolut! Trebuie să înveți să iubești pe toată lumea, să ierți pe toată lumea.

Kornelia: Hristos bate la ușă, dar clanța e pe partea ta. Trebuie să o deschizi, dacă vrei.

Sursa: Foaia Diecezană, nr. 7, 2017, Interviu cu iconarii Kornelia și Matei Schinteie.

PROFESORUL PAVEL SÎRBU

DASCĂL DE VOCAȚIE

În Grădina Maicii Domnului, care este România, există o insulă etnografică numită Țara Almăjului. Așezată în partea de vest a țării, este o depresiune intramontană, în Munții Banatului, între masivele Semenice și Almăj. Țara Almăjului este străbătută de râul Nera, pe direcția nord-sud. De o parte și de alta a râului Nera, asemenea unui colier cu diamante sunt așezate 13 sate. Unul dintre diamante este satul Rudăria, astăzi Eftimie Murgu, așezat pe râul cu același nume, la poalele Munților Almăj.

În acest loc nici nu știi când și unde a început istoria, pentru că ea se pierde în vremuri legendare, arătându-ne parcă, cu degetul, pe dăcii de altădată care îi populau pădurile. Vechii oieri și hrisoavele care grăiesc despre vechimea așezării ne fac să percepem locul ca fiind o poartă a veșniciei. Locurile mirifice ale Rudăriei sunt locuite de oameni gospodari, serioși și credincioși. Au fost și sunt oameni virtuoși care au descoperit frumusețea Împărăției lui Dumnezeu pe acest pământ, viața trăită de aceștia fiind o pregustare a Raiului. Adevăratul duh al Rudăriei era și este în sufletul oamenilor, a locuitorilor și a marilor personalități. Din trecutul Rudăriei răzbat până la noi dragostea de muncă de neam și credință.

În satul Rudăria au apărut o serie de personalități, precum florile primăvara, care s-au remarcat în lupta pentru libertate și unitate națională, precum marele revoluționar de la 1848, Eftimie Murgu, creator de școală filozofică românească, generalul Traian Doda, luptător pentru limbă și credință, creatorul Comunității de Avere, preot doctor Ion Sârbu, reprezentantul Almăjului la Alba Iulia în 1918 și membru în delegația română la Conferința de Pace de la Paris din 1919, autorul lucrării Viața lui Mihai Viteazul, profesorul Pavel Sârbu, în zilele noastre, luptător pentru păstrarea valorilor naționale românești și mulți alții.

Profesorul Pavel Sârbu s-a născut la Rudăria, la 13 septembrie 1941, din părinții Iacob și Romonița. Se trage din familia preotului doctor Ion Sârbu. Părinții săi Iacob și Romonița au fost în Rudăria icoane de lumină, modele de omenie cucernicie și credință, fiind cinstiți de toți sătenii, ca și strămoșii lor, Murgu, Doda și popa Sârbu.

Face clasele I-VI la Rudăria în perioada 1949-1955, a VII-a la Bozovici, în 1955-1956, apoi urmează cursurile Liceului Traian Doda din Caransebeș în perioada 1956-1960. În anul 1960 intră la institutul de Agronomie și este membru în echipa de handbal la Timișoara. Din 1962 se transferă la Clubul Steaua București, face armata și se înscrie la Institutul de Cultură Fizică și Sport. În 1967 se căsătorește cu tânăra și frumoasa studentă la matematică, Ileana Vasilache din Craiova. Au fost dăruți de Dumnezeu cu două fete, pe care le-a crescut și iubit ca pe ochii lor din cap. La terminarea facultății a fost repatizat la Liceul Comercial din Arad, iar din 1968 vine și doamna profesoară Sârbu la același liceu. În cadrul Liceului Comercial formează o echipă de handbal, pe care o și antrenează. După 12 ani se transferă la Liceul Miron Constantinescu, azi actualul Elena Ghiba Birta. În anul 1982, familia de profesori Ileana și Pavel Sârbu participă la un interviu la Ministerul Învățământului pentru o școală din Maroc. Din 188 de candidați au reușit 6, printre care și familia Sârbu. Lucrează în Maroc în perioada 1982-1984, Pentru activitatea desfășurată a fost apreciat și felicitat de Ministrul Învățământului din Maroc, mulțumindu-i-se pentru modul cum a înțeles cooperarea româno-marocană. Tot acum i se face propunerea să rămână în Maroc la școala din localitatea Taza, de la poalele munților Atlasul de Mijlociu. Domnul profesor Pavel Sârbu refuză oferta spunând că dorul de țară îl cheamă pe meleagurile natale.

În orașul Arad a fost numit președinte al Asociației Județene de handbal, iar după pensionare a rămas președinte de onoare. După anul 1990 este numit director la Colegiul Național, funcție îndeplinită în perioada 1991-1993, apoi a fost numit în funcția de Inspector General al Inspectoratului Școlar, în perioada 1993-1997. Revine Inspector General în perioada 2001-2003. Anul școlar următor este numit director la Colegiul Național până în anul 2004, când iese la pensie.

În această perioadă a fost consilier județean timp de 8 ani. A fost arbitru de handbal în județ și în toată țara. Era planificat la meciurile grele,

de promovare în prima ligă sau care decideau titlu național. A fost un om cu coloană vertebrală, fără compromisuri, fiind propus în Colegiul Național de Arbitri, de către președintele colegiului. În Colegiul Central erau doar trei membri. Ca să poți înțelege înțelepciunea simplă a locuitorilor de la Rudăria, trebuie să vii de acolo. Domnul profesor Pavel Sârbu era și este model pentru eternitate, ca și înaintașii săi Eftimie Murgu, Traian Doda și Ion Sârbu. Ei au fost izvor de inteligență și dăruire pentru neam. Înzestrat de Dumnezeu cu o minte ageră și o dăruire deosebită profesorul Pavel Sârbu avea o protecție specială din partea Părintelui Ceresc.

Venirea sa din Munții Almăjului în Câmpia Mureșului a fost un dar al Almăjului către orașul Arad, mai ales că ambele zone românești au avut o contribuție importantă la realizarea României Mari. Prin cuvântul și faptele sale i-a cucerit repede pe arădeni, atât pe intelectuali, cât și pe oamenii simpli.

A lăsat urme adânci în locul unde a slujit o viață, prin calitățile sale de : om bun, un om de mare omenie, sincer, altruist, optimist, mereu cu zâmbetul pe buze, fericit că pote să ajute pe cei din jur, prieten de nădejde, cinstit, curat sufletește, modest și cumpătat, patriot adevărat și personalitate de înaltă ținută profesională.

Este un om înzestrat cu darul scrisului. Dovadă sunt cărțile sale scrise despre locurile sfinte pe care le-a vizitat în Israel, Egipt, Grecia. Cărțile se adresează contemporanilor, cât și generațiilor viitoare. Un alt dar al profesorului este acela al elocinței, fiind un abil mânuitor al cuvântului. Vorbea și vorbește rar, apăsător, cu o inflexiune specifică dascălului. Știa să se facă ascultat atât de colegi, cât și de elevi. Alocuțiunile sale erau ascultate cu plăcere de către auditoriu, făcându-i să se simtă bine în preajmă. A fost și este un om integru, tenace, care ținea ca înaintașii săi la demnitatea sa de dascăl și se mândrește cu opera scrisă, dar mai ales înfăptuită în locurile unde a fost. Este un om ce ține cu sfințenie la principiile sale. Spre deosebire de marii săi înaintași care erau intransigenți , profesorul a adus duhul blândeții, pace și armonie în societatea arădeană. A contribuit la realizarea unor relații de prietenie între instituțiile locale: școală, biserică și autoritățile locale. A fost un dascăl de vocație, un sportiv de elită și un politician apreciat.

L-am cunoscut pe profesorul Pavel Sârbu ca pe un om calm, totdeauna binevoitor, foarte respectuos și onest, dascăl de vocație. A arătat o grijă deosebită față de familia sa, fiind atent cu soția și cei doi copii pe care i-a dăruit Dumnezeu.

Prin viața de familie, dar și prin faptele bune era un model pentru arădeni și pentru toți cei care l-au cunoscut. A semănat în solul sufletesc al oamenilor sămânța credinței, însoțită de aromele tradițiilor sănătoase de la munte. A fost omul total consacrat plugăriei spirituale. A reprezentat județul Arad de mai multe ori la conferințele UE și ca delegat la Consiliul European.

Primea acasă pe toți copiii din Almăj, veniți la școlile din Arad cu iubire delicată. Despre acest aspect ne vorbește frumos domnul Vichente Motorga, care spune că profesorul Pavel Sârbu avea o minte de bătrân înțelept și un suflet ca Raiul. În el găseam, pacea, odihna și bucuria, fericirea împărtășită și bunătatea.

A ales în viață să meargă pe calea adevărului și a iubirii jerefelnice. Pe unde a umblat a revărsat iubire, bunătate, iertare, milă și milostivire. Deși cu părul nins și încărcat de vrednicii, profesorul Pavel Sârbu a rămas același om apropiat de semenii, cu sufletul deschis, cucernic și iubitor de Sfânta Tradiție. De aceea chipul său trebuie păstrat în inimile noastre, ca a unui adevărat dascăl de cuget, de cultură, de simțire românească. Prin tot ceea ce a făcut a căutat să revigoreze tradițiile românești și să țină vie și strălucitoare făclia românismului european.

Sursa: Autor prof. Pavel Panduru

SCRIITOAREA MĂRIOARA STOIANOVIČ

A văzut lumina zilei la 1
ianuarie 1952, la Satu Nou, Voivodina
Banatul sârbesc. A absolvit secția de

jurnalistică la Facultatea de Științe Filologice din Belgrad. Într-un interviu acordat presei Mărioara mărturisea: Impulsul scriitoricesc nu lasă loc dilemelor ! Pentru că în timp ce am scris povestea Veronicăi, am trăit miracolul nașterii unei cărți, bucuria de a descoperi farmecul demistificării creației literare și de a împleti cuvintele – mărturisește Mărioara Stoianovič, autoarea reușitei trilogii compusă din romanele: „Veronica”, „Vorbește-mi despre mama” și „Fereastra de sub nori. Fără sfârșit” a cărei temă predilectă este destinul femeii marcat de constrângerile impuse de mentalitatea mediului în care s-a născut și vocea inimii, dar și perpetuarea poveștii de la o generație la alta în familia eroinei.

Se pare că povestea frumoasei și neasemuitei Veronica și-a găsit calea spre inimile cititorilor. Veronica este personajul cu care am trăit în gând ani în șir. Scriind despre ea, i-am descoperit caracteristicile, care în mintea mea luau mereu noi dimensiuni. Veronica este femeia de frumusețe rară, înzestrată cu vitalitate și prospețime, iar astfel de femei, care se nasc în satele noastre o dată la 100 de ani, chiar și mai rar, trezesc mare interes și dau amprentă vremurilor în care trăiesc.

În spatele femeii de o frumusețe corporală deosebită se ascunde persoana cu trăsături puternice, al cărei destin inevitabil este ridicarea deasupra mentalității și prejudecăților mediului din care provine. Pentru mine a fost o mare încercare să scriu despre viața și destinul unei astfel de femei. Lumea invocată în roman este lumea copilăriei mele și de aici provine tăria vibrației de care este străbătută eroina, presupun și succesul poveștii despre ea.

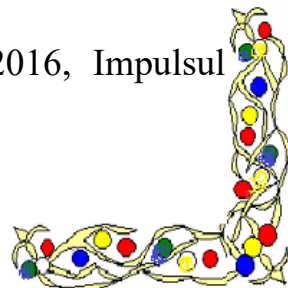
În clipa în care am pus punct la primul roman mi-a fost clar că povestea nu s-a terminat, dar așteptam un imbold de la cititori. Încă la prima lansare a romanului, care a avut loc la Satu-Nou, la cererea

unanimă a celor prezenți de a afla ce se întâmplă mai departe cu Veronica, mi-a fost confirmată hotărârea de a scrie continuarea. Aveam povestea în gând, am continuat să trăiesc cu ea și cu sentimentul că sunt stăpânul evoluției acesteia. Sunt zile de trăire pe unda creației, când toate sunt în mâinile tale. Scriind această trilogie, dar și traducând-o în limba sârbă, m-am străduit să prelungesc viața romanelor mele.

Nicodată nu am avut pretenția de a mă prezenta drept combatant al emancipării femeii și drepturilor ei. Situația o privesc într-un context mult mai larg, sunt, mai degrabă, un pelerin în căutarea sensului, preocupată de mentalitate, stereotipuri și prejudecăți care au pretenția de a ne marca viața, atât nouă femeilor, cât și bărbaților. Feminismul, de-a lungul anilor, a adus schimbări benefice și fiecare este liber să se folosească de ele dependent de împrejurări, posibilități și în special după cum consideră că este bine. Problema cu care ne confruntăm la ora actuală este alta: mai degrabă trebuie să ne străduim să înțelegem ce să facem cu drepturile dobândite. După decenii de întregi petrecute în ziaristică, pentru că am simțit nevoia să scriu altceva, am trecut în beletristică.

O perioadă îndelungată am fost în dilemă dacă să o fac sau nu. O carte este precum o singură picătură de apă în ocean ! În mine a învins impulsul de-a scrie povestea despre Veronica. Când te apucă impulsul de a scrie, nu mai încap dileme și nu scapi de el (impulsul). Un lucru este incontestabil: Povestea despre Veronica puteam să o scriu doar eu așa cum am scris-o și nimeni altul. Am făcut-o puțin cam tardiv, dar cred că nu am greșit. Pe parcurs am simțit tot farmecul scrisului, bucuria de a împlini cuvintele și de a găsi în dedesubtul lor întâmplări fermecate, de a crea și de a învia imagini de neuitat. Am simțit miracolul nașterii unei cărți, bucuria de a descoperi farmecul demistificării creației literare. Romanele pe care le-am scris mi-au îmbogățit viața și sper că și a cititorilor le-au îmbogățit cel puțin orele pe care le-au petrecut citindu-le.

Sursa: Marina Ancăițan, Libertatea, 10 septembrie, 2016, Impulsul scriitoricesc nu lasă loc dilemelor.

MARIANA STRATULAT

Poetă, prozatoare, jurnalistă, autoare de piese de teatru și literatură pentru copii.

S-a născut la 20 iunie 1977, în Vârșeț, Voivodina, R. Serbia. Școala generală și liceul le face în comuna natală.

Apoi face masterat la Școala de Înalte Studii de Specialitate pentru Educatori „Mihailo Pavlov” din Vârșeț 2019-2020. Școala doctorală din cadrul Universității de Vest din Timișoara, domeniul de specializare Științe umaniste/ Filologie, Titlul tezei de doctorat: „Aspecte culturale ale românilor din Serbia în paginile săptămânalului „Libertatea”, 2022. Absolvă cursurile Școlii de vară de jurnalism organizate de Centrul de Jurnalism din Românești, jud. Timiș (2010).

Activitatea profesională:

Director la Casa de Presă și Editură „Libertatea” (din 2020);

Jurnalist – redactor de sector la săptămânalul „Libertatea” din Panciova (2010 - 2020);

Colaborator al Radioteleviziunii Voivodina – redacția Programului în limba română (2018-2020)

Colaborator permanent la publicațiile „Bucuria copiilor”, „Tinerețea”, „Almanah”, „Lumina”;

Redactor al emisiunii Caleidoscop la TV Banat din Vârșeț;

Correspondent al Postului de Radio Reșița – Radio Semenic din 2007;

Poziții onorifice:

Vicepreședinta Asociației Femeilor „Valea Teilor” din Coștei;

Membră a Societății Cultural Artistice „Mihai Eminescu” și a prestigioasei trupe „Neica” din Coștei;

Membră a Uniunii Ziariștilor a Uniunii Scriitorilor din Voivodina (2004);

Membră a Societății de Limba Română din Voivodina;

Membră a Trupei de Teatru „Academica” a Școlii de Inalte Studii de

Specialitate pentru Educatori din Vârșeț (2015);

Membră a Uniunii Scriitorilor din România (2012);

Volume publicate:

Doar copii ! (Libertatea, 2002);

Masca de aur (Libertatea, 2004);

Neliniști și speranțe (Libertatea 2005);

Fascinația invizibilității (Ed. Eikon, Cluj-Napoca& Libertatea, Panciova, 2006);

Monografia Trupeii de Teatru „Neica” din Coștei (Libertatea, 2007)

Viză pentru șapte zile (Ed. Banatului Montan, Reșița, 2008);

Mitzi și Puff (Libertatea, 2008);

Aventurile lui Alex (Libertatea, 2009);

Nocturne (Ed. Libertatea, 2012);

Visul Dianeii (Ed. Libertatea, 2014);

Fiorela (Ed. Libertatea, 2016);

Trupa de Teatru „Neica” din Coștei 2012-2022 (Ed. ICRV, 2022);

Serpentine (Ed. Hoffman, Caracal, România, 2022);

O sută și una de poezii (Ed. Academiei Române, București, 2022);

Stihovanje ispod sunca/ „Versuri sub soare” (Ed. VAU ARS din Vârșeț, 2022);

Premii și distincții:

Premiul I al revistei „Bucuria copiilor” din Panciova pentru poezie 1989;

Diploma „Mihai Eminescu”, decernată de Secretariatul Provincial pentru

Învățământ, Știință și Cultură al Provinciei Autonome Voivodina – 1992;

Distincția specială la Festivalul Internațional de Poezie „Drumuri de spice”

(Uzdin, Serbia) pentru poezia „Odă Cărașului 1999”;

Premiul I la concursul organizat cu ocazia a 60 de ani de activitate a Casei de Presă și Editură „Libertatea” din Panciova, pentru romanul Neliniști și speranțe (2005);

Premiul I la Concursul Internațional de poezie „George Coșbuc” de la Bistrița (2006), volumul de versuri Fascinația invizibilității;

Premiul special al juriului la Concursul Internațional de Proză „Liviu Rebreanu” de la Bistrița (2006), volumul Masca de aur;

Distincția specială cu prilejul jubileului de 10 ani de la înființarea Postului de Radio Reșița – Radio Semenic 2006;

Premiul Carta Clubului Literar „Leonardo” din Vârșeț, 2009 și alte 15 premii acordate până astăzi;

Cea de-a 14 carte ieșită din călimara cu cerneală infinită a scriitoarei Mariana Stratulat, a fost prezentată publicului în 24 noiembrie, 2016, la Școala de Înalte Studii de Specialitate pentru Educatori „Mihailo Pavlov” din Vârșeț. „Forela” roman intitulat după una dintre eroine, ne pune față în față cu personaje neadaptate la realitate, dependente de internet – caz frecvent întâlnit în zilele noastre, situații care se mătginesc cu irealitatea, personaje de-a dreptul mistice și, așa cum spune titlul romanului feroase. La baza romanului este povestirea „Lecție online pentru tata”, care a cucerit premiul I la concursul de proză scurtă cu prilejul jubileului de 65 de ani ai „Libertății”, în anul 2010. La lansarea romanului au adresat cuvinte de laudă lect. Univ. dr. Jelena Pârljaga, directoarea Școlii de Înalte Studii, Dan Constantin, consulul general al României la Vârșeț, Nicu Ciobanu, director al Casei Presei și Editurii „Libertatea” și-au exprimat recunoștința pentru faptul că la această instituție (Școala) se cultivă limba și literatura română. Otilia Pescariu a vorbit despre Mariana Stratulat, personalitatea, activitățile și creația literară a autoarei.

Vasa Barbu, redactor responsabil al Editurii „Libertatea”, a făcut o analiză a personajului Fiorela și a subliniat că autoarea se pricepe la crearea personajelor mistice: „Autoarea se pare că a optat ca acestei tinere neobișnuite și cu frământări anarhice în suflet, să-i schițeze un portret caracteristic care nu este doar o personificare a libertății, ci în același timp și a răului, așa că Fiorela, eliberată de cătușele moralității primește o aură de femeie mistică. În fond, ea este o mare enigmă, un șirag de întrebări care pretind răspuns sau mai multe răspunsuri.

Profesoara Elena Lelea a cărei elevă a fost Mariana, spune că, „creația literară este fereastra Mariane spre libertatea de gândire, de a vedea dincolo de viața de zi cu zi”. Eugenia Bălțeanu poetă, prozatoare, jurnalistă spune: „Fiorela este un roman bine concentrat cu un subiect inedit. Este genul de carte căreia vrei să-i afli cât mai repede deznodământul, dar autoarea mereu îți pune în față obstacole noi pe care vrei să le depășești, pe care dorești să le descoperi”.

Lector dr. Brândușa Juică, profesor la Școala de Înalte Studii, a prezentat eseuul „Destine umane între flori și fiori” și a spus că Mariana Stratulat surprinde cu ușurința cu care trece de la un gen literar la altul, de la o categorie de cititori la alta. Protagonștii Fiorela și Ștefan, băiatul disperat precum și apropiații-depărtații lor, nu sunt decât oameni, iar oamenii sunt peste tot, fie că sunt în fața monitorului, fie că pășesc pe pământ.

Noi singuri decidem ce cale vom urma: „spre realitate sau iluzie”.

Lansarea romanului „Fiorela”, moderată de dr. Eufrozina Greoneanț, a fost organizată de Școala de Înalte Studii de Specialitate pentru Educatori „Mihailo Palov”, din Vârșeț și Casa de Presă și Editură „Libertatea”. Fragmente din roman au citit studenții de la Școala de la Înalte Studii. Momentele muzicale au fost asigurate de grupul vocal feminin al Societății Cultural-Artistice „Mihai Eminescu” din Coștei și David Butan la clarinet. Prezentăm mai jos două poezii a Mariane Stratulat:

Odă râului

Nisip în ochi, pietriș sub picioare,
Iar fața ți-e arsă de eternul soare...
Peste munți și văi, alergi prin veșnicie,
Te scurgi precum strofele-n poezie.

Cu stropii reci de ploaie, tu devii una
Nu te deranjează vântul, nici futuna,
Nici când te-ating pe față frunze ca arama,
Cum trece vremea, tu nici nu îți dai seama.

Ce gânduri te frământă, ascuns sub strat de gheață?
Poate ai un gând ascuns, prin fumul des de ceață?
Te zbați în toiul nopții, acoperit de fulgi
Poate ai iubit cândva, ți-e dor de șoapte dulci?

Atins de izvoare și raze de lumină,
Apa ta limpede, lină și senină...
Mă cheamă, mă-ndeamnă, iar eu întind cununa,

Mă cufund în ea și devenim una.

Cu nisip în ochi, pietriș sub picioare,
Cu fața umbrită și arsă de soare,
Te scurgi prin veșnicie, încărcat cu nuferi,
Ce gânduri te frământă, vețuiești sau suferi?

Tinerețe frântă

Se scurge roua de pe frunze,
Stelele se sting pe cer,
Încă o zi albă răsare,
Dar e neagră pentru el,
Bietul cuc.

L-au logodit cu o pasăre fără s-o cunoască,
Gândul lui însă a rămas la ciocârlie,
Și-i plâng de milă, în noaptea târzie,
Frunzele toate
Dintr-un nuc.

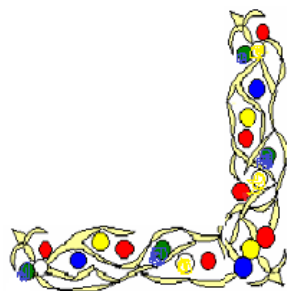
Creanga pe care șade e tristă,
Dedesubtu-i râul lin
Și-a deschis, acum , larg gura
Și-așteptă să-l înghită
Pe străin.

Viața lui s-a stins.
Sub valurile reci
Râul de lacrimi curge
Pe poteci.
De ce ? Pentru cine ?

Ciocârlia așteaptă, ceru-i doarme-n aripi
Și-și continuă zborul său cald peste sat,
Misterioase gânduri o frământă

Și se-ntreabă, neștiind ce s-antâmplat:
„N-o fi supărat pe mine ?! ”

Sursa: Marina Ancaițan, Libertatea, 3 decembrie, 2016, Cultură,
Realitate și Iluzie.

**COMUNA
SVINIȚA**

La jumătatea distanței dintre kilometrii fluviali 1004 și 1005, pe malul drept și stâng al Dunării, pe actualul teritoriu al Serbiei și al comunei Svinița, s-a dezvoltat o cultură din perioada epipaleoliticului (mezoliticului) și neoliticului timpuriu cu centrul la Lepenski Vir – Serbia. Așezarea de la Lepenski Vir corespunde geografic cu zonele Livadița-Ieleșeva din teritoriul comunei Svinița. Distanța până la malul stâng

este de 500-700m permițând o comunicare și prin viu grai. În epocă, Dunărea nu însemna pentru o comunitate de oameni o frontieră. Dimpotrivă, viața cu aceleași caracteristici se dezvoltă pe ambele maluri. În același timp, Dunărea era la fel de importantă pentru comunitățile de pe cele două maluri, fiind un furnizor dintre cei mai valoroși de hrană. Așa că e de la sine înțeles că locuitorii din Lepenski Vir s-au stabilit pe ambele maluri ale fluviului, în diferite puncte de pe malul stâng, iar patru dintre acestea au fost pe teritoriul comunei Svinița.

În concluzie, avem suficiente argumente să considerăm că istoria Sviniței începe în epipaleolitic, în urmă cu 7460 de ani BP calibrat, o dată cu primii locuitori stabiliți la Lepenski Vir. Prima atestare documentară a localității Svinița există din 24 februarie 1430, ea fiind menționată într-un act emis de Cavalerii Teutoni cu prilejul constatării făcute de aceștia asupra cetății luată în primire de la regele ungar Sigismund. Același document mai prezintă și planurile de reorganizare militară ale cetății, întocmite la aceiași dată tot de Cavalerii Teutoni, pentru a stăvili ofensiva otomană.

Cetatea este înregistrată sub numele Zynicze, iar localitatea unde se găsea fortificația este semnalată sub denumirea de Synicze, fiind vorba de aceeași denumire, dar cu ortografiere diferită. Ulterior, cetatea mai apare la 1443, într-un document emis la 12 martie la Buda de regele Vladislav al Ungariei, în vremea în care conducătorul militar al zonei era Iancu de Hunedoara.

Cetatea numită Zinicze, - având acum rangul de cetate regală – a fost reconstruită pentru că avea o mare importanță militară în zonă. Cetatea se găsea în punctul Tri Kule și era compusă din actualele trei turnuri la care se adăuga o extensie spre est. Zidurile acesteia, răvășite de ape au fost observate de arheologi pe o distanță de 200 de metri est într-un moment când apele Dunării erau în scădere.

Inițial localitatea Svinița a fost așezată pe locul de astăzi denumit Starono Selo (Satul Vechi) , la est de Tri Kule, la o distanță de 1,5km. După ocuparea Banatului de austrieci, conform unui plan de reorganizare al provinciei, între 1718 și 1723, satul a fost mutat pe locul Sviniței contemporane, dispărută în 1970 sub apele lacului de acumulare. Cert este că existența ei în acel loc este certificată documentar de o hartă ridicată în 1723 de contele de Merci, din ordinele guvernatorului Banatului.

Localitatea a mai fost menționată între anii 1690-1700 de conscripția austriacă întocmită de Marsigli, cu denumirea de Szvinyicz; În anul 1723 pe harta lui Mierci, Zainiza; În conscripția din 1743 Swiniza; În 1774 Svinica, în 1780, pe harta lui Fr. Griselini, Simiza; În 1829 și 1840 a apărut cu numele de Szvinicza, iar în 1913 ca Szinicze.

La Svinița trăiește o comunitate sârbă, unică în județul Mehedinți, dar și în țară și în peninsula Balcanică.

Lingviști reputați au constatat că limba vorbită de localnici este un grai arhaic, care nu reprezintă nici o analogie cu vreun alt grai vorbit la nord sau la sud de Dunăre: Strămoșii svinicenilor au venit dintr-o zonă de tranziție a graiurilor sârbești, macedonene și bulgare, din centrul Macedoniei de pe cursul superior al râului Vardar.

Ei au sosit la Svinița în cursul sec. XI-lea ca refugiați în urma războiului dintre Țaratul Bulgar și Imperiul Bizantin, la ora când abia se conturau limbile sud-slave. Graiul vorbit de ei conține încă multe elemente gramaticale moștenite din slava comună. Limba vorbită în

Svinița este cea moștenită din sec. XI-lea cu adausuri survenite în sec. XII-XIII – lea, prin suprapunerea, peste fondul lingvistic de bază, a elementelor aduse de un grup din strămoșii carașovenilor de astăzi. În sec. XIV-XV – lea, graiul svinicean era format, influențele ulterioare reflectându-se numai în lexic.

Svinița a fost inclusă, de-a lungul istoriei, în Regatul Maghiar (secXI-1522), în Imperiul Otoman (1522-1718), în Imperiul Austriac (1718-1768), Imperiul Austro-Ungar (1768-1918), în România (1918 – până astăzi).

Locuitorii satului Svinița sărbătoresc la sfârșitul fiecărei veri „Festivalul smochinelor”. Smochinii au la Svinița o îndelungată și bogată experiență istorică. În 1559, comandantul militar și administrativ al Sviniței a fost Hagi Mehmed, o personalitate plină de inițiative și cu o mare vocație gospodărească. Acesta, conștient de avantajele climei submediteraneene ale Sviniței a plantat aici primii smochini, ce constituie azi o importantă bogăție a satului, exploatată de 454 de ani. Svinița are un potențial istoric, neegalat de vreuna din localitățile rurale din clisura Dunării.

Școala funcționează din 1774, cu o clădire proprie ce a dăinuit până în 1970, ceea ce înseamnă 268 de ani de învățământ. Primul învățător a fost Barbu Albian din Țara Românească. Biserica a fost construită la 1751 din lemn cu hramul Sf. proroc Ilie, consemnată documentar la 15 ianuarie 1757. Se impune să amintim și existența unei mănăstiri ortodoxe, atestată în perioada 1569-1579. În anii 1969-1970 a fost strămutată pe o nouă vatră pe care se află și în prezent, din cauza lacului de acumulare.

Prezentare geografică:

Localitatea Svinița se află situată în sud-vestul județului Mehedinți, la o distanță de 80km de Drobeta Turnu-Severin și întinsă pe o suprafață de 75ha, este parte componentă a comunei cu același nume. Este poziționată la 50km, în amonte de Orșova, în defileul Cazanele Dunării, prima comună din județ unde intră Dunărea în Mehedinți. Este vecină cu jud. Caraș-Severin la nord, Dunărea și Serbia la Sud și Vest și comuna Dubova la Est.

Comuna se întinde pe o suprafață de 9145ha. Teritoriul acesteia se întinde pe o distanță de 26km de-a lungul Dunării. Are importanți afluenți ai Dunării ca: Iuți, Povalina, Stariștea și Ieleșeva cu o mare

însemnătate pentru economia comunei, dar și pentru istoria ei. Cursul Dunării este la 63m altitudine. Comuna este în sudul munților Almăjului și are altitudini ce variază de la 853m până la 916m cât are vârful Urzica (Kopriva).

Clima:

Localitatea se află într-o zonă de climă temperat-continentală cu influențe sudmediteraneene, cu veri însorite și ierni blânde, care oferă condiții pentru dezvoltarea unor vegetații specifice, cum ar fi migdalul, smochinul, liliacul, teiul, scumpina și castanul sau arborii exotici: magnolia, nucul caucazian. Temperatura medie a iernii este de 2 grade celsius.

O medie a zilelor de ninsoare este de 20-25 zile , iar a celor de îngheț este de 80-100 de zile. Ceața este un fenomen frecvent în diminețile toamnei târzii și ale primăverii timpurii, dar mai ales pe timpul iernii, când se menține până la prânz. Vara este călduroasă, cu temperaturi medii de 20 grade celsius. Luna cea mai călduroasă este iulie când temperatura medie este de 23,1⁰ C. Sunt însă zile și cu 35 grade celsius la umbră. Temperatura medie anuală este de 11,7 grade celsius. Perioada din an fără îngheț este de 220 de zile. De precipitații mai abundente profită terasele din partea vestică a comunei, din zona Povalina-Ieleșeva, cu precipitații medii anuale de peste 750mm. O notă aparte pentru terasa Svinița-Tri-Kule- Svinița Veche-Iuți, orientată spre sud, o reprezintă durata mai mare de strălucire a soarelui față de restul comunei. Faptul acesta a încurajat aici o dezvoltare susținută a culturii viței de vie, iar vinul de Svinița a fost servit la multe curți regale din Europa.

Fauna și Flora:

Fauna localității Svinița este diversificată, majoritatea speciilor de reptile, amfibieni și păsări, fiind protejate la nivel național și internațional. Dintre acestea amintim: scorpionul, salamandra, broasca țestoasă de uscat, șarpele de sadină (*Coluber jugularis*), vipera cu corn (*Vipera ammodytes*), specii de păsări și altele.

Un număr mare de păsări acvatice pot fi observate, în perioada de iarnă – primăvară, pe suprafața lacului de acumulare și în zonele umede limitrofe acestuia: cormorani, stârci, berze, egrete, rațe, lișițe, iarna chiar și lebede. În pădurile seculare de fag și stejar se găsesc animale sălbatice

cum ar fi: urșii, lupii, râșii, viezuri, vulpi, porci mistreți, căprioare etc. În apele Dunării trăiesc: anghila, avatul, babușca, bibanul, carasul, morunașul, plătica, somnul, șalăul, știuca, văduvița, scrumbia de Dunăre, pietroșelul, țiparul, zglăvocol, iar pe aluienții Dunării, Ieleșeva și Staricea: păstrăvul, cleantul, mreana.

Singurul sturion existent și în prezent în apele Dunării este cega, un pește specific locului. Aceasta din cauza barajului de la Porțile de Fier care împiedică migrarea sturionilor în aval de baraj din Marea Neagră.

Structura populației:

Între anii 1891-1924 numărul locuitorilor oscila între 1300-1400. Rencesământul general al României din 1930 înregistrează la Svinița 1774 locuitori, dintre care 93,5% de naționalitate sârbă. Populația comunei în 1980 ajungea la 1426 de locuitori din care 80 români, 1320 sârbi, 3 unguri, 1 ceh, 22 rromi.

Populația comunei în 2004 era de 1163 locuitori din care: 118 români, 1020 sârbi, 3 unguri, 3 cehi, 19 rromi.

Astăzi, comuna Svinița este formată din circa 400 de case cu 12 străzi așezate într-un perimetru de 75 ha toate construite după 1970, când Dunărea, datorită barajului de la Porțile de Fier, a inundat tot satul și a trebuit să se mute mai sus. Avem la nivelul comunei ca instituții: Primăria, Școala generală cu clasele I-VIII, Dispensar uman cu farmacie și Cabinet stomatologic, Cămin Cultural, Biblioteca, Clubul Tineretului, Biserica Ortodoxă Sârbă, Centru de Informare și Promovare Turistică, Muzeul Satului, Uscătorul de Smochini, Piața, Stadionul de fotbal, Teren de handbal, volei, minifotbal, cu vestiare și grup sanitar, Plaja, Monument al Eroilor, Post Poliție, Sector Poliție Frontieră. Zona este de o frumusețe mirifică cu peisaje minunate, care se dezvoltă rapid din punct de vedere turistic.

Prin proiecte cu bani europeni am promovat 5 obiective turistice în toată România, este vorba de cetatea Tri-Kule, Neck-ul vulcanic Trescovat, Rezervația Botanică, Cioaca Borii cu pinul negru de Banat și Rezervația Fosilieră (paleontologică). Una din tradițiile păstrate din strămoși este prăznuirea unui sfânt în fiecare familie. De exemplu, Sf. Lazăr, Sf. Ilie, Sf. Paraschieva, Sf. Arhanghel, Sf. Dumitru, Sf. Nicolae, și Crăciunul.

Hramul bisericii este de Sf. Nicolae, ocrotitorul Bisericii Ortodoxe Sârbe pe stil vechi, iar prima atestare a unei biserici este 1751. Un alt obicei asemănător cu sârbii din Timoc este colindatul.

Tradiții, Etnografie și Folclor

La Svinița festivalurile și sărbătorile sătești constituie o provocare pentru tradițiile locale. Ele promovează identitatea, cultura, obiceiurile și tradițiile localității prin faptul că atrag public larg, impulsionează turismul cultural, promovează valorile fundamentale existente în patrimoniul cultural al localității.

Comunitatea de pe malul Dunării a moștenit un obicei unic pe care îl pun în practică de Sfintele Sărbători de Paști, bătutul ouălor cu banul, obicei vechi din perioada creștinizării care simbolizează patimile lui Isus Hristos atunci când era lovit de către soldații romani cu diferite obiecte metalice. Cu prilejul aceste sărbători sunt scoase de la naftalină constumele populare specifice și prezentate publicului.

Obiceiul Maica/Baca Calea/Babacalia (Zeița rea): Atunci când se întâmplau nenorociri, locuitorii dădeau vina pe o zână, Babacalia și efectuau ritualuri de îndepărtare a răului. Un alt obicei este Festivalul Satelor Dunărene care are loc în luna iulie, mai exact în prima sâmbătă din luna iulie, când se organizează tot felul de competiții culturale, sportive, târguri, iar seara se termină cu un spectacol folcloric susținut de artiști locali.

Festivalul Smochinelor

Sfârșitul verii și apropierea toamnei semnifică pentru sviniceni startul pentru culegerea smochinelor. În ultima duminică a lunii august, în zona Căminului Cultural, sunt amenajate standuri cu diferite produse locale. Imediat după inaugurarea standurilor cu produse are loc o demonstrație de cules smochine în costume populare, iar ziua se încheie cu programe artistice susținute de gazde, da r și de ansambluri din Timișoara, Draja, Ștei, Socol etc.

Sărbătoarea înfrățirii

Locuitorii din comuna Svinița s-au înfrățit cu sârbii din comuna Donji Milanovac și, an de an, în ultima săptămână din luna mai, sărbătoresc evenimentul cu spectacole de muzică populară, dansuri și întreceri sportive.

Sărbători religioase

Față de sărbătorile creștin-ortodoxe obișnuite, comunitatea sârbă din Svinița mai sărbătorește și Sfântul Sava pe 27 ianuarie, fiind considerat patronul spiritual al școlilor, al elevilor și al profesorilor sârbi.

Legende

Legenda Neck-ului vulcanic Trescovat venerat de locuitorii din Lepenski Vir de dincolo de Dunăre, dar și de cei de la noi spuneau că locuințele trebuie construite după chipul și asemănarea neck-ului vulcanic.

Legenda Văii Roșii vine de la viteazul Iorgovan care după ce a urmărit balaurul pe Valea Cernii și i-a tăiat un cap, a ajuns și în Valea Roșie iar după o luptă crâncenă cu balaurul i-a tăiat și ultimul cap, de aceea este pământul așa roșu în zonă.

Sursa: Primăria Svinița, Nedeia, nr. 1, 2020.

DR. MARIUS CIPRIAN ȘOȘDEANU

- Dulăianul -

S-a născut în 20 august 1976, în Timișoara. Mama sa, Mina Șoșdeanu, profesoară de limba și literatura română, la Școala Generală nr 1 din Bocșa, provine din localitatea Jebel, jud. Timiș. Tatăl său, Titus Șoșdeanu, născut în Duleu, Caraș Severin dintr-o familie înstărită, cu magazin și distilerie de borhot, batoză de treierat și tractor „Ford”, termină Facultatea de

Medicină din Timișoara fiind repartizat ca medic de medicină generală, la Uzina de Construcții Metalice din Bocșa.

Între anii 1983 – 1995 urmează perioada de școlarizare la Școala Generală nr 1 Bocșa, precum și la Liceul „Tata Oancea”, din Bocșa.

În perioada 1996 – 2002 urmează cursurile Universității de Medicină și Farmacie „Victor Babeș” din Timișoara. După absolvirea facultății, în perioada 2003 – 2004, efectuează un an de stagiu, la Spitalul Orășenesc din Bocșa.

Între anii 2004 – 2007 urmează pregătirea ca medic de familie. O parte din această perioadă lucrează alături de dr. Bunda Emil din Reșița, un medic creștin și un om deosebit, căruia îi este profund recunoscător, pentru că alături de alți mentori ai săi, l-a format din punct de vedere profesional.

Se căsătorește cu Andreea Bivolan, profesoară de chimie, iar Dumnezeu îi binecuvântează cu venirea unui copil pe lume, fiul lor Dimitrie – Mihai – Valerian.

În anul 2022 susține examenul de primariat în Medicină de Familie, astfel obținând titlul de medic primar în specialitatea respectivă. Este implicat în sprijinirea credinței ortodoxe și comunitatea din care face parte.

Astfel alături de preoții parohi ai Bocșei, precum și alături de ieromonahul Ioanichie Petrică, de la Mănăstirea „Sf. Ilie”, din Bocșa, participă la activități cu teme medicale și creștine, adresate locuitorilor Bocșei (copii, tineri, adulți), precum și tinerilor și copiilor din Centrele de protecție a Copiilor din Reșița.

La devenirea sa ca om, creștin și medic prin voia și mila lui Dumnezeu și-au adus aportul familia sa, duhovnicii săi, (preotul Constantin Miloș de la Biserica „Sf. Nicolae” din Bocșa Română și ieromonahul Ioanichie Petrică de la Mănăstirea „Sf. Ilie” Bocșa Vasiova). La fel dascălii și mentorii săi, prietenii săi și toți care i-au fost alături. Tuturor acestora, dar în primul rând lui Dumnezeu, Maicii Domnului, dr. medic primar Șoșdeanu Marius – Ciprian le Mulțumește !

Marius Șoșdeanu își reface casa părintească a tatălui din localitatea Duleu – cinste lui !

Sursa: CV – Personal

PETRU ȘOȘDEANU

În ziua de marți 21 ianuarie, 2020, la Vârșeț, pe neașteptate a plecat la cele veșnice domnul Petru Șoșdeanu, om de cultură, cadru didactic și secretar al școlii din Uzdin, om simplu, dar mare după calitățile sale, înzestrat cu un enorm bagaj de cunoștințe de literatură și limbă română și cu o

memorie de invidiat, ceea ce l-a ajutat a trei foarte valoroase și unice monografii despre cultura și învățământul din Uzdin. Începând cu anul 1978 a fost secretar al Clubului de Handbal din Uzdin „Unirea”. Petru Șoșdeanu s-a născut la Uzdin la 17 ianuarie 1931, din părinți țărani. După absolvirea a 4 clase primare la Uzdin (din cauza războiului), în toamna anului 1942 devine elev al Liceului din Vârșeț - Secția de predare limba română. În urma decesului neașteptat al mamei sale în toamna anului 1946, după o pauză de un an, și-a continuat școlarizarea la Liceul Mixt Român din Vârșeț. În 1 octombrie 1960 a fost numit secretar al Școlii din Uzdin, după ce anterior mai fusese angajat și în alte organizații de muncă. Pe parcurs a absolvit Școala Pedagogică Superioară din Zreenianin, Grupa de limba și literatura română, debutând ca dascăl în februarie 1973 (activitate desfășurată timp de 10 ani, pe lângă funcția de secretar, deținută din 1960 până în 1991, adică 31 de ani).

A fost membru în redacția „Bucuriei copiilor” și al Consiliului Editurii „Libertatea”, până aproape de ieșirea la pensie în 1 noiembrie 1991. A fost colaborator al Institutului pentru Editarea Manualelor din Novi Sad, în calitate de

recenzent. Ca secretar al Școlii din Uzdin, s-a străduit totdeauna să acorde atenție mai mare consemnării datelor importante, pentru ca generațiile viitoare să se poată documenta despre cele întâmplate în trecut în această școală. Lui Petru Șoșdeanu i-a fost conferit Premiul „Zarco Zrenianin”, pentru activitatea de peste 30 de ani de secretar al Școlii. La câțiva ani după ieșirea la pensie, a început să adune date despre activitatea teatrală la Uzdin. Munca lui s-a concretizat prin apariția monografiei „Activitatea teatrală la Uzdin”, (Editura „Tibiscum”, Uzdin, 2002). După aceea a publicat monografia „Activitatea Școlară la Uzdin” (Editura Comunității Românilor din Serbia, Vârșeț, 2007). Cea de-a treia monografie culturală pe care a scris-o este „Corul bărbătesc din Uzdin” (1998-2008), care a văzut lumina tiparului la Editura „Libertatea”, (Panciova, 2010), lucrare în care oferă date unice și inedite despre începuturile dezvoltării primelor forme de cultură organizată la Uzdin și evoluarea lor, odată cu trecerea timpului, în actualul Cămin Cultural „Doina”, autorul beneficiind și de bogate consemnări lăsate de tatăl său, Iova Șoșdeanu, un foarte bun și cunoscut dirijor de cor de la noi.

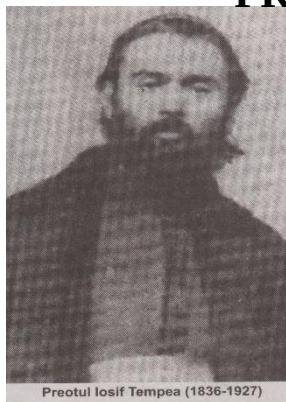
Petru Șoșdeanu a publicat epigrame, poezii dialectale și articole despre unii scriitori români în periodicul „Cumpăna” din Uzdin. În anul 1990 a devenit unul din cei 10 fondatori ai Societății Literar-Artistice „Tibiscus”, din Uzdin și colaborator permanent al periodicului „Tibiscus”, în care publică articole din diferite domenii (școală, epigrame, portrete personalități marcante, , dascăli, preoți, etc.), o vreme fiind și stilizatorul acestuia. Datorită colaborării cu S.L.A. „Tibiscus”, dumnealui și soția sa, doamna învățătoare Aurora, au avut onoarea de a-i avea oaspeți, în casa lor, pe poeții Adrian Păunescu și Vasile Tărățeanu, laureați ai Marelui Premiu „Sfântul Gheorghe”, la Festivalul Internațional de Poezie „Drumuri de spice” de la

Uzdin. În 1994 este prezentat cititorilor cu un mănunchi de epigrame în antologia „Epigramiști români din Voivodina” de Costa Roșu și apărută la Editura „Tibiscus” din Uzdin, iar în anul 2001 este inclus cu 12 epigrame în antologia „Satira și umorul la românii din Voivodina” de Vasile Barbu, publicată de editurile „Augusta” din Timișoara și „Tibiscus” din Uzdin. Joi 23 ianuarie 2020, Petru Șoșdeanu și-a găsit odihna de veci în cimitirul Uzdinului. Fie-i țărâna ușoară !

Sursa: Vasa Barbu, Libertatea, 1, februarie 2020,
Necrolog Petru Șoșdeanu.

PREOTUL PROFESOR IOSIF TEMPEA ȘI FRATELE SĂU PAUL

Preotul Iosif Tempea (1836-1927)

Iosif Tempea, al cincilea copil din cei zece ai preotului Teodor Tempea, din Toracu-Mare. Iosif Tempea, preot și profesor la Caransebeș, Timișoara și Lugoj, adevărat deschizător de drumuri: editor de publicații culturale românești și autor de manuale școlare. Despre familia de preoți Tempea din Torac și îndeosebi despre Iosif Tempea, cel mai de seamă reprezentant al acesteia – preot și profesor, editor de publicații și autor de manuale școlare – am scris de mai multe ori până acum în presa noastră de limba română din Voivodina, am susținut comunicări și la câteva simpozioane și conferințe științifice în țară și în România, iar în vara anului 1996, am organizat la Torac, un colocviu omagial cu participare internațională, cu tema: „160 de ani de la nașterea preotului – profesor Iosif Tempea”¹.

Tot atunci, la inițiativa preotului iconom Petru Drăghicescu am reactivat Fundația „Teodor și Ecaterina Tempea” din cadrul Bisericii Ortodoxe Române din Toracu-Mare. Despre această familie de preoți, „familie de valoroși intelectuali” (Ioan Cipu, „Români de vază din Banatul Sârbesc”, Timișoara, Ed. Eurostampa, 2022), am aflat prin anii 1970 din monografia² manuscris în Evanghelie a preotului Ioan Farca de la Biserica din Toracul Mare. Apoi am mai găsit ceva date și în Registrul botezaților, morților și cununaților (1895-1822), păstrat într-o perioadă la Cancelaria Locală din Begheiți, acum Torac, dar mai cu seamă în monografiile lui lui Virgil Molin, „Preoții Tempea din Banat”³ și Aurel Cosma junior „Bănățenii de altădată II”⁴.

Am ajuns la informații consultând și numeroase calendare și almanahuri ale vremii. Pe parcursul anilor am cercetat arhive și biblioteci, locuri și cimitire pe urmele celor doi frați Iosif și Paul Tempea și ale celor doi fii ai lui Iosif: Marius și Liviu Tempea.

Dintre toti cei amintiți, primii doi membrii ai familiei Tempea au fot legați de Torac, doar prin naștere, iar Pau și Marius prin activitatea pe care au desfășurat-o. Paul Tempea, fratele mai mic al lui Iosif s-a

născut la 6 februarie, 1844, ca al nouălea copil din cei zece ai preotului Teodor Tempea cu Măria născută Stoianovici.

Școala primară a făcut-o în satul natal, urmând gimnaziul la Beiuș și studiile teologice la Sibiu și Arad. La Sibiu a terminat Institutul Teologic Andreian, iar la Arad, în anul școlar 1866/1867 a absolvit Institutul Ortodox Român, fiind declarat „teolog absolut”. La 8 iulie 1868 s-a căsătorit, la Lipova cu Anastasia Suciu, fiica preotului Iosif Suciu, fiind în același an hirotonit capelan, pe lângă tatăl său Teodor Tempea de către PSS Procopiu Ivacicovici, episcopul Aradului. Atunci și-a schimbat și numele din Pavel în Paul, așa cum a rămas în istorie. Biserica îi recunoaște meritele preoțești acordându-i titlul de vicar protopopesesc și funcția de profesor la catedra de la Arad, iar mai apoi de membru onorariu în Senatul Episcopiei al eparhiei arădene. Pe scaunul de vicar protopopesesc, Paul Tempea a fost promovat la 20 iulie 1878 și a deținut funcția până în iunie 1889. În toamna anului 1881 Paul a fost ales asesor konzistorial și inspector al școlilor confesionale ortodoxe române din tractul Banat-Comloș, iar cu începerea noului an școlar 1884/1885, episcopul Ioan Mețianu l-a numit profesor dirigent la Institutul Pedagogic din Arad.

La scurt timp revine în Toracul natal, ocupându-și din nou parohia. Astfel servește la altarul sfintei biserici până la încetarea din viață, după o lungă suferință, la 6 noiembrie 1905, în etate de 62 de ani. Rămășițele pământești au fost așezate în cimitirul Toracului, alături de părinți și cei 4 copii ai săi: Corneliu, Livia, Traian și Silviu trecuți în neființă din fragedă tinerețe.

Anastasia soția lui Paul, a donat după moartea lui Paul 40.000 de coroane pentru înființarea Episcopiei gr. Or. Română a Timișoarei și 2000 coroane parohiei din Toracul Mare. Restul de bani proveniți din marea avere a familiei Tempea din Torac au fost moșteniți de rudele din ambele familii.

Iosif Tempea s-a născut la Toracu-Mare în data de 25 decembrie 1836. În satul natal a făcut primele clase de școală, după care a urmat cursurile în limba maghiară la școala din satul vecin Magyar Itebe. Studiile gimnaziale, în limba sârbă, le-a terminat la Becicherecu Mare, iar liceul, în limba germană, la absolvit la Timișoara.

Aici și-a luat în 1857, bacalaureatul, după care a urmat Institutul Teologic Ortodox (în limba română) la Vârșeț, obținând „absolutoriu” în 1860, „ca întâiul la învățătură”⁵. Aceasta se poate vedea și din „Testimoniul teologic”, care se păstrează în original. Anume, toate notele de absolvire sunt certificate cu „eminent”, ceea ce a fost un succes excepțional la vremea respectivă, având în vedere că aici au susținut cursuri profesori reputați ca Andrei Șaguna, Ignatie Vuia, George Preșteanu, D. Petrovici, Stoichescu, sau Nicolae Tincu Velea.

După absolvirea teologiei, Iosif Tempea nu a îmbrățișat preoția, ci s-a lăsat atras de cariera de jurist. A urmat dreptul la Universitatea din Pesta, nu a terminat studiile, pentru că după mai puțin de un an a fost numit profesor de limba și literatura română la Gimnaziul din Timișoara. În anul 1865 a trecut la Lugoj unde a fost numit paroh, în locul venerabilului Dimitrie Teodorovici. După 3 ani a revenit în învățământ, numit fiind în 1868, profesor de teologie la Institutul Pedagogic din Caransebeș. Aici l-a înlocuit pe profesorul preot George Peșteanu, fostul său profesor de la Vârșeț, care a fost ales protopop al Lugojului.

Doi ani mai târziu, Iosif Tempea a renunțat la catedra de la Caransebeș și a revenit la Lugoj în calitate de profesor și paroh al acestui oraș. Ca slujitor al sfântului altar, Tempea a păstorit, în continuare, fără întrerupere până la moarte, în 14 decembrie 1927. A murit la frumoasa vârstă de 91 de ani fiind înmormântat în Cimitirul Ortodox Român, pe calea Făgetului, în „Pantheonul românilor lugojeni”, alături de Victor Vlad Delamarina, Ioan Popovici Bănățeanu și Coriolan Brediceanu.

Ca preot Iosif Tempea s-a bucurat de o venerație deosebită, într-o perioadă fiind ales membru al scaunului protopresbiterial. În acest timp a fost preocupat și de reorganizarea și pregătirea corului bisericesc lugojan, condus ulterior de învățătorul Ion Vidu.

Cu Lucreția, fiica preotului Ursulescu din Lugoj, cu care s-a căsătorit după absolvirea teologiei, a avut 3 băieți și 2 fete. Cel mai tânăr dintre ei, Marius a continuat tradiția familiei Tempea, devenind slujitor al altarului în satul de origine al familiei sale, Torac.

A fost hirotonit în 1900 pentru parohia Dobrița, apoi se transferă la Torac. Decedează la 1 noiembrie 1934. Celălalt fiu, Liviu a studiat medicina și muzica la Viena, devenind profesor la Cluj, un apreciat muzician și muzicolog. A fost coleg de școală și prieten apropiat cu Ioan

Popovici Bănăţeanul şi Victor Vlad Delamarina. A decedat în 1946, din păcate fără descendenţi. Valeriu cel de-al doilea născut a decedat de timpuriu (1897), dar urmaşul lui a fost medicul dr. Valeriu Tempea, care a trăit în Bucureşti.

Prima născută, Letiţia s-a căsătorit cu dr. Petre Ionescu, fiul preotului Nicolae Ionescu din Iaz, protopopiatul Caransebeşului, secretar, apoi consilier în Ministerul Cultelor şi Instrucţiei publice din Budapesta, referent pentru problemele de cult ale românilor din Ungaria, iar spre sfârşitul vieţii consilier la Legaţia Română din Belgrad. Au avut urmaşi pe Mircea, Petre şi Nicolae Ionescu. Cel de-al cincilea copil, fetiţa Hortensia, născută în 1880, a decedat la vârsta de un an. În îndelungata sa activitate pe mai multe planuri, preotul Iosif Tempea s-a remarcat îndeosebi ca publicist şi autor de manuale. Încă de pe vremea profesoratului la Timişoara a lucrat la „Charta topografică a Banatului întreg, adică împreună cu confiniile militare după starea politică”.

Din păcate, pe lângă toate eforturile pe care le-a făcut, publicând chiar şi o „listă de prenumeraţi”, nu a reuşit să-şi tipărească lucrarea. În 1876 a publicat la Sibiu manualul „Stilistica limbei române”, menit în primul rând tineretului ca „drept îndrumător în ale studiului stilistic”. În prefaţiunea manualului, scrisă cu precădere pe ton didactic, autorul a explicat îndeemnul de la care a plecat „Am observat ca profesor în răstimp de mai mulţi ani că propunerea limbei române în clasele mijlocii se face foarte anevoie din lipsa cărţilor didactice”.

De remarca aici „excesul de a păstra şi a extinde chiar, aplicarea latinizării preconizată de corifeii şcolii ardelenne pe aceiaşi linie de preocupări şi în vederea aceluiaşi scopuri şcolare.

Iosif Tempea a mai editat două manuale asemănătoare, adevărate îndrumătoare didactice „Manual pentru oratoriu şi dramaturgia limbii române” pentru clasa a VI-a gimnazială (Lugoj 1886) şi „Manual pentru epica, lirica şi didactica limbei române” (Lugoj, 1889), cărţi care au servit elevilor români drept instrumente de iniţiere şi instruire în aceste materii. Despre meritele autorului acestor manuale, Petru Oalde scria următoarele: Manualele lui Tempea şi cele ale lui Hodoş au făcut mari servicii popularizării literaturii române în mediile intelectuale din Banat şi Transilvania”⁶.

În ciuda acestor merite – ca adevărat deschizător de drumuri în domeniul editării manualelor românești – Tempea a rămas cunoscut în istoria culturală a Banatului datorită activității de jurnalist.

La 25 decembrie 1879/ 7 ianuarie 1880 a scos la Lugoj, gazeta „Desceptarea”, prima gazetă românească din acest oraș⁷, din întregul comitat Caraș. A fost o publicație de beletristică, știință, economie și umor, care a corespuns cu lozinca redactorului ei formulată semnificativ în editorialul primului număr: „A sosit timpul să arătăm că existăm. Această manifestare nu se poate mai aparte și mai predigios constata decât prin aceea, că bărbații de știință și inteligență mai înaltă a unui popor se nizuiesc a lăți cunoștințele lui”. Scopul propus a fost , în mare măsură, atins.

În paginile gazetei sale, Tempea a preluat unele poezii de Alecsandri, Petru Duffu, și ale versificatorului local Pahomie Avramescu, traduceri din Boccaccio, La Rochefoucault, la Bruyere, Al. Dumas. „Desceptarea” a oglindit în mare măsură mișcarea literară a acelor vremuri din România, preluând din unele reviste bucureștene chiar și unele articole cu privire la polemicele „Junimii”, cu Bogdan Petriceicu Hașdeu sau dezbaterile de la ședințele Academiei Române cu privire la noua ortografie.

În paginile „Desceptării” au fost publicate și articole despre viața culturală a românilor bănățeni, dar și sfaturi pentru tinerii agricultori. În coloanele gazetei am întâlnit și nume care amintesc de unele figuri proeminente din perioada afirmării și emancipării poporului român în Comitatul Lugojului, precum Leontin Simionescu, protonotar al Comitatului, M. Bejan notar regesc, Pompiliu Lemeny și Zenobie Bogda, magistrați, Virgil Tomici, viconotar comitatens și alții, dar și numele avocaților Coriolan Brediceanu, Titu Hațieganu, Ion Nedelcu, Liviu Rădulescu...Printre colaboratori au fost și membrii familiei Tempea din Torac: Paul Tempea, Anastasia Tempea soția lui Paul, Lucreția Tempea.

¹ Ion Gheorghe Oltean, „Publicistul Iosif Tempea a fost comemorat la Torac”, în *Redeșteptarea*, Lugoj, 11 iulie, 1996, pag. 9.

² Preot Ioan Farca, „Trecutul comunei Toracu Mare, Monografie istorică, manuscris în *Evanghelie*”, Sibiu, 1884, p. 42-43.

³ Costa Roșu, „Dinastia preoților Tempea în Banat II”, în „*Libertatea*”, Panciova, nr.1, din 11 ianuarie, 2003, p. 5.

⁴ Dr. Aurel Cosma junior, „Bănăţeni de altădată, vol I”, Tipografia Unirea Română, Timişoara, 1933, p. 64.

⁵ „Foaia pentru minte, inimă şi literatură”, Braşov, nr. 12, din 1863, p. 93.

⁶ Petru Oalde, „Lupta pentru limba românească în Banat”, Ed. „Facla”, Timişoara, 1983, p. 220.

⁷ Ioan Cipu, „Români de vază din Banatul sârbesc”, Ed. Eurostampa, Timişoara, 2012, p. 35.

Sursa: Costa Roşu, Libertatea, 16, 4 martie, 2017, Portrete şi Evocări.

DOREL TEODORESCU –dulăianul
Învățător, director de școală, arheolog
autodidact, istoric autor piese de teatru sătesc,
folclorist

(...) Dorel Teodorescu s-a născut în 5 august 1936, la Duleu, jud. Caraș-Severin, în familia învățătorului Ioan Teodorescu, originar din Șișești/Mehedinți, și Elisabeta Teodorescu, născută Lațcu, din Duleu. Elev al tatălui său la Școala din Duleu, urmează, apoi cursurile Liceului Pedagogic din Deva pe care le termină cu succes, iar în anul 1957 îl găsim învățător la Școala elementară din Duleu alături de învățătorul Semenescu Victor. Încă din timpul liceului s-a remarcat ca un bun sportiv, un bun instrumentist la acordeon, cu aptitudini remarcabile la desen, calități pe care le va transmite și elevilor săi.

A slujit școala din Valeapai și pe cea din Duleu ca învățător și director. În 1959 este numit șef al Secției de învățământ și cultură al raionului Gătaia.

În 1960 se stabilește în Valeapai și preia clase de elevi de la Școala elementară.

După numai doi ani este numit directorul Școlii elementare de 7 ani Valeapai. Efortul de organizare și de transformare a Școlii primare de 4 ani în Școala elementară de 7 ani a fost mare, dar cu rezultate benefice pentru copiii din sat și pentru cei din satele învecinate, Duleu, Valea-Mare, Bărbosu. Pentru ei s-a înființat internatul în Castelul Riesz, colectivul de cadre didactice s-a îmbogățit cu oameni noi, profesori calificați pentru clasele V-VII, s-a extins clădirea școlii cu încă două săli de clasă.

S-au realizat un teren de volei, unul de handbal și unul de baschet în curtea școlii.

Pe lângă echipa de volei a școlii a organizat și echipa de volei a comunei Valeapai care a participat la campionatul de volei sătesc, județean și interjudețean.

Bun organizator, exigent, dar cooperant, creativ și sensibil la muzică (cânta la acordeon) și literatură, a contribuit esențial la creșterea câtorva generații de intelectuali născuți și educați în satele de pe valea Pogănișului.

A avut multă pasiune pentru activitatea culturală pe care a stimulat-o, atât în școală, cât și printre oamenii din sat.

L-a interesat istoria locului, arheologia locului alcătuind un colectiv de lucru pentru o monografie a localității Valeapai (care a rămas nefinalizată) dar, spre norocul satului, păstrată, așa fragmentară cum a rămas, cu grijă de colegul și prietenul său, profesorul Ioachim Miloș. „Cântarea României” a fost un prilej perfect pentru exprimarea pasiunilor și ambițiilor artistice ale lui Dorel Teodorescu.

A fost laureat cu premiul I al Festivalului Național „Cântarea României”, cu piesele de teatru istoric: *S-au ridicat flămânzii*, *Stâlpi de țară* și *Noi suntem noi*, puse în scenă de consătenii lui din Duleu, primind aprecierile cunoscutului scriitor Paul Everac. Din păcate, textele nu au fost niciodată publicate și se pare că s-au pierdut.

Același neobosit artist amator a fost și în satul său natal, Duleu, director de școală, învățător, istoric local, arheolog autodidact unde s-a retras în 1972 (...)

În anul 1976 cuplul Dorel Teodorescu și Doina Gârboni organizează **„Aniversarea a 200 de ani de școală neîntreruptă la Duleu”** unde au fost invitați oaspeți de onoare, istorici, profesori, ziariști, din Timișoara, Reșița, Lugoj, Valeapai, Ramna, Bocșa, Vermeș, Doclin, Caransebeș. A rămas în memoria participanților discursul profesorului de istorie Dan Popescu de la Liceul „Coriolan Brediceanu” din Lugoj în legătură cu istoria localității Duleu și a învățământului confesional din Duleu încă din anul 1776. Profesorul a arătat că timp de 40 de ani învățătorii care s-au perindat la școala confesională din Duleu primeau jumătate din salariu de la nobilul Gheorghe Ioanovici de Duleu – Valea Mare, iar cealaltă jumătate de la Consiliul Parohial al Bisericii Ortodoxe din Duleu, al cărui președinte era tot nobilul.

Aniversarea aceasta a fost unică în împrejurimi mult timp, iar cei doi organizatori au fost recunoscuți de săteni dar și de către autoritățile vremii. Casa Teodorescu din Duleu și școala alăturată, mereu deschise pentru oaspeți, au fost mici muzee de etnografie și folclor, cu o bibliotecă

de peste o mie de volume, fiindcă dascălul avea o pasiune nestăvilită pentru istorie, arhologie, devenind cu timpul un colecționar neobosit.

A avut bucuria să-și vadă strădania de folclorist și creator în grai popular publicată în antologia *Trandafir cu creanga-n apă*, Reșița. S-a stins la numai 56 de ani în satul său natal. Din 2005, Școala primară și Căminul Cultural din Duleu îi poartă numele.

Prin grija lui, Școala de 4 ani din Duleu a avut amenajat un valoros colț muzeistic, iar castelul lui Gheorghe Ioanovici din Duleu a fost transformat în Cămin Cultural, ca urmare a inițiativelor sale.

Creațiile sale au fost prezentate pe scena „Festivalului de poezie în grai Tata Oancea” din Bocșa, apoi incluse în *Antologia de poezie în grai*, Timișoara, Ed. Marineasa, 2003, precum și în culegerea *Poezie în grai bănățean*, Timișoara, Ed. Orizonturi Universale, 2009. Numele său apare și în dicționarul *Creatori în grai bănățean* Timișoara Ed. Orizonturi universale 2009. Numele său apare și în dicționarul *Creatori în grai bănățean, condeieri plugari din Banat, personalități care scriu despre graiul bănățean*, Lugoj, Ed. Europa Nova, 2003.

Pentru întreaga sa activitate profesională, culturală, arheologică, istorică, organizatorică, un bine-meritat cuvânt de prețuire, respect, aducere aminte, dulăian de neuitat.

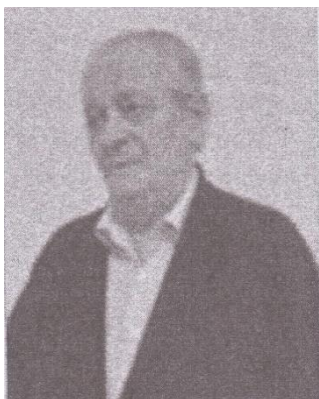

Dorel Teodorescu, directorul școlii din Duleu cu soția Doina și absolvenții clasei a IV-a promoția 1976-1977

Dovada document de educație, cultură, tradiție promovată de cele două personalități de neuitat.

Sursa: Doina Gârboni, Destăinuiiri, Monografia localității Duleu, Ed. Tim Reșița, 2014.

PETRU ȚĂRANU

Mă numesc Petru Țăranu. Sunt născut în satul Ticvanu Mare, Caraș-Severin, în ziua de 17 iunie 1948, din părinții Țăran Petru din Dognecea și mama Toader Elena din Ticvanu Mare, care s-au despărțit când eu aveam un an și ceva. Ca elev am terminat șase clase la Școala generală din satul natal iar clasa a VII-a la Școala generală nr 1 din Reșița în anul 1962.

Am terminat cursurile liceale la Liceul Teoretic nr. 1 din Reșița în anul 1966. În același an am dat examen la Facultatea de Matematică, cu durata cursurilor de 5 ani, a Universității din Timișoara, reușind ca student bursier. După terminarea anului II, din cauza unei boli, m-am retras la cursurile fără frecvență. În toamna anului 1968 m-am angajat profesor suplinitor la Școala Generală din Liubcova, unde am predat matematica.

Din toamna anului 1969 am fost angajat la Școala Generală din Sasca Montană. Din motive de sănătate am abandonat facultatea. M-am căsătorit în 1970 cu Moise Maria Georgeta, directoarea Școlii Generale din Sasca Montană. Din 1972 avem un băiat Petrică Georgel Țăranu, absolvent al Facultății de Medicină din Timișoara în 1996. Are specializarea Chirurgie Cardio-vasculară. În data de 6 august 1972 m-am transferat în interesul serviciului la Secția IPEG Sasca Montană, în subordinea IPEG (Întreprinderea de Prospekțiuni și Explorări Geologice) Banatul Caransebeș. Am început ca muncitor necalificat, fiind ulterior promovat ca funcționar administrativ, economic, contabil, economist după ce am terminat Facultatea de Științe Economice din Timișoara secția fără frecvență cu specializarea economia industriei, construcțiilor și transporturilor.

Cu data de 1 iunie 1987 am fost transferat în interesul serviciului contabil șef la Sector Mina Sasca Montană, care era în subordinea Întreprinderii Miniere Bocșa. La data de 1 august 1993 mi-am dat demisia din funcția de contabil șef exploatare minieră din motive de conlucrare inoportună cu colaboratorii.

În perioada 1994-1998 am fost manager la S.C. Montanatur SRL dar și patron pe care am lichidat-o după 4 ani de funcționare. În prezent sunt pensionar limită de vârstă.

Preocupările mele de-a lungul timpului:

Am fost și mai sunt preocupat mai tot timpul de lectură, filatelie, participarea la diferite evenimente culturale: vernisaje de pictură, sculptură - Sasca Montană, Reșița, Timișoara; expoziții filatelice Reșița, Timișoara; dezbateri tematice, politică.

Ca filatelist am coordonat Centrul filatelic începând din anul 1972. Am înființat Cercul filatelic al elevilor din Școala Generală Sasca Montană în 1975.

În 1983 am organizat, cu ocazia Zilei Minerului prima expoziție filatelică la Sasca Montană și am pus în circulație, cu ștampilă ocazională șase bucăți întreguri poștale reprezentând minerale din colecția Constantin Gruiescu- Ocna de Fier.

În 1985, cu ocazia Zilei Internaționale a Tineretului, am aniversat 10 ani de activitate filatelică școlară la Sasca Montană cu emitere de 2 mărci poștale. Fiul meu Petrică Georgel Țăranu a participat la Expoziția națională de filatelie „CRAVATELE ROȘII CU TRICOLOR” cu un exponat tematic „Copilărie fericită” - trei fețe de panou. A fost recompensat cu o diplomă în rang de medalie de argint și insigna AFR. La expoziția filatelică „ETNIC 2017” organizată sub egida Secretariatului General al Guvernului României – Departamentul relații interetnice, Federația Filatelică Română și alții mi s-a acordat Diploma în rang de Argint Mare, clasa literatură pentru „Buna Vestire – Revistă”. La expoziția filatelică „Etnic 2021” am participat cu un exponat tematic „Europa”, pentru care mi s-a acordat o diplomă în rang de bronz.

Începând din anul 2010 am sprijinit apariția revistei Bisericii Ortodoxe Române din Sasca Montană, în calitate de coordonator în colectivul de redacție. Revista a apărut la început sub mai multe titluri (denumiri), dar ulterior s-a intitulat „Nihil Sine Deo” când președinte al colectivului de redacție a fost preotul paroh Ionuț Iulius Guiman și „Buna Vestire” cu preotul Marian Gheorghe Chirilă președinte al colectivului de redacție. În anul 2012 am organizat în colaborare cu B.O.R. Sasca Montană, și cu sprijinul prof. univ. dr. academician Ioan Sporea la Pensiunea restaurant „La vechea moară” prima expoziție de sculptură la

Sasca Montană. Au fost expuse lucrările prietenului meu George Molin. Începând din anul 2010 am sprijinit apariția revistei „Nihil Sine Deo”.

În ultimii trei ani am pus în circulație patru plicuri filatelice: 2020-185 de ani de la declararea localității Saszka târg (orașel) în 1835, 2021 - 250 de ani de la ridicarea Bisericii Ortodoxe Române; 270 de ani de la ridicarea Bisericii Romano- Catolice, 2022 – 10 ani de la înființarea Asociației Centrul Cultural Sasca Montană.

Am participat și la evenimente politice. La începutul lunii februarie 1990 am participat în Timișoara la înființarea Asociației Deportaților în Bărăgan. Familia soției a fost deportată în Bărăgan, iar membrii familiei mele din Ticvaniu Mare au fost declarați în 1952 chiaburi tranșa a II-a, tranșă care nu a mai ajuns în Bărăgan. Cu această ocazie am fost ales în conducerea asociației.

Sunt președintele comisiei de cenzori al Asociației Deportaților în Bărăgan filiala Timișoara. De asemenea sunt membru PRM din anul 1991 până astăzi. În mandatul 2000-2004 am fost ales consilier al Consiliului Local Sasca Montană.

La alegerile parlamentare din 2016 am candidat pentru un loc în Camera Deputaților, iar la alegerile parlamentare din 2022 am candidat la Senatul României.

Sursa: Ioan Traia, Asociația publiciștilor presei rurale din Banat, Ed. Eurostampa, Timișoara, 2022.

POEZIA LUI GHEORGHE ȚEPENEU

S-a născut în 11 ianuarie 1935, în comuna Slatina Nera Jud. Caraș-Severin, într - familie de oameni harnici și gospodari. L-am cunoscut de pe când eram copil și mergeam în vacanțele de vară la bunicii materni din Slatina Nera. Toată lumea îl cunoștea, se recomanda ca poet și făcea poezii tuturor și despre toți. Mai târziu, de 15 august, când e hramul bisericii (sau „nigeia” cum sătenii, au început să se organizeze „Convorbirile de la Slatina Nera” la Căminul Cultural, prilej cu care am auzit despre Gheorghe Țepeneu din nou, ascultându-i și acolo poeziile. Alături de Iosif Chirilă și Ion Nicola știam că Gheorghe Țepeneu e poet al satului bunicilor. Nu demult mi-a dăruit și mie un volum de-al domniei sale, alături de un vraf de poezii scrise de mână, cu un scris ornat, aproape caligrafic, parcă și el din alte vremuri. Poezia e pentru Gheorghe Țepeneu o sărbătoare a cugetului, un mod de a exista și de a se exprima, iar asta se vede ori de câte ori îl întâlnești.

Mereu are versuri de spus, pe un ton aproape profetic. La prima vedere e un exaltat, postură de care e foarte conștient și nu are de gând să renunțe la ea. E un paseist prin definiție, satul natal, străbunii, credința creștină fiindu-i repere incontestabile.

(„Era pe vremi, era / O viață-n curăție, / Cum nu mai pot spera / Vreodată să mai fie”, Era... Era... Era...). De multe ori improvizează versuri pe moment, despre oameni, ai locului (Baba Floare Miu, Maria Ursu, Lușă, Iancu Covăsală, Măria Baba, Vasile Duma).

Uneori gândul poetului se întoarce la vremurile de demult, la țărani și problemele pământului („Aud pe cei patru vecini/ Cum cumpănesc în sfat la zbor/ Cum să facă-n Viezurini/ Pământul sterp mai roditor”), sau la cei care au ridicat satul prin lumina înțelepciunii și talentului lor („Lucica, Nicola, Irimia/ Și Ianăș al patrulea ins/ Au aprins în sat făclia/ Unui dor ce arde stins.// Și-acei ce-au făcut nevoia/ Ca să-și capete lumina// Au fost Ilana și cu Voia/ Care nopții-au rupt cortina.” (plângere Nera la Strâmtură).

Gheorghe Țepeneu publică mai multe volume, după Revoluția din decembrie 1989, când poate împărtăși cu un public mai mare de cititori versurile sale străbătute de cel mai sincer creștinism:

Confesiuni și Recunoștință (2006);

Clisee din culisele istoriei (2008);

Atlas de identificare (2009);

Cu vorbe alese din condei (2011);

Ofranda recunoștinței (2012);

Spirala Timpului (2021).

Cu atât mai mare e dorința de a se exprima liber, cu cât în 1957 autorul a zăcut în temnițele securității comuniste, pârât de un coleg că e simpatizant al Revoluției Maghiare și dușman al poporului.

„Directia și gândirea din viața efemeră pe care am trăit-o în etape succesive, în curente antagoniste derutante, mi-a dat-o SCRIPTURA care m-a scos din nebuloasa confuziei.

Un rol determinant în formarea caracterului meu l-a avut școala, biserica și părinții mei din arborele genealogic al celor două familii Raica și Chirilă, din care mă trag, a unor oameni echilibrați, ancorați într-o realitate experimentală definitorie din mediul de proveniență cu sediul în satul natal Slatina Nera”. Poetul ne cheamă la trăirea după scriptură la rostirea adevărului cu orice preț:

„În duhul ce planează și peste tot se-ntinde

Sunt focul Tău Sacru ce lumea-l aprinde.

Drept scut am ADEVĂRUL,

puterea mi-e credința,

CUVĂNTUL TĂU mi-e arma,

Mă lupt cu elocința (Focul Sacru)”.

Trimiterile directe la Biblie sunt nelipsite din textele sale. El deplânge prezentul în care vechie ierarhii nu mai funcționează, regretă dispariția satului de demult peste care „ca șerpi-ncolăciți stau rugii”, „nestingheriți cât vița cresc”. Știe că urmașii lui nu vor mai cunoaște taina satului vechi, că o reîntoarcere la ce a fost nu mai este posibilă. Multe din textele sale sunt scrise „către posteritate”, o viitorime despre care simte că nu îl va înțelege pe deplin: Satu-i în beznă cufundat/ Inert el zace în uitare// Ici acolo câte o luminiță/ Mai pâlpâie în câte un geam/ La cei de-acas în odăiță/ În vreo cinci case de pe Ram” (Clișeu dezvoltat).

Am selectat, mai jos, câteva versuri din volumul Ofranda recunoștinței, și teancul de hârtii scrise de mână și dăruite de către autor:

RUGĂ

„Îmi dă DOAMNE, lacrimi ca să pot plânge mult,
Credință și tărie să pot să te ascult
Îmi dă mai multă milă când văd un gol flămând
Și fă ca pâinea mea s-o-mpart cu el oricând;
Iar firea mea mi-ajută să pot s-o răstignesc,
Pe TINE și pe-oricare să pot să te iubesc,
Ajută-mi sa-l iubesc din milă și căldură
Și pe vrăjmașul care îmi poartă-n suflet ură,
Și pe-acei ce-n spate un plan mârșav urzesc,
Îmi dă putere DOAMNE să-i iert și să-i iubesc,
Iar de-s năpăstuit n-aș vrea să caut dreptate,
Ci milă multă-n suflet să-l pot iubi pe frate.
Căci TU dorești ca toți să fim mai buni, nu răi,
Suntem făptura TA și toți copiii TĂI.
Nu lăsa ca ura pumnul să-ți ridice,
Îmi leagă firea-n lanțuri și n-o lăsa să strice
Și tuturor ce-mi sunt dușmani, rău-voitori,
Mi-ajută să le spun că sunt neștiutori.
Nu-mi da cuvânt potrivnic, mă fă oricând să tac
Și să le spun ca TINE: „iartă-i, nu știi ce fac”
Nu lăsa nicicând ca să-mi răzbun în viață,
Îmi dă iubirea TA, dreptatea TA mă-nvață,
M-ajută să port jugul, a chinului durere,
Să pot să beau ca tine paharu-ntins cu fiere
Și-n toate mă ajută a-ȚI fi supus și-umil,
Cum vrei și-aștepți ISUSE să fie-al tău copil.

Notă: Scrisă la o săptămână după detenția de o zi în beciul securității 19 ianuarie, 1957.

EVADARE

Al tău suflet să respire
Ozonul proaspăt din livezi,
Scapă-l din a ta-ngrădire

NEPĂSARE

Ana de oală a uitat
Că-i pe foc și o să ardă,
Poate s-ardă-ntregul sat

Caută ca să evadezi.

Cât ai parte de senin
Și strălucește AURORA
Cât picioarele te țin,
Fugi amice din GOMORA.

Pân-ce nu se-aprinde focul
Mâniei lui Dumnezeu
Părăsește-ndată locul
Chiar acum instantaneu.

Fugi ca Lot, lasă-ți avutul;
Privind la viața de apoi
Părăsește-n grabă lutul
Nu te mai uita-napoi!

Sursa: Adela Lungu Schindler, Nedeia nr.1, 2021.

Numai filmul să nu-l piardă.

Ion și el privind la meci
Ca în zi de sărbătoare,
Cu trei beri la gheață reci
Stă cu ele-ntre picioare.

Bătrâni-s la fân, la săpat
Știu eu unde-n câmp la
muncă,
Dar ei capul nu și-l bat
Cresc și singuri napii-n luncă.

Sărăcia peste ei
Intră ca turcii-n ogradă
Vremea-i rea și anii-s grei,
Dar ei sunt orbi, nu pot să vadă.

ACTORUL IOȚA VINCA

Despre Ioța Vinca (alias Ventilă Agraru) s-au spus se spun și încă se vor spune multe. Pe drept și pe merit !
Începem cu un citat din cartea „Fascinația scenei”, de Miodrag Miloș, în care se spune:
„ Ioța Vinca (n. 1937), actor de o

sensibilitate deosebită, ținem să apreciem locul de frunte care îi este rezervat în cadrul teatrului românesc... Când afirmăm aceasta, ne gândim la faptul Ioța este cel mai premiat actor de la noi (cu premiul I). Iată un actor de o modestie uluitoare, ale cărei realizări actricești rămân imprimare pe paginile reușite ale emulației noastre teatrale, la care participă de la prima ediție. Cu rolul I a fost premiat pentru rolurile „Pamfil” din piesa „Preșul”, „Șveik”, din piesa „Peripețiile bravului Șveik”, Gil Belcantes din piesa „Biri, biri bam”, „Văsălă” din piesa „Omul din casa pustie”, „Purceaugnac” din piesa „Domnul de Purceaugnac”. Ioța Vinca este deținătorul a o mulțime de alte premii pentru locurile II și III, precum și a multor diplome și mențiuni.

Pe lângă rolurile sale din piesele de teatru, a jucat și în filmele artistice „Tinerete frântă” și „Omul din casa pustie”, precum și în numeroase scenete cu Ventilă Agraru și cu „soția sa”, Părăschia, scenete televizate care săptămână de săptămână ne-au descrețit frunțile. Ioța Vinca (junior) este fiul lui Ioța Vinca senior, care se bucură de mare popularitate în perioada 1935-1945). În primul rând pentru monoloagele sale pe care le susținea la petrecerile de pe vremuri. Acest lucru a determinat, într-o măsură oarecare, ca și fiul său să îndrăgească luminile rampei. Dar Ioța Vinca junior, arhicunoscut sub numele de Ventilă Agraru a realizat pe plan teatral mult mai mult. Ventilă Agraru și-a făcut apariția pe scena Societății Culturale „Doina”, din Uzdin, în anul 1950, în farsa „Ursul ” de Cehov, în rolul bătrânului Luca, servitor al moșieritei Elena Popova. În anul următor, cu alți colegi din școală participă în comedia într-un act „Felicitare”, a lui Kosta Tripkovic.

Cronicarul teatrului din Uzdin, Ion Bălțeanu, scria pe atunci, în jurnalul său despre Ioța Vinca: „S-a evidențiat mult față de ceilalți prin

jocul destul de natural”. Datorită rolului de excepție din comedia lui Kosta Tripkovic, Ioța Vinca a promovat în echipa de teatru a celor adulți, unde i se încredințează rolul lui Aleksa Zunic din „O persoană suspectă”, de Branislav Nušić, cu care trupa de teatru din Uzdin s-a prezentat la emulațiile din acel an.

Un succes similar a înregistrat și cu rolul lui Dobrosav dintr-o altă comedie „Conducerea”, de același autor. În această perioadă Ioța Vinca fiul împlinea 16 ani. În anul 1955 pentru interpretarea rolului lui Fabrizio din comedia „Hangița” (Mirandolina) de Goldoni, Ioța Vinca primește o diplomă, cu toate că în perioada aceea nu existau premii individuale. În anul 1958, la Uzdin a fost pusă în scenă piesa „Ion” de Mihai Sorbul. În săptămânalul „Libertatea” din 11 mai 1958 se menționa: „Una dintre cele mai complete și grăitoare figuri, fără îndoială, a fost Vasile Baciuc. Acest rol, datorită interpretului Ioța Vinca a fost cel mai izbutit, jucat cu simțământ și cu nervi, a fost poate rolul surpriză”. În această perioadă (1950-1959) Ioța Vinca a interpretat 14 roluri.

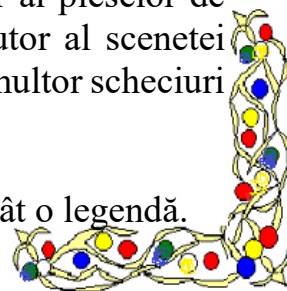
Drumul teatral odată început a continuat cu roluri în aproape toate piesele de teatru care au fost prezentate până în anul 1959, când tânărul actor pleacă în armată.

O dată cu inaugurarea „Zilelor de teatru ale românilor din Voivodina” s-a introdus și premiul individuală, iar Ioța Vinca, în această perioadă (1973-1999) a interpretat 22 de roluri.

La prima ediție obține locul II, iar la Kikinda primește o mențiune pentru rolul lui Jerotije Pantic din „Un individ suspect”. În anul 1974, obține locul I pentru rolurile Pamfil din comedia „Preșul”, de Ion Băieșu, și Ventilă Agraru din piesa cu același nume. În anul 1980 în urma prestației din cadrul „Întâlnirii Teatrelor de Amatori” de la Kikinda a fost premiat cu un sejour de 5 zile la Trebinje (Bosnia- Herțegovina, în timpul desfășurării Festivalului Federal al Teatrelor de Amatori, pentru rolul lui Tarelkin din piesa „A murit Tarelkin”.

În încheiere amintim că Ioța Vinca este și coautor al pieselor de teatru „Ventilă Agraru” și „Omul din casa pustie” și autor al scenetei „Partidul laburist – partid privat unit”, precum și autor al multor scheciuri cu Ventilă Agraru la Radio și TV Novi Sad.

Sursa: Ioța Bulic, Libertatea, 18, martie, 2017, Un actor cât o legendă.

MIHAI VLĂDIA - un bun istoric și primar

S-a născut în data de 13 Decembrie 1971, în satul Eftimie Murgu și al dr. Ion Sârbu, sat cu profunde implicații istorice. Crește alături de o familie încheagată, cu bune tradiții strămoșești, primind o educație în spiritul fostei familii grănicerești – ospitalitate, onestitate, modestie, dragoste și respect. Urmează școala primară și gimnazială în satul natal

fiind unul dintre elevii mereu evidențiați de cadrele didactice ale școlii. Îndemnat, chiar de dirigintele clasei a VIII-a, prof. Dănilă Sitaru, tânărul absolvent al Liceului din Bozovici se îndreaptă hotărât spre Universitatea București, Facultatea de istorie, pe care o termină cu succes în anul 2005. Din acest an, fiind licențiat în istorie, ajunge, în cele din urmă, conform diplomei, profesor de istorie chiar în satul natal, la Școala Gimnazială. Poate că tocmai această alegere îl face pe tânărul profesor să se implice cu toate forțele lui tinerești la iluminarea satului, urmând pilda înaintașilor săi. Își dorește să urmeze pilda înaintașilor săi Alexandru Dinu, Antonie Craia, Vasile Nemiș, Dănilă Sitariu...

Pe lângă rezultatele de excepție obținute cu elevii la clasă sau olimpiade Mihai Vlădia se apleacă asupra tradițiilor satului almăjan încropind un bogat muzeu de etnografie la nivelul localității. Explică mereu, când are prilejul, necesitatea acestui muzeu pentru faptul că grupurile de turiști care vizitează Rezervația mulinologică de pe apa Rudăriei (Renumitele mori de pe apa Rudăriei) găsesc în acest muzeu etnografic frumusețea culturii populare almăjene, muzeu care este laudat de turiști.

Pe parcursul anilor s-a dovedit un inițiator și bun organizator al unor întâlniri de suflet și cuget nu doar pentru almăjeni cât mai ales pentru cei veniți din afară. Întâlnirile de suflet organizate de profesor le prezentăm ca fiind: „Sarbătoarea muzeelor sătești”, „La un pahar de cultură sau colocviile revistei Nedeia”.

La aceste manifestări au participat oameni de cultură din țară și străinătate moment în care, astfel, localitatea s-a făcut și mai mult cunoscută, nu doar prin prezența morilor care domină Valea Rudăriei. Este inițiatorul și fondatorul Asociației Culturale Banatcult cu regim juridic promovând un adevărat lobby pentru turismul rural, promovând zona Almăjului atât de puțin cunoscută, doar prin Rezervația sus amintită. Calitățile de bun organizator, comunicator și comportamentul modest l-au recomandat pentru alegerile de primar din 2016, pe care le câștigă devenind primul gospodar al satului.

Noua funcție îl obligă să se implice tot mai mult în viața localnicilor, aplecând mereu urechea la doleanțele semenilor săi. Are în derulare mai multe proiecte care să aducă la prosperitate și la un altfel de trai al celor din mijlocul cărora s-a ridicat și s-a format ca om. Din funcția de primar se implică în promovarea unor produse locale (făina și țuica de Rudăria) pentru care obține un „brand” pentru localitate.

Rămîne același pasionat de istorie, de istoria acestor locuri încărcate de multe enigme, încă neelucidate. Acesta este un motiv pentru care prof. Vlădia îl găsim la Arhivele Naționale București, Drobeta Turnu Severin, Caransebeș, sau Biblioteca Univrsitară Timișoara. Această cercetare a făcut să poată duce la bun sfârșit un proiect prin care și-a propus să scoată la lumină câteva lucrări încă necunoscute publicului dar importante:

În 2015 scoate la valoroasa editură olteană Hoffman o carte document privind perioada imediat următoare celei de-a II-a mare conflagrație mondială, cartea Sovietizarea României 1945-1948. Cauze și consecințe politice. Cartea a fost primită cu deosebit interes mai ales documentării autorului.

Ediții îngrijite:

Dr. Iosif Jivan, Eftimie Murgu- luptător al țăranimii bănățene pentru pământ, Ed. Hoffman, Caracal, 2015.

Dr. Ion Sârbu (1865-1922) – o viață în slujba neamului său, Ed. Hoffman, Caracal, 2015.

Preot maior Coriolan Buracu, Viața în comuniune, Ed. Hoffman, Caracal, 2015.

Activitatea publicistică este foarte bogată și răspândită ca arie: publică în Almăjul, Vestea de Mehadia, Arcadia, Foaia Săcălazului sau Tibiscus, Uzdin Serbia.

Articole publicate:

Dr. Ioan Sârbu, laureatul Academiei Române, în Almăjul, mai 2009.

Alexandru Dinu, omul școlii și al comunității, în Almăjul, dec, 2009.

Colonelul Liviu Groza, istoricul militar al Banatului, în Almăjul, dec, 2010.

Ion Craia – un erou al reîntregirii naționale, în Almăjul, dec 2017.

Este membru fondator al revistei Almăjul și membru în colectivul redacțional.

Sursa: Ioan Traia, Asociația publiciștilor presei rurale din Banat, 2022.

PAU VOINA

A văzut lumina zilei la 9 martie 1961 la Râtișor-Serbia. A început să scrie versuri de la vârsta de 9 ani. A fost activ în viața social-culturală din tinerețe fiind membru activ la C.R.I. (apoi C.R.S.). Participant activ la ședința

de înființare a C.R.I. și totodată membru de la început în această organizație. A scris umor și a fost difuzat la Postul de Radio Novi Sad, redacția în limba română.

Șahist pasionat deținător a titlului de candidat de maestru (C.M.). Este și autorul primului volum de versuri patriotice din Serbia după cel de-al Doilea Război Mondial.

Volumul „Strămoșilor” a apărut în 2006 la Editura C.R.S. apoi debut la revista „Luceafărul de vest”, Timișoara în 2020 cu un grupaj de versuri inedite. A fost premiant al Proiectului cultural internațional „Eminescu un vis în așteptare”, ediția 2021-2022.

Prezentăm câteva secvențe din operă:

Adevăruri eterne

Noi nu avem scuturi de fier
Nici coifuri strălucitoare,
Avem o țară însă,
Frumoasă ca un soare.
Dar noi de moarte n-avem frică
Cât ținem în mână sica
Iar voi când auziți de ea
Vă cuprinde groaza, frica
N-avem berbeți de spart la ziduri
N-avem nici catapulte

A noastre scuturi sânt de lemn
Dar... avem dorințe multe.

Rugăciune

Luminează-ne Luceafăr,
Cu raza ta de lumină
Dăruiește-ne nouă,
Bunătatea Ta Divină.
Luminează-ne Luceafăr,
De-acolo din cer, de sus
Și rămâi veșnic așa,
Creatorul cum te-a pus.
Luminea-ne Mihai,
Cu raza ta de lumină

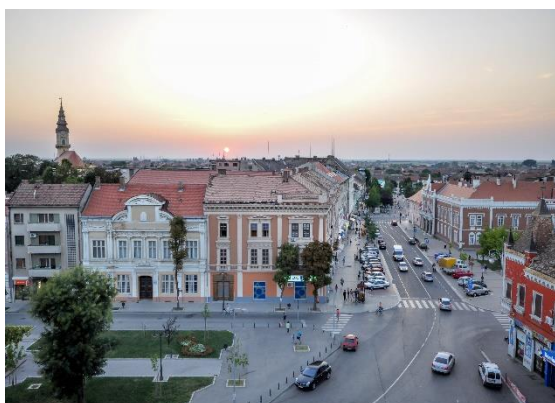
Și ocrotește de acolo,
Națiunea cea română.

N-avem nici trâmbiți să răsunе,
Nici masa-nbelșugată ca a ta,
Și-atunci te-ntreb românule
Ce cauți în țara mea?!

Luminează-ne și iartă,
Pe cei ce te-au răstignit,
Tu Luceafăr vei rămâne,
În veci până la infinit.

Sursa: Dumitru Buțoi, Grigore Mănea, Antologie, Eminescu
un vis în așteptare, Ed. Waldpress, Timișoara, 2022.

De la Jorge Lăscar from Melbourne, Australia - Flickr, CC BY 2.0,

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=66418403>

De la official work of the city of Vrsac/Vršac –

<http://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B0:VrsacCoatofArms.jpg>,

Domeniu public, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3606878>

Comuna (municipalitatea) Vârșet se întinde pe o suprafață de 800 km² și are o populație de 54.369 locuitori (2002). Orașul de reședință avea 40.000 locuitori în anul 2002. Aici se află o importantă comunitate a românilor din Voivodina, care numără 5.913 locuitori și reprezintă 11 % din populație (a doua ca mărime după cea din Alibunar).

În 2005 România a deschis un consulat general aici. În 1881 la Vârșet locuiau 33.477 de persoane, dintre care 17.676 români, 7.704 germani, 4.292 sârbi, 1.444 maghiari și 2.361 din alte etnii. Principalele drumuri europene care fac legătura între **Belgrad și Timișoara** trec prin Vârșet. Drumul E75 Vârșet - Cuvin - Smederevo este de asemenea important. Există și un aeroport la școala de piloți de JAT.

Datorită pantelor sale moderate și plăcute, Muntele Vârșet, situat într-o câmpie monotonă, oferă condiții bune de recreație. Misa, partea sa superioară, situată în sudul masivului, este cel mai faimos loc pentru picnic a comunității din Vârșet.

În anul 1804, orașul Vârșet obține Charta de Comerț a lui Franja al II-lea, pentru ținuta curajoasă a locuitorilor acestuia în războaiele

împotriva turcilor (1787 – 1791), pentru ca în anul 1817 Vârșețul să devină Oraș Regal Liber în Imperiul Austro-Ungar de atunci.

Cele mai mari merite pentru obținerea acestui statut revin prefectului Orașului Korman Vilhelm și judecătorului Konstantin Spajic. O curiozitate aparte legată de Vârșeț îl reprezintă faptul că în anul 1840 orașul cu cei 15.503 locuitori, era cea mai populată localitate din Banatul Timișului !

Vârșețul era mai mare ca Timișoara de atunci ! În perioada absolutismului (1849-1861), Vârșețul a pierdut foarte mult din importanța și rolul politic de odinioară.

A început germanizarea în masă a sârbilor, iar administrația orașului a devenit supusă puterii de la Timișoara. Este perioada dezvoltării rapide a căii ferate, Vârșețul obținând în anul 1858 legătura cu Panciova, Timișoara, Baziaș, iar mai târziu și cu alte localități.

Pentru viticultură, din pășunile comunale, în anul 1873, au fost distribuite și asigurate viticultorilor 1.526 de jugăre. La Vârșeț, în acest an, au existat 2.255 de proprietari de vii cu 8973 de jugăre plantate cu viță de vie în hotarul orașului și alte 3000 de jugăre pe care vârșețenii le dețineau în hotarele învecinate. Producția anuală de vin era estimată la 1.000.000 de butoaie (acovuri) și pe drept era considerat cel mai mare producător de vinuri din lume !

În anul 1880 elvețianul Bernard Schtraub construiește la Vârșeț crama de vinuri – Podrumul „Helvecia” cu o capacitate de 10000 de hectolitri, viticultorii vârșețeni fiind prezenți și expunând produsele proprii în mai toate orașele mari europene: Viena, Paris, Londra, Bruxelles, Bremen, Lincz, Budapesta...Pe lângă viticultură, care reprezenta pecetea orașului, prin anii șaptezeci ai sec. XVIII-lea, Vârșețul a fost cunoscut prin creșterea viermilor de mătase, devenind centrul achiziționării și prelucrării în Austro-Ungaria de Sud.

În a doua jumătate a sec. XIX-lea Vârșețul devine unul din centrele importante ale vieții politice a sârbilor din Voivodina. Prin anii șaptezeci și optzeci în Vârșeț pătrund ideile socialiste, aici activând puternic grupul cu denumirea „Vársacki socialist”, care promovau ideile socialiste printree tineri, muncitori, meșteșugari, și mici comercianți – câștigând și obținând sprijinul deplin și amploarea dorită.

În urma războaielor balcanice, noua realitate politică și economică în această parte a lumii și-a spus cuvântul, înăsprind tot mai mult antagonismul intereselor politice opuse dintre Austro-Ungaria și Serbia.

Așa s-a întâmplat că în urma atentatului de la Sarajevo (28 iunie 1914), să urmeze arestarea în masă a sârbilor din Voivodina. Primul, dar mai ales cel de-al Doilea Război Mondial a provocat și în această zonă mari suferiri, jertfe, tragedii, distrugeri... pentru ca în urma înfrângerii definitive a fascismului, vârșetenii, cinstind și păstrând memoria personalităților și eroilor săi, multora le-au ridicat monumente și au denumit străzi în localități.

Azi precum a fost și pe parcursul multilor ani din trecut, Vârșețul cu împrejurimea reprezintă un mediu multiethnic și multiconfesional în care se respectă drepturile omului, indiferent de opțiunea lui religioasă și apartenența națională, în care limba sârbă, română și maghiară sunt limbi oficiale, cu instituții inscripționate în aceste limbi.

Vârșețul este astăzi un oraș cu o rețea dezvoltată de școli generale, medii, superioare, Înalta Academie de Pilotaj, asociații sportive, instituții culturale de prestigiu: Muzeul Orașului, Teatrul Național „Sterija”, Biblioteca Orașului, instituții din domeniul sănătății... și înainte de toate este un oraș cu potențial economic și uman puternic, „Parc Tehnologic”, investiții străine și autohtone, oraș cu legături rutiere, cale ferată, aeriene și fluviale bune (Canalul Dunăre-Tisa-Dunăre la câțiva km de oraș), situat pe șoseaua internațională Belgrad-Timișoara.

Noi ne oprim aici, nu înainte de a aminti doar câteva personalități care au promovat numele Vârșețului în lumea întreagă:

Renomitul pictor de talie mondială Paja Jovanovic, ale cărui picturi se găsesc în proprietatea muzeelor și a colecționarilor din lume;

Părintele dramei sârbești, om politic, și de cultură Jovan Sterija Popovic;

Omul politic și conducătorul sârbilor voivodineni dr. Svetozar Miletic;

Scriitorul Jasa Tomic;

Solista de operă Sultana Cijuk;

Generalul Dorde Arsenijevic-Emanuel;

Fondatorul și primul director al Școlii Didactice, Nikola Brașovan;

Arhitectul Dragișa Brașovan;

Maestrul de şah Bora Kostić;

Poetul Vasko Popa;

Eroii populari: Zako Zrenjanin-Uca, Anda Ranković, Ziva Jovanović, Ziva Jovanović, Isa Jovanović, Slavko Sava Munćan.

Sursa: Radomir Munćan, Libertatea, 11 martie, 2017, Aşesări Destine, Oameni.

CASTELUL MOCIONEȘTILOR

LOCALITATEA VLAICOVĂȚ VOIVODINA

Scurt istoric a a localității:

SAU BISSINGEN – NIPPENBURG

Așezarea este amintită pentru prima dată în documente în secolul al XVI –lea, mai precis în anul 1579 cu denumirea de Vlajkoc. În anul 1660, satul este redenumit Vlajkovac. Din anul 1717, Vlajkovac apare și pe hartă, aparținând districtului Vârșeț și având populație majoritar sârbă. Tot în prima jumătate a sec. a XVIII-lea, prin devotamentul episcopului Maximilian Nestorovic, în localitate s-a construit prima biserică din lemn.

Începând din anul 1738, aici s-au stabilit coloniștii români, iar numărul caselor s-a mărit. În anul 1749 satul a avut 40 de case. În decurs de numai trei ani, numărul gospodăriilor a crescut până la 87.

În anul 1761, acest sat a apărut pe hartă cu numele de Weikowez. În anul 1809 a fost ridicată Biserica Ortodoxă Română, iar 64 de ani mai târziu, în 1873 a fost construită și Biserica Ortodoxă Sârbă. La începutul anilor 1830, moșia Vlaicovăț a fost dată familiei Bethlen.

Astfel, din anul 1845, două treimi din moșie a aparținut familiei Bethlen, iar o treime s-a aflat în proprietatea familiei Mocioni de Foieni. Pe lângă aceste două familii nobile, altele care aveau proprietăți în Vlaicovăț au fost Heinrich de Omoravicza (Moravița), Jeszensky de Jasenove și Bissingen – Nippenburg.

Începând cu Revoluția de la 1848, trupele maghiare au invadat acest sat și au incendiat Biserica Ortodoxă Română.

În timpul Revoluției satul a fost locuit de 1390 de persoane, din care 6 catolici, 9 de religie iudaică și 1375 ortodocși. În 1914, Temesvlajkocz a fost descris ca sat mare cu 290 de case, 1650 de locuitori, poștă și stație de cale ferată care leagă orașele Timișoara, Vârșeț, Belgrad. Din anul 1922 denumirea satului a rămas Vlajkovac. În prezent, la Vlaicovăț, conform recesământului din 2011, sunt 1148 de locuitori.

Familia Mocioni și conacul lor

Familia Mocioni (în maghiară Mocsonyi, în sârbă Moconji), de origine aromână a migrat în Ungaria și Banat în sec. XVIII-lea. S-a remarcat prin promovarea drepturilor politice ale românilor din Imperiul Austro-Ungar. Deși au ocupat funcții înalte în societate și au fost înrudiți cu nobilimea maghiară, membri acestei familii au evitat curentul de maghiarizare specific epocii, păstrându-și un conservatorism ortodox neclintit.

Așadar fii preotului Comunității Ortodoxe din Pesta, Constantin Mocioni, Andrei și Mihai, au divizat familia Mocioni în două ramuri: una la Budapesta iar alta la Miskolc și Tokaj. Andrei a primit moșia Foieni de Banat, creându-se în acest fel numele Mocioni de Foieni.

Această familie a avut cinci castele în Banatul istoric, la Foieni, Birchiș, Bulci, Căpâlnaș, Vlaicovăț. Cel de la Birchiș s-a dărâmat în urma unui incendiu în 1944. Prin cumpărarea terenului, contele Gheorghe Mocioni și-a mărit posesia în moșia Vlaicovăț.

În anul 1859 a ridicat un castel în stil clasic. În 1888, fiica lui, contesa Georgina Mocioni, s-a căsătorit cu contele Rudolf Gabor Bissingen-Nippenburg, o altă familie de nobili din Landul Wurttemberg. În urma acestei înrudiri, castelul a trecut în zestrea familiei Bissingen-Nippenburg. De atunci castelul și-a schimbat proprietarii, ultimul proprietar fiind contesa Rozelina Bissingen-Nippenburg.

Imobilul era și este situat în mijlocul unui parc mare. A fost îngrădit cu garduri și porți de fier forjat. În parc s-au aflat și locuințele birjarilor, capela familiei Bissingen-Nippenburg, un lac artificial cu o fântână și sculptură în mijloc, pâraie și câteva podulețe.

Din 1914 castelul a primit instalație electrică și a devenit renumit pentru biblioteca în care se găsea peste 2000 de cărți, un mobilier interesant, o colecție de obiecte prețioase din porțelan și argint. După prima reformă agrară de la 1919, acestei familii nobile i-a fost luat jumătate din moșie.

În urma celui de-al Doilea Război Mondial averea familiei Bissingen-Nippenburg a fost confiscată și naționalizată, iar ramura acestei familii a dispărut pentru totdeauna din această zonă. Așadar caracteristicile specifice ale acestui castel sunt destinate să rămână conservate și plasate sub protecția statului, castelul fiind declarat monument cultural. Pentru mine acest loc reprezintă o mărturie a stilului de viață a societății secolului XIX-lea.

Ca amintire din interiorul de lux al castelului au rămas doar câteva cuptoare frumoase, dintre care unele au fost transferate la muzeul din Vârșeț, iar altele s-au prăbușit înăuntru. Acest detaliu se poate vedea pe vechile fotografii și acele obiecte prețioase amintite mai sus, probabil că mai există și astăzi prin casele sătenilor. Astăzi castelul se află într-o stare avansată de degradare, iar imaginea extraordinară a întregii moșii poate fi văzută doar în fotografii, în documente vechi și în alte materiale din arhiva muzeului din oraș.

Doar acestea mai grăiesc despre unicitatea de altădată a acestui monument. Castelul a fost o clădire excepțională, având la bază un dreptunghi cu aspect simetric. Datorită orientării stilistice, această clădire clasică a fost extrem de frumoasă, bogat decorată și înconjurată de porți din fier forjat.

Astfel, castelul este o clădire specială datorită cupolei. Fațada a dat clădirii o valoare arhitecturală care reflectă constant acel clasic al tiparelor stilistice. Fațada care se îndreaptă cu vederea spre parc a scos în evidență partea principală a proiectului arhitectural al sec. XIX-lea. Intrarea de către parc a fost una deosebită, fiind un portic care are baza pătrată susținută de patru stâlpi masivi. Acoperișul porticului îl formează un turn piramidal și un bulb în vârf, care scoteau și încă mai scot în evidență principala caracteristică a acestui castel. Astăzi acoperișul dezmembrat ușurează accesul apelor pluviale la structura clădirii și duce la degradarea întregului material constructiv. Structura din interior a oferit castelului o frumusețe aparte. La parter, scările au dus spre holul

de la primul etaj unde s-a aflat sala principală a castelului în care s-au organizat ceremonii. Pe lângă acest imobil, în curtea acestor nobili s-au aflat anexe pentru locuințele personalului.

Parcul, la rândul său, a fost de o mare importanță în această zonă datorită vegetației. Parcul se întinde pe o suprafață de 5 hectare și a fost pus sub protecție în 1974 din cauza speciilor rare și exotice care se găseau și încă se mai găsesc acolo. În 2007, administrația din Vârșeț a investit 400.000 de dinari anual pentru întreținerea acestui parc care reprezintă o resursă naturală de mare importanță.

Dar ce înseamnă această sumă pentru întreg ansamblu arhitectural și peisagistic ! În prezent, atât castelul cât și acele specii se află într-un precolaps din cauza abandonului, iar clădirea este un adevărat pericol pentru vizitatorii curioși. Au fost câteva încercări de contractare a ansamblului cu o firmă italiană dar care s-a retras din motive de aruncare a molozului în parcul castelului.

Apoi însăși contele Franz von Bissingen- Nippenburg a încercat să recupereze castelul și averea însă a renunțat în favoarea firmei italiene. În concluzie, castelul Mocioni sau Bissingen-Nippenburg reprezintă un adevărat ornament al satului Vlaicovăț, care poate contribui la dezvoltarea economică, socială și culturală a Serbiei și poate aduce beneficii mari, atât pe plan local cât și pe plan internațional.

Sursa: Loredana Gheorghe, Libertatea, 14 ianuarie 2017, Așezări, Destine, Oameni.

CUPRINS

Lauda�io prof. univ. dr. Constantin C. Falcă	5
Din lupta almăjenilor pentru Marea Unire	10
Dr. Adrian Ardeț - Arheolog, Lângă Caransebeș, la Tapae, locul unde dacii au fost înfrân�i de romani	19
Scriitorul Mihai Avramescu	22
Gheorghe Bălţean - Am fost �i eu la Alba-Iulia	26
Dorin Bălţeanu – cercetător �i promotor	31
Băile Herculane - 100 De ani de Administrație Românească	35
Alexa Bârcă – Culegătorul „Horei de la Oravița”	40
Familia Birca din Panciova	43
Biserica �i �coala – Organism comun în via�a satului românesc din Transilvania �i Banat	45
Prof. univ. Dr. Nicolae Bocșan – Istoric	50
Valeriu Boleanțu (1882 – 1931)	53
Acad. Petru Broșteanu	55
Violonistul Marin Bugar	58
Petru Bulgăr – dulăianul	60
Traian Trifu Căta	62
Iosif Loga Cireșan - dulăianul	65
Constantin Ioan - zis „CIREȘU”	67
Dr. Cornel Corneanu – Un înflăcărat sus�inător al Marii Uniri	69
Preot Doctor Emanoil Ciulei	72
Conve�uiri - Germanii din Banatul Montan	75
Steluța Condan	84
Ion Damian Zaza	86
Tudor Deaconu – Mul�umiri �i Recuno�tin�ă	90
Prof. univ. dr. Ion Dejan	99

Marcel Drăgan – Mă gândesc și-mi amintesc	102
Titus Drăghită inginer – economist	107
Pavel P. Filip - (1938 – 2014) Plecarea marelui cărturar al Toracului	109
Traian Filip – Dulăianul	112
Prof. dr. Radu Flora - spiritus rectus al vieții literare românești din Voivodina	117
Protopopul Mihail Gașpar și Mișcarea Unionistă din Protopopiatul Bocșei	122
Gărâna – Caraș - Severin	126
Doina Gârboni - Profesoară, poetă, prozatoare	129
Crainicul Livius Guțu	132
Gheorghe Ioanovici Nobil de Duleu–Valea Mare	134
Vichente Idvorean	138
Patriarhul Prokopije IVAČKOVIČ	140
Petru Lațcu – dulăianul	141
Constantin Diaconovici Loga – Om al cărții – Ctitor de școală	143
Valeriu Leu – Istoric reprezentativ al Banatului	146
Dr. Luca Viorel (1945-2019)	151
Prof. dr. Ileana Magda	153
Mariana Dorina Măgărin	157
Dimitrie Miclea	159
Poetul Ioan Miloș	161
Moise Molcuț - Avocat și romancier	167
Dr. medic vet. Gheorghe Moldovan	172
Prof. dr. Ion Muncean	176
Teodor Munteanu - Jurnalist din Voivodina	178
Preotul Fortunat Mureșan (1880-1938)	182
Constantin Nedelcu	185
Preotul Sever Negrescu - Un poet, un om, un preot	189

Octavian Nistor - Marele filozof bănăţean	193
Maria Radu Novac - Profesoară, scriitoare, jurnalistă, promotor cultural în Banatul istoric	201
Oraviţa Mea	204
Calea Ferată Oraviţa – Anina	209
Nicola Pascu - Profesor şi muzician	214
Mariana Pâşlea	217
Acad. Emil Petrovici - Ce mai bun slavist român	221
Prof. dr. Gligor Popi	225
Învăţătorul Sabin Popovici	228
Costa Roşu - Mare iubitor al etnosului bănăţean	231
Iconarii Kornelia şi Matei Schinteie	237
Profesorul Pavel Sîrbu – Dascăl de vocaţie	241
Scriitoarea Mărioara Stoianović	245
Mariana Stratulat – Poetă, prozatoare, jurnalistă	247
Comuna Sviniţa – Festivalul smochinelor	253
Dr. Marius Ciprian Şoşdeanu – dulăianul	260
Petru Şoşdeanu	262
Preotul Profesor Iosif Tempea şi fratele său Paul	265
Dorel Teodorescu – Dulăianul - Învăţător, director de şcoală, arheolog autodidact, istoric autor piese de teatru sătesc, folclorist	271
Petru Țăranu	274
Poezia lui Gheorghe Țepeneu	277
Actorul Ioţa Vinca	281
Mihai Vlădia	283
Pau Voina	286
Vârşeţ - Voivodina	288
Localitatea Vlaicovăţ - Voivodina	292

Editor: prof. REMUS MIHAI RÎJNITĂ

Bun de tipar 23.V.2025. Apărut 2025.

Comanda nr. 162/1. Tiraj 50 ex. broșate.

Coli de tipar A4.

Tipar executat sub comanda nr. 162
la Editura „Gheorghe Magas”,
Str. Bega nr. 1, Reșița, România